

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ јАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

STUDIA RUTHENICA

STUDIA RUTHENICA

18

ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРНІК РОБОТОХ

НОВИ САД, 2013

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

STUDIA RUTHENICA
STUDIA RUTHENICA

18
(31)

**ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРНІК РОБОТОХ**

НОВИ САД, 2013.

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

**С А Д Р Ж А Ј
ЗБОРНИК РАДОВА „STUDIA RUTHENICA” БРОЈ 18 (31)
2013.**

Предговор	9
Уводне слово	10
Preface	11

I

23. ДАНИ МИКОЛЕ М. КОЧИША

Стваралаштво др Габријела Костелника

90 година Граматике бачко-русинског говора др Габријела Костелника (1923)

Мр Анамарија Рамач Фурман: „Граматика бачко-русинског говора”	
Хавријила Костельника као темељ русинског књижевног језика.....	15
Др Михајло Фејса: 90 година прве русинске Граматике	26

II

РУСИНСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Др Александер Д. Дуличенко: Феномен словенских микрофилологија у савременој славистици	35
Др Оксана Тимко Ђитко: Придеви именичног порекла у русинском језику....	48
Др Јулијан Рамач: Један пример губљења наше народне лексике.....	52

III

МАСТЕР-РАД

на Одсеку за русинистику Филозофског факултета у Новом Саду

Мср. Андреа Међеши: Германизми у русинском језику	59
---	----

IV

ПРОСВЕТА И ДУХОВНИ ЖИВОТ

Катарина Вајт (White), САД: Југословенски Русини: неуобичајен случај мањинских права и националног буђења	131
Микола Сегеди Бадарков: Духовно и литургијско значење Плечниковог преуређења храма св. Миколаја Чудотворца у Руском Крстуру	139

V

ОКРУГЛИ СТО О КЊИЖЕВНОМ СТВАРАЛАШТВУ

mr Владимира Кирде Болхорвеса

Др Младен Дражетин: Узвишена мисао и мисија.....	153
Милутин Шљиванчанин: Између трновог и ловоровог венца	156
Олена Сакач Планчак: Носталгија за Карпатима и крстурским Макондом ...	158

VI

ГОДИШЊИЦЕ И ЈУБИЛЕЈИ**Ђура Лаћак – 80 година од рођења (1933)**

Ирина Папуга: Ђура Лаћак и Друштво за русински језик, књижевност и културу.....	163
Микола Шанта: Издавачка делатност „Руског слова“ и Ђура Лаћак	165
Микола М. Џап: Сарадња Ђуре Лаћака са часописом „Шветлосц“.....	167
Ирина Харди Ковачевић: Новинарска и позоришна делатност Ђуре Лаћака ...	169
Ахнета Тимко: Учешће Ђуре Лаћака у музичком стваралаштву и сарадња са „Ружом захрадком“.....	172
Мирон Жирош: Ђура Лаћак истрајан и доследан борац за русинско биће...	174

Владимир Дудаш – 80 година од рођења (1933)

Михајло Зазуљак: Поводом 80-годишњице рођења Владимира Дудаша	179
---	-----

VII

ШЕСТЕ ПОЕТСКЕ НИТИ МЕЛАНИЈЕ ПАВЛОВИЋ

Поезија за децу Меланије Павловић (избор).....	185
--	-----

VIII

С Е Т А Њ А

Ђура Лаћак: Јанко Рац, педагог, новинар, књижевник за децу, уредник	195
Др Михајло Фејса: Проф. др Михал Тир, слависта-словакиста и познавалац русинског језика	201
Др Михајло Фејса: Владимир Сабо Дајко, књижевник, културни стваралац...	204
Ирина Папуга: Бориша Милићевић, есперантиста, песник, преводилац.....	207
Михајло Зазуљак: Владимир Бесермињи, професор, књижевник и културни стваралац.....	210
Ђура Винаји и Славица Фејса: Сиввестер Дорокхази (1957-2014).....	213
Ирина Папуга: Меланија Маринковић (1926-2014).....	215

IX НОВИЈА ИЗДАЊА, ОСВРТИ И РЕЦЕНЗИЈЕ

Блаженка Хома Цветковић: Олена Папуга <i>Руске обисце</i> – Олена Папуга	219
<i>Русинска кућа</i>	219
Др Михајло Фејса: Обогаћена русинска нормативистичка литература.....	221
Мр Ксенија Сегеди: мр Хелена Међеши, <i>Црвеним превучено</i>	223
Др Јулијн Рамач, Серафина Макаји, Славица Шовш и Марина Кухар: Славимир Славе Шанта, <i>Теби говорим</i>	224
Мр Хелена Међеши: Кажимо свима како је некада било, Јулијан Пап, <i>Чика Ђура из Крстура (2)</i>	227
Ђура Лађак, Тако треба и надаље радити: Ирина Папуга, <i>Руска „Просвита“ у Бачинцух - Ирина Папуга, Русинска „Просвета“ у Бачинцима</i>	229
Олена Папуга и Мартица Тамаш: Нашим Бачинчанима на поклон, сећање и част.....	231
Др Михајло Фејса: мср. Сенка Бенчик: <i>Хунгаризми у русинском језику</i>	234
Душан Познановић: Костелник на српском	237
Ирина Папуга: Зборник радова „ <i>Studia Ruthenica</i> “ 17 (30), Нови Сад.....	238

X

Хроника Друштва за русински језик, књижевност и културу

Активности Друштва за русински језик, књижевност и културу:	
јануар 2013 – јануар 2014. године	243
Програм Друштва за русински језик, књижевност и културу за 2014. годину...252	
Нови чланови Друштва за русински језик, књижевност и културу	258

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛІТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

ЗМІСТ
ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA” ЧИСЛО 18 (31)
2013.

Предговор	9
Уводне слово	10
Preface	11

I

23. ДНІ МИКОЛИ М. КОЧИША

Творчосць др Габра Костелника

90 роки Граматики бачвансько-русkeй бешеди др Габра Костелника (1923)

Мр Анамария Рамач Фурман: „Граматика бачвансько-русkeй бешеди”

Гавриїла Костельника як фундамент руского літературного язика	15
Др Михайло Фейса: 90 роки першої русkeй Граматики	26

II

РУСКИ ЯЗИК И ЛІТЕРАТУРА

Др Александр Д. Дуличенко: Феномен славянских микрофилологий у сучасній славістиці.....	35
Др Оксана Тимко Дітко: Присловніки меновніцького походження у руским языку	48
Др Юліян Рамач: Єден приклад траценя нашей народнай лексики	52

III

МАСТЕР-РОБОТА

на Одеску за русинистику Філозофского факультета у Новим Садзе

Мср. Андреа Медеши: Германізми у руским языку	59
---	----

IV

ПРОСВІТА И ДУХОВНИ ЖИВОТ

Катарина Вайт (White), ЗАД: Югославянски Руснаци: незвичайни случай меншинских правох и национальног будзеня	131
Микола Сегеди Бадарков: Духовне и літургійне значене Плечникового преушореня храма св. Миколая Чудотворца у Руским Керестуре	139

V
ОКРУГЛИ СТОЛ О ЛІТЕРАТУРНЕЙ ТВОРЧОСЦІ
 мр Владимира Кирди Болхорвеса

Др Младен Дражетин: Возвищена думка и мисия.....	153
Милутин Шліванчанин: Медзи церньовим и ловоровим венцом	156
Олена Сакач Планчак: Носталгия за Карпатами и керестурским Макондом.	158

VI
РОЧНІЦІ И ЮВІЛЕЇ

Дюра Латяк – 80 роки од народзеня (1933)

Ирина Папуга: Дюра Латяк и Дружтво за руски язык, литературу и културу ...	163
Микола Шанта: Видавательна діяльносц „Руского слова” и Дюра Латяк.....	165
Микола М. Цап: Сотрудніцтво Дюри Латяка зоз часописом „Шветлосц”	167
Ирина Гарди Ковачевич: Новинарска и театрална діяльносц Дюри Латяка....	169
Агнета Тимко: Учасц Дюри Латяка у музичнай творчосци и сотрудніцтво зоз „Ружову загадку”	172
Мирон Жирош: Дюра Латяк витирвали и дошлідни борец за руске ество	174

Владимир Дудаш – 80 роки од народзеня (1933)

Михайло Зазуляк: З нагоды 80 роках од народзеня Владимира Дудаша	179
--	-----

VII
ШЕСТИ ПОЕТСКИ НІТКИ МЕЛАНИЇ ПАВЛОВИЧ

Поэзия за дзеци Меланий Павлович (выбор)	185
--	-----

VIII
ЗДОГАДОВАНЯ

Дюра Латяк, Янко Рац, педагог, новинар, писатель за дзеци, редактор.....	195
Др Михайло Фейса: Проф. др Михал Тир, слависта-словакиста и познаватель руского языка	201
Др Михайло Фейса: Владимир Сабо Дайко, писатель, культурни діяч.....	204
Ирина Папуга: Бориша Миличевич, есперантиста, поэта, прекладатель.....	207
Михайло Зазуляк: Владимир Бесермині, профессор, писатель культурни творитель	210
Дюра Винаї и Славица Фейса: Сильвестер Дорокхази (1975-2014).....	213
Ирина Папуга: Мелания Маринкович (1926-2014).....	215

IX НОВШИ ВИДАНЯ, ОГЛЯДНУЦА И РЕЦЕНЗІЇ

Блаженка Хома Цветкович: Олена Папуга *Руске обисце*

Олена Папуга <i>Русинска кућа</i>	219
Др Михайло Фейса: Звекшана руска нормативистична литература	221
Мр Ксения Сегеди: мр Гелена Медеши, <i>З червеним прецагнуте</i>	223
Др Юлиян Рамач, Серафина Макаї, Славица Шовш и Марина Кухар:	
Славимир Славе Шанта, <i>Тебе гуторим</i>	224
Мр Гелена Медеши: Поведзме шицким як дараз було, Юлиян Пап,	
<i>Бачи Дюра з Керестура (2)</i>	227
Дюра Латяк: Так треба и надалей робиц, Ирина Папуга, <i>Руска „Просвіта”</i> у <i>Бачинцох</i> – Ирина Папуга, <i>Русинска „Просвіта” у Бачинцима</i>	229
Олена Папуга и Мартица Тамаш: Нашим Бачинчаном на дарунок, здогадоване и чесц.....	231
Др Михайло Фейса: мср. Сенка Бенчик, <i>Гунгаризми у руским язику</i>	234
Душан Познанович: Костелник по сербски	237
Ирина Папуга: Зборнік роботох „ <i>Studia Ruthenica</i> ” 17 (30), Нови Сад.....	238

X Хроніка Дружтва за руски ўзывак, літаратуру и культуру

Активносцы Дружтва за руски ўзывак, літаратуру и культуру:

январ 2013 – январ 2014. року	243
Програма Дружтва за руски ўзывак, літаратуру и культуру за 2014. рок.....	252
Новы члени Дружтва за руски ўзывак, літаратуру и культуру.....	258

ПРЕДГОВОР

Друштво за русински језик, књижевност и културу (основано 1970. године у Новом Саду) издаје свој гласник од 1975. године. Гласник је до 1987. године носио назив *Творчосц* (= *Стваралаштво*), а од 1988. године излази као *Studia Ruthenica*. Објављено је 13 бројева *Творчосци* и 18 *Studia Ruthenica* (укупно 31 гласник). Од трећег броја *Studia Ruthenica* излази као зборник радова.

У првом делу осамнаестог броја зборника *Studia Ruthenica* (тридесетпрвог гласника) објављени су прилози о 90-годишњици од излажења Граматике бачко-русинског говора др Габријела Костелника (1923), а у другом делу су прилози из области русинског језика и књижевности.

Трећи део је посвећен германизмима у русинском језику, четврти просвети и духовном животу, пети окружном столу о књижевном стваралаштву мр Владимира Кирде Болхорвеса, шести годишњицама и јубилејима, седми шестим Песничким нитима Меланије Павловић, осми сећању на културне и просветне прегаоце, писце и преводиоце, девети новијим издањима, освртима и рецензијама.

У Хроници Друштва за русински језик, књижевност и културу (десети део) објављен је преглед активности: јануар 2013. године – јануар 2014. године, Програм Друштва за 2014. годину и списак нових чланова Друштва.

Уредништво

УВОДНЕ СЛОВО

Дружтво за руски язик, литературу и културу (основане 1970. року у Новим Садзе) видава свой глашнік од 1975. року. Глашнік по 1987. рок мал назву *Творчосць*, а од 1988. року виходзи як *Studio Ruthenica*. Обявени 13 числа *Творчосць* и 18 *Studio Ruthenica* (вёдно 31 глашнік). Од трецього числа *Studio Ruthenica* виходзи як зборнік роботох.

У першай часцы осемнастаго числа Зборніка роботох *Studio Ruthenica* (трицццпершого глашніка) обявени прилоги о 90-рочніці од виходзеня Граматики бачванско-рускей бешеди др Гаврийла Костельника (1923), а у другой часцы прилоги зоз обласци руского язика и литератури.

Треца часць пошвецена германізмом у руским языку, штварта просвіти и духовному животу, пятыя окружому столу о литературнай творчосці мр Владимира Кирди Болхорвеса, шеста рочніцом и ювілейом, седма шестому литературному стретнцу Поетски ніткі Меланіі Павлович, осма здогадованю на культурных и просветных творительох, писательох и прекладательох, дзевята новшим виданьем, огляднуком и рецензийом.

У Хронікі Друштва за руски язик, литературу и културу (дзешата часць) обявени прэгляд активносцох: януар 2013. рок – януар 2014. рок, Програм Друштва за 2014. рок и список новых чланох Друштва.

Редакция

PREFACE

The Society of the Ruthenian Language, Literature and Culture (founded in 1970 in Novi Sad) has published its herald since 1975. The herald's title was *Tvorchosts* (*Творчосц* = *Creative Work*) till 1987 and since 1988 it has been published under the name of *Studia Ruthenica*. 13 issues of *Tvorchosts* and 18 issues of *Studia Ruthenica* have been published (total 31 issues of the herald). *Studia Ruthenica* has been published as collection of works since its third issue.

In the first part of the eighteenth issue of the Collection of works *Studia Ruthenica* (31st issue of the herald) the reports on the 90th anniversary of the publication of the *Grammar of the Bačka-Ruthenian Speech* by Gabriel Kostelnik (1923) have been published, and in the second part – the contributions from the fields of the Ruthenian language and literature.

The third part is dedicated to germanisms in the Ruthenian language, the fourth – to education and spiritual life, the fifth – to the round table on literary creativity of MA Vladimir Kirda Bolhorves, the sixth – to anniversaries and jubilees, the seventh – to the sixth Poetic Threads of Melanija Pavlović, the eighth – to memory of cultural and educational workers, writers and translators, the ninth – to recent publications, reviews and critiques.

In the Chronicle of the Society of the Ruthenian Language, Literature and Culture (the tenth part) the review of activities: January 2013 – January 2014, the Program of the Society for 2014, and the list of new members of the Society have been published.

Editorial Board

I

23. ДНІЙ МИКОЛИ М. КОЧИША

Творчосц др Габра Костелника

**90 роки Граматики бачваньско-русکей бешеди
др Габра Костелника (1923)**

Мр Анамария Рамач Фурман

„ГРАМАТИКА БАЧВАНЬСКО-РУСКЕЙ БЕШЕДИ” ГАВРИЇЛА КОСТЕЛЬНИКА ЯК ФУНДАМЕНТ РУСКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ЯЗИКА

Абстракт: У роботі представлена лінгвістична і кодификаторська діяльнісць Костельника і важносць першої рускій граматики за розвоєм руского літературного язика. Авторка предклада на іншаки способ спатриць Костельникову попатрунки на руски літературни язик.

Ключні слова: граматика, кодифікація, лінгвістика, літературни язик, діялект, термінотворене.

Попри літературній творчосци, кодификаторська робота єдна з найвизначніших сферох Костельникової діяльносци за Руснацох. „Граматика бачваньско-рускей бешеди” Гавриїла Костельника вдерела фундамент літературному язiku Руснацох [Дуличенко 1973а: 67]. Тота робота була подія од окремній важносци и значносци за формоване и дальши розвой культуры и просвіти медзи цалим руским жительством [Дуличенко 1973а: 67]. Зоз свою „Граматику” руску и славянску лінгвістику Костельник задужел як нормовач, кодификатор руского язика, як творець рускей лінгвістичней термінології, творець велих нових словох звонка рускей селянськей культуры и як компаративист хори описовал место руского язика знука системи славянских язикох [Тамаш 1986: 232]. З огляdom же у шицких тих активносцох Костельник прави пионир, пре значене за Руснацох и пре улогу яку одбавел, А. Дуличенко го з правом наволол „граматичним генийом”, яки за Русох Пушкін, за Словакох Людовіт Штур, за Сербох Вук Караджич у твореню літературного (стандартного) язика [Дуличенко 1973а: 76].

Граматика видрукована 1923. року у Сримских Карловцох. Од ей зявеня руски язик достал подполну цалосць диференціяльних характеристикох літературного язика: номованосць, обовязносць за членох бешедней заєдніці, функціоноване у різких подручох дружтва, континуитет писаних памятнікох на нім [Тамаш 1986: 232].

„Граматика бачваньско-рускей бешеди” не школска єдноставна нормативна граматика. Гоч вона зоз типологійного аспекту спада до дескриптивній граматики, у ней ест и елементи историйней и компаративній граматики, як и контрастивній анализи. Сам Костельник у предходним слове толкує чом не написал лем школску граматику и наводзи два причини, чи задачи

хтори пред себе поставел: „1. Граматика диялекту, хтори так далёко од кніжковей бешеди, як наша бачваньско-руска бешеда мушки буц ширше написана уж прето, же би ше могло розпознац, дзе заправо спада тот диялект? яки у ньому цудзи елементи? и одкаль вони походза? 2. По моей думы тога граматика мушела буц так написана, же би отверала драгу до кніжкового руско-українського язика, як тиж до сербского чито горватского язика; а прето тога граматика мушки и глібше и ширше бешеду розпатрац” [Костельник 1975: 209]. Тоти два задачи илуструю Костельникову одношене гу українскому литературному языку хторе ше медзи рускими лингвистами и интелектуалними кругами часто занєдзбюе. По його думаню, народна бешеда бачванских Руснацох то диялект українського язика, хтора з видаваньем граматики постала нормовани диялект/язик. Тото його становиско одражую велі його вислови хтори спомнeme у тей роботи. Основу українського литературного язика представя диялект среднього Подніпровя, и прето ше, по думаню Костельника, руска бешеда сущно розликуе од нього, понеже вона спада до лемковского, найзаходнейшого українського диялекту, хтори ше гранічи зоз словацким и польским язиком и ма велі елементи тих сущедних язикох. Гоч бул свидоми же пре таку язичну oddalenosc широке народне пасмо не будзе розумиц українски, заш лем не раз подцаговал, же би интелектуалци, алє и школяре у висших класох, требали хасновац литературни язик, т. е. „руско-українски”, як го вон наволовал: „Лепше и то правда, же у висших класох треба будзе читац кніжки на українским языку, же бисце ше цалком не одорвали од кореня и же би людзе могли читац шветово кніжки на руским языку” [Костельник 1975: 337]. У писме до Дюри Біндаса Костельник повторює исте: „Я мерковал главно на 1) то, же би зме ше, дзе не мушиме, не oddальовали од украин.[ского] 2) же би правила писовнї були як найпростейши” [Костельник 1975: 344]. Тиж так, у другим писме Біндасови Костельник спозорює же ше не треба строго притримовац фонетичного принципу правопису сербско-горватского типу, бо то барз oddalі руски язик од українского литературного [Костельник 1975: 338], хтори морфологично-фонетични. Намира зачувац блізкосц и подобносц з українским язиком замерковюе ше и у численіх Костельниковых толкованьох, совитех, не лем у Граматики, алє и у інших ділох, а насампредз у писмох своїм сучасніком [Костельник 1975: 338], у хторих вон медзи двома словами совитує хасновац тога хторе заєдніцке з українским язиком.

На формоване Костельникового становиска вельки уплів вшеліяк окончел и познати українски науковец Володимир Гнатюк, фолклориста и етнограф, хтори 1897. року обишол Керестур и Коцур, а як результат тей нащиви настала статя „Русъкі оселі в Бачци” [Гнатюк 1898], у хторей окрем етнографского материялу першираз були публікованы числени фольклорни тексти Руснацох Бачки. Гнатюк так зоз своїм науковим авторитетом указал на напрям розвою литературнай форми язика на народно-бешедней основи и наглашел на вредносци праве народней бешеди [Белей 2007: 121]. Операюци ше на Гнатюков авторитет,

Костельник ище 1904. року вибира бешедну основу за особну літературну творчосць, релізовану у Ідилским венцу „З моего валала” [Костельник 1904], и на тот способ претаргнул традицию хаснованя такволаного язичия, язика зоз церковнославянску основу и локалними елементами зоз території Закарпат’я и Восточнай Словацкей, у функції літературного язика.

На важносци познаваня мацеринского язика Костельник инсистує такой у уводу – „кед ше сцеме добре научиц писац, або кед сцеме добре научиц даяки иныши язик, та спредз мушиме научиц граматику тей бешеди, хтору найлепшie знаме. А така бешеда тата, зос хтору ше од дзецинства послугуєме, – мацериньска бешеда. Лем на мацериньской бешеди можеме добре и лъгко зрозумиц: цо то граматика? цо человечески язик? цо писмо?” [Костельник 1975: 344]

У Граматики Костельник дал опис гласовей, морфологийней, словотворней и синтаксичнай системи руского язика, основни правописни правила и принципы твореня новых словох.

Граматика ма шейсц поглавя. Перша часц „О писаню и вигваряню” облапя податки о рускей азбуки и гласох у руским языку. Ту Костельник бешедує о звукох и буквох вообще, дава кирилску азбуку „приудешену за нашу бачваньско-руску бешеду” и толкує чом вона праве так випатра. Гоч пише же „тота азбука найлепша, хтора ма *найменей* знаки (букви), а тоти знаки *прости*, па ше даю лъгко запаметац и писац” [Костельник 1975: 213] (при тим дума на фонетску азбуку, дзе важи правило ёден глас – ёден знак, т. е. буква (єдна фонема – єдна графема), так як, наприклад, у сербским языку), Костельник у Граматики предложел Руснацом на хасноване українску азбуку. Кед бизме прилапели сербску кирилку, чия предносц же є єдноставнейша, „ми би ше барз одалели од общей рускей и од церковней писовнї, па би зме не могли лъгко читац кнїжки написани у кнїжковим (литературним) руско-українським языку. Прето ше мушиме тримац такей писовнї, хтора за нас згодна, але и як найбаржей зблїжена гу общей руско-українськей писовнї” [Костельник 1975: 213]. Зоз українской азбуки автор першай рускей граматики не превжал лем графему і; Костельник то аргументує зоз тим же у руским языку иснує лем єдна фонема [и] (українска гласовна система ма два фонеми [и] и [i], та ше хасную и два графеми – и и і, на приклад укр. *кит* = *кит* и укр. *кіт* = *кандур*), прето друга графема ані не потребна (медзи двома графемами и и і ше опредзелел за и пре практични причини, пре блізкосц зоз сербским языком). На тот способ руска азбука достала 30 букви и ёден знак за змечоване (ъ). Костельник не лем дава инвентар новых русских графемох, вон фурт виноши аргументи на хасен традицийного писма – пише, же би ше даскелью букви, таки як я, е, і, ю, ў, Ѱ „могли вихабиц” (як у сербским языку), бо „представяю зложени звук” хтори „мож заступиц з иныхима буквами”. Так я = йа, е = ѿе, і = ѿи, ю = ѿу, Ѱ = ѿч. И ми би могли писац так, як Серби, з латинским ј: я = ja, е = je, і = ju, ю = jy, Ѱ = iч. „Так би зме мали пейц

букви меней у азбуки. Знак змегчения (ъ) могли бы зме тиж заменіц зос букву *j*, и писац так (як Горвати): дъ = дј, лъ = лј, нъ = нј, тъ = тј. На примир: Господъ = Господј, краль = краљ, конъ = коң, патъце = патјце). У тим случаю, кед бы зме прияли латиньске *j*, наша писовня бы так випатрала: *Ja јум дал једно цеље, а вони јому њич.* Господј *ју* благословел. Пријателј *људзом.* *Нјешка ље,* алје *најутро*” [Костельник 1975: 213]

Далей у тей часци автор дава опис вокалох и консонантох, толкую свойо видзене и розвой у руским языку старославянских звукох представених з графемамі **ѣ, а, ъ, ѿ**, анализуе дзепоєдни фонетични закони и историйни пременкі, такі як змегчоване консонантох **л, н на л’, н’;** **д, т, на д’, т’** и на **дз, ц, и з, с на ж, ш** опрез вокалох преднього шора, палатализация, виедначоване по дзвонкосци, историйни превої, випадни звуки, полноглас, метатеза, а тиж так и дзелене словох на склады и наглашка. Обрабяці тоти теми, Костельник поровнүе руски язик зоз українским, словацким, польским и сербским языком.

Друга часц „*О значению и творению словох*” практично облапя два обласцы – лексикологию и словотворну анализу руского яничного материяла. У тим поглавью мушели бизме спомнуц часц о цудзих словох. Костельник совитуе же „*свою бешеду треба чувац од цудзох словох, кельгогод лем мож*” [Костельник 1975: 246]. Попри тим, спозорює же „*1. Кед есть свое слово, та не илебодно брац цудзе.* Так н. пр зошицким непотребни тоти слова у нашей бешеди:

	место:	треба гуториц:
прекедвешни	(мадярске)	премили,
на орек	(мадярске)	навше, навики,
нем сабад	(мадярске зоз славянского)	не илебодно,
галас	(мадярске)	рибар,
савазаш	(мадярске)	гласоване,
дѣлиш	(мадярске)	збори, собране (зобране),
ровка	(мадярске)	лішка, лисица,
гербави	(сербске)	горбати,
добиц	(сербске)	достац,
цайтнес	(немецке)	шведоцтво,
фришко	(немецке)	скоро, нагло.

Очиглядни Костельников одпор гу мадяризмом, хтори при нашей медзивойновей интелигенциі был природна реакция на помоцнену мадяризовану политику Австро-Угорской концом XIX и на початку XX вику [Рамач 2002: 557]. Костельник дава першнество сербизмом над мадяризмами: „*Дакле место: шор, ушориц итд. вшадзи можеме хасновац ред (або кніжкове ряд), уредзиц итд. Лепше хасновац сербски слова як мадярски.*” [Костельник 1975: 246]. Тото одредзуз зоз другу точку хтора глаши: „*2. дзе не маме ище свойо, там треба створиц нове слово, або вжасц слово зос нашого кніжковаго, або зос сербскаго языка,* але треба

тото слово *применїц* гу духу *нашей бешеди*. Дакле, место: *разлика* треба гуториц *рэзлика*, а место *град* лепше бы было гуториц *град*, *торговац* место *тарговац* итд. [Костельник 1975: 246]. Костельник был свидоми мощного сербского упльву и факта же зме даєдни сербски елементи уж не годни вируциц ані пременїц, гоч вони приноша „нови фурми” до нашей бешеди [Костельник 1975: 247].

Треца часц „Одменка словох” [Костельник 1975: 248] – то, у сущносци, морфология шицких файтох пременлівих словох, т. е. деклинаціі меновнікох, прикметнікох, заменовнікох и числовнікох, дієприкметнікох и кон’югациі діесловох. При тим вон, поровнуюци руски меновнікі зоз іншими славянскими языками, подзелел до пременкох – мегкей и твардей, одредзел деклинаціі, замерковал слова хтори маю неправилну пременку, меновнікі *singularia* и *pluralia tantum*, як и непременліви меновнікі.

Штвarta часц „О словох през одменки” [Костельник 1975: 246] – описаны непременліви файты словох – присловнікі, применовнікі, злучнікі, слова и викричнікі.

Пята часц пошвецена синтакси простого и зложеного виречения и наволуе ше „Складня” [Костельник 1975: 294].

Остатня, шеста часц „Писовня” [Костельник 1975: 301] заправо представя кодекс правописных правилох.

Новаторство Г. Костельника як лингвисти виражело ше насампредз у формованю лингвистичнай терминологіі котра ше зявюе як необходне средство при приказованю граматичнай структури гоч у котрим языку [Дуличенко 1973а: 75]. Костельник у Граматики створел вецей як 380 термини [Дуличенко 1973б: 302], а то огромна цифра кед мame на разуме же ше творене шицких тих специальных словох базовало насампредз на материјалу лем руского языка, з другима словами – на основи хаснованя нукашніх ресурсох языка [Дуличенко 1973а: 75]. Г. Костельник у тим поглядзе был пионир, бо пред нім у руским языку не было вообще традиціі твореня або хаснованя терминологіі. Одредзена часц новоформованих Костельниковых терминох пременела свой випатрунок и у сучасним руским языку їх назва звучи иншак:

Костельниковы термини	сучасни руски термини
одменка	пременка
одменяц слово	меняц слово
мужески род	хлопски род
фурма	форма
пняк	основа
придавнікі	прикметнікі
часовнікі	діеслова

незначенік	инфінітив
страна творна	актив
страна страдальна	пасив
часточки	частки
складня	синтакса
писовня	правопис
дума	думка

Зачна часц лингвистичних терминох од Костельникового часу, медзитим, осталася непремененса, та и нешка хаснуеме: *припадок, ёднина, множина, женъ/ски род, штредні род, закончене, меновніки, заменовніки, числовніки, присловніки, применовніки, злучніки, викричніки, виречене...*

Заключене

Костельникова граматика ма капитальну вредносц. Язичны ришеня, хторы визначел Костельник, по нешка обезпечели граматики виталносц и убудовайване до сучасней рускей язичнай и литературней культуры [Тамаш 1986: 234], гоч дзепоедни Костельниково становиска нешка уж застарени [Дуличенко 1973а: 72]. Сучасни славист А. Дуличенко визначае даскельо пригварки Костельниковой граматики [Дуличенко 1973а: 72]. Вон твердзи, же од поровнованьох руского зоз українским, сербскогорватским и польским язиком не віше було хасну. Поровноване оддаленых феноменох языка зоз непосредно описаным элементом руского языка очежує розумене материялу и хасноване „Граматики” у школах, пре чийо потреби, вона, у ствари, и написана. Дуличенко тиж так пригваря Костельникови же на уровню морфології источно або неподполно окончел класификацыі дзепоедных файтох словох, даєдни сущны часцы ані не дорушел. Синтаксичны структуры описаны барз поверхово, непод完全不同 и накратко, з оглядом же им пошвецени лем 7 боки. У обласци терминотвореня Костельник у подполносци игноруе хасноване розширеней медзинароднай лингвистичнай терминології, а не шицки му термини удацни ані у поглядзе іх твореня а ані у толкованю. Не разликуе деклинацию и кон'гацию, ненауково потолковал поняце фонетики, правопис тримал за часц граматики итд.

Медзитим, як зме уж спомли, основни начала розвою руского языка хторы дефиновал Костельник актуални у сучасним руским языку. Наприклад, морфологійни принцип ше у руским правопису затримал по нешка. У медзичаше го усовершел и осучаснел Микола Коциш у „Правопису руского языка” [Коциш 1971] на основи общих Костельниковых направлюх. Тиж так, Костельник визначел стратегию жичаня цудзих словох з других языкох: кед ёст свой слово, не треба брац цудзе; а кед не маме ище свой слово, треба го формовац так же би ше

цудзе слово присподобело гу духу рускей бешеди. Тоти вимоги Костельника ше у сучасносци, на жаль, нє віше применюю, гоч су цалком оправдани. Формоване лингвистичнай терминології треца значна обласць лингвистичнай діялносци Костельника. То драгоценне и новаторске подняце руского кодификатора, и представя зародок активного пополньованя и збогацованя словніка руского литературнаго языка [Дуличенко 1973а: 76], а „Граматика” – непреценіве жридло за спознаване процесох терминотвореня у рускей лингвистики.

Контрадикторносць Костельникавой особынносци одражена так повесць у шыцких обласцях його діялносци. Парафразуючи слова академіка Юліяна Тамаша попробуєме визначыць сущносць причини такей контрадикторносци – понеже бул зоз шерцом обращени Востоку, а зоз разумом и образованьем Заходу, Костельник фактично бул защищены медзі церковним, идеологийным и культурным Востоком и Заходом, цо спричиніли контроверзи историйных моцох з конца XIX и першай половки XX віку, хтори ше у високим ступню рефлектировали до його живота и діялносци [Тамаш 1986: 9]. Гоч у своіх ділох визначав рускі языки як діялекты українського, и подцаговал потребу познавання українського языка як свого літературного языка, Костельник зоз писаньем граматики, як и зоз запровадзованьем правилох визначених у ней у подальшим друкованиям материялу на рускім языку, рускі народну бешеду дзвига на уровень літературного, нормованого, окремого языка. То Костельникові вшеліяк не бул ціль, з оглядом же вон сам визначае задачи руского літературного языка: вони би ше требали огранічыць за основне образоване народу; середнє або вище образоване народ би уж требал здобуваць на сербскім або українскім языку. Костельник бул прешвечені же писане літературы на бачванской бешеди будзе „хасновите нье лъем за нас, алье и за літературны язык наш т. ё. шыцких Русинох” та же вона лъем збогаці літературни (українски) язык. Як приклад того, у письме Володимираві Гнатюкові наводзі Горватох, хтори маю три діялекти и літературу писану на кождым з ніх, „та зато ше література нье тарга, алье іще украшуё, бо вибера зос шыцкого цо крашэ!” [Костельник 1975: 319]. Попри існовання літературных варіянтох трох діялектох, Горваті нігда нє доводзели до питаня свой національны ідентитет [Костельник 2008: 20]. Медзитим, реальносць указала же Костельникова Граматика започала іншаке од планованого, нове поглавье функционавання рускай бачванской бешеди. „Сама літературна творчосць автора тей Граматики и його нашліднікох у літературі и познейше – живот – негіровали ту ту тезу: зоз скромных початкох керестурскі діялекти ше віше далей розвивал до окремого літературного языка” [Горбач: 1962: 15 (300)]. Костельник не лъем же створел предусловія за прерастане діялекта бачванских Руснацох до окремого славянскаго мікроязіка, але наступел и як прави візіонер, пророкуючи сваій бешеди будучносць окремого языка. [Поповіћ 2010: 96].

За приклад творення літератури на діялектох, Костельник вжав горватски язик. Нешка знаме же існую писателє хтори пишу свої твори на діялектним варіянту общенародного язика [Кобилянський 1960: 38], а дзекуюци виглядованьем А. Дуличенка видзиме же діялекти можу свойо літературни варіянти реалізовац ширше: у розличных функціональных стилюх и дружтвених сферах. Дуличенко наводзи и приклады функционаваня діялётных літературных варіянтох у романских язикох у сучасней стредней и южней Европи [Дуличенко 1981: 4]. За таки языки вон до сучасней славистики уводзи термин *мікрайзіки*. Под тим поняцом подрозумюе кодифіковані язик зоз релативно малым числом бешеднікох, хтори характеризуе стилска поліфункціональносць у рамку организованого и соціяльно потримованого літературно-язичного процесу. [Дуличенко 1981: 3-23, Дуличенко 2009: 8-9]. Мікрайзіки можу буц *периферийни*, хтори функціоную у своїм матичним ареалу, не одриваюци ше од свойого генетичного кореня, функціонуюци на його периферії, и *островски*, – до хторих спада и бачванско-руски язик, бо ше находити у цудзим окруженню у форми островка одорвани од свойого генетичного кореня, – цо ше формовали як результат міграцій у прешлосци [Дуличенко 1981: 11]. У генетичним погляду кажди мікрайзік походити з даеного од вельких славянских літературных язикох. Медзитим, генетична основа бачванско-руского, як твердзи Дуличенко, по нешке не одредзена остаточно, та у генеалогійнай класификациі славянских язикох руски язик треба змесциць медзи восточнославянски и заходнославянски подгрупи [Дуличенко 1981: 14], гоч на другим месце вон таке определене зводзи на лінгвістични уровнянь, и не доводзи до питання етнографски аспект [Дуличенко 2009 (1972): 102]. Сучасна слависткіня Еугенія Баріч дзелі становиско Дуличенка о помішаносці заходнославянско-восточнославянских елементох у руским языку: „по фонологійних характеристиках руски язик блізши заходнославянским язиком, а по морфологійних характеристиках восточнославянским, гоч ані ту нет яснай граніцы” [Barić 2007: 335], але далей у заключению вона генетично руски язик повязуе з українским язиком и сутерує же би ше руски язик на славистичных катедрох требал преучовац на катедрох українскаго язика, як його историйно, але и у сучасносци специфични конар [Barić 2007: 337]. Медзи восточнословацким бешедами и бачванско-руским язиком існую велі подобносці на фонологійним, морфологійним и лексичным уровню. На території восточно од Кошицах, Прешова, Старей Любовні та по граніци зоз Україну велі словацки и українски (а з німа и руски) изоглоси ше поклапяю. То шведочи о словацко-українским діялектним континууму и факту же бачванско-руска бешеда походити зоз наведзених регіонах. У вязи зоз тим, синкретичне и комплексне становиско спатра сучасна слависткіня Людмила Попович: кед зме пре помішані язични характеристики не у стану одвітовац хторому языку припада одредзена бешеда, требали бізмез вжац до уваги соціолінгвістични факти, як и язичну свідомосць бешеднікох [Поповић 2010: 11-12].

88]. Поповичова трима, же за преучоване сучасній рутеністики необхідно ангажоваць окрему лінгвистичну дисципліну – *контактну лінгвістику*, хтора преучує механізми медзязичних контактів под одредзеніма дружтвенополітичними обставинами и моделі хтори наставаю як пошлідок дійствовання тих механізмів. Лінгвистична контактологія розпатра екстрагенетични, т.е. соціологійни, психологійни, етнологійни, антропологійни и други фактори медзязичних уплівох и лінгвистичних процесох медзязичних контактів [Поповић 2010: 85]. Гавриїл Костельник у своїй лінгвистичній діяльносці – препознава Лю. Попович – практично виглядає медзязичні котакти.

У початковому періоду національній, культурній и язичній самоідентифікації концом XIX – початком ХХ вику медзи Руснацями превладовало прешвечене же Руснаци припадаю истому історичному кореню, хтому припадаю и Українци [Рамач 2007: 444]. Костельник, як представник інтелектуалній еліти, таки своїм становиска реалізовав у своїх ділох и самей животній драги. Тераз думане представників рускій національній меншини подзелене. Богата літературна творчосць на рускій мові ще розвивається независно від розличних попатрункох, а руски язык, праве пре свою специфічносці, остава и далей предмет интересовання славистох.

Література

- Белей Л. (2007). Гавриїл Костельник як творець бачвансько-срімського варіанта української літературної мови. In: *Гавриїл Костельник на тлі доби: пошук істини. Збірник наукових праць*. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, Універзитет у Новом Саду с. 120-129.
- Гнатюк В. (1898). Руські оселі в Бачці (в полудневій Угорщині), *Записки наукового товариства імені Шевченка, т. XXII*, 1898. р. кн. 2, с. 1 – 58.
- Горбач О. (1962). *Літературна мова бачвансько-срімських українців („Русинів“)*, Записки наукового товариства ім. Шевченка, т. 169, Збірник присвячений пам’яті З. Кузелі. Нью-Йорк-Париж.
- Дуличенко А. (1973а). Гавриїл Костельник и його „Граматика бачвансько-русской бешеди“ (З нагоди 50-річчя од ей виходження). *Шветлосць*, рок XI, ч. 1, януар-марць, Нови Сад, б. 67-76.
- Дуличенко А. Д. (1981). *Славянские литературные микроязыки. Вопросы формирования и развития*. Таллінн: Валгус.
- Дуличенко А. (1973б). Словній рускій лінгвистичній термінології котру створел Г. Костельник. *Шветлосць*, рок XI, ч. 3, жулій-септембер, Нови Сад, б. 310-315.
- Дуличенко А. (2009). *Jugoslavo-Ruthenica II. Роботи з рускій філології і історії*. Нови Сад: Філозофски факултет Нови Сад – Руске слово.
- Кобилянський Б. В. (1960). *Діалект і літературна мова (Східнокарпатський і покутський діалекти, іх походження і відношення до української літературної мови)*. Київ: Радянська школа.
- Костельник Г. Г. (1904). *З моего валала (Идилски венъец)*, Жовква: Печатня О. Василіян.
- Костельник Г. (1923). *Граматика бачвансько-русской бешеди*. Видавач и властитель Руске Народне Просвітне Дружтво Руски Керестур. Сремски Карловци: Српска

- манастирска штампарија; и у Костельник Г. (1975) *Проза на бачванско-сримским руским литератуеним језику*, Нови Сад: Руске слово, б. 207-312. (У статији цитиране по другим видану).
- Костельник Г. (1975). *Проза на бачванско-сримским руским литератуеним језику*, Нови Сад: Руске слово.
- Костельник Г. (2008). *Ultra Posse. Вибрані твори*. Ужгород: Гражда.
- Кочиш М. М. (1971). *Правопис руского языка*. Школске видане. Нови Сад: Покраїнски завод за видаване учебників.
- Поповић Ј. (2010). Русини и Украјинци у Србији // *Зборник Матице српске за славистику*, 78, Novi Sad, с. 69-99.
- Рамач ЈО. (2002). *Граматика руского языка за I, II, III и IV классы гимназии*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Рамач Я. (2007). Руснаци у Южнай Угорской (1745 – 1918). Нови Сад: Войводянска академија наукох и уметносцох.
- Тамаш ЈО. (1986). *Гавријл Костельник медзи доктрину и природу*, Нови Сад: Руске слово.
- Барић Е. (2007). *Rusinski jezik i procjepi prošlosti i sadašnjosti*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovje.

Мр Анамария Рамач Фурман

„ГРАМАТИКА БАЧВАНСКО-РУСКЕЙ БЕШЕДИ” ХАВРИЈИЛА КОСТЕЉНИКА КАО ТЕМЕЉ РУСИНСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

Резиме

У раду је представљена лингвистичка и кодификаторска делатност Хавријила Костельника која се првенствено сагледава преко прве граматике русинског језика чији је он аутор. Костельник је у граматици за писмо одредио украјинску азбуку, али је инсистирао на важности познавања матерњег језика и сматрао је да народни језик треба да лежи у основи сваког књижевног језика, па и русинског. То, с друге стране, није разлог да се украјински не користи међу русинским живљем, чак напротив, Костельник је русински класификовао као дијалекат украјинског језика. Разлог што се русински језик толико удаљио од свог језичког корена јесте дуговековна изолованост и функционисање у страном језичком окружењу. Костельник је подстицао своје савременике интелектуалце да пишу на русинском језику и то се није косило са његовим погледом и емоцијама према украјинском који је сматрао за свој. Аргументовао је то чињеницом да и на другим језицима постоји богато књижевно стваралаштво на дијалектима. Управо у том проналажењу равнотеже између две крајности се и рефлектује генијалност Костельникove личности.

MA Anamaria Ramač Furman

***THE GRAMMAR OF BAČKA-RUTHENIAN SPEECH BY HAVRIJIL
KOSTEL'NIK AS A FOUNDATION TO THE RUTHENIAN LITERARY
LANGUAGE***

Summary

The work presents linguistic and codifying activity of Havrijil Kostel'nik which is primarily analyzed through the first grammar written by him. In the grammar Kostel'nik chose Ukrainian alphabet for script, but he insisted on importance of mother tongue knowledge and considered that vernacular should be the basis of each literary language, Ruthenian included. On the other hand, it is not a reason that Ukrainian should not be used by Ruthenian population, even on the contrary, Kostel'nik classified Ruthenian as a dialect of the Ukrainian language. The reason that the Ruthenian language moved away from its linguistic root so much is the isolation that lasted many centuries and functioning in a foreign linguistic environment. Kostel'nik instigated his contemporary intellectuals to write in the Ruthenian language and it was not against his view and emotion toward Ukrainian which he considered to be his own. He explained that by the fact that there exists rich literature in dialects of other languages as well. The genius of Kostel'nik's personality is reflected in finding a balance between these two extremes.

Др Михайло Фейса

---

90 РОКИ ПЕРШЕЙ РУСКЕЙ ГРАМАТИКІ¹

Абстракт: У Граматики бачваньско-рускай бешеди др Гавриїла Костельника морфологийни принцип руского правопису разробени лем у общих рисох, але ше, заш лем, зявел як основа у школи и преси 20-30-их роках ХХ вику. Костельник як перши кодификатор руского язика без сумніву зробел велічезну ствар. Одредзени недошлідносци и процивсловносци кориговали познейши лингвисти (Гавриїл Надь, Микола Кочиш, Гелена Медеші, Юлиян Рамач, Михайло Фейса).

На фундаментох Костельниковай граматики руски язик поступнє вошол и до шыцких сферах хаснованя у рамикох рускай национальнай заедніцы.

Ключны слова: Гавриїл Костельник, руски язик, кодификация, граматика Руснацах

Од часу кед ше перши Руснацы приселели до тих крайох та по Першу шветову войну, вони доминантно були польопривреднікі. Їх ремесленікі були организовані до еснафох, а священікох и учительох було барз мало. З часом Руснацы напредовали у экономским, национальним и культурним живоце. Удало ше им очувац свой ідентитет. Формовали свой язик и, дзекуюци насампредз о. др Гаврилові Костельникові, подзвигли го на одредзены уровень же би го могли хасновац за учебніки, кніжкі и часописи (Фейса, 2010: 65).

На сновательней схадзки Руского народного просвітнаго дружства, 2. июля 1919. року у Новим Садзе, руска национална заедніца ришела подзвігнүц свой народны язик (не литератутні русійски або литературні украінски) на уровень литературнаго язика. Перша культурно-просвітна организация принесла одлуку же би ше ей кождодньова бешеда хасновала у образованю, культурним живоце и преси. Тота одлука була базована на факту же кніжкі религійнаго и литературнаго характеру уж були публікованы на тым языку (Medješi, 1993: 146). Здогадайме ше же у периодзе пред тим, ещи у Австро-угорской монархії, 1904. року, публікована перша кніжка на руским языку, шветовнаго характеру, Идилски венец З мойого валала Гавриїла Костельника. Друга, односно перша кніжка духовнаго характеру, *Правди католицкай віри* владики Дионізия

¹ Работа викладана у Коцуре на Костельниковай ешенні 9. новембра 2013. року. На стала як результат проекта 187002 и 187017, хтори финансиуе Министерство науки Рэспублікі Сербія.

Нярадия публікована 1912. року. Лем рок по публікованню *Правдох католицкей віри*, що значи точно перед 100 роками, о. Дюра Біндас порушал ініціативу же би ше почали видавац новини на руским языку (Рамач, 2002: 553). Ініціативу дюрдьовського пароха привитал и Гавриїл Костельник. Вибиване Першої швєтової війни 1914. року вшеліяк уплівовало на то же би ініціатива священіка Дюри Біндаса не була и витворена.

На концу Першої швєтової війни Австро-угорська монархія ше розпадла. По конец Першої швєтової війни, шицки нешкайши конари руского / русинського народу существовали и розвивали ше у рамикох єднай держави, Габсбургской монархії. Од 1918. року, даскельо конари нашого народу були на одредзени способ одрезани. Русини / Руснаци у Бачкей мушели найсц свою власну драгу.

У Сербії (або у Кральовини Сербох, Горватох и Словенцох, або, познейше, у Кральовини Югославії) Руснацом допущене формовац национални, культурни інституції на основи колективных правах шицких националних меншинох, цо не бул случай у їх старим краю. Вони достали статус национальней меншини славянского походзеня 1919. року, перши и, у длугшим периодзе, єдини медзи своїма сонародніками у Карпатским ареале. Руснаци „у новей держави були припознаты як меньшина славянского походзеня на уровню тэдышніх похопеньох, за разлику од ўх сонароднікох хтори у ‘старым краю’, подзелены на даскельо держави, на припознане чекали до пременкох 1989/1990/1991. року, а дзепоеднаго не достали по нешке” (Хорњак, 2006: 32). Вшеліяк же то була подяа од значеня найвисшого ступня хтора трасовала драгу национальнаго и культурнаго розвою Руснацох.

У таких обставинох, Руснаци зоз снованьом єднай обединяющей организаций, урядово наволаней Руске народне просвітне дружтво, а у народзе – Просвіта, направили винімно значни крочай зоз хторим манифестовали свойо намагане гу независному национальному и культурному животу.

Пишучи о Костельникові, Дюра Папгаргаі визначае же Гавриїл Костельник „правдиви будитель нашого народу, бул його просвітитель, духовні оцец культурно-просвітнаго руху свойого малочисленаго народу у Бачкей и Сріму, його предняк” (Папгаргаі, 2006: 253). Же бизме достали цо яснейшу представу о велькосці діла Гавриїла Костельника, цитираме и слова Костельниковаго доброго приятеля и сотрудникіа о. Дюри Біндаса, хтори обявени у *Руских новинах* 1925. року (ч. 14, б. 1) (рок-два по обявйованю *Граматики бачваньско-рускей бешеди*): „До тераз зме ше учели на цудзим и од цудзого, а нешка уж мame школски кніжкі, календари и иньши кніжкі. Нешка ніхто нам не може пригвариц, же ми не сцеме и не можеме жиц як други народи, бо ше наш народ о шицким остарал: ёдни зоз духовну моцу и пирком, други зос материялним жертвами а шицки ведно подпомогли створиц нашо едине и міле Руске Народне Просвітне Дружтво ... Же так

стойме у першим шоре дзековац маме нашему першому и найславнійшому писательови нашого руского народу Дру Гавриїлу Костельникови. Велі були предняци и початок – фундамент зробели, але без нього бизме и нешка ище далеко були. Вон зробел темель, вон, котри добре позна душу и живот нашого народа а тиж и шицки славянски народи и кніжковносц, вон подал праву линию, совити мудри и од початку вон перши роботнік на нашим руским просвітним полю” (исте).

Проф. др Александр Дуличенко, визначни славист, о *Граматики бачваньско-русской бешеди* Г. Костельника (обявеней 1923. року, пред 90 роками, у Сримских Карловцох) пише же уведла и утвердзела основни лексични, фонетични и граматични (морфологични и синтаксични) нормы и напрямкі за творене словох. Од тей историйней хвильки руски язик достава подполну цалосц диференціялных характеристиках литературного языка (Дуличенко, 2009: 228). За туту нагоду попробуеме ше огляднуц лем на даскелі характеристики *Граматики*.

Граматика бачваньско-русской бешеди насампредз кориговала становиско самого Гавриїла Костельника кед слово о правописнай основи проектированей за руски язик. Костельник напр. у „Толкованию” на концу Идилского венца *З моего валала* пише же „Правопис сом шицок хасновал фонетички (по гласу, як ше вигваря). Зато берем место *ы*, *i* и *ъ* лем чисти *и*, бо ше у нас ані кус не разлучую; па так исто место *льегки* пишем *льехки* и т.д.; *ъ* и *ь* сом випущел, якто то и други зробели, лъем *ъ* остал за помехчанье” (Костелник Гомзов, 1904: 45). У *Граматики*, медзитим, Костельник визначае же рускай язичнай матеріі найбаржей одвитус принцип морфологичнога писаня словох, т.е. же ше велі слова пишу так як ше вигваряю, але ше водзи рахунку о тим яка була їх перша форма и яки їх вязи з другима, зродніма словами – же би ше не трацела тата вяза, напрклад: *терас* у народнай бешеди, але *тераз* у правопису (понеже таго слово з компонентах *те < тей (?)*, *том + раз*). Гавриїл Костельник у предложеней ортографійнай системи охабя, заш лем, места и за фонетичні принцип (Дуличенко, 2009: 239).

Други два характеристики *Граматики* то ей непотребна ширина и диялектизующи ціль руского язика. Так напр. Костельник пише: „1. Граматика диялекту, хтори так далеко од кніжковей бешеди, як наша бачваньско-сримска бешеда муши буц ширше написана уж прето, же би ше могло розпознац, дзе заправо спада тот диялек? Яки у нім цудзі елементи? И одкаль вони походза?; 2. по моей думи тага граматика мушела буц так написана же би отворела драгу до кніжкового руско-українскога язика, як тиж до сербскога чито горватскога

язика: а прето тата граматика муши и глібше и ширше бешеду розпатрац” (Костельник, 1923: 3).

Пре туту ширину Костельник розпілнює текст своєї граматики на поровнованні зоз славянскими язиками а же би, поведзме, „доказал” „матичносць” (як то познейше други культурни діячі интерпретували) українського язика, вон описує полногласе, хторе характеристичне за український язик, але не і за руски. Обачує то і Александр Дуличенко кед констатує же нет потреби описаць руски язик зоз наводзеным еквивалентом або нееквивалентом датим руским елементом у других славянських язикох (Дуличенко, 2009: 232-233) – українским, сербским, горватским або польским языку. „У поровнованні”, пише Дуличенко, „Г. Костельник кеди-некеди почина описаць характеристики котри не блізки рускому языку, що вшеліяк очежує розумене *Граматики* и ей хасноване у школах, пре чийо потреби вона, у ствари, и написана. Так у першій часци, котра пошвецена класификациі гласох, место же би ше подробнейше затримал на описанню характеристичнай за руски язик неполногласносци, Г. Костельник, процивно, описує полногласносць у других язикох, та аж тей часци дал и назву ‘Полноглас’” (исте, 233). Априорна теза у язичнай анализи уведла Костельника до „логичного” заключеня же руски язик мал лем страциц або вименіц язичнє зявене хторому не нашол потвердзене у стандартним українским языку, з чим фактично одрекол можлівосць же праве дате язичнє зявене єдна зоз жридових прикметох руского язика. У других своїх работах Костельник мал и констатациі типу же руски язик „спольщени староукраїнски язик”, хтори, зоз сучасних позицийох, у сущносци, представляю свойофайтови науково-историйни фальсификат, понеже у чаще формовання руского язика у Карпатским ареале не було ані старо- ані новоукраїнского язика (Фейса, 1992-1993: 86). Кед близме сцели кориговац туту констатацию, вец би руски язик могол буц лем даяки спольщени староруски язик.

Не жадаюци з тей нагоди уходзіц до численіх менших недостаткох самого тексту граматики и лингвистичных фактох презентаваних у нім, при обективным вреднованню *Граматики бачваньско-русской бешеди* не шмеме забуц часову дистанцу од дзевец деценийох. Костельник, як перши кодификатор руского язика, без сумніву зробел величезну ствар. Одредзени недошлідносци и процівсловносци кориговали познейши лингвисти – медзи хторима ше визначаю Гавриїл Надь, Микола Коциш, Гелена Медеші, Юліян Рамач, та и автор тих шорикох. Кед би дзепоєдни становиска *Граматики* не були у датей историйнай хвильки застарени, не требало би публиковац ані два познейши граматики – професора Миколи Коциша 1977. року и професора др Юліяна Рамача 2002. року.

Понеже пред Костельником не було традицій твореня або хаснованя лингвистичнай терминології, терминология похаснована у його граматики

представя у подполносци новаторску роботу. По думаню Александра Дуличенка, Костельник створел веций як 350 лингвистични термини (Дуличенко, 2009: 235).

Принципы пожичованя странных словах Гавриїла Костельника актуални по нешке. Вон конкретно пише: „Свою бешеду треба чувац од цудзих словох, келькогод лем мож. При тим треба мерковац на тото: 1. Кед ест свой слово, та не щебодно брац цудзе; 2. Дзе не мame ище свойо, нам треба створиц нове слово, або вжац слово зос нашого кніжкового, або зос сербскаго языка, але треба тото слово применіц гу духу нашей бешеди. Дакле, место: *разлика* треба гуториц *розлика*, а место *град* лепши би було гуториц *град*” (Костельник, 1923: 45).

У ёдней роботы под насловом „О языку, Правопису и Словніку” Миколи Кошиша, хтора по шыцким судзаци не уключена до поз бераних *Лингвистичных работах* НВУ „Руске слово” (Кошиш, 1978), а обявеней у *Шытласци* (Кошиш, 1973), Микола Кошиш пише: „Зоз свою потерашню роботу я сцел буц хасновити нашему языку на тей його розвойней драги. Пробовал сом назначыц норми котры у нём уж витворени прето же би ше стабилизоввал и же би мал у своім розвиваню тварду основу на котру ше опре же би могол легчайше напредовац. Пред пейдзешат роками то зробел Гавриїл Костельник зоз свою *Граматику бачваньско-русекай бешеди*. Гоч цо пригваряме нешку Костельниковай *Граматики*, ми му мушиме припознац же зоз туту невельку кніжку вон дал нашему языку ориентацию за розвиване, дал му стаємне писмо и дал му основи правопису. Зоз свою *Граматику* и зоз свою оригиналну литературну творчосцу вон указал широку драгу по котрой треба далей исц. Правда, вон указал и даєдни бочни драги, надпоминал и даєдни потреби котры ми и наш язык не прилапели, але мame на разуме же вон то писал и з добру наміру и у іншаких обставинох” (исте, 150).

Гоч ше Гавриїлови Костельники свойчасово аж и видрижњовали прето же „по цыганьски шпива – на языку цоцековим”, вон ше ўширко закладал же би руски язык дostaл право на власни живот. У ёдним писме хторе написал Володимирови Гнатюкови, Костельник пише же кед би ше нашол дахто хто би „нападал на писанье ные лъем шпиванкох алье и наш язык, я приставам з помоцу Бога Вишњовоаг обрану за себе, и готови сом зос пирком у руки обраніц нужну потребу нашего языка”.

И попри одредзених местах у Граматики, хтори познейши руски лингвисты кориговали, Костельникова Граматика обезпечела же би язык бачко-сримских Руснацох дostaл нормованосц и общу обовязковосц за шыцких членох заєдніци. На фундаментах його Граматики робени шыцки познейши роботи з лингвистики хтори доведли по нешкайши стандарт. На фундаментах Костельниковай Граматики руски язык поступнe вошол и до шыцких сферах хаснованя у рамикох рускай национальней заєдніци.

ЛИТЕРАТУРА

- Дуличенко, А. Д. (1995), *Jugoslavo Ruthenica I, Работи з рускей филології*. Нови Сад: Руске слово.
- Дуличенко, А. Д. (2009), *Jugoslavo Ruthenica II, Работы з рускей филологиі и исторії*, Нови Сад: Філозофски факултет – Оддзелене за русинистику, НВУ Руске слово.
- Фейса, М. (1992-1993), „Руски – бешеда, диялекти чи язик”, *Studia Ruthenica*, Нови Сад: Дружтво за руски јазик и литературу, 83-105
- Фейса, М. (2004), „Социолингвистични аспект руского јазика: Войводина” у: *Русиньский язык*, Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej, 373-383.
- Фейса, М. (2007), „Основни характеристики руского јазика у поровнаню зоз другима славянскими јазиками” у: *Славянские литературные микроязыки и языковые контакты*, Тарту: Тартуский университет – Кафедра славянской филологии, Королевская шведская академия литературы, истории и древностей, 90-100.
- Фейса, М. (2007), гл. ред., *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005) I*, Нови Сад: Філозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК - Куцурा.
- Фейса, М. и Медеши Г. (2007), „Правописни проблеми руского јазика у Войводини” у: *Jazyková kultúra a jaziková norma v rusínskom jazyku*, Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Ústav regionálnih a národnostných štúdií.
- Фейса, М. (2008), гл. ред., *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005) II*, Нови Сад: Філозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК – Куцурा.
- Фејса, М. (2010), *Нова Србија и њена русинска мањина / Нова Сербия и ей руска менинина / The New Serbia And Its Ruthenian Minority*, Нови Сад: Издавачка кућа Прометеј – Културно-просветно друштво ДОК.
- Хорњак, М. (2006), „Бачко-сремски Русини” у: *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005) I*, Нови Сад: ИК Прометеј – Філозофски факултет - Одсек за русинистику – КПД ДОК, 25-73.
- Костельник, Г. (1923), *Граматика бачваньско-русской бешеди*. Руски Керестур, Сримски Карловци: Руске народне просвите дружтво.
- Кочиш, М. М. (1973), „О языку, Правопису и Словнику”, *Шветлосць*, 2, Нови Сад: НВУ Руске слово, 149-151..
- Кочиш, М. М. (1971), *Правопис руского языка*, Нови Сад: Покраїнски завод за видаване учебнікох.
- Кочиш, М. М. (1977), *Грамматика русского языка: Фонетика – морфология – лексика I*, Нови Сад: Покраїнски завод за видаване учебнікох.
- Кочиш, М. М. (1978), *Лингвистични работи*, Нови Сад: Руске слово.
- Medješi L. (1993), „The Problem of Cultural Borders in the History of Ethnic Groups: The Yugoslav Rusyns” in: Magocsi Paul R. ed., *The Persistence of regional Cultures: Rusyns And Ukrainians In Their Carpathian Homeland And Abroad*, New York: Carpatho-Rusyn Research Center.
- Медеши, Г. (2008), *Язык наши насыщни*, Нови Сад: Дружтво за руски јазик, литературу и културу.
- Надъ, Г. Г. (1983), *Лингвистични статї и разправи*, Нови Сад: Руске слово.
- Папгаргаї, Дюо. (2006), „Гавриїл Костельник – основоположник рускей литератури”, у: *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005) I*, Нови Сад: ИК Прометеј – Філозофски факултет - Одсек за русинистику – КПД ДОК, 253-264.
- Рамач, Ю. (2002), *Грамматика руского языка*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Сегеди, К. (2007), „Русинисти-лингвисти” у: *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005) I*, Нови Сад: Філозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК - Куцурা, 248-252.

Др Михајло Фејса

90 ГОДИНА ПРВЕ РУСИНСКЕ ГРАМАТИКЕ *Резиме*

Прву граматику русинског језика је објавио Хавријил Костељник пре девет деценија. У *Граматици бачко-русинског говора* (*Грамматика бачваньско-русской бешеды*) (1923) разрађен је морфолошки принцип русинског правописа у општим цртама. Неколико година касније основе ове граматике су уведене у русинске школе и штампу. И поред неколико недоследности и противречности у граматици, које су каснији русински лингвисти (Х. Нађ, Н. Кочиш, Х. Међеши, Ј. Рамач, М. Фејса) кориговали, Костељникова граматика је обезбедила основу за језик бачко-сремских Русина. Она је постепено уведена у све сфере употребе у оквиру русинске националне заједнице.

Dr Mihajlo Fejsa

90 YEARS OF THE FIRST RUTHENIAN GRAMMAR *Summary*

The first grammar of the Ruthenian language was published by Havrijil Kosteljnik nine decades ago. In *The Grammar of the Bačka Ruthenian Speech* (1923) morphological principle of Ruthenian writing was developed in general. A couple of years later the essentials of the grammar were introduced in Ruthenian schools and press. Despite several incorrect places in the grammar, that were corrected by later Ruthenian linguists (H. Nad, N. Kočiš, H. Međeši, J. Ramač, M. Fejsa), Kosteljnik's grammar provided the basis for the language of the Bačka Srem Ruthenians. It was gradually introduced in all areas of usage within the Ruthenian national community.

II

РУСКИ ЯЗИК И ЛИТЕРАТУРА

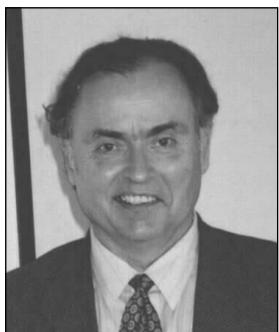

Др Александр Дмитриевич Дуличенко,
Катедра славянской филологии, Тарту, Эстония

ФЕНОМЕН СЛАВЯНСКИХ МИКРОФИЛОГИЙОХ У СУЧАСНЕЙ СЛАВИСТИКИ

Абстракт: У 20. в. славистика постала зложенша, бо вошли до ней такв. славянски микрофилологиј: славянски микроязици з одвитечима микролитературими. Ношительох тих микроязикох ест од тисяч и пол до пол милиона людзох. Класификација видзелюе їх штири групи: автономни (горньо- и долньолужицки, кашубски), островски (южнорусински, градищанско-горватски, банатско-болгарски и др.), периферно-островски (карпаторусински, помакски и др.) и периферни (чакавски, кайкавски, прејгмурско-словенски и др.) – шицкого коло 18 микроязици и пробованя створиц их. У реферату ше пробуе указац же гу иснующим „классичним” филологијом припада ище цала група микрофилогијох, хтора з тим збогацує славянску филологијо.

Ключни слова: Славянска филология – предистория славянской микролингвистики – литературни микроязици – состав и класификација – генетични аспект – микролингвистика и микрофилология – функционални аспект

Дацо о предистории

Идея славянских микрофилогијох почала ше розвивац од штредку 60-их роках 20. в. На початней етапи интерес ше зявел гу южнорусинскому (одн. рускому, югославянско-русинскому) микроязику, о хторим ше тих роках практично ніч не знало. Голем у „велькай славистики” о тим микроязику у тедишињім чаше ніч не мож було прочитац. Винімок представляли лем менши статї обявовани у месних периодичных виданьох, хтори, прето, були познати на узшей території.

Можебуц ест смысла накратко спомнуц як то шицко починало.

Кед сом ище бул студент универзитета у Ашхабаду (Туркменска ССР, СССР), я ше досц интересовал за различни славянски и неславянски язици покля ше мойко научово интересованя тираваще не застановели, окрем других, у обласци славистики. У тедишињім чаше републична и академска библиотека у

Ашхабаду доставали обовязни прикладнік шицких кнїжкох видаваних у СССР на русийским языку, дакус слабше подмирйована университетска библиотека. Okреме ме заинтересовали языки тедишиней Югославиї. Раз загребски младежски новини „*Plavi vjesnik*” обявили мою оглашку у хторей сом виражел жадане дописовац ше з младежу тей жеми, окрем других и на горватско-сербским языку (1965, бр. 567, 5.VIII). Медзи веліма хтори ми одвітовали було и єдно писмо од 9. августа 1965. зоз сербской Войводини од Владимира Малацка з Руского Керестура, у хторим вон, медзи іншим, написал:

„Ja сам Русин, то јест југословенски Русин. И могу Ти рећи да је наш језик доста интересантан. За сада Ти могу рећи да је било 1947 године 200 година од како смо се насељили у Југославији и то са Карпата из Украјине. Ми се налазимо између Суботице и Новог Сада у средњој Бачкој. Исто Ти могу рећи да је наш језик претежно још много задржао украјинског“.

Почало дописоване. Мне барз заинтересовал язык хтори бул Владимирови мацерински. Приблїжно у новембру вон ми послал єдно число новинох „Руске слово”, хтори теди виходзели у валале Руски Керестур – главним центру Руснацох Югославиї и хторе я по нешка чувам у моім архиве (рок виданя XXI, число 39. од 24. сентябра 1965 р., 8 боки). До августа 1967. р. вон ми писал по сербско-горватски, а веџ, на мою молбу, прешол на мацерински южнорусински язык. Без огляду же вон концом 1965. р. прешол до Савиного Села, дзе ше оженел зоз Чарногорку Дану и надалей ми отамаль писал и посыпал ми южнорусински кнїжки, окрем других и першу повойнову школску граматику „Мацеринска бешеда” Миколи М. Кошиша (1965), нашо дописоване ше предложело по його превчасну шмерц: вон жил лем 41 рок (1931–1972) и умар од превелькай дози радијациї (бул озарйовани у армii). Року 1990. я бул у Савиним Селу, дзе сом ше видзел з його супругу. Вон похованы у Руским Керестуре, дзе сом тиж бул, але сом, пре обтерховани план нащиви, не могол обисц його гроб... У моім архиве мам зачуваны 30 його писма, не рапуюци кнїжки и новини „Руске слово” хтори доставам од редакцыї (вона ше нешка, уж скоро пол вика, находзи у Новим Садзе).

Контакт з академиком Никитом Илічом Толстойм и початок виучування южнорусинського мікроязика

Накадзи сом ше почал дописовац зоз Владимиром, почал сом гледац материял о югославянско-русинским языку у наших библиотекох. Нажаль, у советским чаще ніч ше не знало о тим мікроязику. Аж ані о русинским Заходней України ше ніч не писало – тот аспект историї українского литературного языка у спомнутим региону практично ше не споминал. Теди сом ше обращац гу найпознатшому у тим чаще познавательови языкох Югославиї, познейше академикови АН СССР/Росийской АН Никитови Илічови Толстовови. Концом

1965. р. написал сом му писмо у хторим сом ше му питал чи ше у СССР дахто заніма з тим проблемом, чи южнорусински мож тримац за окремни славянски язик, чи исную научово вигледованя о тим языку, на яким языку бешевовали преселенци, кеди ше вони приселели до Югославії, итд. Надію же достанем одвіт сом не мал. Але необчековано одвіт пришол – о три мешаці 30. марта 1966. р. У нім, медзи іншим, писало:

„Русински язик то окремни славянски літературни язик (микроязик). Кед би о нім не було фахово роботи и кед би ше на нім не обявівала література (учебники, книжки, поезия, новини), вон би бул лем еден зоз славянских діялектох, діялект преселенцох яки наприклад болгарски або польски діялект (на території Білорусії). У основи русинского літературного языка діялект, але то уж не діялект, бо є обробени за літературни язик и ма свою нормативну граматику. Русински діялект Руского Керестура [по походзеню] заходноукраїнски, а можебуц и восточнословаки (премо будзеце мушыц виучиц и словацкі язик!), або помішани восточнословаки-заходноукраїнски (а тэраз ше миша ище и зоз сербским). Случай барз интересантны! Е. Пауліні го у своеі ‘Історії словацк[аго] літ[ературного] язика’ тримал за словацки, а други за українски. А сами ше волаю ‘Руснаци, руски’ премо же були уніяты, тое. не католікі”.

Я пошол до Москви, стретнул ше з Н. И. Толстойом, вжал сом зоз собу и рукопис свогого реферата о медзиупліву южнорусинского и сербско-горватского языка, хтори сом мал прочитац на студентскай конференцыі универзитетох Штредней Азії и Казахстана у Алма-Ати. Медзитим, не одважел сом ше указац му тот рукопис. Правда, кед сом ше врацел з Алма-Ати до Ашхабаду, я му пошвидко послал по пошти текст уж прочитаного реферата и неодлуга сом достал одвіт (од 20. юния 1966. р.). Медзи іншим вон ми писал:

„Мило ми же сом достал од Вас писмо и книжку [першу часць школскаго учебніка Міколи М. Кочиша ‘Мацеринска бешеда’ од 1965 г.]. Граматика интересантна, а Ваш реферат, точнейше, його тези цалком коректно и писмено написаны и хасновите би було предлужиць робиць на выбраней теме. Кед сом дакус раздумал о Вашей теме, заключел сом же би вона могла бы дисертація кед би ше ту ней приступело озбільно и раздумано. Ви цалком маце право же ‘русински язик’ (затераз го условно так волайме) мож тримац за еден зоз славянских літературных [подцагнуте] (стандардизованих) язикох, а тото же є розширені на цалком малей території и же на нім бешедуе барз мале число людзох у сущносці не меня ствар”.

И далей:

„Мне барз мило же зме ше упознали и наздавам ше же Ви, гоч сце и далёко од славистичных центрох, годни постац слависта. Запаметайце же ше

*шицко посцігус з роботу, але то наостатку и найинтересантнейше у живоце.
Пілнайце непрерывно, гоч дзе Вас судьба заруци.”*

Так шицко и почало... Я почал зберац материял за кандидатску дисертацию, але мойо перши публікацыі о южнорусинскім языку зяўляли ше 1969. р. кед сом ёден час робел на Самаркандским университету. Року 1972, кед сом уж посцігнул тирваци контакт з Южнорусінамі, я обявел у іх часопісу „Шветлосць” першу статию хтора була преложена на южнорусински – о твореню ортографских нормох младого славянскага літературнага языка. Року 1974. у Інстытуце за славістіку (і балканистику) АН СССР под менторствам Н. И. Толстая одбранел сом кандидатску дисертацию „Літературны русінскі язык Югославіі. (Очерк фонетики и морфологии)”, року 1976. прешол сом зоз Штредней Азіі до Естоніі, на Тартуски университет, дзе сом ше предлужел занімац з южнорусінским, з другімі проблемамі славістікі, зоз славянску микролінгвістіку и общу лінгвістіку.

Виучоване других літературных микроязыкох

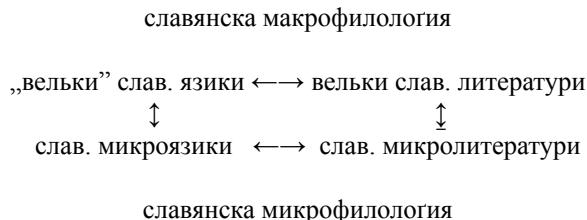
Ішце на початку 70-іх роках, окрем южнорусінскага, я почал гледац „микроязіково феномені” у других часцох славянскага швета. Указала ше же южнорусінски микроязік не ёдини преседан тей файты у славянскім швеце. Кус-покус ше мі почала адкрывац Мікрославія – од 1976. р. зяявлю ше мойо публікацыі о градицянско-горватскім, а вец о других микроязыкох. Як результат тих вигледаваньох, источасно зоз звекшованьем числа микроязыкох і іх аналізу, зявела ше докторска габілітацийна дисертация „Славянские литературные микроязыки. (Вопросы формирования и развития)”, одбранена 1981. р. у Інстытуце за лінгвістіку „Я. Колас” Беларускай АН у Минску.

Теоретична часц дисертациі рефлектоvala ше у нашай специальнай монографії „Славянские литературные микроязыки. (Вопросы формирования и развития)” (1981). Надалей до славянскай микролінгвістікі були уключены і другі микроязыки, медzi хторима і сербсколужицкі – горньолужицкі і долњолужицкі, егейско-македонскі, помакскі, венециянско-словенскі, заходніополескі, буневскі, шлезійскі, туралскі і др. Познейше зме видали двотомни зборнік текстох на микроязыкох – „Славянские литературные микроязыки. Образцы текстов” (2003–2004); у другім тому наших „Основах славянской филологии” специальнна глава пошвецена славянскай микролінгвістікі (2011, б. 315–434).

Славянска микролінгвістіка и микрофілология

Такшэ поступнє формавала окремна часц **славянскай микролінгвістікі – славянска микролінгвістіка**. А славянска микролінгвістіка то конар

славянской микрофилологии. Схематичне медзиодношене макрофилологийох и микрофилологийох можеме представиц на слідующи способ:

При тим треба мац у виду же знак $\downarrow$ ма условни харарактер: у ёдних случаіох вон указує на генетичну вязу з „велькими” славянскими языками и з „велькими” славянскими литературами (наприклад, градишанско-горватски, молизко-славянски, кайкавски, чакавски микроязик – зоз горватско-сербским/горватским), у других непостредна вяза ше не обачуе (наприклад горньо- и долньолужицки микроязик).

Медзитим, славянску микрофилологию нє формую шицки славянски микроязыки: даёдни з нїх другу часц, т.е. **славянску микролитературу**, маю лем у зачатковей форми, у других случаіох основни акцент ше кладзе на лингвистични бок питаня и под. Але ёст микроязыки хтори з успіхом развиваю обидва боки спомнутого процеса, т.е. то прави микрофилологій.

Класификация славянских литературных микроязыков и їх проектах

Скорей як почнёме бешедовац о правых славянских микрофилологийох, жадаме представиц шицки славянски микроязыки хтори зме по нешка видзелели. При тим треба мац у виду же класификация хтору даваме зробена по ареалогеографским принципе у комбинації зоз ётнолингвогенетичним и литературно-язичним. На основи того ше литературни микроязыки дзеля на штири групи – автономни, островски, периферно-островски и периферни (або регионални):

Таблічка ч. 1

мікроязики	держава, регіон / культурні центри	статист. податки
I. Автономні		
горньолужицькі/ hornjoserbšćina	Німецька, жем Саксонія, ист. обл. Горня Лужица / Будишин, д.-луж. Budyšin (нім. Bautzen)	40 тис.
долньолужицькі/ dolnoserbšćina	Німецька, жем Бранденбург, ист. обл. Долня Лужица / Котбус, д.-луж. Chósebuz (нім. Cottbus)	коло 20 тис.
кашубські/ kaszëbsczi jâzëk	Польська, Гданське воїв., ист. обл. Поморе Гданське и вост. часц Заход- ного / Картузи, Гданськ, польск. Kartuzy, Gdańsk	од 200– 367 тис.
II. Острівські		
Югослав.-русинські (южнорусинські)/руський язик	Сербія – Автономна обл. Войводина, Горватска / Руски Керестур (серб. Руски Крстур), Нови Сад / Загреб (горв. Zagreb)	коло 25 тис.
градищансько- горватські/ gradiščansko-hrvatski jezik	Австрія, жем Бургенланд / Айзенштадт, град.-горв. Željezno (нем. Eisenstadt)	35–45 тис.
молизко-слов'янські/ po/na našu	Італія, обл. Молізе, пров. Кампобассо (итал. Molise, Campobasso) / –	Коло 4–4,5 тис. (?)
резиянські/rozajanski jazek/langač	Італія, пров. Венеція - Джулия (итал. Venezia -Giulia), доліна Резія	коло 3 тис. (?)
банатсько-болгарські/ banátsći-balgarsći jazić	Румунія, ист. обл. Банат / (у XIX в. Центр – Винга / Vinga)	18–22 тис.
III. Периферно-островські		
(карпато) русинські/ русинський языкок	Україна – Закарпатська обл.(Подкар- патська Рус); Вост. Словачка (Пряшов- ська Рус); Польська, Мадярська, (Руму- нія); ЗАД и Канада / розличні	Податки процив- словни
егейсько-македонські/ македонски език от Егеј	Грецеска, Егейска Македонія / –	од 110 до 160 тис.
помакські/pomatskes giezik	Грецеска, номи Ксанти, Родопи, Еврос, ист. Зах. Фракія / Комотини (?)	36–39 тис.
венеціянсько- словенські/ beneškoslov(i)enski jezik	Італія, обл. Фриули – Юлійська Країна, Терска и Недіжська доліна / –	коло 9 тис.

буневски/буњевачки језик/bunjevački jezik	Сербия (Войводина), приграñчни райони Мадарской/Суботица	20 тис. (?)
IV. Периферни (регионални)		
чакавски/čakavština	Горватска, Ядранске побрежје и острива / Сплит, Риека, горв. Split и Rijeka (?)	–
кайкавски/kajkavština	Горватска, сиверо-заход и штредња часц / Загреб, Вараждин (горв. Zagreb и Varaždin (?)	–
прейгмурско- словенски/ prekmurščina	Словения, обл. Прейгмуре / Мурска Собота (словен. Murska Sobota)	–
ляшски/laščina	Ческа, Шлезия / Фридек-Мистек (чес. Frýdek-Místek)	–
восточнословацки/ východ(no)slovenska reč	Восточна Словацка / –	–
заходнополески/ західношопська мова	Білорусія (част. Україна) / Мінск (?)	–
шлезийски/ślönska godka	Горня Шлезія (Польска), на востоку Ческа Шлезія (меди Остраву и Тешином)	–

Як видзиме, у таблічки приказаны 20 литературни микроязыки и при тым ше наводзя оригиналны назвы микроязыкох, податки о тым у хторей жемі або регіону вони розширені, чи маю культурны цэнтер и яке количество бешеднікох (кед же такі податкі исную). Гу 18 микроязыком хтори приказаны у нашай кніжкі „Основы славянской филологии” (2011, II, с. 322–323), тэраз зме дадали іще два – буневски у Сербії и обласцох хтори ше дотыкаю з Мадарску, шлезійски у Польскай, а тиж и у Ческай (у наведзенай кніжкі податкі о тих пробованьох микроязыкох исную, алे там вони іще не були унешены до класификацыйных рамікох – оп. б. 345–346). Затераз не цалком ясна ситуация з пробованьями твореня гуралскага (подгалскага) литературнага микроязыка у Польскай. Исную пробованы твореня литературных микроязыкох и у даедних других регионах Славії.

Генетичны аспект славянских литературных микроязыкох

Цо ше дотыка чисто генетичнай основы наведзеных литературных микроязыкох, веќшина з іх ше находза у южнославянскай групі, далей шлідзи заходнославянска, потым восточнославянска и, на концу, „спорни” южнорусински стой дакус видзелены. Представім генетичну класификациую микроязыкох указуюци на ўх место у ареално-географскай класификациі:

Таблічка ч. 2

язични групи и язики		литературни микроязики		место у ареално- географ. класификациї
I. Южнославянска група				
горватски	→ →	чакавски кайкавски	←	периферни
	→ →	градищанско-горватски молизко-славянски	←	островски
словенски	→ → →	прайгмурско-словенски венецианско-словенски резиянски	← ← ←	периферни периферно-островски островски
болгарски	→ →	банатско-болгарски помакски (у Греческой)	← ←	островски периферно-островски
македонски	→	егейско-македонски	←	периферно-островски
сербско-горватски	→	буневски	←	периферно-островски
II. Захаднославянска група				
сербсколужицкий	→ →	горньолужицки долньолужицки	←	автономни
кашубски	→	кашубски	←	автономни
чески (+ польски)	→	ляшски	←	периферни
словацки	→	восточнословацки	←	периферни
шлезийски	→	польски	←	периферни
III. Восточнославянска група				
українски	→	(карпато)русински	←	периферно-островски
бilorуски/українски	→	заходнополески	←	периферни
IV. Закарп.-українски (преходни гу вост.-словацкому)				
		южнорусински	←	островски

Надпомнуще: 1) Не иснует єдинствене становиско на генезу сербсколужицкого: по думанию єдних вигледовательюх, вон ма єдно генетичне жридло, по думанию других, таки жридла есть два (прето есть и горньолужицки и долньолужицки);

2) ляшски у целосци кладу гу ческому генетичному жриду, медзитим, точнейше бы було класц го гу ческо-польскому диялектному пасму;

3) заходнополески одражує билоруско-українски характеристики;

4) буневски спада гу сербско-горватскому жриду;

5) шлезийски спада гу польско-ческому жриду.

Значи, повториме, гу южнославянским по походзеню спадаю 11 микроязики, гу заходнославянским – 6, гу восточнославянским – 2 и єден „преходни”.

Од микроязикох гу микрофилологијом

Тераз ше застановиме на питаню о тим хтори микроязини формовали славянски микрофилологиј, хтори ше находза на драги гу тому, а хтори функционую једнобочно, бо не розвили другу часц микрофилологиј, т.е. славянски микролитератури.

Таблічка ч. 3

микроязини	<i>держава</i>	<i>статус</i>
I. Автономни		
горњојужицки/ hornjoserbšćina	Немецка	микрофилология
долњојужицки/ dolnoserbšćina	Немецка	микрофилология
кашубски/ kaszëbsczi jãzëk	Польска	микрофилология
II. Островски		
јужнорусински/руски језик	Сербия, Горватска	микрофилология
градишанско-горватски/ gradiščansko-kohrvatski jezik	Австрија	микрофилология
молизко-славянски/ по/на наšu	Италија	слабо ше розвива
резијански/rozajanski jazek/langač	Италија	(микрофилология)
банатско-болгарски/banátsći-balgarscí jazić	Румунија	микрофилология
III. Периферно-островски		
(карпато)русински/русинський язик	Україна, Словачка, Польска, Мадярска, (Румунија), ЗАД и Канада	микрофилология
егейско-македонски/македонски језик от Егеј	Греческа	слабо ше розвива
помакски/pomatskes giezik	Греческа	слабо ше розвива
венецијанско-словенски/ beneškoslov(i)enski jezik	Италија	слабо ше розвива
буњевски/буњевачки језик/ bunjevački jezik	Сербия, пригранičни райони Мадярской	(микрофилология)
IV. Периферни (регионални)		
чакавски/čakavština	Горватска	(микрофилология)
кайкавски/kajkavština	Горватска	(микрофилология)
прейгурско-словенски/ prekmuršćina	Словенија	слабо ше розвива
ляшски/laščina	Ческа	слабо ше розвива

восточнословацки/vichod(no) slovenska reč	Словацка	слабо ше розвива
заходнополески/заходышно- поліська мова	Білорусия, (част. Україна)	(микрофилология)
шлезийски/ślōnska godka	Польска, Ческа	микрофилология

Цалком очиглядне же, по податкох хтори зме дали у таблічки ч. 3, половка мікрайзикох, можеме повесц, успишно иду по тей истей драги як и „вельки” славянски литературни язики. То ёст, то микрофилології з двома боками – з мікрайзиками и мікролітературами. Таки, як видзиме, ёст осем: горньолужицки и долньолужицки, кашубски, южнорусински, градищанско-горватски, банатско-болгарски, карпаторусински, шлезийски.

За німа шлідза ище пейц мікрайзики – у ніх ше на розлични способи манифестую сферы хаснованя: резиянски и буневски поступнє виєдначую обидва боки микрофилогійох; сучасни чакавски и кайкавски насампредз розвиваю своёю літератури, гоч ше о ніх зявюю и лингвистични роботи (у 19. в., до епохи национальнага Препородзеня, обидва тоти мікрайзики мали граматики); цо ше дотика заходнополескаго, позиції таго языка остатніх роках, одкеди іх ініцыятор прешол з Білорусії до Русії, почали слабнуц.

Значи, 13 мікрайзики од 20 маю шицки шанси на дальши розвиток: шицки три автономни; од пейцох островских – южнорусински, градищанско-горватски, банатско-болгарски, як и резиянски; од пейцох периферийно-островских – (карпато)русински и буневски; од седем периферийных – шлезийски, чакавски и кайкавски, як и заходнополески.

Цо ше дотика других мікрайзикох, за хтори зме наведли же ше слабо розвиваю – молизко-славянски, егейско-македонски, помакски, венециянско-словенски, преігмурско-словенски, ляшски и восточнословацки, при ніх процес розвитку ідзе барз помали, єднобочно, гоч іх дальша судьба завиши од таго чи ше зявя ініцыяторе хтори станю на чоло одвитуючих літературно-уметніцких процесох.

Функціональний аспект славянських літературних мікрайзикох

Кед вежнеме за основу нашу „Слику реальнага хаснованя славянских літературных мікрайзикох” („Картина реального использования славянских літературных мікрайзиков”), обявену у другим тому наших „Основох славянской филологии”, б. 343), увидзиме же ше сферы хаснованя мікрайзикох барз розликую.

Найподполнейши функціональны спектр маю **автономны мікрайзики** окрем долньолужицкаго, хтори поступнє траци велі сферы хаснованя.

Од **островских микроязикох** подполни функционални спектер ма южнорусински микроязик, покля при градищанско-горватским вон меней виполнени, а банатско-болгарски ище слабши од того остатнього; резиянски ше развива, а молизко-славянски з часу на час доживює застой.

Од **периферно-островских микроязикох** лем за (карпато)русински мож повесц же просперує, покля буневски затераз лем пошвидшује розвой, а егейско-македонски, помакски и венецианско-словенски функционую слабо.

Наконцу, група **периферних (регионалних) микроязикох** ма слідующи характеристики: успишно ше развива шлезийски микроязик, дакус єднобочно, зоз преважно литературно-уметніцкого боку, функционую чакавски и кайкавски, як и заходнополески; слабо ше развиваю прејгмурско-словенски и восточнословашки, а тиж и ляшки.

На прикладу южнорусинского микроязика – микроязика з найвекшим функционалним спектром укажеме яки можлівости и гу чому ше намагаю литературни язики подобного типа. По „Слики реалного хасновання славянских литературных микроязикох” датей у другим тому нашей монографии „Основи славянской филологии”, б. 343), южнорусински микроязик нєшка представени у слідующих сферах:

1) уметніцка литература:

- поезия: +
- приповедка: +
- роман: +

2) средства масовней информации:

- периодика: +
- новини: +
- часописи: +
- рочніки: +
- мишани виданя: +
- радио: +
- телевизия: +

3) образоване:

- школа: +
- основна: +
- штредня: +
- гимназия: +
- окремни класи: +
- шицки предмети: +
- окремни предмети: +
- универзитет: +

-
- 4) администрация (по вибору): +
 5) наука (гуманитарна): +
 6) религиозни живот:
 церква: +
 преклад Библий: +
 7) власни институций: +
 8) аматерски театер: +
 9) топографски надписи: +
 10) особна преписка: +

Представени 10 сфери зоз їх подчасцами – то максималне функционалне хасноване яке посцигнул еден з литературных язикох – южнорусински. Од других микроязикох гу ньому ше прибліжує автономни горњолужицки, потим приходзи островски градишчанско-горватски, далей – периферно-островски (карпато)русински итд.

Значи, векша часц микроязикох з датого списка (8 + 5) указую тенденцию же би були подобни „вельким” славянским литературним язиком, гоч очиглядне же им за тото хибя вецей характеристики, як цо державни граніци, за велі з нїх несамостойни етнічни фактор, барз мали квантитативни параметри и др. Заш лем, ту розпатрени славянски микрофилологиї, ведно зоз преседанами хтори ше затераз слабо розвиваю, представяю органску компоненту сучасного славянского етно-язичного швета, цо нам дава право розпатрац их як часц сучасней славянской филологиї.

Др Александер Дмитријевич Дуличенко

ФЕНОМЕМ СЛОВЕНСКИХ МИКРОФИЛОЛОГИЈА У САВРЕМЕНОЈ СЛАВИСТИЦИ

Резиме

Савремени словенски језици и њима одговарајуће књижевности представљају словенску филологију – то је чињеница у коју нико не сумња, можемо рећи, од 19. в. У 20. в. овај део славистике постао је сложенији, јер су се у њему појавиле тзв. словенске микрофилологије, чију основу чине словенски микројезици са одговарајућим микрокњижевностима. Носилаца ових микројезика нема много – од хиљаду и по до пола милиона људи. Класификација издава четири њихове групе: аутономни (горњо- и доњолужички, кашупски), островски (јужнорусински, градишчанско-хрватски, банатско-бугарски и др.),

---

периферно-острвски (карпаторусински, помачки и др.) и периферни (чакавски, кајкавски, прекомурско-словеначки и др.) – свега око 18 микројезика и покушаја њиховог формирања. У реферату се покушава указати да у постојеће „класичне“, филологије припада још цела група микрофилологија, која тиме обогаћује словенску филологију, при чему још нису сви микројезици „дорасли“, до стварања сопствених филологија. На примеру већине од њих види се каквим путевима иде формирање филологија уопште.

Dr. Aleksander Dmitrijevič Duličenko

PHENOMENON OF SLAVIC MICROPHILOLOGIES IN MODERN SLAVIC STUDIES

Summary

Modern Slavic languages and corresponding literatures present Slavic philology – it is the fact no one doubts, we can say, from the 19th century. In the 20th century this part of Slavic studies became more complex, because so-called Slavic microphilologies appeared, whose basis consists of Slavic microlanguages with corresponding microliteratures. There are not many speakers of these microlanguages – from a thousand and a half up to a half of a million people. The classification distinguishes four groups of them: autonomous (Upper and Lower Lusatian / Sorb / Wendish, Kashubian), island (South Rusyn / Ruthenian, Burgenland / Gradišće Croatian, Banat Bulgarian and others), peripheral-island (Carpatho Rusyn / Ruthenian, Pomaque and others) and peripheral (Čakavian, Kajkavian, Prekmurje Slovenian and others) – total around 18 microlanguages and attempts at their formation. In the paper the author tries to point out that a whole group of microphilologies also belongs to the existing „classical“ philology, that it enriches Slavic philology and that all microlanguages have not „grown up“ to the creation of their own philologies. Most of them present examples of the ways for establishing philologies in general.

Др Оксана Тимко Дітко

ПРИСЛОВНІКИ МЕНОВНІЦКОГО ПОХОДЗЕНЯ У РУСКИМ ЯЗИКУ

Абстракт: Меновніцкі присловніки створены як результат адвербіялізації безприменовніцких и применовніцко-припадкових формох меновніка. Медзі німа ёст давни, але и новши форми, хтори ше іще не цалком лексикализавали. Група меновніцких присловнікох ше непрерывно пополнює. Од безприменовніковых присловнікох найпродуктивнейши инструментал (боком, бегцом). Вельо численшу группу творя применовніцкі синтагми: з генитивом (додня, зблізка), акузативом (задармо, навики), инструменталом (горебздом), локативом (влеце, наконцу). Найпродуктивнейши конструкції акузатива, инструментала и локатива (з німа ше углавним виражую часово и просторово синтаксичны релациі). Активно ше адвербіялізує инструментал зоз темпоральным значеньем (роками).

Ключны слова: Руски язык. Морфология. Присловніки меновніцкого походzenia.

Меновніцкі присловніки творя другу по обсягу группу присловнікох, такой за прикметніцкими присловніками. Звичайно кожда зоз файтох присловнікох ма своё специфичносци у способе твореня, продуктивносци словотворных моделох, фреквенцій формох... Присловніки праве прето и таки рижнородни бо кожда походзца файта словох у процесу адвербіялізації затримує свой специфичносци у векшай лέбо меншай міри, точнейше, мера ше ёй ступень адвербіялізації. За меновніки характеристична синтаксична и морфологійна адвербіялізация.

Медзі меновніцкими присловнікамі ёст вельо давни форми, але обачліви и новши, котры ше іще не цалком лексикализавали. Праве їх прысутство шведочи о тим же ше група меновніцких присловнікох непрерывно пополнює. Ціль нам преанализац котры припадки продуктивнейши, лέбо котры применовніцкі форми фреквентнейши.

Походзене сучасных меновніцких присловнікох исторично повязане з одвитуюціма формамі у припадкох, а з тим и мотивує ўх прэгляд. Меновніцкі присловніки наставаю як пошлідок адвербіялізації припадковых формох меновнікох. У ўх складзе ёст вельо стари форми, але обачліви и форми нового твореня. Точнейше, то досц продуктивна група адвербіялізації. Походзене сучасных меновніцких присловнікох историйно повязане зоз одвитуюціма припадковыми формамі меновнікох зоз применовнікамі, лέбо без ніх.

Вельо ше частейше синтаксична адвербиялизация одвива зоз аналитичним способом, точнейше з помоцу применовнікох як аналитичних синтаксичных морфемох, котри преводза меновніцке слово до присловніковой позиції.

Меновніцки присловніки створени як результат адвербиялизациі безприменовніцких и применовніцко-припадкових формох меновніка. У словотворним плане присловніки меновніцкого походзеня вельо продуктивнейши як, на приклад, заменовніцки. Іх состав ше непрерывно пополнює дзекующи активным адвербиялизацийним процесом.

Найпродуктивнейши у тей групи присловнікох то конструкціі инструментала без префикса и акузатива и локатива зоз префиксом. Вироятно причина у тим же ше праве зоз тима припадкам углавним виражую часово и просторово синтаксични релациі.

У нас прости меновніцки присловніки, т.е. дакедишині припадково меновніцки форми без применовніка ридши и шицкі вони окаменены форми трох припадкох.

Номинатив-акузатив представяю лем присловніки **вонка** (вънь-ка, за разлику од формох котри зафиксаваны на Закарпатю у нас ше хаснуе лем форма зоз суфиксом –ка, як и у даскельох інших формох такого модель твореня словох – **дзешка, нешка, нука, зблізка, здалёка...**), **окрем, раз, нраз, вечар, рано** (адвербиялизованы меновнік **страх**, предикатив **чкода**). Присловніки створени од номинатива маю лем улогу главного члена безособового виречения: *так ми це жаль, аж страх кельо их було, чудо яка красна тота дзівка...*

Генитив без применовніка зачувани лем у присловніку **вчера**.

Датив-локатив єднини представени у присловнікох **горе, долу, дому**. З форми локатива **домъ** створени присловнік **дома**.

Найпродуктивнейши у тим безприменовніковым процесу твореня присловнікох инструментал: **бегцом, боком, боком-боком, дрингом, задком, крижом, криста-крижом, концом, нароком, плязом, предком, цалком, часом**. Часц тих присловнікох як **нароком, цалком** уж не маю паралели медзи меновнікими, точнейше, страцела ше вяза зоз походзяшим меновніком. Вон нестал, а остал присловнік виведзени зоз його припадковой форми.

Вельо численшу группу меновніцких присловнікох творя тоти котри настали през лексикализацию применовніцких формох. И вони рижного часу наставана.

Форми генитива з применовніками:

до: **додня, додолу, доокола, дополадня, до тижня;**

з: **зблізка, збоку, зверху, звечара, здалёка, спочатку;**

од: **одзадку, одпредку, одтераз.**

Найвецей меновніцки присловніки створени зоз формох акузатива зоз применовніками:

за: **забога, задармо, задаремно;**
на: **на веру, навики, набок, навечар, на волю, наглас, назад, на жиму,**
на яр, напамят, наполи, напредок, нараз, нарано, на шмих, нарок,
насильу, наспак, начас, начудо;
по: **по уха, по колена, по шию;**
пре: **пребога.**

Анализа присловнікох дава можлівосць твердзіц же ше, присловніки, створены з акузатива з применовніком сформовали релативно недавно. Окрем того, велька часць тих присловнікох ше активно предлужуе творыць ище и тэраз. Присутносць у языку (як у бешедним, так и у литературным) применовніцко-меновніцких виразох, котры стоя на драги адвербіялізациі, потвердзуе же правилне заключене же процес твореня присловнікох – зложеня и тирваца епизода у рэзоўю языку. У таких прикладох указуе ше конзервативносць правопису бо он не може провадзіць процесы пременкі у языку, та часта мame несвідчаносць у писанью тих новых присловнікох (додня, до тижня, над доднём, над раном...).

Формы инструментала меновнікох у тым процесу ше зединьвали углованным з такими применовнікамі:

горе: **горезначкі, горебздом, горездном;**
на: **нароком;**
над: **над раном, над доднёом.**

Даскелью присловніки створены з формах локатыва меновнікох з применовнікамі *на, по, при, у: наполи, пополадню, вжиме, вяри, влєце, вноци, влоні, вешені...* **назадку, наконцу, напредку..**

Зоз прегляду двух вельких групох меновніцких присловнікох можеме обачыць даскелью факты:

1. Меновніцкі присловніки створены як результат адвербіалізаціі безприменовніцких и применовніцко-припадковых формах меновніка.
2. У словотворным плане присловніки меновніцкаго походзеня велью продуктивнейши як, на приклад, заменовніцкі. Іх состав ше непрерывно пополнюе праз активны адвербіялізациі процесы.
3. Найпродуктивнейши у тей групі присловнікох то конструкціі акузатива, инструментала и локатива. Віраятно причина у тым же ше праве зоз тима припадками углованным выражую часово и просторово синтаксичны релациі.
4. Синтаксичны ступень меновніцкай адвербіялізаціі реализуе ше аналитично и синтетично. Сущносць тогу ступню у хаснованю формах инструментала, генитива и акузатива у присловніцкай позиції за выражоване його семантично-синтаксичных одношельох.
5. Активно ше адвербіялизуе инструментал, котры ше хаснуе зоз темпоральным значеньем (*роками, мешацами, тижнями, ноцами, днями...*).

Др Оксана Тимко Ђитко

ПРИЛОЗИ ИМЕНИЧКОГ ПОРЕКЛА У РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

Именнички прилози чине другу по обиму групу прилога (после придевских). Створени су као резултат адвербијализације беспредлошких и предлошко-падешких облика именица. Међу њима су давнији, али и новији облици, који се још нису сасвим лексикализовали. Ова група именичким прилога се непрекидно попуњава. Најпродуктивније у овој групи прилога су конструкције инструментала без префикса и акузатива и локатива са префиксом. Од беспредлошких конструкција најпродуктивнији је инструментал (*боком, бегцом*). Много бројнију групу именичким прилога чине предлошке синтагме: генитива (*додня, зблізка*), акузатива (*задармо, навики*), инструментала (*горебздом*), локатива (*влєце, наконцу*). Најпродуктивније су конструкције акузатива, инструментала и локатива (са њима се углавном изражавају временске и просторне синтаксичке релације). Активно се адвербијализује инструментал са темпоралним значењем (*роками*).

Dr. Oksana Timko Djitko

ADVERBS OF NOMINAL ORIGIN IN THE RUTHENIAN LANGUAGE

Summary

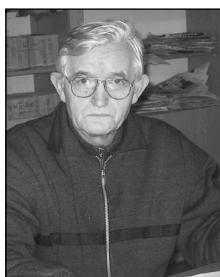
Considering the number of adverbs the nominal adverbs present the second group of adverbs (after the adjectival ones). They have been created as a result of adverbialization of noun forms without prepositions and preposition-case noun forms. There are both older and newer forms among them that have not been quite lexicalized yet. The group of nominal adverbs is constantly being increased. The most productive constructions in this group of adverbs are the instrumental contructions without prefixes and the acusative and the locative constructions with prefixes. The most productive construction of the constructions without prepositions is the instrumental one (*bokom, behcom / боком, бегцом*). More numerous group of nominal adverbs is made of prepositional syntagms: genitive (*dodn'a, zbl'izka / додня, зблізка*), accusative (*zadarmo, naviki / задармо, навики*), instrumental (*gorebzdom / горебздом*), locative (*vl'ece, nakoncu / влєце, наконцу*). The most productive constructions are the acusative, the instrumental and the locative ones (mostly expressing time and space). The instrumental with temporal meaning is actively adverbialized (*rokami / роками*).

Др Юлиян Рамач

ЄДЕН ПРИКЛАД ТРАЦЕНЯ НАШЕЙ НАРОДНЕЙ ЛЕКСИКИ

Абстракт: Словко *бáяко* спада до нашої карпатської лексики, що потверджує і його словацькі та українські паралели. У літературному языку є рідко хаснує, а і у бешеді вище рідше (од штирох значень хаснуло єще три). Штварте значене („розуми єще”), хтore у медзивойновим чаше хасноване і у літературному языку (у публіцистичному стилу), нєшка єще страцело.

Ключні слова: Руска лексика, словко *бáяко*, карпатські паралели; єдно забуте значене.

Словко (партикула) *бáяко* виведзене од словка *ба* та присловніка *як(o)*. Акцент у тим зложеним слову остал на його першої часці: *бáяко*. Тото словко спада до нашої карпатської лексики: воно існує і у других карпатських бешедах: у словацьких (*bajakо* 1. „ягда не”; 2. „та дзе”), українських (укр. диял. *бáяк* та *баяжже* „ягда не”). Паралели з тих бешедах наведземе под кожним значенем окреме.

Нєшка єще тото словко у нашої бешеді вище рідше хаснує, углавним го єще хаснуло старши. У писаних текстах го рідко находимо, прето же воно характеристичніше за бешедни язык, яки єще у писаних текстах досць рідко наводзи. У Гнатюковим Етнографским зборником 29 (на 305 боках) зазначили зме го три раз, а у зборнику 30 (на 318 боках) – лєм раз; у зборнику приповедкох „Цихи води” Михала Ковача (на 279. боках) – два раз, у книжці Мирона Жироша „Мили сину мой” – анє раз. Приклади хтоти ту наводзиме є зазначавані систематично, алє су записаны попри других язычных аналізах текстах як случайны приклады. Як видзиме з ілюстрацій, словко *бáяко* єще на початку виречения oddзелює зоз запяту, а уштред виречения го авторе дакеди видзелюю, а дакеди не.

Хтоти еквіваленты хаснусеме нєшка место словка *бáяко*? За перше значене найчастейши еквівалент то вираз *ягда не*, *як бим не* (як биши не і под.), за друге значене вирази *же би не*, *та дзе*, за треце – вирази *праве так*, *праве том*, *праве таки* та под. Штварте значене („розуми єще”) зазначили зме у медзивойновых новинских статьях. Значи же словко *бáяко* зоз бешеди вошло и до тэдышнъего новинарскаго стыла. Нєшка би воно у тым стылу вироятно было цалком неприлагліве (або, можебуц, чудне, незвычайне). Вежме за приклад таке виречене: *Найбаржей гамую розвой держави розуми єще тоги цу найвецей себе зграбиц*. Як би нам воно випатрало кед близме го похасновали зоз словком *бáяко*: *Найбаржей гамую розвой держави бáяко тоги цу найвецей себе*

зтрабиц? За тедишніх авторох и читачох воно, медзитим, було цалком на месце. Опатьме на концу тоти штири значеня за хтори зме зазначели приклады:

1. „ягда нє, с. како да не”

„*Та ишилї зме на лови, та нас ноц влапела. Та чи бисце нас на ноц не приялї?*” *А вона гутори: „Баяко, примеме ми вас.*” „ягда нє, примеме вас” (Етн. 29, 226).

„*Та я приишол ту вам, кралю найяснейши же нач сце ме жадалї.*” „*Нач сом це жадал? Да ми повеси ўши гуторел пред людзми.*” „*Я ис гуторел ніч.*” „*Баяко, сину, гуторел ўши չошка, бо ми гуторелї.*” „*ягда ўши не гуторел?* гуторел ўши” (Етн. 29, 60).

пошли до ёдного валау – там на краю до ёдней карчми. Питаю ше чи бы им не требало слугу и служніцу. „*Баяко, бо нам баш треба. Мой чловек ходзи по тарговинї, сам не може, треба му слугу „ягда нє, баш нам треба”* (Етн. 29, 233).

ми нука не пойдземе, бо я ранави, хори; ест людзе ўто то не годні ані патриц. А и така то хорота же то ше приліти на другого. Та не пойдземе нука.” „*А-я, лем подзце нука, ми ше не боіме од того. То ше не приліти.*” „*Баяко. Приліти ше!*” Нє ентэдовалі им, мушелї поісць нука „ягда нє, приліпи ше” (Етн. 30, 49).

Микола у Канади, роби, газдуе, Владо у Французкай, у Паризу ..., Павлинка ту, у варошу. Но, не можем повесць же не приходзи, баяко, и шицки тройо ми у пенежсу помагаю, але ше у моей старосци не мам на кого опрец „ягда не приходзи” (Сф. Мак.).

|| Слц. диял. bajak и bajako: Ņepadalo u vás? Bajag ſe! „не падало у вас? ягда не!”; „Ti mišliš, že uš tu ſepridze?” Bajako ſe! „ти думаш же вон уж ту не придзе? ягда не, придзе?” (SSN I, 87).

2. „же би нє, та дзе” (процівне значене од ягда нє)

„*Место да потрошии пенежси на вино и паленку [за свадзбу], лепше купиц худобному чловекови [т.е. синови] целячку, да себе з ней краву вихова.*” „*Баяко! А дзе же ше дзивка вецка викаже, кед не на свадзби!*” – одрубала андя Ката „же би нє, а дзе же ше дзивка вецка викаже” (РН 21/1937, 2).

Ух, голем да сам швички купела, але кому ше шляпчи по такей хвилї? Але знам ўто поробим, запалім заш каганец. Мой стари добри каганец! Та ўто му хиби, баяко, будзем я ту ходзиц по тим блациску з конца пре ёдну швичку, а и трошиц „же би нє, не будзем я ходзиц по тим блаце” (Сф. Мак.).

Гваря же парадсти глупи. Баяко, глупи „та дзе глупи” (приклад зазначени у бешеды).

|| Слц. диял. bajak и bajako: A už vam pisal ten regrud z vojni? Ta bajako, ešči ne! „а уж вам писал тот регрут з воини?,, „та дзе, ище не!”; ġem šedzi a šedzi a statki že bi mu švekra karmila? Ta bajako! „ләм шедзи, шедзи, а статок най му швекра карми? же би не!” (SSN I, 87)

3. „праве так, праве тот, праве таки и под.” (тото значене блізке значеню (1))

Ержса: „*А то чия хижса, шестричко злата?*” *Ката:* „*Янка Дурніцкого.*” *Ержса:* *Яй, того дургова!*” *Ката:* „*Баяко, вон газда, газдує.*” „праве того, вон газда, газдує” (Кост.: Проза, 15).

та знаце же бануем же сом пришла [до ніх], ище буду думац жес сом їх хлеба жадна; Так вона йому меле, а вон, гунцут, слуха, ошмишкує ше и еднак пр[и]швечую: Но, чи видзии, чи видзии? Ша, баяко, таки вони людзе! „праве так, таки вони людзе” (М. Ков.: ЦВ, 159).

4. „розуми ше, с. наравно”

[Давно] орало ше зоз древеним плугом и баяко подло „и, розуми ше, подло ше орало” (РН 37/1933, 1).

[Плашели кандура] „Шиц, шиц, але баяко, – то ніч не помагало „розуми ше, то ніч не помагало” (ХК 1988, 123); Уж крадню жито, баяко, же индзей не, ләм у большевицкей держави. Ище жито не дозрело, а уж людзе по ноци штригаю класки „розуми ше же индзей не, ләм...” (РН 27/1933, 2).

У модернім нешкашнім часу вие вецей жени иду до рижских службох и урядох. Баяко, жес таки жени не можу буц добри газдині и мацери своіх дзеюх. Прето фамелійни живот тэраз виадзи, особено по варошох препада „розуми ше же таки жени не можу буц добри газдині” (РН 28/1933, 3).

Препадаю народи ... найперше пре безбожносц. Бо кед народ стради виру ...вец ше пода и найгоршим грихом, не меркує ані на здраве цела ані на здраве души, па вец баяко мушки зогніц препаднуц „вец, розуми ше, мушки препаднуц” (РН 14/1934, 5).

И чим ридше виніца засадзена, тым вецей слунка достава, лепше гроздно узреє а вец баяко и вино лепше „а вец, розуми ше, и вино лепшее” (РН 13/1933, 3).

У терашинім часу Французка фінансіяльно наймоцнейша держава и, баяко, сце, да така цо дружей остане „и, розуми ше, сце така цо дружей остац” (РН 8/1931, 2).

[На войско даваю] вельки держави, баяко, велько вецей, як на просвіту. Як же вец може буц добре на швеце „на войско, розуми ше, даваю велько вецей як на просвіту” (РН 9/1931, 4).

То ёдна з ілюстрацыйох з хторых можеме видзіц як наша народна лексика покус капе з бешеди.

Жридла 1. Етн. 29. и 20: В. Гнатюк: *Етнографічний збірник Наукового товариства ім. Шевченка*, т. XXIX, у Львові, 1910; т. XXX, у Львові, 1911. **2.** Кост.: Проза – Костельник Гавріїл: *Проза на бачвансько-срим- ским руским літературним языку*. Руске слово, Нови Сад, 1975; **3.** М. Ков.: ЦВ – Ковач Михайло: *Цихи Води*. Руске слово, Нови Сад, 1970; **4.** РН – *Руски новини за Русинох у Кральовини С. Х. С.* (роки 1924–1941). Властитель Руске Народне Просвітне Дружтво, Руски Керестур. **5.** SSN I: Slovník slovenských nárečí, I. Vydaťstvo Slovenskej akadémie vied, 1994. **6.** Сф. Мак.: Серафина Макаї: Каганец (у рукопису).

Др Јулијан Рамач

ЈЕДАН ПРИМЕР ГУБЉЕЊА НАШЕ НАРОДНЕ ЛЕКСИКЕ

Резиме

Речца *бáјако* (*bájako*) спада у русинску карпатску лексику, што потврђују и њене словачке и украјинске паралеле. У књижевном језику се она данас ретко употребљава, а и у разговорном језику је све ређа (углавном у говору старијих). Од четири значења (1. „како да не”; 2. „никако, таман посла”; 3. „управо тако (такав)”; 4. „разуме се”) у употреби су још прва три. Четврто значење, које је између два рата употребљавано и у књижевном језику (у публицистичком стилу), данас се изгубило.

Dr. Julijan Ramač

ONE EXAMPLE OF LOSING OUR NATIONAL LEXICON

Summary

Particle *bájako* (*bájako*) belongs to Ruthenian Carpathian lexicon, which is confirmed by its Slovak and Ukrainian parallels. It is rarely used in literary language today, and in vernacular even more rarely (mainly in speech of old people). There are four meanings of the particle (1. „Of course”; 2. „By no means”; 3. „Right”; 4. „It is understandable”) and the first three ones are still in use. The fourth meaning, which was used between the two wars in literary language (in publicist style), is lost today.

III

МАСТЕР РОБОТА
на Одзеленю за русинистику
Филозоского факултета у Новим Садзе

Мср. Андреа Медеши

ГЕРМАНИЗМИ У РУСКИМ ЯЗИКУ

Мир и спокойносц, юдини добра и найвекше достоінство скромносци и безмених людзох

Іво Андрич

УВОДНЕ СЛОВО

1.1. Контакти Немцах и Руснацох

Ошлебодзене Угорскай спод Турскай власци почало при концу XIII вику, а по міре у Стрымских Карловіцах, 1699. року, кед Бачка вошла до составу Габзбургской монархії. У першай половіцы XIII вику ошлебодзены и Банат и Стрым, а граніца медзи Турским царством и Габзбургскую монархію установена на Саві и Дунаю.

Южна Угорска на початку XVIII вику була барз опустошена. У Бачки и Банату коло 1720. року було лем коло 50.000 жительго. Ту жили Серби, Буневци и Румуне. Польопривреда у тих краіох була барз слабо розвита, а о індустриі ані нє мож бешедовац. Ясне було же Комора зоз тих краіох нє годна вицагнуц веckши приходи док ше нє окончи колонізация и нє дзвигнє прывредни уровень жемі (Рамач, 1987: 53). Колонізация Бачки одпочала по Пожаревским міре 1718. року. Интензіўнейше селене почало аж после 1730. року (Лабош, 1979: 61).

Так на території Войводини (Бачка, Банат и Стрым) скорей Другей шветовей войны, жило коло 600.000 подунайских Швабох. Були то перши шлебодни селяне Европи. Насельовані су у трох вельких габох у XVIII и XIX вику, под патронатом Габзбурговіцах, цара Карла, царицы Марії Терезії и цара Йосифа, на запущену жем и опустошенну од турских нападох. Приселенцы углавним приходзели зоз заходу немецкого царства, зоз Гесену коло 300 фамелій, Фалачки, Лотрингену, зоз Елзасу коло 80 фамелій, Сарскей обласци, вельки групи пришли и зоз Райна-Палатината, зоз покраіни Сарбрікен а у меншим чишле зоз Баден Виртембергу, Олденбургу, Саксоній и Баварскей (Лар, 2012: 9-14).

З початку ше могли присельовац лем католікі. Присельовали ше у веckшей міри коло Дунаю и Тиси. Аж по Едикту толеранції цара Йосифа 1806. року у штредней Бачки, коло места Вербас, хторога Немци теды волали Марези,

населени ше приселенци евангелистичнай и реформатской вири. Настали чисти німецки евангелистични валали як цо: Ярек, Торшау, Булкес (нешка Маглич) и ище велі други (Лар, 2012: 10).

У Бечу ше тримало же найшвидши и найлепши результати мож посцигнуц з насельованьем до Бачки Немцох з Немецкого царства, бо вони були розвитши у культурним и привредним поглядзе, а вше могли буц и сигурна национална подpora за владу у Бечу. Нажаль, у державней каси не було досц средства же би ше у першой половини XVIII вику окончела обсяжнайша колонизация Немцох. Колонизация ше мушела препущиц стихії: без огляду на длugo приріхтовани плани о колонизації Немцох, коморски власци у Бачки дошлебодзували же би ше ту насельовали и припаднікі других наронох Монархії. Попри Немцох, Мадярох и Словацах, коло половини XVIII вику до Бачки ше почали присельовац и Руснаци зоз сиверовосточнай Угорской – зоз Закарпат'я (Рамач, 1990: 47).

Року 1745. група од єденац Руснацах рушела до Кули, гледаюци вигоднайши условия роботи и живота. Подруге кулского провизорату (срезу), хтори основани по ошлебодзеню од Туркох на початку XVIII вику, було мочарне, оброснуте з рошлінами и нєвигодне за обробок. Було предвидзене же би срез облапел осем валали, а постояли лем три – Кула, Вербас и Коцур (Бильня, 1987: 18).

Жем у Кулским хотаре була державна и як така, гоч и подводна, з оглядом на бечску политику, найвироятнейше не була резервована за Славянох, а найменей за Руснацах, о хторих теди нікому не було брига чи жию чи умераю. Но, добра роботна моц, а потим цихи, вредни и фамелянрни людзе, як ше теди указали, здобули довириє при чиновнікох ерада, так же тедишині администратор бачского дистрикта попри Немцох, одлучел же и Русинох населі, а за то не гледал окремне допущене од висших державних власцах (Лабош, 1979: 64).

Політика Угорской власци при насельованю Войводини була же би ше того подручє населело зоз политично подобніма жителями, источасно способніма же би зоз свою роботу тото мочарне престранство претворели до обрабацей жеми. Австро-Угорска тримала же би то могли буц лем Немци. Медзитим, прегварки зоз Немцами потирвали полни 20 роки (од 1730. по 1750. рок) (Бильня, 1987: 18).

Причина такей длугей прегварки була у тим же земледілци и селяне хтори мали добре искусство, найчастейше мали и добри животни условия у Немецким царстві и не були заинтересовані за пресельоване до непознатого и запущеного краю. Тоти цо мали меней привредного искусства и роботни навикнуца указали ше як не барз прикладни за насельоване до краю дзе требали постац порушоваче привредного розвитку. За насельоване Немцох держава такой на початку мушела видвоїц векшу суму пенежу прето же уж у проглашенню о насельованю до Бачки од 1763. року було обещане: жем, материял за хижки, будоване церкви, нашене за шаце, статок, ремесленіцки алат и др. (Рамач, 1987: 54).

Немецки колонисти, осигурани зоз шицким тим цо найнужнейше за одпочинане и за дальше водзене ёдного нового живота у цудзим kraю, одпочали свой нови живот у Бачки.

Нашо дідове не достали таки вигодносци, доселели ше без цертификата, пасоша. Доселели ше легално, лён не на основі царскага декрета, але на основі документа найнішай власци за таку роботу – адміністрації; пришли на свой ризик з думку же кед ше им уда остац ту, вец останю, а кед не, вец иду далей. Пре таку розлику у документах при насельванню нашо дідове не достали ніч. Цали инвентар, потребни за ёдно обисце, за одпочинане господарскаго живота, мушели зоз своїма руками заробиц и купиц, гибаль же дацо зоз собу принесли, а цо минималне мушело буц.

Од присельваня до Войводини, Руснацы ше углавним занімали зоз польoprивредним и часточко слабо развитым ремесленіцтвом и роботу у индустрійных подприємствах (Бильня, 1987: 27). Способ обрабяня жемі екстенсивны, не применюю ше тэди разполагаюци агротехнічны міри. Оре ше зоз плітку коньську запрагу, жем ше гної виключно зоз хліўским гнойом и то недостаточно, док у істи час велькомастнікі хасную тракторы за глубоке оране, а попри хліўскаго гною хасную и штучны гной (Бильня, 1987: 30).

Яснейше поведзене, экономска основа дружтвеного развою Руснацах, у одношэнью на други народы и народносци у Войводини, була на непоровнуюцо ніжшим ступнню (Бильня, 1987: 27).

Медзитим, и попри такей материяльней и экономскай розлики медзি народамі, Руснацы, зоз своїма сущедамі Сербамі, Мадярамі, Немцамі, та и веліма другима меншинамі, жили у злагоды, миру и приятельству аж по 1939. рок, кед вибила Друга шветова война, хтора вжала мир и богатство, а принесла шмерц и препасц.

2. ПРЕГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

О германізмох у рускім языку як окремней темі писане барз мало. Од рускіх лингвістох найвেцей позазберовал и признацел проф. др Юлиян Рамач. Його діло Лексика рускага языку видата у Новім Садзе 1983. року, була од окремней важносци за тоту роботу пре свой обсяжні корпус – окрем мадярских пожичкох, позберані и коло 300 германізми. Од тих 300 германізмох, коло 10 немецки пожички видвоёны як директны понеже не исную у сербскім языку. Проф. др Рамач у тим ділу не зробел детальну анализу за кажде слово на фонологійным, морфологійным и семантичным уровню, але дава толкованія о походзеню пожичкох, о чэжкосци одредзованія часовых координатах одредзеного язичнаго зявеня и корпус назбераных германізмох.

За формоване словніка, хасновала сом тих и два діла сербских лингвістох. Ёдно з тих то діло Більяни Голубович *Germanismen im Serbischen und Kroatischen*

(Германизми у сербско-горватским) у хторим авторка, медзи иншим, позберала и 3.982 сербски и горватски германизми и зединела их до једнога словніку. На основи тога словніку можеме винесці гипотезу же хтори германизми би могли буць прияти прејг сербскага або горватскага јазику, спрам тога же хтори германизми заедніцкі за руски и сербско-горватски, а хтори би могли представяць директныя реплики. Же би даёдно слово не остало незазначене, похасновала сом и діло тиж сербскаго лингвисти Милоша Тривунца *Немачки утицаји у нашем језику* хтори, попри германских словох и виразох, дава и семантичну класификацију каждого слова и вязу тих словох зоз ище дзепоєдними странскими јазиками. Кнішка хтора ми була окреме од велькай помоци, а хтора пре свойо недакавне обявійоване не мала нагоду буць цитирана з боку руских лингвистох кед у питаню германизми у руским јазику, то кнішка *Unsr mottrsproch (Наши мацерински јазик)*. *Unsr mottrsproch* представя роботу о виучуванью червінковаго дыялекта и представя список найвецей хаснованих словох медзи жителями Червінкі. Пре технічни причини не приказана фонетска транскрипция, хтора ше хаснусе у науковых вигледованьох дыялектох, а тиж не приказані ані ознаки за дужину гласох. Автор ше тиж не занімал зоз толкованьом граматичных зявенъох як цо: деклинация меновнікох, прыкметнікох, заменовнікох або дїесловох и іх кон'югация. Тата робота подрозумюе список словох у жырдловей формі, найзначнейши виразы зоз каждодньового живота подунайских Швабох и, кельто можліве, прилагодзоване способа писаня и вигваряня стандартнага немецкага јазика. Медзитим, автор ше як аматерски вигледавач дыялектох не ограничел лем на наводзене словох, але у дзепоєдних случайох наведол и виразы у контексту. Так у виреченьох одредзены слова яснёйши, а іх описание сліковітши. За исторыйну часць швабскаго народу на території Бачкей по Другу шветову войну, остарал ше Роберт Лар зоз кратким описом з хторим потолковал прецо Шваби пришли на тоты території, як випатрал іх живот пред Другу шветову войну и яки були іх одношэна зоз другима народами на тих просторах.

Од велькай помоци була и *Граматика руского языка*, автора др Юлияна Рамача. Германизмы у тей граматики обробени у обласці лексикології, дзе су класифікованы спрам походзеня и детальна видзелені стари и новы германизмы. Граматика була од окремней значносці кед сом робела аналізу на фонологійным, морфологійным и семантичным уровню, а тиж и при вигледованью упліву немецкага јазика на целосную систему рускага јазика.

Цо ше исторыйней часцы дотика, ту сом ше найвецей операла на роботы: *Істория Русинах Бачкей, Сриму и Славонії 1745-1918. рок* автора др Федора Лабоша, и *Прыведни и дружствени живот Руснацох у южнай Угорскай 1745-1848* автора др Янка Рамача. Обидвоме авторе, през ёден ёдноставни але фундаментални приказ толкую историю Руснацох, точнейше поведзене, историю присельванья Руснацох зоз Горніци до Бачкей и Сриму у половкі 18.

вику. У тих роботах доставаме и інформації о контактох Руснацох и Немцох, и о заявованню перших германизмох у руским языку.

За виробок методи и структури роботи хасновала сом роботу *Виробок фахowych и науковых роботох* проф. др Момчил Сакана, а тиж и роботу проф. др Михайла Фейса *Английски елементы у руским языку*.

3. СПАТРАНС ГЕРМАНИЗМОХ

3.1. Методологийни приступ гу вигледованю у тей роботи

У тей роботи метод вигледованя, можеме повесц, у основи синхронийно-дескриптивна анализа хтора унапрямьена на описание гэвтих рисох хтори одступаю од прилапеных нормох. Тот основни приступ гу вигледованю у дзепоёдных часцох роботи комбинаван зоз другима методамі. Так сом, у рамкох словніка, при указанню на странскe походзене, хасновала историйни податки та, спрам того, и дияхрони приступ.

При анализи нямецкого словнога фонду хтори вошол до руского языка хаснована тройніста адаптация (на фонологійним, морфологійним и семантичным уровню). Така тройніста адаптация одвитуе приступу Рудольфа Філіповича хтору у своій роботы *Английски елементы у руским языку* хаснүе и лингвиста Михайло Фейса.

Анализа фонологійней адаптациі превжатых словох немецкого походзеня предпставя компаративне спатранс фонологійных системох руского и немецкого языка. У тим поглавю приказана и субституция нямецких фонемох, односно, приказане зоз хторима рускима фонемами ше окончуе заменование нямецких фонемох у розпартанных германизмох вигледовацкого корпуса.

Проф. др Михайло Фейса у своім ділу *Английски елементы у руским языку* розликуе три файты морфологійно адаптованих словох: директны реплики, виведзены слова, зложени слова (Фейса, 1990: 105). Тоту класификациую и ми применіме у анализе германизмох на морфологійним уровню.

Цо ше дотика семантичнай анализы, ту зме ше найвецей фокусовали на драгу пожичованя. Одредзени слова зме могли прияц директно зоз нямецкого языка, прейг сербскага языка як языка поштредніка, а даёдни слова нямецкого походзеня могли быц превжати и зоз мадярскага языка (напр. *фурик* хасную Мадяре зоз Мадярской, док Мадяре зоз Сербії не хаснью тога слово). Обезпечена и семантична класификация германских пожичкох спрам іх значеньох.

3.2. Вигледавацкі корпус

Длугорочны соживот германскага и славянскага жительства на територии Войводини, од конца 18. вику по штэрэцеты роки 20. вику, приведол, медзи

иншим, и по непоштредне пожичоване одредзеного числа лексемох. Пожичоване лексемох створело и анализоване пасмо германізмох, хторе ше отрималя по нешка. Медзі тима германізмамі находзя ше і даскелью слова латинскага, греческага, французскага и іншага походзеня, хторы прейг немецкага, як языка поштредніка, вошли до рускага языка. У словніку будзе описаная интэгрэцыя германізмох до язічнай сістэмы рускага языка, адносьно, буду описаны пременкі хторы залапељи слова-модэли, од хторых настали рэплики, часточна прысподобење гу сістэмы языка примателя. Тото прилагодзоване гу языковай сістэмы рускага языка будзе провадзене на фонологійным, морфологійным и семантичным уровню.

Податкі у словніку и вообще у роботы насампредз черпани зоз писаних материялох, але су дополнявани зоз усніма жридламі – информаторамі. Попри тым же дали драгоценны информаціі о вигваряню и варіянтох формах дзепеядных словніцкіх ўнікох, информаторы одбавељи и значну улогу у зазбераванню податкох о исторыйных аспектах и заєдніцкім живоце Руснацох и Немцах на просторах Войводини. До словніка не унешене ані ёдно слово покля не было потверждэнне з боку лем ёднога информатора або писаного материялу.

Розгварка зоз информаторамі водзена у цеку ёднога рока (2012/2013. рок) на рижных местах. У цеку цалога виглядована випітани коло 15 особи рускай и немецкай народносці, з веckшай часці то були старши людзе, обидвох полох, рижного образаваня и професій. Попри других информаторох, видвоёла бім: Ирину Надь, Марию Катона, Амалу Колошняй, Мелану Медешы, Креніцкі Якіма, Малацко Веруну и Малацко Кирила.

Цо ше дотыка податкох зоз писаних жридлох, препатрени шлідуюци:

- тижнёві часопіс *Руске слово* од 2012. по 2013. рок;
- мешачны часопіс за младеж *Мак* од 2012. по 2013. рок;
- предвойново и повойново числа календара *Руски календар* од 1929. року по 2013. рок (препатрени лем тот календар до хторога сом могла дойсці);
- словнік *Сербско-руски*;
- *Unsr Mottrsproch* – лексикон виразох подунайских Швабох;
- *Немачкы утицају у нашем језику* од Милоша Тривунца;
- *Germanismen in Serbischen und Kroatischen* од Биляни Голубович;
- *Германізми у говорном језику Војвођана* од Павици Мразович;
- онлайн словнік немецко-сербскі <http://en.pons.eu/translate>;
- словнік у рамікох лінгвістичнага научовага твора о пасмох у рускай лексікі: *Руска лексіка* Юліяна Рамача;
- *Граматика рускага языка* Юліяна Рамача.

3.3. Проблеми формования вигледовацкого корпусу

У самим цеку вигледованя зявели ше веци почежкосци хтори приведли до основного проблема того вигледованя. Тот проблем ше состої у утвердзованю присуства и видзельваню немецкого элемента зоз яничнай матерії руского язика за потреби формования словніка. Як найвекши почежкосци спомнене шлідуюці:

1. Непостоянє конкретных жридох о тим же хтори германизми директно превжати зоз немецкого язика, а хтори прейг даяких других язикох (сербскаго, мадярскаго).

Як цо нам уж познате, наша Горніца ше не дотикала з немецку и австрыйску територию, але Немцох у сиверовосточнай Угорскай було уж у 13. вику (у рударских местах и у варошах). Прето и векшина германизмох у нашым язiku давнаго походзеня (а найстарши германизмы вошли до славянскаго язика ише у праславянскай заедніці). Шицкі нашо германизмы розширені у цалым Карпатским ареалу и ширше. Найчастейшы исную и у словацким, ческим, польским и украінским язiku (гоч не маю у шицкіх тих язикох исте значене). Так напр. слова: нашо *будовац*, слц. *budoval'*, поль. *budować*, укр. *будувати* итд.

По приселеню зме до бешеднаго язика прияли и значне число немецких пожичкох од войводянских Немцох. За разлику од германизмох з карпатскаго пасма, за тоти германизмы хаснуєме термин „новы германизмы”. Прияли зме их у чаще од приселеня по штерацети роки двацетаго вику. Тоти пожичкі углавним маю исту форму и значене як и у сербскаго язiku (нашо *шнайдер* и сербске *шнайдер*, нашо *вазна* и сербске *вазна* итд.); могли зме их, значи, прияц и прейг сербскаго язика. Прето о ніх не бешедуєме як о директных немецких пожичкох (Рамач, 2002: 409, 425).

У рускай лексики пред приселеньем ёст и латински пожичкі хтори прияты прейг немецкаго, мадярскаго, лебо директно прейг адміністрації. Векша часць латинизмох зоз церковнай терминології. У старым пасму обачаюєме и церковнославянізмы, грекізмы и мале число румунских и других пожичкох (Рамач, 1983: 2).

Так видзиме же за велі слова-пожичкі не можеме у подполносци твердзиц же чи су прияты директно зоз жридоваго язика або прейг язика-поштредніка (найчастейшы сербскаго або мадярскаго), понеже у веліх тих язикох тоты слова маю исте значене и форму.

2. Неможлівосц подполнаго провадзеня дияхроней компоненты на материялу рускаго т. е. занедзбане точных часовых координатах одредзенаго яничнаго зявеня.

Кед слово о часовых координатах рускаго язика, ту бизме могли видзеліц момент приселеня Руснацох з Горніцы до Бачкі. Проф. др Юлиян Рамач наглашую же праве тот момент сущны у розвитку рускай лексики и у розвитку рускаго язика

вообще. Зоз селеньем Руснаци зоз собу принесли лексичну систему формовану у Карпатским ареалу, а по приселеню (од штредку 18. вику) руска лексика ше розвивала у нових условийох, оддзелена од карпатских диялектох, под моцним сербским упливом.

Старосц даедних германизмох потвердзує ёх гласовна адаптация у руским и у других славянских язикох. Понеже праславянске **г** преходзело до гарлового **г** у 12. вику, по 12. вику ище зме не мали глас **г**, та прето нашо предки немецки слова зоз **г** хтори прияли до того часу (так исто як и мадярски пожички) вигваряли зоз гласом **х**. (хтори найбліжши гласу **г**). Таки напр. слова *хлеб* < (*h)leib*, *хижса* < *hus* (сучасне немецке *Haus*). У нових немецких пожичкох, приятих после 12. вику, немецке гарлово **г** вигваряло ше уж зоз **г**: *гивар* < *Heber* (слово походзи зоз 16. вику). У даедних немецких словох зоз **г**, приятих у 12. вику, односно у чаше гласовей пременки **г** > **г**, консонант **г** тиж преходзел до **г** (нашо *vaga* од немецкого *vaga*). За даедни германизми немецки язик бул лем постреднік, односно вони до нашого язика вошли прейг немецкого зоз других язикох, найчастейше з латинскаго. Таки напр. слова: *барвенок* (з латинскаго *pervinca*), *шалвия* (з лат. *salvia*), *контракт*(*m*) (з лат. *contractus*), *цукер* (з индыйскаго язика) (Рамач, 2002: 408).

Лексику старого краю найсигурнейше близме могли видзеліц кед близме мали зачувани писаны памятнікі на нашым язiku з часу по приселеню. За слова зазначени у таких текстох знали близме же спадаю до нашей старей лексики. Пре недостатак таких текстох видзельване окончене по шлідуючых критерійох:

1. Векшина праславянских словох хтори исную у шыцких славянских язикох:

- назви зродносцы: (*баба, дідо, оцец, мато, мац, син ...*);
- часци цела: (*цело, косц, крев, шерцо, глава, власи ...*);
- назви животинъюх: (*конь, крава, целе, овца, коза ...*);
- назви рошлінох: (*древо, яблоня, орех, лец ...*) и др.

2. Велька векшина словох и значеньюх у нашым язiku хтори не исную у сербским язiku (а не створени су або пожичени у литературным язiku як напр.: *діло, діловац, дія, дійствовац*) то:

- велі слова виведзены у нашым язiku зоз праславянских кореньох (*дзверка, коцак* < *косц*; *язикати*; *дижджовка ...*);
- велі пожички и слова виведзены зоз ніх (м. *варош, коч*; нем. *вандровац, ратовац, радзиц*; виведзени: *кочик, вандровнік, порада*).

3. Кед нашо слова и значения исную и у карпатских диялектох, тиж и у украінским, польским, словацким и ческим язiku (слова хтори маю паралели у наведзених диялектох), напр.: *бановац* – карп. *бановати*; *валал* – всл. *valal*; *ложска* – укр. *ложска*; *млаток* – всл. *mlatok* ...

4. Слова хтори исную и у керестурскай и у коцурскай бешеди: Медзи керестурску и коцурску бешеду ёст лексичны розлики, але вони не вельки. Найвекша часц словох хтори исную и у керестурскай и у коцурскай бешеди, а не пожички су то напр. слова: *лесов дохтор, шліщанка, шудов, вилагодзиц, гольтац* и др.

За нове лексичне пасмо тримаме слова хтори не находзиме у Гнатюковых *Етнографских зборнікох* и других записох народнага язика 19. и з початку 20. віку (з винімком малого числа церковнославянскіх пожичкох). За велі слова ішце не можеме утвердзіц чи ше у нашым языку зявіли по чи после 1745. року. То веќше число словох о хторих не мame ясну представу кеды ше зявіли у рускім языку. За юх видзельване до лексики старого лёбо нового краю необходнне нам было познане исторії и способу жывота нашага народу у прешлосци (Рамач, 1983: 3-7).

5. Неможлівосць одредзования ступня прилапеносци одредзенага язичнага зявеня при шыцкіх бешеднікох рускага язика.

У даёдни случайох у бешедним языку хаснуме дублети по формі – звычайно ёдну у Керестуре и Коцуре, другу у мішаних штредкох (хтора ше хаснуете и у сербским бешедним языку), напр. у Керестуре и Коцуре ше хасную слова: *куглац ше, авзлог, релна*, док ше у мішаних стредкох хасную дублети: *куглац ше, излог* и *рерна/лерна*. Тиж так, исную и даёдни германізмы хтори хаснуме у сучаснім бешедным языку (окрем пар винімкох у літературным языку), док у языку войводянскіх Сербоў вони нешкода застарени, одн. поциснуты су од дублетох сербскага літературнага язіка. Такі слова напр.: *шпінат, рекла, шлаер, покерай, гайзібан, шнайдер, цигаретла, конк, фіронга, амрэл* и др.

6. Проблем одредзования етимологіі германізмох

Окремну почежкосць при оформленню слоўніка представляло присуство англійскіх элементох у дзепоедных германізмох. Почежкосць ше состояла у разгрнічованню гевтих лексичных ёдинкох хтори маю лем прывидні подобносци з немецкіма (кед ше робі о лексичных паралелох англійскіх лексичных ёдинкох з немецкіма) од гевтих хтори наісцце сцігую зоз немецкага (кед англійскі язік не язік-даватель, але язік-поштреднік германізмом). Так, наприклад, германізми: *філ, пак-папер, рескирац/рискирац, ролшуи, фіне, софт/сафт* не маю за модель англійскі: *fill, pack, risk, roll, fine, soft*, але немецкі: *Full, Packpapier, riskieren, Rollschuhe, fein, soft*. З другога боку, *бункер, тона, фен, шленер, штрайк* ше находзя у слоўніку германізмох и попри тым же авторе подзелены коло учышльованя істых до германізмох або англіцизмох. Власныя мена, географскія назви и назви индустрыйох не уношены до слоўніка. Заєдніцкія меновнікі виведзены зоз власных менох уключены. Наприклад: *бідермаэр, велтшимерц, габзбург, Кирбай, ризлинг, Шваб, Швайцарец, штолверка*.

---

4. СЛОВНІК

4.1. Служене зоз словніком

Словнік германизмох ше состої зоз 614 одредніцох чийо уводніци класификовани по азбучним шоре руского язика. Зоз тих одредніцох коло 300 германизми, хтори позберал и призначел проф. др Юлиян Рамач у своїй роботи *Руска лексика*. Исти преширел и зоз 11 директніма германскими пожичками. У словніку зазначені и слова на червінковим и стандартним німецким языку, зоз кождодньовей бешеди, таки яки були вигваряни у Червінки з боку подунайских Швабох по Другу шветову войну. Тот диялект представя єден окремни вид німецкого язика зоз одредзену гласову систему, зоз специфичну фонетику и власним фондом словох. Невельке число словох (коло 30) зоз того лексикону находзиме и у руским языку, од хторых коло 10 находзиме лем у руским языку цо их автоматски кладзе до категорії директных пожичкох. Напр. ЦВЕРНА – с. конац < шваб. ZWERN /tsvern/; ТУЛІПАН – с. лала < шваб. TULIBOHN /tulibo:n/; ЕСЕНЦ – с. сирће < шваб. ESSENZ /esents/ итд. Дзепоєдні слова у словніку призначени и од сербских авторох, а дополнювани су и зоз усніма жридлами.

Варіантны форми истого слова не маю окремни уводніци, але су обробійовани на єдним месце, у рамікох єдней одредніци. Пре зложене технічне реализоване тей роботи, не приложени єден коло другого фонологійни запис и німецкого и руского слова з чим би одлучуюча улога ортографії або ортоепії на кожду поєдинчну лексичну единку була обачлівша. Дзе лем то було можліве, уводніца представя директну репліку німецкого слова (оп. Поглаве 5). Податки у словніку и вообще роботи насампредз черпани зоз писаних материялох, але су дополнювани и зоз информаціями информаторох.

Цо ше технічных скраценъох дотика, видзелюєме знак < хтори ше находзи опрез германизмох зоз значеньем „походзі од”; зукоси заградзеня (/.../) служа за фонологійну транскрипцию; єдна зукоса смужка (/) означає алтернативну, варіантну форму; други скраценя ше дотикаю поєдинчных язикох, а там дзе було потребне, положене и скрацене вязане за семантичну категоризацию (оп. Поглаве 4.3).

4.2. Опис специфичных німецких фонемох

Пре лёгчайше толмачене фонетского запису и пре правилне читане и вигваряне німецких словох, представиме немецки фонеми, односно окремни символы хтори ше зявлюю у транскрипции вокалох и консонантох.

Транскрипция вокалох

Буква	фонема	Буква	фонема
a	[a]	ö	[oe]
a	[a:]	ö	[ø:]
e, ä	[ɛ]	u	[u]
ä	[ɛ:]	u	[u:]
e	[e:]	ü, y	[y]
e	[ə]	ü, y	[y:]
i	[i]	ei, ai ey, ay	[ae]
i, ie	[i:]	au	[ao]
o	[ɔ]	eu, äu	[ø:]
o	[o:]		

Таблічка 1: Вигваряне фонемах

	ПРЕДНІЙ				ШТРЕДНІЙ		ЗАДНІЙ	
	Заокруглені		Вицагнути					
	кратки	длуги	кратки	длуги	кратки	длуги	кратки	длуги
Заварти	I	i:	Y	y:			ʊ	u:
Полу- заварти		e:		ø:	ə			o:
Полу- отворени	ɛ	ɛ:	oe				ɔ	
Кус отворени					ə			
Отворени					a	a:		

Транскрипция консонантох

Буква	фонеми
w	v
s, ss, џ	s
s	z
sch s u sp, st	ʃ(ш)
ch	ç
ch	x
p, t, k b, d, g	p, t, k
ng	ŋ

4.3. Скращення похасновани у словніку

Же бизме представели зложеносць лексикографскей материі хаснуеме шлідуюючи скращеня:

- австр. - австрійски
- англ. - англійски
- арх. - архаізэм
- бавар.-австр. - баварско-австрійски
- бо€. - во€ни
- герм. - германізэм
- грам. - граматика
- дем. - деминутив
- диял. – диялекат
- етн. - етнографски
- ж. - женски род
- жарг. - жаргон
- заст. - застарене
- ист. - историйне
- кер. - керестурски
- коц. - коцурски

лат. - латински
 лит. - литературни
 м. - мадярски ўзик (у словніку)
 мед. - медицина
 мн. - множина
 муз. - музика
 н. - немецки ўзик (у словніку)
 напр. - наприклад
 нэм. - немецки
 поль. - польски
 прикм. - прикметнік
 с. - сербски ўзик (у словніку)
 сл. - слово
 срим. - сримски
 суч. - сучасни
 тех. - техніка
 укр. - українски
 фіг. - фігуративне
 фр. - французски ўзик
 шваб. - швабски
 юж.-нэм. - южно-немецки

У вигледовацким словніку (оп. 4.4), опрез кождого меновніка, стої член одвитуюцаго роду за германізмі (der, die, das). Наприклад: хлопски род – *der Witz* (виц), женски род – *die Socke* (зокна), средній род – *das Gepäck* (тэпек).

4.4. Словнік германізмоў

A

АБСЦЕС - с. апсцес, одлазак, одвајање, мед. гнојно запаљење ткива; одход, роздвойоване, мед. гнойне запалене ткані < ABSZEß, der /aps'tses/ (Тривунац, 1937: 62)
 АВЗЛОГ - с. излог < AUSLAGE /'ausla:gə/ (Рамач, 1983: 47)
 АВТО - с. ауто, аўтомобіл < нэм. AUTO /'autɔ:/ (Голубовіћ, 2007: 198)
 АВТОБУС - с. аутобус < нэм. AUTOBUS /'autəbus/ (Рамач, 1983: 47)
 АВТОР - с. аутор < AUTOR, der /'auto:r/ (Тривунац, 1937: 63)
 АГЕНТ - с. агент < AGENT, der /a'gent/ (Тривунац, 1937: 58)
 АДВОКАТ - с. адвокат < нэм. ADVOKAT /advɔ'ka:t/, заст. м. ПРОВКАТОР (Рамач, 1983: 47)
 АДРЕСА - с. адреса < нэм. ADRESSE /a'dresə/, фр. ADRESSE (Рамач, 1983: 47)

- АДУТ - с. адут; 1. у картох: наймоцнейша карта 2. наймоцнейше средство, наймоцнейша причина < австр. ADUTT /'adut/ (Тривунац, 1937: 64)
- АЙНЦ карт. - с. айнц, један; једен < EINS /'aens/ (Тривунац, 1937: 64)
- АКУРАТ - с. тачно; точно < шваб. AKKURAT /akurat/ (Beel, 2012: 129)
- АЛКОГОЛИЧАР - с. алкохоличар < ALKOHOLIKER, der /alkɔ'ho:likə/ (Тривунац, 1937: 62)
- АМРЕЛ - с. кишобран, сунцобран < бавар.-австр. AMRELL /'amrel/ (Рамач, 1983: 47)
- АНАТОМ - с. анатом; науковец хтори ше заніма зоз анатомию < ANATOM, der /ana'to:m/ (Тривунац, 1937: 62)
- АНЕГДОТА - с. анегдота; 1. запис хтори ище не обявени або є нароком затримани у друкованю 2. лит. приповедка о даяким интересантним збуваню < нем. ANEKDOTE /anek'do:tə/ (Рамач, 1983: 47)
- АНЛАСЕР - с. анласер; tex. електромоторни порушовач наменени за порушованє мотора зоз нукашнім згоріванием < нем. ANLASSER /'anlasə/ (Рамач, 1983: 47)
- АНТЕНА - с. антена < нем. ANTENNE /an'tenə/ (Рамач, 1983: 47)
- АПАТИКА - с. апотека < APOTHEKE, die /apo'te:kə/ (Голубовић, 2007: 195)
- АПЛАУДИРАЦ - с. аплаудирати; кляпкац < нем. APPLAUDIEREN /aplau'di:rən/ (Рамач, 1983: 47)
- АРЕНДА - с. дати под закуп < шваб. ARRENDEERE /arende:rə/ слово франц. походзеня (Bell, 2012: 48)
- АРХИТЕКТ(A) - с. архитект(а) < ARCHITEKT, der /arçι'tekt/ (Тривунац, 1937: 55)
- АСИСТЕНТ - с. асистент < ASSISTENT, der /asis'tent/ (Тривунац, 1937: 57)
- АУДИТОР - с. аудитор, слушалац; слухач < AUDITOR, der /audi'to:r/ (Тривунац, 1937: 61)
- АУСПУХ - с. ауспух, издувна цев; видувова цива < AUSPUFF, der /'auspuf/ (<http://en.pons.eu/translate>)

Б

- БАГЕР - с. багер < нем. BAGGER /'bagər/ (Рамач, 1983: 47)
- БАГОВ - с. дуван за жвакање; доган, „не вредзи анї пипку багова”, с. „не вреди ни (по) луле дувана” < шваб. BAGO /bagɔ/ (Beel, 2012: 52)
- БАЙЛАГ коц. - с. комад спольашње гуме на бициклу којим се крпи такође спольашња (пробушена) гума; фалаток верхней гуми на бицикли з хторим ше обклада, плата тиж верхня (подрана) гума < нем. BEILAGE /'baelagə/ = додаток (Рамач, 1983: 46)
- БАЙЛАГОВАЦ - с. скитати, лутати; блукац < BEILAGE, die /'baelagə/ = прилог, додаток (ту ёдзеню) (Голубовић, 2007: 199)
- БАКЛЯ - с. бакља < нем. FACKEL /'fakəl/ (Рамач, 1983: 47)

- БАЛ - с. бал, вечерњи, отмени скуп на коме се плеше < BALL, der /bal/ (Голубовић, 2007: 199)
- БАЛА - с. бала, мера за количину < BALLEN /'balən/ (Голубовић, 2007: 199)
- БАЛАНС - с. баланс < шваб. BALANS /balans/ (Beel, 2012: 114)
- БАНДА - с. банда; популарне слово за војну музику, од немецкого слова < BANDE, die /'bandə/ хтore, у тим значеню, у подполносци глаши die Musikbande (Тривунац, 1937: 60)
- БАНКА - с. банка < BANK, die /baŋ/ (Голубовић, 2007: 199)
- БАНКРОТ - с. банкрот < BANKROTT /baŋk'rɔt/ (Тривунац, 1937: 63)
- БАРАКА - с. барака < нем. BARACKE /ba'rakə/ (Рамач, 1983: 47)
- БЕГАЙ - с. бегај, бежи; беж < шваб. BEGEIE /bə'gæe/ (Beel, 2012: 41)
- БЕРЗА - с. берза; < BÖRSE /'boerzə/ (Голубовић, 2007: 202)
- БЕТОН - с. бетон < BETON, der /be'tɔn/ (Голубовић, 2007: 202)
- БИДЕРМАЕР - с. бидермајер; назва за малограждански једноставни стил (окреме за хижни намештaj) хтори настал у Штредней Европи з початком 19. вику. Характеризује го тенденција стварјања и допатранја интимнога, комотнога квартело и удобносц < BIEDERMEIER /'bi:dərmaeər/ (Голубовић, 2007: 203)
- БИЛДОВАЦ - с. билдовати < BILDEN /'bildən/ = формовац, продуковац дацо; образовац (Голубовић, 2007: 203)
- БИЛИГЕВАР - с. путујући трговац; путујуци тарговец < BILIGE WARE /'biliçə 'va:rə/ = туня роба (вироятно з тим виразом тарговци понукали свою робу) (Рамач, 1983: 46)
- БИЛИЈАР - с. билијар; заст. билијард < BILLARD, das /'bilart/ (Тривунац, 1937: 64)
- БИНА - с. позорница, сцена < нем. BÜHNE /'by:nə/ (Рамач, 1983: 47)
- БИСКУП - с. бискуп < BISCHOF, der /'biʃof/ (Голубовић, 2007: 204)
- БЛАЙХАЦ - с. бледило, (из)блажати; лит. (ви)бляднуц < шваб. BLAICH /blaec/ (Beel, 2012: 42)
- БЛОК - с. увезани папири за цртање, мања свеска за белешке, комад материјала; повезани папери за рисоване, менша тека за призначаки, фалат материјалу < BLOCK /blɔk/ (Голубовић, 2007: 205)
- БЛОКИРАЦ - с. блокирати, заустављати ударац, заустављати неки процес, појаву и сл.; застановиц вдерене, застановиц даяки процес, зявене и под. < BLOCKIEREN /blɔ'ki:rən/ (Голубовић, 2007: 205)
- БЛУЗНА - с. блуза < нем. BLUSE /'blu:zə/ (Рамач, 1983: 47)
- БРАДЛО - с. раширено сено < шваб. SPRADLE /spradlə/ (Beel, 2012: 115)
- БРАЦА - с. брат, браца; брат < шваб. BRAZA /bratsa/ (Beel, 2012: 43)
- БРЕНАЙЗЛО - с. фигаро; 1. прибор за закруцане, бреноване власох, подобни ножничком 2. розпековал ше над огњом (лампу), а веџ ше на ньго власи закруцали < бавар.-австр. BRENNÆISL /'brænaesl/; виведзене сл.

БРЕНОВАЦ (ШЕ) = закруцац власи з бренайзлом; с. бреновати (се) < BRENNEN /'brēnən/ (Рамач, 1983: 47)

БРЕН(Д)ЗА – с. кочница (на бициклу), бремза; кочница (на бицикли), лит. гамовачка < BREMSE /'brēmzə/ (Рамач, 1983: 47) (Тривунац, 1937: 63) (Рамач, 1995: 77)

БРЕНОВАЦ (ше) – с. увијати косу фигаром; закруцац власи з бренайзлом < нем. BRENNEN /'brēnən/ (Рамач, 1983: 47)

БРИГАДА – с. бригада < нем. BRIGADE /brī'ga:də/ (Рамач, 1983: 47)

БРОЦАК – с. рузвак, цак за хлеб; мех за хлеб < нем. BROTSACK /'bro:tzak/ (Рамач, 1983: 47)

БРУСХАЛТЕР – с. грудњак; брушлік < BUSENHALTER, der /'buzənhaltə/ (Голубовић, 2007: 208)

БУЛЬОН – с. бульон; јушка з меса и желеняви у хторей звичайно витрепане вайцо < die (der) BOUILLON /bœuil'ɔn/ (Тривунац, 1937: 38)

БУНКЕР – с. бункер < нем. BUNKER /'buŋkər/ (Рамач, 1983: 47)

БУНТ – с. буна < BUND, das /bunt/ (Голубовић, 2007: 208)

БУФЛАЦ, рид. БИФЛАЦ – с. бифлати, много учити; вельо учиц < BÜFFELN, /'byfəln/ (Голубовић, 2007: 203)

БУХТА – с. врста слатког пецива, симпатична, дебельушкаста особа, слатка беба; файта сладкого цеста < BUCHTEL /'buxtəl/ (Голубовић, 2007: 208)

Б

ВАГА – с. вага, справа за мерење тежине; килаши, направа за меране чежини < WAAGE, die /'va:gə/ (Голубовић, 2007: 341)

ВАГОН – с. вагон < нем. WAGGON /va'go:n/ (Рамач, 1983: 47)

ВАЗЕЛИН – с. вазелин; файта масци за масцене скори, за подмасцовани машинох < VASELINE, die /vaze'lɪ:nə/ походзи од WASSEN – вода + греч. ELAION – олеј (Голубовић, 2007: 343)

ВАЗНА – с. ваза < нем. VASE /'va:zə/, бавар.-австр. < VASN /'vasn/ (Рамач, 1983: 47)

ВАЛЦЕР – с. валцер, врста плеса; файта танцу < нем. WALZER /'valtsər/ (Рамач, 1983: 47)

ВАНДРОВАЦ – с. скитња; скитане, блукане; походзи од сл. < WANDERN /'va:ndərn/ = путовац, с. путовати; виведзене сл. ВАНДРОВНІК = с. скитница (Голубовић, 2007: 342)

ВАТА – с. вата; почесани и вибляднути памук хтори ма гигиенску наменку < нем. WATTE /'vatə/ (Рамач, 1983: 47)

ВЕКЕР – с. будилник и векер; годзинка на бренкане < WECKER /'vekə/ (Рамач, 1983: 47)

ВЕКНА – с. векна, хлеб < бавар.-австр. WECKEN /'vekə/ (Рамач, 1983: 47)

ВЕКСЛА – с. меница; вексла < нем. WECHSEL /'veksəl/ (Рамач, 1983: 47)

ВЕЛТШИМЕРЦ – с. светски бол – бајронизам; шветова боль – байронизем < WELTSCHMERZ, der /'veltsmerts/ (Голубовић, 2007: 343)

ВЕРБОВАЦ – с. настојати неког придобити (за идеје, војску и сл.); намагац ше придобиц дакого (за идеју, војску и под.) < WERBEN /'verbən/ слово вироятно походзи од слова WERBUNG зоз значеньом оглашоване, регрутоване (Голубовић, 2007: 343) (Рамач, 2002: 517)

ВЕРМУТ – с. вермут, врста алкохолног пића; файта алкоголного пица < WERMUT, der /'vermu:t/ (Голубовић, 2007: 344)

ВЕСТА – с. веста, цемпер; триков < нем. WESTE /'vestə/ (Рамач, 1983: 47)

ВЕШ – с. веш; споднј шмати < бавар.-австр. WÄSCH /vɛʃ/ (Рамач, 1983: 47)

ВИКЛЕР – с. папилотна; < WICKELN /'vikəln/ = обмотац, викривиц (Голубовић, 2007: 344)

ВИКС – с. викс, маст (за ципеле, паркете и сл.); масц (за ципели, паркети и под.) < нем. WICHSE /'viksə/ походзи од нем. сл. WICHSEN /'vixsən/ – гланџац; с. гланџати (Рамач, 1983: 47) (Голубовић, 2007: 344)

ВИНД'ЯКНА – с. ветровка; витровка < WINDJACKE, die /wind'jakə/ (Голубовић, 2007: 344)

ВИОЛИНА – с. виолина < VIOLINE /vio'lī:nə/ (Рамач, 1983: 47)

ВИРШЛА – с. виршла < бавар.-австр. WIRSCHTL /virſtl/ (Рамач, 1983: 47)

ВИЦ – с. виц, шала, досетка; франта < WITZ, der /vits/ (Рамач, 1983: 47)

Г

ГАБЗБУРГ – с. (по граду Хабзбургу у швајцарском кантону Ааргау) = владалачка породица, пореклом из Немачке, владала од 1527. до 1918. и у (неким) нашим крајевима; владајуца фамелија, по походзеню з Немецкей, владала од 1527. по 1918. и у (дајних) наших крајох. ГАБЗБУРГСКИ прики; ГАБЗБУРГОВЕЦ = припаднік Габзбургскай монархії < HABSBURG /ha:psburk/ (Голубовић, 2007: 253)

ГАВАРИЈА – с. хаварија, квар; дефект, хиба, погубене < HAVARIE, die /hava'ri:/ (<http://en.pons.eu/translate>)

ГАЙЗИБАН – с. воз < нем. EISENBAHN /'aeznba:n/ (Рамач, 1983: 47)

ГАЛА – с. хала < HALLE /'halə/ (Голубовић, 2007: 254)

ГАРАМБАША – с. харамбаша; гайдуцки старшина < HARAMBASCHTR /harambastr/ (Beel, 2012: 58)

ГАРМОНИКА – с. гармоника; нар. гармуника < HARMONIKA, die /har'mo:nika/ (Тривунац, 1937: 63)

ГАРФА – с. жичани музички инструмент; струнови музични инструмент < HARFE, die /'harfə/ (Голубовић, 2007: 255)

ГЕКЛАЦ – с. кукичити, нешто брзо радити < нем. HÄKELN /'hækəln/ (Рамач, 1983: 47)

ГЕРЦ карт. – с. херц; шерцо < HERZ, das /herts/ (Тривунац, 1937: 64)

ГОКНА або ГОКЛА – с. ниска столица без наслона; мали карсцелік без наслона < нем. HOCKER /'hɔ:kər/ дем. ГОКЕДЛА (Рамач, 1983: 47)

ГОХШТАПЛЕР – хохштаплер, лице склоно вршењу превара; ліцо прихильне гу спреведаню, отмени спреводзкош, отмени вандровнік < HOCHSTAPLER, der /'ho:xsta:plətər/ (Тривунац, 1937: 68)

ГРОШ – с. врста ситног новца; файта дробного пенежу < GROSCHEN, der /'grɔ:sən/ (Голубовіћ, 2007: 251)

ГУНЦУТ – с. унцут < HUNDSFUTT, der /'huntsfut/ (Тривунац, 1937: 68)

ГУЧИ! – с. мамац, зов за ждребе; звук при запрагованю коня < шваб. HUTSCHI /hutʃi/ (Beel, 2012: 79)

Г

ГАЛОП – с. галоп; галоп, бег (бежане) на два ноги, 1. бежане коньох дзе ше конь руша напредок зоз подскакованьем 2. швидки танец (полка) у 2/4 такту < GALOPP /ga'lɔ:p/ виведзене сл. ГАЛОПОВАЦ < GALOPPIEREN /galo:p'i:rən/ (Тривунац, 1937: 69)

ГАНЦ – с. подпуно, сасвим; подполню, зошицким < нем. GANZ /'gants/ (Рамач, 1983: 47)

ГАРДА – с. гарда < GARDE /'gardə/ (Рамач, 1983: 47)

ГАРНИТУРА – с. гарнитура < GARNITUR, die /garni'tu:r/ (Тривунац, 1937: 45)

ГАСТАРБАЙТЕР – с. гастарбајтер; назва за роботнікох хтори на дочасовей роботи у иножемству < GASTARBEITER /gastar'baetər/ = госцуюци роботнік (Голубовіћ, 2007: 243)

ГЕПЕК – с. пртъяг, пртъяжник у колима < GEPÄCK, das /ge'pɛ:k/ (Голубовіћ, 2007: 244)

ГЕНЕРАЛ – с. генерал < GENERAL, der /genə'rɑ:l/ (Тривунац, 1937: 57)

ГЕНИС – с. гениje < GENIUS, der /'ge:njus/ виведз. сл. ГЕНИЯЛНИ < GENIAL /ge'nja:l/ (Тривунац, 1937: 64)

ГЕНЦІЯ – с. железнічка станица; заст. гайзібанска станіца, ричне пристаніще < австр. AGENTIE /agen'ti:ə/ = агенція Дунайскай ладярскай компанії (Рамач, 1983: 47)

ГІПС – с. гипс, обрађивати гипсом < нем. GIPS, der /'gips/ (Рамач, 1983: 48)

ГЛАНЦ – с. сјај, блештавило, блиставост; бліщацосц < нем. GLANZ, der /'glants/ виведзене сл. ГЛАНЦАЦ (ШЕ) = чухац, рибац, дотерйовац (шe) (Голубовіћ, 2007: 248)

ГЛЕТОВАЦ – с. глетовати < GLÄTTEN /'gle:tən/ (Тривунац, 1937: 55)

ГРАЙЦАР – с. крајцар и крајцара; австрийски бакарни пенеж < KREUZER, der /'krɔ:tər/ (Тривунац, 1937: 62)

ГРАНАТА – с. граната < GRANATE, die /gra'nɑ:tə/ (Тривунац, 1937: 59)

ГРИС – с. крупица, крупно самлевена пшеница; < GRIES, der /'gri:s/ (Голубовіћ, 2007: 251)

ГРИПА – с. грипа; < GRIPPE, die /'grɪpə/ (Голубовић, 2007: 251)

ГРУБИЯН – с. грубијан; незлюдни, безоглядни, насиљни човек < GROBIAN, der /'gro:bia:n/ (Тривунац, 1937: 68)

ГРУНТ – с. земљишни посед, имање; жемов пошед, масток < GRUND, der /'grunt/ (Голубовић, 2007: 252) од тога слова виведзене и слово ГРУНТОВНІЦА = с. земљишна књига; заст. жемова кніжка (Рамач, 1983: 48)

ГУГЛА – с. кегла, чуњ (при куглању); лит. кугли < KUGEL /'ku:gəl/ виведзене сл. ГУГЛАЦ ШЕ = с. куглаци се < KUGELN /'ku:gəln/ (Рамач, 1983: 48)

Д

ДАМА карт. – с. дама < DAME, die /'da:mə/ або < DAMENSPIEL, das /'da:mənspi:l/ (Тривунац, 1937: 64)

ДАМША – с. пароброд и дамша; ист. Етн. 9, ч. 286: Кед (вояци) на дамшу шедали, катоначки плакали, кед зоз дамши схадзали, та им шаблі давали; Етн. 30, 60: справи ше на рибу ..., так реже тоту воду же ані ёдна дамша баржей не < нэм. DAMPFSCHEIFF /'dampfʃif/ лит. парна ладя (Рамач, 1983: 48)

ДАМФЕРКА кер. – с. брод тегљач; мала ладя хтора цага шлепи < DAMPFWERK /'dampfverk/ (у сучасним немецким слово значи: парни механізм) (Рамач, 1983: 46)

ДАТУМ – с. датум < нэм. DATUM /'da:tum/ (Рамач, 1983: 48)

ДЕКУНК и ДЕКУНГ – с. ров; воен. ров < DECKUNG /'dekuŋ/ (Рамач, 1983: 46)

ДИКТИРАЦ – с. диктирати; лит. диктовац < нэм. DIKTIEREN /dik'ti:rən/ (Рамач, 1983: 48)

ДИНСТОВАЦ – с. начин припреме јела; способ приготвона поживи < нэм. DÜNSTEN /'dynstən/ (Рамач, 1983: 48)

ДИРЕКТОР – с. директор < нэм. DIREKTOR /'direkto:r/ (Рамач, 1983: 48)

ДИРИГЕНТ – с. диригент < DIRIGENT, der /diri'gent/ (Тривунац, 1937: 58)

ДИЯБЕТИЧАР мед. – с. дијабетичар, болесник који пати од шећерне болести; особа хтора хорує од цукровей хороти < DIABETIKER, der /dia'be:tikər/ (Тривунац, 1937: 62)

ДИЯГНОЗА – с. дијагноза < DIAGNOSE, die /dia'knɔ:zə/ (Тривунац, 1937:62)

ДОБОШ-ТОРТА – с. врста торте по рецепту некадашњег бечког посластичара Doboscha; файта торти по рецепту дакедињшкого бечкого цукрака Doboscha < DOBOSCH /'dəbəʃ/ (Голубовић, 2007: 218)

ДОХТОР – с. доктор; лікар < DOKTOR, der /'dəktɔ:r/, як и у нашим язику, и у немецким слово дохтор не означаје лем научову титулу без огляду на струку, але ма и значене лікар (Тривунац, 1937: 56)

ДОЦЕНТ – с. доцент, један од ступњева универзитетских наставника; један зоз ступњуох универзитетских наставнікох < DOZENT, der /do'tsɛnt/ Треба, медзитим, наглашиц же слово доцент не значи у немецким токо исте цо у

нашим языку и же ше, у складзе зоз своім латынским походзенем, хаснус^е у значению: (универзитетски) наставнік. (Тривунац, 1937: 57)

ДРАМАТУРГ – с. драматург, онај који познаје драмску поэзію и критички пише о њој и о приказывању драма на позорници; гевтот хтори позна драмску поэзию и на критицки способ пише о ней и о виводзеню драми на бини < DRAMATURG, der /drama'turf/ (Тривунац, 1937: 64)

ДРОТ – с. жица, милиционер; дрот < DRAHT, der /'dra:t/ (Голубовић, 2007: 220)

ДРУК – с. притисак, штампа; прицисок, прицискане < DRUCK, der /'druk/, виведзене сл. **ДРУКОВАЦ** = с. штампати < DRÜCKEN /'drykən/ (Голубовић, 2007: 220)

ДУКАТ – с. дукат; по мену византийских царох (дукас) наволани златни и стриберни пенеж рижней вредносци, окреме у Италиї, бувшай Аустро-Угорской и Французкай < DUKATEN, der /du'ka:tən/ (Тривунац, 1937: 62)

ДУНСТ – с. тегла < нэм. DUNST /'dunst/ (Рамач, 1983: 48)

ДУР муз. – с. дур; ёден зоз двох главных тонских родох, скала од осем диятонских ступньох < DUR, das /'du:r/ (Тривунац, 1937: 63)

Е

ЕСЕНЦ – с. сирће < шваб. ESSENZ /esenz/ (Beel, 2012: 119)

ЕСЦАЙГ – с. есцајг; ложки, видлічки, ножи < нэм. EßZEUG /'estzø:k/ (Рамач, 1983: 48)

З

ЗОКНА – с. сокна, кратка чарапа; кратка ботоша < SOCKE, die /'zɔ:kə/ (Голубовић, 2007: 311)

И

ИНТЕНДАНТ – с. интендант, управник, напр. позоришта; надпаграч, управнік напр. театру < INTENDANT, der /inten'dant/, виведз. сл. **ИНТЕНДАНТУРА** < INTENDANTUR, die /intendan'tu:r/ (Тривунац, 1937: 61)

ИНТЕРЕПЕС – с. занимање за неког, нешто < INTERESSE, das /intə'resə/ **ИНТЕРЕПЕСОВАНС** = занімане за конкретну обласц у роботи, окреме науковей (Голубовић, 2007: 263)

ИНТЕРНИСТ(А) мед. – с. интернист(а), лекар специјалиста за унутарње болести; лікар специјалиста за нукашні хороти < INTERNIST, der /intə'rnist/ (Тривунац, 1937: 62)

ИНТЕРПУНКЦИЯ – с. интерпункција < INTERPUNKTION, die /intərpunkt'sio:n/ (Тривунац, 1937: 63)

ИНТРИГА – с. интрига, сплетка; плетка < INTRIGE, die /in'tri:gə/ (Тривунац, 1937: 67)

ИШИЯС – с. упала нерва ноге изазвана прикљештењем кичменог пршљана; запалене нерва ноги виволане зоз прищипенъом похребцинового персценя < ISCHIAS, die /'iʃias/ (Голубовић, 2007: 263)

К

- КАБИНЕТ – с. кабинет < KABINETT, das /kabi'nɛt/ (Тривунац, 1937: 47)
- КАЛЬОША – с. каљача; гумова бочкора, гумова ципела (хтору ше ноши поверх ципелох пре заштиту од води) < GALOSCHEN, die /'galo:ʃən/ (Тривунац, 1937: 50)
- КАНАБЕЛЬ – с. канабе < нем. KANAPPE /'kanapə/ (Рамач, 1983: 48)
- КАНТА – с. лимена посуда особита облика, за воду и сл. < KANNE, die /'kanə/ (Голубовић, 2007: 266)
- КАПА – с. врста одевног предмета за главу < KAPPE, die /'karə/ (Голубовић, 2007: 266)
- КАПЕЛА муз. – с. капела; хор або оркестер музикантох < KAPELLE, die /ka'pelə/ (Тривунац, 1937: 63)
- КАПЕЛНИК – с. капелник; капелмайстор (диригент зоз капелу) < KAPELLMEISTER, der /ka'pelmaestə/ (Тривунац, 1937: 58)
- КАПЕТАН – с. капитан < нем. KAPPETHEN /ka'petən/ у 15. вику; суч. KAPITÄN /kapi'te:n/ у лит. КАПИТЕН (Рамач, 1983: 48)
- КАПЛАР – с. чин у војсци; ист. чин у војску, у етн. КАПРАЛЬ < нем. KAPLAR /ka'pla:r/ (Рамач, 1983: 48)
- КАРБИТ – с. карбид; материя (у черствим стану) хаснована як гориво у лампох место витриону < нем. KARBID /kar'bɪ:t/ (Рамач, 1983: 48)
- КАРИКИР(ОВ)АЦ – с. карикирати, правити карикатуре; правиц карикатури, очудациц < KARIKIEREN /kari'ki:rən/ (Тривунац, 1937: 69)
- КАРМЕНАДЛА – с. карменадла < бавар. KARMENADL /karme'na:dl/ (Рамач, 1983: 48)
- КАРТА – с. карта; (поштанска, за путоване) < нем. KARTE /'kartə/ (Рамач, 1983: 48)
- КАРФИОЛ – с. карфиол < шваб.-австр. KARFIOL, der /kar'fio:l/ (Тривунац, 1937: 37)
- КАСИР – с. благајник < нем. KASSIER /ka'si:r/ (Рамач, 1983: 48)
- КАСА – с. фонд < KASSE, die /'kasə/ (Голубовић, 2007: 266)
- КАСАРНЯ – с. касарна < KASERNE, die /ka'zərnə/ = слово хторе не пришло зоз немецкого кнїжовнога язику алє з народней бешеди у хторей може глашици KASARN /kazarn/ (Тривунац, 1937: 61)
- КВИТ – с. изједначити; виједначиц < QUIT /kvit/ виведзене сл. БУЦ КВИТ = вращајц дакому длуство (Голубовић, 2007: 280)
- КЕКСА – с. кекс < KEKS, der/das /keks/ (<http://en.pons.eu/translate>)
- КЕЛНЕР – с. конобар < нем. KELLNER /'kəlnər/ (Рамач, 1983: 48)

- КЕЛЬ – с. кель < нем. KEHL /'ke:l/ (Рамач, 1983: 48)
- КЕРАМИКА – с. керамика < KERAMIK, die /kə'rɑ:mik/ (Тривунац, 1937: 55)
- КЕРЕЛАБ – с. келераба < KOHLRABI, der /ko:l'rɑ:bɪ/ диял. KEHLERABE /'ke:lərabə/ (Голубовић, 2007: 267)
- КИМ – с. ким < нем. KÜM /ky:m/ (Рамач, 1983: 48)
- КИРБАЙ – с. црквени год, преоштење, збор; 1. пошвецене храма, цркви, 2. народне швето з нагоди пошвецена храма < нем. KIRCHWEIH /'kɪrçvæ:/ и KIRWEH /'kirve:/ (Рамач, 1983: 48)
- КИФЛА – с. врста пецива < бавар.-австр. KIPFEL /'kipfəl/, виведзене сл. КИФЛОЧКИ = цесто меншай форми наполните зоз сладким або сланим филом (Голубовић, 2007: 268)
- КЛАВИР – с. клавир < KLAVIER, das /kla'vi:t/ (Тривунац, 1937: 63)
- КЛОМПА – с. кломпа, дрвена ципела; древена ципела < шваб. KLUMPE /klumpə/ (Bell, 2012: 51)
- КЛОМФЕР – с. лимар, клонфер; продукователь кламфох (ковач) < нем. KLANFER /'klanfər/ (Рамач, 1983: 48)
- КНАП – с. уско, тесно, оскудно, једва; узке, цесне < KNAPP /knap/ (Голубовић, 2007: 271)
- КОМАНДАНТ – с. командант < нем. KOMMANDANT /kɔ'man'dant/ (Bell, 2012: 69)
- КОМЕНДИРАЦ – с. командовати; Етн. 30, 155: (Мурат Милошеви) Я, видзиш, тебе би дал комендирац зоз моїм шицким войском < нем. KOMMANDIEREN /kɔ'man'di:rən/ лит. КОМАНДОВАЦ (Рамач, 1983: 48)
- КОМОТНИ – с. комотан < KOMMOD /kɔ'mo:t/ (Тривунац, 1937: 67)
- КОМПОЗИЦИЯ – с. композиција < KOMPOSITION, die /kɔmpozisi'tsjɔ:n/ (Тривунац, 1937: 63)
- КОМПОТ – с. компот < нем. KOMPOTT /kɔm'pɔ:t/ (Рамач, 1983: 48)
- КОНЗЕРВА – с. конзерва < нем. KONSERVE /kɔn'zɛrvə/ (Рамач, 1983: 48)
- КОНК – с. ходник < GANG, der /'gaŋ/, буквальне значене = ПРЕХОД (Тривунац, 1937: 47)
- КОНЦЕПТ – с. концепт; план, скица < KONZEPT, das /kɔn'tsɛpt/ (Тривунац, 1937: 63)
- КОНЦЕРТ – с. концерт < нем. KONZERT /kɔn'tsɛrt/ (Рамач, 1983: 48)
- КОПИРАЦ – с. копирати < нем. KOPIEREN /kɔ'pɪ:rən/ лит. КОПИРОВАЦ (Рамач, 1983: 48)
- КОРЕКТУРА – с. коректура < KORREKTUR, die /kɔrɛk'tu:r/ (Тривунац, 1937: 64)
- КОРПА, коц. КОШАР – с. корпа < нем. KORB и KORP /kɔrp/ и /kɔgṛ/ м. КОШАР и лит. (Рамач, 1983: 48)
- КОТИР(ОВ)АЦ (ШЕ) – с. котирати (се), обележити, означити (цифрама, словима); означиц (зоз числами або словам) < KOTIEREN /kɔ'ti:rən/ (Тривунац, 1937: 62)

- КОХ – с. врста колача; файта колача < KOCH, der /kɔχ/ (Голубовић, 2007: 272)
- КОШТАЦ – с. вредети у новцу; пенежна вредносц < KOSTEN /'kɔstən/ (Голубовић, 2007: 273)
- КОШТОВАЦ – пробати (храну, пиће) < KOSTEN /kɔstən/ од слова KOST, die /kɔst/ = јдзене, покарма; виведзене сл. КОСТИРАЦ (ше) (Голубовић, 2007: 273)
- КРАВАТА – с. кравата < нем. KRAWATTE /kra'vatə/ нем. МАШЛЯ з новим значеньем (Рамач, 1983: 49)
- КРАГНА – с. крагна; 1. галер на кождих шматох, 2. галер на женскай блузни, 3. газучка < нем. KRAGEN /'kra:gən/ (Рамач, 1983: 49)
- КРАМП – с. будак, пијук; будак < нем. KRAMPE /'krampə/ (Рамач, 1983: 49)
- КРАХ – с. крах; розпад, препад, дожиц (прецерпиц) крах < KRACH, der /krax/ (Тривунац, 1937: 67)
- КРЕДЕНЦ – с. креден(а)ц < нем. KREDENC /kredēnts/ (Рамач, 1983: 49)
- КРЕЙДА – с. креда < KREIDE, die /'kraeda/ (Голубовић, 2007: 274)
- КРИГЛА – с. врч (пива) од пола литре; погар, канчовик (пива) од пол литри < бавар.-австр. KRÜGEL /'kry:goł/ (Рамач, 1983: 49)
- КРИСТАЛ – с. кристал; лит. кришталь (скло; цукер) < нем. KRISTALL /kris'tal/ (Рамач, 1983: 49)
- КРОФНА – с. крофна; бухта, коц. и нем. пампушка < бавар.-австр. KRAPFEN и KROPFN /'krapfən/ и /'krɔpfən/ (Рамач, 1983: 49)
- КУПЕ – с. купе; шедовиска у гайзизбану < нем. COUPE /kou'pe:/ (Рамач, 1983: 49)
- КУПЛЕР – с. куплер < KUPPLER, der /'kuplər/, виведз. сл. КУПЛЕРАЙ = 1. явна хижка 2. фиг. нешпор, вашар < KUPPLEREI, die /kuplə'rae/ (Тривунац, 1937: 58)
- КУРБЛА и КУРГЛА – с. курбла; ручка за обрацане, палене мотора авта лебо трактора < нем. KURBEL /'kurbəl/, виведз. сл. КУРБЛАЦ и КУРГЛАЦ = обрацац курблу и паліц мотор (Рамач, 1983: 49)
- КУРС – с. курс < KURS, der /kurs/ (Тривунац, 1937: 62)
- КУРЦШЛУС – с. кратак спој; кратки спой < нем. KURZSCHLUSS /'kurtſʃlus/ (Рамач, 1983: 49)
- КУРШМИТ заст. – с. ветеринар; лит. ветеринар < нем. KURSCHMIDT /'kurʃmit/ (Рамач, 1983: 49)
- КУФЕР – с. кофер < нем. KOFFER и KUFFER /kɔfər/ и /'kufər/ (Рамач, 1983: 49)

Л

- ЛАВОР – с. умываоник, лавор < шваб. LAWUR /lavur/ (Beel, 2012: 135)
- ЛАГЕР – с. логор; слово хасновали Руснаци хтори були под час Другей шветовей војни на примушуюцей роботи у Немецкай; бул у лагру = бул залапени,

на примушуюцей роботи; у лат. языку ЛАГЕР значи ЛОГОР < LAGER /'la:gər/ (Рамач, 1983: 46)

ЛАДА – с. 1. ладица, 2. фиока; < LADE, die /'la:də/ (Голубовіћ, 2007: 280)

ЛАЙСТНА – с. лајстна < LEISTE /'laestə/ (Голубовіћ, 2007: 124)

ЛАК – с. лак; < нэм. LACK /lak/, виведзене сл. ЛАГОВИ = лагово ципели (Рамач, 1983: 49)

ЛАКАЙ – с. лакеј, пратилац, слуга; заст. локай, слуга < LAKAI, der /la'kae/ (Тривунац, 1937: 59)

ЛАМПА – с. светилька < LAMPE, die /'lampə/ (Голубовіћ, 2007: 282)

ЛАНЦ – с. ланац; 1. грубши украс хтори ше ноши коло шиї, 2. элементы вязаны до шора, 3. множество вязаних каричкох од розличного материялу хтори ше хаснue за вязане предметох, животинъох и под. 4. фиг. вяза медзи людзмi < LANNE /'lanə/ (Голубовіћ, 2007: 282)

ЛАУФЕР – с. лауфер, ёдна фигура у шаху, ловац; фигура у шаху, ловар < нэм. LÄUFER /'lœfər/ (Рамач, 1983: 49)

ЛЕВОРВЕР заст. И РЕВОЛВЕР – с. револьвер < нэм. REVOLVER /re'velvər/ (Рамач, 1983: 49)

ЛЕКТОР – с. лектор < LEKTOR, der /'lektɔ:r/ (Тривунац, 1937: 57)

ЛЕНІР – с. лењир; лит. ленийка < австр. LENIER /lɛ'nɪ:t/ (Рамач, 1983: 49)

ЛЕТВА – с. летва; лата < нэм. LATTE /'latə/ (Рамач, 1983: 49)

ЛИКЕР – с. ликер < нэм. LIKÖR /'likɔ:r/ (Рамач, 1983: 49)

ЛИМУНАДА – с. лимунада < нэм. LIMONADE /limo'nɑ:də/ (Рамач, 1983: 49)

ЛИТЕРАТУРА – с. литература < LITERATUR, die /litera'tu:r/ (Тривунац, 1937: 63)

ЛИФЕРОВАЦ – с. лиферовати < LIEFERN /li:fərn/ (Голубовіћ, 2007: 124)

ЛОЗ – с. лоз, срећка; (путрийови) лісток < LOS, das /lo:s/ (Тривунац, 1937: 62)

ЛОЗИНКА – с. лозинка; 1. парола, 2. воен. догварене тайне слово хторе ше хаснue у стражарскай службi при войски, 3. тайне слово хторе отверашицкi дзвери фиг. < LOSUNGSWORT, das /'lo:zuŋsvɔ:t/ (Голубовіћ, 2007: 286)

ЛОКНА – с. локна; лит. канджурка < LOCKE, die /'lɔ:kə/ (Тривунац, 1937: 52)

ЛУМПОВАЦ – с. лумповати, пијанчити; пиянствовац, опивац ше, ходзиц по карчмох < нем. LUMP /lump/ (Рамач, 1983: 49)

ЛУСТЕР – с. светилька која виси на плафону < австр. LÜSTER, der /'lystər/ (Голубовіћ, 2007: 286)

ЛУТРИЯ – с. лутрија < бавар.-австр. LOTTERIE /lɔ:tə'rɪ:/ (Рамач, 1983: 49)

ЛУФТ – с. 1. ваздух, 2. празнина; 1. воздух, 2. пражнiна < LUFT, die /luft/ виведзене сл. ЛУФТИРАЦ = препущиц воздух (през простор), превитровац (Голубовіћ, 2007: 286)

ЛЯРМА – с. галама < LÄRM /lərm/ (Голубовіћ, 2007: 282)

M

- МАДРАЦ – с. мадрац и матрац; < нэм. MATRATZE /ma'tratse/ (Рамач, 1983: 49)
- МАЙОР – с. мајор < MAJOR, der /ma'jo:ər/ (Тривунац, 1937: 57)
- МАЙСТОР – с. мајстор, занатлија који самостално ради < MEISTER, der /'maestər/ (Голубовић, 2007: 288)
- МАК – с. мак < шваб. MAAK /ma:k/ (Beel, 2012: 78)
- МАЛТРЕТИРАЦ (ШЕ) – с. малтретирати (се), мучити (се); трапиц (ше), мучиц (ше) < MALTRAITIEREN /maltra'ti:tən/ (Тривунац, 1937: 69)
- МАЛТЕР – с. смеса вапна, песка и воде за лепљење цигала при градњи; мишаніна вапна, писку и води за ліпкане цегло при будованю < шваб. MALTR/maltr/ од австр. виразу Malter, хтори ше зявоє и у мадярским. Можебуц слово пришло и прейт мадярского (malter) (Голубовић, 2007: 289) (Тривунац, 1937: 55) (Beel, 2012: 79).
- МАЛЯР – с. 1. сликар, 2. собосликар < MALER, der /'ma:lər/ (Голубовић, 2007: 226)
- МАНЖЕТА и МАНЖЕТНА – с. манжета и манжетна < нэм. MANSCHETTE /man'setə/ (Рамач, 1983: 49)
- МАНИЛА – с. врста повеске < шваб. MANILA /manila/ (Beel, 2012: 144)
- МАНТИЛ – с. мантил; < MANTEL, der /'mantl/ лат. MANTELUM = с. кабаница; мантил од дижджу (Голубовић, 2007: 289)
- МАНТРАЦ (ШЕ) – с. мантрати (се); заст. мучиц (ше), трапиц (ше) < нэм. MARTER /'martər/ (Рамач, 1983: 49)
- МАРКА – с. марка (поштанска) < нэм. MARKE /'markə/ (Рамач, 1983: 49)
- МАРШ – с. марш < нэм. MARSCH /'marʃ/ лит. МАРШОВАЦ и МАРШИРОВАЦ (Рамач, 1983: 49)
- МАРШАЛ – с. маршал < MARSCHALL, der /'marsfal/ (Тривунац, 1937: 58)
- МАТУРА – с. матура < нэм. MATURA /ma'tu:ra/ виведз. сл. МАТУРАНТ = MATERAND /MATU'RANT/ (Рамач, 1983: 49)
- МАШИНА – с. машина; 1. трешка, 2. тлачарка, 3. ручна лупачка (за кукурицу) < нэм. MASCHINE /ma'sfi:nə/ (Рамач, 1983: 49)
- МАШИНИСТА – с. машинист(а); тот цо управя з машину (напр. з парну машину, з тлачарку и др.) < нэм. MASCHINIST /mafi'nist/ (Рамач, 1983: 49)
- МЕБЕЛЬ – с. мебл, мебел < MÖBEL, das /'mø:bl/ (Тривунац, 1937: 45)
- МЕДАЛЯ – с. медаља; у РС 50-их рокоч лат. МЕТАЛИЈА хторе у народним язику значи: „медальон, споменица“ (кладзе ше на шијо) < нэм. MEDAILLE /me'dailə/ (Рамач, 1983: 50)
- МЕСИНГ – с. месинг, метална маса (легура) бакра са 40 % цинка; метална маса (легура) бакру зоз 40 % цинку < нэм. MESSING /'mesiŋ/ (Рамач, 1983: 50)
- МИЛИЦАЙ або МИЛИЦАЄЦ – с. милиционер < MILIZIONÄR , der /militzio'ne:r/ (Голубовић, 2007: 291)
- МОДА – с. мода; заст. МОВДЯ < нэм. MODE /'mo:də/ (Рамач, 1983: 50)

МОДЕЛ – с. модел < MODELL, das /mo'del/ (Тривунац, 1937: 59)

МОДЕРНИ – с. модеран < нем. MODERN /mo'dern/ (Рамач, 1983: 50)

МОДИСТКА – с. модисткиња < MODISTIN, die /mo'distin/ (Тривунац, 1937: 59)

МОЛ – с. мол, 1. муз. скала или мол лествица, 2. физ. грам-молекул; 1. муз. мол скала, чарни дирки на клавишу, 2. физ. грам-молекул < MOLL, das /'mol/ (Тривунац, 1937: 63)

МОНТИРАЦ – с. монтирати; 1. складац часци напр. машини, 2. положиц дао на место, 3. dakого фалшиво обвинїц, 4. прибрац ше < MONTIEREN /mɔn'ti:rən/ (Голубовић, 2007: 292)

МУЗИКАНТ – с. музичар < нем. MUSIKANT /muzi'kant/ (Рамач, 1983: 50)

МУНДИР – с. мундир; часц униформи, заст. мундур < MONTUR, die /mɔn'tu:r/ (Тривунац, 1937: 61)

МУСТРА – с. мустра < MUSTER, das /'mustər/ (Тривунац, 1937: 55)

МУТИР(ОВ)АЦ – с. мутирати < MUTIEREN /mu'ti:rən/ (Тривунац, 1937: 62)

МУФ – с. муф; 1. часц женскога облечива, 2. скапчовач двох цивох < MUFF, der /'muf/ (Тривунац, 1937: 52)

МУШКАТЛА – с. мушкатла; файта квеца < шваб. MUSCHKADL /muʃkadl/ (Beel, 2012: 83)

МУШТИКЛА – с. муштикла < шваб. MUNDSTÜCKL, das /'mundʃtykl/ (Тривунац, 1937: 45)

Н

НАЙКВИРЦ – с. најквирц и пимент; пахняци присмак (зачин) хтори ше кладзе до гуркох при надзиваню и до других поживовых продуктох < нем. NEUGEWÜRZE /nɔøge'veyrtʂə/ (Рамач, 1983: 50)

НАТКАЧА – с. нахткастен, нохкасла < бавар.-австр. NACHTKASTEN /naxt'kastən/ (Рамач, 1983: 50)

НАЦИСТА – с. нациста; 1. припаднік национал-социалистичнай партії, 2. назва за немецке войско у II шветовей войни, 3. увредліва назва за Немцох < NAZIONALSOZIALIST, der /natʃona:lzo:tʃalɪst/ (Голубовић, 2007: 292)

НІТНА – метални прибор за вязанє, сцисканє грубого ременя, плеху, металу; подобни є краткому тупому гвозду < бавар. NIETE /'ni:tə/ (Рамач, 1983: 50)

НІТОВАЦ – с. нитовати и закивати; вязац, сцискац з ніташом або нітну < нем. NIETEN /'ni:tən/ (Рамач, 1983: 50)

НОКШИР – с. нокшир, ноћна посуда < бавар.-австр. NACHTGESCHIRR /naxtgə'sʃir/ (Рамач, 1983: 50)

О

ОКУЛИСТ(А) мед. – с. окулист(а), очни лекар; очни лікар < OKULIST, der /'ɔkulɪst/ (Тривунац, 1937: 62)

- ОПЕРАЦИЯ – с. операција < нем. OPERATION /ɔ:pə:tʃɔ:n/, виведз. сл.
- ОПЕРИСАЦ = с. оперисати; 1. поробиц операцію на пациенту 2. поробиц дацо < OPERIERN /opə:t̩r̩i:n/ (Рамач, 1983: 50) (Голубовић, 2007: 295)
- ОРГУЛІЙ – с. оргулье; інструмент < нем. ORGEL /'ɔrgəl/ виведз. сл. ОРГУЛЯШ = особа хтора грае на оргульох (Рамач, 1983: 50)
- ОРКЕСТАР – с. оркестар; лит. ORKESTER, заст. ОРХЕСТРА < нем. ORCHESTER /ɔ:k'e:stər/ (Рамач, 1983: 50)
- ОРДЕН – с. орден; символична значка хтора ше ноши на першох и додзелює за окремні заслуги < ORDEN, der /'ɔrdən/ (Голубовић, 2007: 296)
- ОТОМАН – с. отоман, турскo ниско канабе, диван; турски нізки канабель < нем. OTTOMANE /ɔtɔ'manə/ (Рамач, 1983: 50)
- ОФІЦІР – с. офіцир < OFFIZIER, der /ofi'ts̩i:r/ (Тривунац, 1937: 57)

II

- ПАКЕТ – с. пакет < нем. PAKET /pa'ke:t/ (Рамач, 1983: 50)
- ПАКЛО, коц. ПАКЛА ж. – с. пакло и пакла; пакло шкатулкох ширкох, цигаретлох и др. < бавар.-австр. PACKL /pakl/ (Рамач, 1983: 50)
- ПАК-ПАПЕР – с. пак-папир < нем. PACKPAPIER /pakpa'pi:r/ (Рамач, 1983: 50)
- ПАКТРЕГЕР – с. пактрегер < нем. PACKTRÄGER /paktregər/ (Рамач, 1983: 50)
- ПАНТАЛОНИ – с. панталоне < шваб. PANTALON /pantalɔn/ (Beel, 2012: 98)
- ПАПАГАЙ – с. папагај < PAPAGEI, der /papa'gae/ (Тривунац, 1937: 67)
- ПАПЕР – с. папир < PAPIER, das /pa'pi:r/ (Тривунац, 1937: 65)
- ПАПЛАН – с. јорган < шваб. PAPPLAN /paplan/ (Bell, 2012: 64)
- ПАР – с. пар; 1. предметы хтори ше звязую у пару, 2. особи хтори ведно, у любовней або малженской вязи < PAAR, das /pa:r/ (Голубовић, 2007: 297)
- ПАРАДИРАЦ – с. парадирати; 1. участвовац на паради, 2. виказовац ше < PARADIEREN /para'di:rən/ (Тривунац, 1937: 69)
- ПАРКЕТ – с. паркет; патос прекрти з древенима дешичкамі < нем. PARKETTE /par'kētə/ (Рамач, 1983: 50)
- ПАРТЕР – с. партер < PARTERRE, das /par'te:rə/ (Тривунац, 1937: 47)
- ПАСОВАЦ – с. пасовати; швециц, одвитовац жаданьем, буц прикладни < PASSEN /'pasən/ (Голубовић, 2007: 297)
- ПАСОШ – с. пасош; особни документы хтори важа у иножемству < PASS, der /pas/ (Голубовић, 2007: 297)
- ПАУЗА – с. пауза; у лит. беш. < нем. PAUSE /'pauzə/ (Рамач, 1983: 50)
- ПАЦІЄНТ – с. пацієнт < нем. PATIENT /pa'ts̩jənt/ (Рамач, 1983: 50)
- ПАШТЕТА – с. паштета < нем. PASTETE /pas'te:tə/ (Рамач, 1983: 50)
- ПЕДИНТЕР – с. арх. послужитель, слуга; арх. послужитель, слуга; Етн. 29, 105:
 Вон (цар) зишол з коня – його пединтер тримал му коня; Етн. 29, 212
 Пойду вонї просто гу його (царовей) палати, питаю ше там пединтерови

- же чи би им не требало слугу < бавар.-австр. BADIENTER /ba'di:nter/ (Рамач, 1983: 50)
- ПЕЙГЛА**, коц. ПЕЙГЛАС – с. пегла; 1. пейглац, 2. биц, гашиц dakого < бавар.-австр. PÖGELEISEN /poegelaezən/ (Рамач, 1983: 50)
- ПЕЛЦОВАЦ** заст. – с. пелцовати; вакциновац < бавар.-австр. PELZEN /'peltsən/ (Рамач, 1983: 50)
- ПЕНЗИЯ** – с. пензија; лит. пендзия, заст. пиндзия < нем. PENSION /pɛnzi:o:n/ (Рамач, 1983: 50)
- ПЕРЕЦА** – с. переца < нем. BREZEL /'bre:cl/, PREZE /'pre:tʂə/ (Рамач, 1983: 50)
- ПЕРТЛА** – с. пертла; шнурка < нем PÖRTLEIN /py:rtlæn/ и PERTL /'pertl/ (Рамач, 1983: 50)
- ПЕХАР** – с. пехар < нем. BECHER, der /'beçər/ (Голубовић, 2007: 298)
- ПИКСЛА** – с. пиксла; 1. плехова пиксла, напр. од конзерви, 2. с. табакера < BÜCHSE /by:çsə/ (Голубовић, 2007: 145)
- ПИЛА** – с. турпија < FILA /fila/ (Голубовић, 2007: 299)
- ПИНТЕР** – с. пинтер, бачвар; майстор џо прави, оправја гордови < нем. BINDER /'bindər/ (Рамач, 1983: 50)
- ПИПКА** – с. лула < шваб. PIPA /pipa/ (Beel, 2012: 76)
- ПИШКОТА** – с. бисквит, пишкота; файта кексох < шваб. PISCHKOT /piʃkɔt/ (Beel, 2012: 42)
- ПИШТОЛЬ** – с. пиштољ < нем. PISTOLE /pis'to:lə/ (Рамач, 1983: 51)
- ПИЯНИСТ(А)** – с. пијанист(а) < PIANIST, der /pia'nist/ (Тривунац, 1937: 58)
- ПЛАГИЈАТ** – с. плагијат, књижевна крађа, преписивање из туђих дела; књижовна крадза, преписоване зоз цудзих дјелох < PLAGIAT, das /pla'gja:t/, виведз. сл. ПЛАГИЈАТОР < PLAGIATOR, der /pla'gia:to:r/ (Тривунац, 1937: 63)
- ПЛАКАТА** – с. плакат, плаката < нем. PLAKAT /pla'ka:t/ (Рамач, 1983: 51)
- ПЛАН** – с. план < нем. PLAN /pla:n/ дїесл. ПЛАНИРАЦ = PLANIEREN /pla'ni:rən/ (Рамач, 1983: 51)
- ПЛАЦ** – с. плац < нем. PLATZ /plats/ (Рамач, 1983: 51)
- ПЛАХТА** – с. поњава, простирика < PLACHE, die /plaxə/ (Голубовић, 2007: 300)
- ПЛЕХ** – с. лим, тепсија < BLECH, das /bleç/ (Голубовић, 2007: 300)
- ПОКЕРАЇ**, једн. ПОКЕРАЙ – с. похерај, цукербекерај < бавар.-австр. ZUCKERPECKEREI /tsukərpækerei/ (Рамач, 1983: 51)
- ПОЛИЦАЙ** – с. полиџајац < POLIZEI, die /poli'tsae/ (Тривунац, 1937: 58)
- ПОЛИРОВАЦ** – с. полирати; барз чухац, рибац, гланцац < POLIEREN /pɔ'lirən/ (Тривунац, 1937: 55)
- ПОРТИКЛА** – с. партикла; менши фалат платна хтори ше вяже дзеџом под браду место салветки, при єдзеню < BARTTÜCHLEIN, das /bartyčlaen/ (Голубовић, 2007: 297)
- ПОРТИР** – с. портир < нем. PORTIER /pɔr'ti:r/ (Рамач, 1983: 51)

- ПОРХЕТ – с. поркет, порхет; файта цеплого памучного платна < абстр. BARCHENT /'baርሱን/ (Рамач, 1983: 51)
- ПОРЦИЯ – с. порција < PORTION, die /pօር’tsjɔ:n/ (Тривунац, 1937: 44)
- ПОРЦОЛ – с. порцелан, порцулан < PORZELLAN, das /pօርtſe’la:n/ (Тривунац, 1937: 55)
- ПОХОВАЦ – с. поховати; лит. ПАХОВАЦ < бавар.-австр. BACHEN /'ba\x{c}en/ (Рамач, 1983: 51)
- ПРЕЗЛИ, коц. ПРЕЙЗЛИ множ. – с. презле; отрушинки од млетого сушеного хлеба < бавар.-австр. PRÖSLEIN /'prø:slaen/ (Рамач, 1983: 51)
- ПРИМАШ муз. – с. примаш < PRIMA, die /'pri:ma/ лат. походзня; попри того, але не у подпольно истим значению и – Концертмайстор < Konzertmeister, der /kɔn’tsərmaestər/ (Тривунац, 1937: 58)
- ПРОБА – с. проба < PROBE, die /'pro:bə/ (Тривунац, 1937: 64)
- ПРОФЕСОР – с. професор < нем. PROFESSOR /prɔ’feso:r/ (Рамач, 1983: 51)
- ПРОФИТ – с. профит < PROFIT, der /prɔ’fit/ (Тривунац, 1937: 63)
- ПУБЕРТЕТ – с. пубертет < PUBERTÄT, die /pubər’tet/ (Тривунац, 1937: 62)
- ПУБЛИЦИСТ(А) – с. публицист(a) < PUBLIZIST, der /publi’tsjist/ (Тривунац, 1937: 63)
- ПУДЕР – с. пудер; подлога за шминку < PUDER, das /'pu:də/ (Голубовић, 2007: 302)
- ПУДЛА – с. пудла; файта пса < PUDEL, der /'pu:dl/ (Голубовић, 2007: 302)
- ПУКЕТ – с. букет; заст. букет < шваб. BUKETT /bu’ket/ (Рамач, 1983: 51)
- ПУЛС – с. пулс < нем. PULS /puls/ (Рамач, 1983: 51)
- ПУЛТ – с. пульт < PULT, das /pult/ виведз. сл. < NOTENPULT /'no:tənpult/ = стол зоз косу поверхносцу за писане нотох (Тривунац, 1937: 63)
- ПУМПА – с. пумпа, сисалька < нем. PUMPE, PUMPEN /'pumprə/, /'pumprən/ 1. вицаговац чечносц з пумпу, 2. надуц з пумпу воздух до даякого предмету (Рамач, 1983: 51) (Голубовић, 2007: 302)
- ПУСЛА – с. пусла, снег; походзи од сл. < BUSSERL, das /'busərl/ хторе ма значене ПОЦИЛУНОК; с. пољубац, пуса (Голубовић, 2007: 303)
- ПУСЛА – с. пусла < бавар.-австр. PUßLEIN /puslaen/ (Рамач, 1983: 51)
- ПУШКА – с. пушка < BÜCHSE, die /'byksə/ (Тривунац, 1937: 59)

P

- РАЙСНЕГЛА – с. рајснегла < REISNAGEL /'raesnagəl/ < (Голубовић, 2007: 124)
- РАЙХ – с. рајх, држава; держава < REICH, das /raeç/ ТРЕЦИ РАЙХ - националсоциалистична Немацка, REICHSBANK /raeksbank/ = немецка державна банка (Голубовић, 2007: 303)
- РАКЕДЛА – с. ракетла, ракета; 1. ошвицоваца, сигнална, 2. вселенска, 3. оружие < бавар.-австр. RAKETL /ra’ke:tl/ (Рамач, 1983: 51)

- ПАМ – с. рам, оквир < RAHMEN, der /'ra:mən/ виведз. сл. УРАМИЦ (слику) (Голубовић, 2007: 304)
- ПАМПА – с. рампа < нэм. RAMPE /'rampə/ (Рамач, 1983: 51)
- ПАТА – с. рата; 1. часц одплаты финансійнаго длуства, кредита 2. фіг. сукцесівны поступкі тэ. услуги хторы робіміе особі хтора нам помогла же бізме ше оддлужели за зробену услугу < RATE, die /'ra:tə/ (Голубовић, 2007: 305)
- РАПОРТ – с. рапорт; явищ ше на рапорт, прияц рапорт, поднесьц рапорт < RAPPORT, der /ra'pɔrt/ (Тривунац, 1937: 62)
- РЕГРУТ – с. регрут, особа позвана да служы војни рок; особа хтора поволана же би вислужела воені рок < REKRUT, der /re'kru:t/ виведзене сл. РЕГРУТОВАЦ = REKRUTIEREN /rekru'ti:rən/ поволовац до войска (Голубовић, 2007: 306)
- РЕЗЕРВА – с. резерва < нэм. RESERVE /re'zervə/ (Рамач, 1983: 51)
- РЕКЛА – с. рекла, капутић, особіто женски ноћни капутић < бавар.-австр. RÖCKLEIN /'roeklaen/ (Рамач, 1983: 51); дем. РЕКЕЛЬЧЕ < шваб. RECKLCHE /rekłçə/ (Beel, 2012: 125)
- РЕКТОР – с. ректор, управитель; управитель < REKTOR, der /rek'to:r/ (Тривунац, 1937: 57)
- РЕЛНА – с. рерна < австр. RÖRE /'roerə/, RÖHRN /'roern/ (Рамач, 1983: 51)
- РЕНТА – с. рента < RENTE, die /'rentə/ (Тривунац, 1937: 62)
- РЕСКИРАЦ – с. ризиковати; літ. ризиковац < нэм. RISKIEREN /ris'ki:rən/ (Рамач, 1983: 51)
- РЕУМА – с. реума, упала зглобова; запалене ставцох < RHEUMA /'røʊma/ (Голубовић, 2007: 306)
- РЕЦЕ заст. – с. рецепт; літ. рецепт, срим. рецеп < нэм. REZEPT /re'tsept/ (Рамач, 1983: 51)
- РЕШ – с. реш, добро печен, хрскав, пущкетав; добре упечени < RÖSCH /rø:sʃ/ (Голубовић, 2007: 306)
- РИБАЦ або РАЙБАЦ (шмати) – с. рибати, трълати, чистити, прати; чисциц, чухац < нэм. REIBEN /'raebən/ (Голубовић, 2007: 306)
- РИБИЗЛА – с. рибизла < бавар.-австр. RIBISL, der /'ri:bizl/ (Тривунац, 1937: 37)
- РИЗЛИНГ – с. ризлинг, врста белог грожђа, врста белог вина; файта билого гроздна, файта билого вина < RIESLING, der /'ri:sliŋ/ (Голубовић, 2007: 307)
- РИКВЕРЦ – с. рикверц, натраг, назад; врацане назадок < RÜCKWÄRTS /'rukverts/ (Голубовић, 2007: 307)
- РИНГЕРАЯ – с. рингераја, дечіја игра; дзецинске бависко < RINGELREIHEN /riŋəl'reeən/ (Голубовић, 2007: 307)
- РИНГИШПИЛ – с. рингишпил, вртешка < нэм. RINGELSPIEL /'riŋəlspi:l/ (Рамач, 1983: 51)

- РИНГЛА – с. рингла; плоча на електричним шпоргету < бавар.-австр. RINGL /riŋl/ (Рамач, 1983: 51)
- РИНГЛОВКИ – с. рингловке; файта вельких шлівкох < бавар.-австр. RINGLOTTE /riŋ'lɔtə/ (Рамач, 1983: 51)
- РИСОВАЦ – с. цртати, сликати; арх. райзовац < RIZEN /ritsən/ (Голубовић, 2007: 307)
- РИТ – с. рит; мочар, бара < RIED, das /ri:t/ (Тривунац, 1937: 66)
- РИХТАЦ – с. спремати, удешавати, припремати; < RICHTEN /'riçtən/ (Голубовић, 2007: 307)
- РОЛЕТНА – с. ролетна; зависа, фиронга за облак хтора ше скруцус до ролни < ROLLADEN, der /'rɔla:dən/ (Голубовић, 2007: 308)
- РОЛЕТНИ – с. ролетне < бавар.-австр. ROLLETTE /rɔ'lɛtə/ (Рамач, 1983: 51)
- РОЛНА – с. ролна < ROLLE, die /'rɔlə/ (Голубовић, 2007: 308)
- РОЛШУИ – с. ролшуе < нем. ROLLSCHUHE /'rɔlfuə/ (Рамач, 1983: 51)
- РОЛЯ коц. ШУЛЬОК – с. ваљак; польопривредна справа за роляње, ровнане поораней жеми < ROLLE /'rɔlə/ у суч. немецким слово значи розлични ролки, ролї, алс у Войводини можліве же значело и „роля за роляње жеми” (Рамач, 1983: 46)
- РОСТФРАЙ – с. ростфрај; tot хтори не ардзави, марка за есцайт < ROSTFREI /'rɔstfrae/ (Голубовић, 2007: 308)
- РОШТИЛЬ – с. роштиль, ражањ; 1. долня решеткова часц пеца, 2. преношуюча направа у форми решетки за розлични способи швидкого печеня меса, 3. месо печене на роштилю < шваб. дем. ROSCHTL /rɔʃtl/ (Рамач, 1983: 51)
- РУЙНОВАЦ – с. руинирати, срушити, уништити; зваліц, зніщиц < RUINIEREN /ru'i:nirən/ (Тривунац, 1937: 69)
- РУКСАК – с. ранац < нем. RUCKSACK /'rukzak/ (Рамач, 1983: 51)
- РУЖА – с. ружа; файта квеца < ROSE /'ro:zə/ (Голубовић, 2007: 309)

С

- САЙЛА – с. сајла, гвоздено уже; дротованец, железни штранг < SEIL, das /zael/ (Голубовић, 2007: 309)
- САЛА – с. сала, велика свечана дворана < SAAL, der /za:l/ (Голубовић, 2007: 309)
- САЛВЕТА – с. салвета < шваб. SALWEET /salve:t/ (Beel, 2012: 117)
- САНИТЕТ – с. санитет < SANITÄT, die /zani'te:t/ (Тривунац, 1937: 62)
- СЕКИРАЦ (ШЕ) – с. секирати (се); нервирац ше < австр. SEKKIEREN /ze'ki:rən/ (Рамач, 1983: 51)
- СЕКРЕТАР(КА) – с. секретар(ица) < юж. нем. SEKRETAR /zɛkrɛ'ta:r/ (Рамач, 1983: 51)
- СЕКЦИЯ – с. секција < SEKTION, die /zɛk'tsjo:n/ (Тривунац, 1937: 66)
- СЕМЕ – с. семе, бильно семе за сејање биљака < SAMEN, der /'za:mən/ (Голубовић, 2007: 311)

- СЕНФ – с. сенф < нем. SENF /zɛnf/ (Рамач, 1983: 51)
- СЕРВИРАЦ – с. сервирати < нем. SERVIEREN /zər'vi:rən/ (Рамач, 1983: 51)
- СЕСИЯ – с. земља (~ 30 јутра); коло 30 гольти жеми < шваб. SEßION /sesiɔn/ (Beel, 2012: 148)
- СЕЦЕР – с. пољопривредна справа за сађење кукуруза, сунцокрета; пољопривредна справа за садзене кукурици, слунечнику < SETZEN /'zɛtʃən/ = садзиц (Рамач, 1983: 46)
- СИЦ – с. сиц, седиште; шедзиско (на бицикли, кочу) < нем. SITZ /zits/ (Рамач, 1983: 51)
- СКИЦА – с. скица < SKIZZE, die /'skicə/ виведз. сл. СКИЦИР(ОВ)АЦ < SKIZZIEREN /ski'tsji:rən/ (Тривунац, 1937: 69)
- СОДА – с. сода < нем. SODA /'zo:da/ (Рамач, 1983: 51)
- СОРТА – с. сорта < нем. SORTA /sɔrta/ виведз. сл. СОРТИР(ОВ)АЦ < SORTIEREN /zɔ:g'ti:rən/ – видвоїц по сорти (файти) (Рамач, 1983: 51) (Тривунац, 1937: 69)
- СОФТ – с. сафт, софт; густа юшка у єдзеню < нем. SAFT /zaft/ (Рамач, 1983: 51)
- СТУДЕНТ – с. студент < нем. STUDENT /stu'deнт/ (Рамач, 1983: 51)
- СУМА – с. сума < SUMME, die /'zumə/ (Тривунац, 1937: 67)
- СУФЛИР(ОВ)АЦ – с. суфлирати; шептац < SOUFFLIEREN /zu'fli:rən/ (Тривунац, 1937: 64)

Т

- ТАКСИ – с. такси < TAXI /'taksi/ виведз. сл. ТАКСИР(ОВ)АЦ < TAXIEREN /taks'i:rən/ (Тривунац, 1937: 69)
- ТАЛЕН(А)Т – с. таленат; лит. укр. талант < нем. TALENT /ta:lent/ (Рамач, 1983: 51)
- ТАНЦЦ – с. плес < TANZEN /'tantsən/ (Поповић, 2012: 377)
- ТАПЕТА – с. тапет, тапета < нем. TAPETE /ta'pe:tə/ (Рамач, 1983: 51)
- ТАЦНА – с. тацна < бавар.-австр. TATZE /'tatze/ (Рамач, 1983: 51)
- ТАШКА – с. торба, женска торбица < TASCHE, die /'taʃə/ (Голубовић, 2007: 337)
- ТАШНА – с. ташна; 1. женска ташна, заст. ташочка 2. школска ташка < бавар.-австр. TASCHN /'taʃn/ (Рамач, 1983: 51)
- ТЕПИХ – с. тепих < нем. TEPPICH /'tepiç/ (Рамач, 1983: 52)
- ТИПЛА – с. елеменат који слики као кошуљица за шраф; кошуљка за шрубик < DÜBEL /'dy:bəl/ (Голубовић, 2007: 337)
- ТИШЛЄР – с. столар; лит. столар < нем. TISCHLER /'tɪʃlə/ (Рамач, 1983: 52)
- ТОНА – с. тона < нем. TONNE /'tɔnə/ (Рамач, 1983: 52)
- ТОРТА – с. торта < нем. TORTE /'tɔrtə/ (Рамач, 1983: 52)
- ТРАФИКА – с. трафика; предавальня цигаретлох и др. < нем. TRAFFIK /tra'fik/ (Рамач, 1983: 52)

- ТРАФИЦ – с. погодити, десити се; походзи од слова < TREFF /tref/ – добри штреляч, цильош < TREFFEN /trɛfn/ = потрафиц; с. погодити (Голубовић, 2007: 338)
- ТРЕГЕРИ – с. носач; ношач, пантлїки хтори тримаю панталони < TRÄGER, der /tregər/ (Голубовић, 2007: 338)
- ТРЕШКА – с. машина за вршидбу; машина за тлачене < DRESCHMASCHINE /drɛʃma'sfi:nə/; походзи од слова DRESCHEN /'drɛʃən/ = тлачиц и MASCHINE /ma'sfi:nə/ = машина (Рамач, 1983: 46)
- ТРУБА – с. труба, дувачки инструмент; дуйни инструмент < TRUMBA /'trumba/ (Голубовић, 2007: 338)
- ТУЛІПАН – с. лала < шваб. TULIBOHN /tulibo:n/ (Beel, 2012: 74)
- ТУШ – с. туш < нем. DUSCHE /du:ʃə/ (Рамач, 1983: 52)

У

- УМЛАУТ – с. умлаут, грам. преглашавање (вокала); грам. прегласовијоване (вокалох) < UMLAUT, der /'umlaut/ (Голубовић, 2007: 339)
- УНИВЕРЗИТЕТ – с. универзитет < UNIVERSITÄT, die /univerzi'te:t/ (Тривунац, 1937: 57)
- УНИФОРМА – с. униформа < нем. UNIFORM /uni'fɔrm/ (Рамач, 1983: 52)

Ф

- ФАЗАН – с. фазан < FASAN, der /fa'za:n/ (Тривунац, 1937: 67)
- ФАЙРОНТ – с. крај посла, време затварања кафана; конец роботи, час завераня карчмох < бавар.-австр. FEIERABEND /fae'a:bent/, FAIRUMT /'faerumt/ (Рамач, 1983: 52)
- ФАКЛЯ – с. факља < FACKEL, die /'fakl/ (Тривунац, 1937: 66)
- ФАЛТА – с. набор (на тканини и сл.) < FALTE, die /'faltə/, прикм. ФАЛТОВАЦ – правиц ранци (на платну) (Голубовић, 2007: 226)
- ФАЛШ – с. лажан, погрешан, неправилан < FALSCH /falʃ/, прикм. ФАЛШИВИ (Голубовић, 2007: 226)
- ФАРБА – с. боја < FARBE, die /'farbə/ (Голубовић, 2007: 226)
- ФАСАДА – с. украсни и заштитни слој на спољним зидовима објекта; 1. украсне и заштитне пасно на вонкашњих мурох објектох, 2. *фиг.* маска за хтору скриваме чувства, збуванја < нем. FASADE /fa'sa:də/ (Голубовић, 2007: 227)
- ФАХ – с. струка < FACH, das /fax/ (Голубовић, 2007: 225)
- ФАХОВЕЦ – с. стручњак < FACHMANN /faxman/ походзи од слова FACH /fax/ = специјалносц и MANN /man/ = чловек (Рамач, 1983: 46)
- ФАЦИРАЦ (ШЕ) – с. правити се важан, хвалити се нечим; правиц ше важни, хваліц ше зоз дачим; значене ма негативну конотацију и подполно ше розликує од буквальнога значења < VAZIEREN /fa'tsij:tən/ = незаняти; с.

незапослен; виведз. сл. < VAZIEREND / *fatsj:rənt* / – глумци без ангажману (Голубовић, 2007: 224)

ФАШЕНГИ – с. фашанге, фашанке < южнонем. диял. FASCHANG / *fafaŋ* / (Тривунац, 1937: 66)

ФАШИР – с. фашир < австр. FASCHIEREN / *fa'ʃi:rən* / (Рамач, 1983: 52)

ФЕДЕРАЦИЯ – с. савез држава; союз державох < FÖDERATION, die / *födera'tsjo:n* / (Голубовић, 2007: 228)

ФЕЙДЕР – с. федер < FEDER, die / *'fedər* / (Тривунац, 1937: 55)

ФЕН – с. електрични апарат за сушење косе; електрични апарат за сушене власох < FÖHN, der / *fo:h:n* / = слово походзи од лат. *favonius* = заходни витор (Голубовић, 2007: 229)

ФЕРИЙ мн. заст. – с. распуст; школски розпуст < нем. FERIEN / *'feri:ən* / (Рамач, 1983: 52)

ФЕРТАЛЬЧЕ – с. фртальче, вртальче; арх. гордовик од $\frac{1}{4}$ акова; Етн. 30, 300: Кед руци раз очи, увидзі под посцелю и єдно фертальче зоз вином < VIERTEL / *'fi:rtəl* / (Рамач, 1983: 52)

ФЕФЕРОНА – с. врста лъьте, мале паприке; файта малей, горкей паприги < PFEFER, der / *pfe:fər* / (Голубовић, 2007: 228)

ФИКС(ИР)ОВАЦ – с. фиксирати, утврдiti, учврстити; утвердзиц, причверсциц < FIXIEREN / *fi'ksi:rən* / (Тривунац, 1937: 69)

ФИЛ – с. фил < бавар.-австр. FÜLL / *fyl* / виведз. сл. ФИЛОВАЦ < FÜLLEN / *'fylən* / (Рамач, 1983: 52)

ФИЛИСТЕР – с. филистар, човек ограничена духа (чији духовни живот не прелази границе његових анималних потреба и ситних зарада); човек ограничнога духу (чий духовни живот не преходзи граници його анималних потребох и дробних заробкох) < PHILISTER, der / *fi'listər* / (Тривунац, 1937: 65)

ФИНИ – с. фин; 1. красни (шмати, фіlm) 2. смачни, добри (о єдзеню, пицу) 3. виглаткани, красного справованя < нем. FEIN / *'faen* / (Рамач, 1983: 52)

ФИРОНГА – с. завеса, фиронга и фирангла; срим. фирангла и фиронгла (тота друга форма настала у нашим языку зоз формох ФИРОНГА и ФИРАНГЛА), лит. укр. ЗАВИСА < бавар.-австр. FÜRHANG / *'fyrhaŋ* / (Рамач, 1983: 52)

ФИРНАЙЗ – с. фирнајз, фирнајс и фирмциц, угљаста или смоласта течност која кад се у танком слоју намаже на тврде предмете (дрво, метал, камен и др.) отврдне и штити их од влаге и ваздуха; угљова або смоласта чечносц хтора кед ше намасци у ценким пасму на тварди предмети (древо, метал, камень и др.) стварднє и щици их од влаги и воздуху < од австр. FIRNEIS / *'firnaes* /, лит. der FIRNIS / *'firnis* / (Тривунац, 1937: 55)

ФИРЦИГЕР заст. – с. фирцигер, дечија кожна болест; дзецинска хората скори хтора наводно тирва 40 днї < нем. VIERZIGER / *'fi:rt̩sɪgər* / походзи од нем. сл. VIERZIG - штерацец (Рамач, 1983: 52)

- ФИЯКЕР** – с. фијакер < нем. FIAKER /'fiakər/ (Рамач, 1983: 52)
- ФЛАСТЕР** – с. лепљиви завој за ране; ліпкаци завой за рани < PFLASTER, das /'pflaſtər/ (Голубовић, 2007: 234)
- ФЛЕКА** – с. флека; лит. шпляха < нем. FLECKE /fle:kə/ (Рамач, 1983: 52)
- ФЛЯША** – с. флаша, боца < FLASCHE, die /'flaʃə/ (Голубовић, 2007: 234)
- ФОРГАВС** – с. предсобље; приклет < VORHAUS /'vɔ:rhaʊs/ (Рамач, 1983: 46)
- ФОРМА** – с. форма < FORM /fɔ:rm/ виведз. сл. ФОРМОВАЦ (ШЕ) < FORMIEREN /fɔ:rm'i:ʁən/ (Тривунац, 1937: 69)
- ФОТЕЛЯ** – с. фотеља < нем. FAUTEUIL /fo:tøɪl/ (Рамач, 1983: 52)
- ФРАЙ** – с. слободан, без обавеза; шлебодни, без обвязкох < FREI /frae/ (Голубовић, 2007: 238)
- ФРАЙЛА** – с. госпођица, улична девојка; 1. арх. паночка, дзвиква; Етн. 29, 112:
Але оцец му гуторел: „Лем ти ше жень, вежнеш себе једну фрайлу, уж за тебе порихтана” 2. у суч. язику з подшмихуюцим знач. < нем. FRÄULEIN /'frœ̯laen/ (Рамач, 1983: 52)
- ФРАЄР** – с. 1. слободан човек тј. нежења, 2. драги, драган, љубавник и сл.
шлебодни легинъ, 2. мили, любовнік < FREIER, der /'frae̯ər/, виведз. сл.
ФРАЄРИСАЦ / ФРАЄРОВАЦ ШЕ = справовац ше як фраєр (правиц ше важни, пишиц ше) (Голубовић, 2007: 238)
- ФРАК** – с. фрак, свечано, друштвено одело; святочне, дружтвене облечиво < FRACK, der /frak/ (Тривунац, 1937: 50)
- ФРАС** – с. ужас, живчани напад, шлог; нервови напад, шлог < шваб. FRAAS /fra:s/ (Beel, 2012: 138)
- ФРИЗЕР(КА)** – с. фризер(ка); виведз. слово ФРИЗУРА < нем. FRIESEUR /fri:zœ̯ər/, FRISUR /fri'zu:r/ (Рамач, 1983: 52)
- ФРИШКИ** – с. брз; од слова < FRISCH /friʃ/ = сладки, горки; вираз хтори ше,
у тим значеню, частейше хаснусе у сербским язику, окреме за пице (с.
фришко пиво). У руским язику, и ридше у сербским (у обычней бешеди),
тото слово ма значене = ШВИДКО (Тривунац, 1937: 43)
- ФРИШТИК** – с. доручак < FRÜHSTÜCK, das /'fry:ʃtyk/, прикм. ФРИШТИКОВАЦ
= с. доручковати (Голубовић, 2007: 240)
- ФУКСА** – с. промискуитетна, неморална особа; промискуитетна, неморална
особа < FUCHSSTUTTE, die /fuksʃtutə/ (Голубовић, 2007: 241)
- ФУРАЦ** – с. 1. вожња, превоз, 2. започети везу с неким, 3. износити комад обуће,
одеће; 1. вожиц, превожиц, 2. започац вязу з даским, 3. поношиц обуй,
шмату < FUHRE, die /'fu:rə/, виведзене сл. НАФУРАНИ – жарг. по першай
моди (Голубовић, 2007: 242)
- ФУРТ** – с. 1. стално, непрестано, 2. један за другим, редом;стално, ровно једнак
< FORT /fɔ:t/ (Голубовић, 2007: 242)

ФУТРОЛА – с. 1. навлака, 2. корица за чување вредних ствари или инструмента; лит. пошва за чуване стварох < нем. FUTTERAL /fute'rə:l/ (Рамач, 1983: 52)

ФУШЕР – с. фушер; фушляр < нем. PFUSCHER /'pfuʃər/ (Рамач, 1983: 52)

Х

ХАУБА – с. 1. поклопац аутомобила, 2. капа код трајне ондулације; 1. покривка, верх на авту, 2. шапка при тирвацей ондулацији < HAUBE, die /'haubə/ (Голубовић, 2007: 255)

ХИРУРГ – с. хирург < нем. CHIRURG /çɪ'rʊrk/ (Рамач, 1983: 52)

Ц

ЦАЙГ – с. цајг; файта твадого платна; прикм. ЦАЙГОВО ШМАТИ = за кажди денеъ, за роботу < нем. ZEUG /tʂøk/ (Рамач, 1983: 52)

ЦАЙГЕР – с. казалька; срим. мунтатов на годзини < нем. ZEIGER /'tsaegər/ (Рамач, 1983: 52)

ЦАКУМ-ПАКУМ – с. с врећом и свежијем, све заједно, све сређено, уређено; пошорене, зошорене < SACK UND PACK /'zak unt pak/ (Голубовић, 2007: 209)

ЦВЕРНА – с. конац < шваб. ZWERN /tsvərn/ (Beel, 2012: 69)

ЦВИКАЦ – с. страховати; бацше < ZWICKEN /'tsyikən/, виведз. сл. ЦВИКАРОШ – бояжљива особа (Голубовић, 2007: 216)

ЦВИКЕРИ – с. цвикер, цвикери; окуляри хтори ше притвердзую на нос зоз щипальку < нем. ZWICKER /'tsyikər/, виведзене слово ЦВИКЕРАШ = тот хтори ноши окуляри (Рамач, 1983: 52)

ЦВИКОВАЦ – с. цвиковати, бушити, бушењем поништити (карту, улазницу); дзиравиц, предзиравиц (карту, уходніцу) < ZWICKEN /'tsyikən/ (Голубовић, 2007: 216)

ЦЕГЛА – с. цигла < ZIEGEL, der /tsj:gəl/ (Тривунац, 1937: 55)

ЦЕЛЕР – с. целер < ZELER /tʂelər/ (Тривунац, 1937: 37)

ЦЕХ – с. цех; „плациц цех” < ZECHE, die /'tʂɛçə/ (Тривунац, 1937: 68)

ЦЕНЗАР, ЦЕНДЗАР – с. сензал; постреднік < SENZAL, der /'zenzal/ (Тривунац, 1937: 59)

ЦИГАР – с. цигарета; обич. закруцени з паперу, до приселеня нашо стари вироятно курели лем на пипку < ZIGARRE /tsj'garə/ виведз. и лит. сл.

ЦИГАРЕТЛА = с. цигаретла < бавар.-австр. TSIGARETL /tsiga'retl/ (Рамач, 1983: 52)

ЦИК-ЦАК – с. вијугаст, завојит; кривуляви < ZICKZACK /tsiktsak/ (Голубовић, 2007: 211)

ЦИЛИНДЕР – с. цилиндар; скло, скленяна роля на петролейней / витрионовей лампи < ZYLINDER, der (der Cylinder або der Zylinderhut) /tʂy'lindər/ (Тривунац, 1937: 50)

- ЦИЛЬ – с. мета, тежња, сврха; мета, наменка < ZIEL, das /tsi:l/ (Голубовић, 2007: 216)
- ЦИМЕНТ – с. цемент < ZEMENT, der и das /tsɛ'mɛnt/ (Тривунац, 1937: 55)
- ЦИМЕР – с. „соба; хижа < ZIMMER /'tsimər/, У царскай войски ше гуторело: melde gehorsamst < най идзэм од цимера: покорно явям же виходзим зоз хижи” (Крлежа) (vergl. Клаић) (Голубовић, 2007:211)
- ЦИМЕР(КА) – с. цимер; цимер-колега < нем. ZIMMER /'tsimər/ = хижа; с. соба (Рамач, 1983: 52)
- ЦИМЕТ – с. врста зачина; файта присмаки < ZIMT /tsjimt/ (Голубовић, 2007: 212)
- ЦИНК – с. хемијски елемент; хемийни елемент < нем. ZINK /tsjɪn/ (Рамач, 1983: 52)
- ЦИРКЕЛЬ – с. циркл и цирkle, шестар < ZIRKEL, der /'tsjirkəl/ (Тривунац, 1937: 67)
- ЦИРКУС – с. циркус; 1. циркуска представа, циркус, 2. парада, комендия, нешпор; правиц циркус = с. правити циркус < нем. ZIRKUS /'tsjirkus/ (Рамач, 1983: 52)
- ЦИТАТ – с. цитат < ZITAT, das /ci'ta:t/ виведз. сл. ЦИТИРАЦ < ZITIEREN /tsj'i:ta:tən/ (Тривунац, 1937: 63)
- ЦИТРА муз. – с. цитра, веома стари инструмент са жицама на коме се производе тонови металним прстеном; барз стари инструмент зоз струнами на хторим ше продукую тони з металним персценьем < ZITHER, die /'tsjɪtər/ (Тривунац, 1937: 63)
- ЦИФРА – с. цифра < ZIFFER, die /'tsjifər/ (Тривунац, 1937: 67)
- ЦОЛ – с. цол; мера за дужину, коло 2,5 цм < ZOLL, der /tsɔl/ (Тривунац, 1937: 68)
- ЦОЛШТОКИ мн., коц. ЦОЛШТОК – с. цолшток; складаци метер на хторим означени цоли або сантиметри < нем. ZOLLSTOCK /'tsɔlʃtɔk/ (Рамач, 1983: 53)
- ЦУГ – с. вучा, повлачење (имати дугачак цуг – моћи добро потегнути из чаше); промая < ZUG, der /'tsu:k/, виведз. сл. ЦУГАЦ = вельо пиц; З ЦУГА = одразу (Голубовић, 2007: 213)
- ЦУКЕР – с. шећер < ZUCKER, der /'tsukər/ (Голубовић, 2007: 214)
- ЦУКЕРПОКЕРАЇ – с. цукербекерај; једн. цукер-покерай, Етн. цукер-пукерай и (вироятно погришно записане) цукир-пахирай; Етн. 30, 174: Дораз вечар почала (мац) печиц колачи и гугљофи и цукерпукерайни; Етн. 9, ч. 36: Розкладайце з танерами цукирпахирай < нем. ZUCKERPECKEREI /tsukərpekrerae/ (Рамач, 1983: 53)
- ЦУРИК – с. натраг; врациц ше < ZURÜCK /tsu'ruk/, виведз. сл. ЦУРИКОВАЦ = цагац назадок (Голубовић, 2007: 214)

III

- ШАБЛОН** – с. шаблон; 1. образец, прикладнік, калуп, мустра, файта, модел, 2. *fig.* прилапени образец хторого ше дахто шлепо притримує; виведзене сл. ШАБЛОНСКИ – 1. по прикладніку, 2. механіўцы < SCHABLONE, die /ʃa'blo:nə/ (Голубовіћ, 2007: 312)
- ШАЙН** лέбо ШАЙНА – с. шаjn; паперови пенеж у Австро-Угорскай; Ос. 13: И така нужда була людзом – по трицец форинти куповали жито – шайн пенежы були теды < нём. SCHEIN /ʃaɪn/ (Рамач, 1983: 53)
- ШАЛ** – с. шал < нём. SCHAL /ʃa:l/ (Рамач, 1983: 53)
- ШАЛАТА** – с. салата; файта ёдла од желеняви хторе ше служи як прилог зоз главним ёдлом < SALAT, der /za'lə:t/ (Голубовіћ, 2007: 309)
- ШАЛІТРА** – с. шалитра; укр. целітра, поль. saletra < бавар. SALITTER /zalitər/ (Рамач, 1983: 53)
- ШАЛТЕР** – с. шалтер; облачок у службеных просторийох през хтори службенік комуникує зоз людзмі < SCHALTER, der /ʃaltər/ (Голубовіћ, 2007: 313)
- ШАЛУКАТРИ** – с. шалукатре; облашніци, жалузій составены зоз горизонтальных узких дещичкох, латкох < австр. SCHALUGATTER /ʃalugatər/ (Рамач, 1983: 53)
- ШАМЛА** – с. клупица без наслона; карсцелік без наслона, виведз. сл. у демінютыву хторе ше частейше хаснуе ШАМЛОЧКА < бавар.-австр. SCHEMEL /ʃe:məl/ (Рамач, 1983: 53)
- ШАМРОЛНА** – с. врста колача; файта колача < бавар.-австр. SCHAUMROLLE /ʃaum'rələ/ (Рамач, 1983: 53)
- ШАНАЦ** – с. шанац; 1. декунг, шанец (ров з насипом за одбрану), 2. ярок < SCHANHZE, die /ʃantsə/ (Тривунац, 1937: 59)
- ШАНК** – с. шанк; часці карчми дзе ше точи пице и дзелі ёдло < нём. SCHANK /ʃaŋk/ (Рамач, 1983: 53)
- ШАРАГІ** або ШОРОГЛІЙ – с. шараге; задня часці авта < SCHRAGEN, der /ʃragən/ (Голубовіћ, 2007: 314)
- ШАРЛАХ** – с. 1. шарлах, 2. дечија заразна болест; дзесінска заразна хорота, нар. заст. МОРОВКИ <нём. SCHARLACH /ʃarlax/ (Рамач, 1983: 53)
- ШАТИРАЦ** – с. шатирати; вицаговац прамени другей ниянси або фарби на власох < SCHATTIEREN /ʃa'ti:rən/ (Голубовіћ, 2007: 314)
- ШАФЛІК** – с. шафоль; древени кабел < SCHAFFEL /ʃafəl/ (Тривунац, 1937: 54)
- ШАХ** – с. шах; бависко < нём. SCHACH /ʃax/ (Рамач, 1983: 53)
- ШАХТ** – с. шахта; конк попод жему зоз виходом на поверхносц (у рудокопу, городскай канализації) < SCHACHT, der /ʃaxt/ (Голубовіћ, 2007: 313)
- ШАЦОВАЦ** – с. шацовать, оцењівать, процењівать; патриц з преценъованьем < SCHÄTZEN /ʃeçən/ (Голубовіћ, 2007: 313)
- ШВАБ** – с. шваба, израз за Немца; вираз за Немца < SCHWABEN /ʃva:bən/ (Голубовіћ, 2007: 334)

- ШВАЙЦАРЕЦ** – с. Швајцарац, човек из Швајцарске; чловек зоз Швайцарской < SCHWEIZER, der /'ʃvaetsər/ (Голубовић, 2007: 334)
- ШВАЙЗОВАЦ** – с. швајсовати; заварйовац железо < бавар.-австр. SCHWEIBEN /'ʃvaezən/ (Рамач, 1983: 53)
- ШВАРГЛА** – с. шваргла, шваргл; кер. бендов, коц. шмарцмол < шваб. SCHWARGL /'ʃvargl/ (Тривунац, 1937: 38)
- ШВЕРЦ** – с. шверц, црна берза, кријумчарење; чарна берза, кријумчарене < нем. SCHWÄRZ, der /ʃvərc/ виведз. сл. ШВЕРЦЕР < SCHWÄRZER /ʃvərtṣər/, ШВЕРЦОВАЦ < SCHWÄRZEN /ʃvərtṣən/ (Голубовић, 2007: 335) (Рамач, 1983: 53)
- ШВОРЦ** – с. шворц, остати без новца; остац без пенежкох < бавар.-австр. SCHWARZ sein /ʃvarts/, буквальне значене: „буц чарни” т. е. не мац пенежи (Рамач, 1983: 53)
- ШЕРПЕЊА** – с. шерпа, лонац, посуда < SCHERBE, die /'ʃerba/ (Голубовић, 2007: 315)
- ШИТКО** – с. сито < шваб. SCHITTELLE /ʃɪtlə/ зоз значеньем ТРЕСЦ; на шитку ше ошивала мука (Beel, 2012: 132)
- ШИК** – с. шик, модеран; модерни < SCHICK /ʃik/ (Голубовић, 2007: 315)
- ШИЛЬБОК арх.** – с. шильбок; стражарске место, стражака; СТАЦ НА ШИЛЬБОКУ – стац на стражи; арх. стац на варти; Етн. 30, 218: Пришла ноц и стал на шильбоку катона при касарнї < нем. SCHILDWACHE /ʃɪldvaxə/ (Рамач, 1983: 53)
- ШИНА** – с. шина; 1. длогоки фалат железа хтори служи як ношач, 2. железни обруч на колесу < нем. SCHIENE /'ʃi:nə/ (Рамач, 1983: 53)
- ШИНОБУС** – с. шинобус; моторни гайзибан з погонским пошореньем и возачом у першим вагону < SCHIENE BUS /'ʃi:nəbus/ (Голубовић, 2007: 316)
- ШИНТЕР** – с. стрводер, живодер, шинтер < бавар.-австр. SCHINDER /'ʃindər/ и SCHINTER /'ʃintər/ виведз. сл. ШИНТЕРНЯ = хижка у хторей роби шинтер; с. шинтерица (Рамач, 1983: 53)
- ШКРАБАЦ** – с. писати, шарати < SCHREIBEN /'ʃraebən/ (Голубовић, 2007: 316)
- ШЛАГ** – с. шлаг; шметанка з цукром < нем. SCHLAG /ʃla:k/ (Рамач, 1983: 53)
- ШЛАГЕР** – с. шлагер, врста песме; файта писнї < нем. SCHLAGER /'ʃla:gər/ (Рамач, 1983: 53)
- ШЛАЕР** – с. шлајер, вео; фатъол < нем. SCHLEIER /'ʃlaeər/ (Рамач, 1983: 53)
- ШЛАЙС** – с. шлајз, устава; заградзене место на рики, бегелю, дзе ладі преходза з висшого на нїзши уровень води < нем. SCHLEUSE /'ʃleuzə/ (Рамач, 1983: 53)
- ШЛАЙФОВАЦ** – с. шлајфати, шлајфовати, клизати; гвари ше кед ше колесо превозки шлізка и обраца у mestу, кед ше недосц зацагнути ремень лебо ланц машини шлізка, кед ше не обраца ведно з колесом на хторим стої < шваб. SCHLEIFEN /'ʃlaefən/ (Рамач, 1983: 53)

- ШЛАЙМ** – с. слуз, испльувак; смаргель, шліна < SCHLEIM, der /ʃlaem/ (Голубовић, 2007: 317)
- ШЛАУФ** – с. шлаух; срим. ШЛАУХ = гумово одн. пластичне черево (за поліванє) < нем. SCHLAUCH /ʃlaʊχ/ (Рамач, 1983: 54)
- ШЛЕМ** – с. шлем < герм. HELMAZ, HILMZ /'helmts/, /'hilmts/ (Рамач, 1983: 54)
- ШЛЕП** – с. шлеп; ладя < нем. SCHLEPP /ʃlep/ (Рамач, 1983: 54)
- ШЛЕПЕР** – с. шлепер < SCHLEPPER /ʃlepər/ (Голубовић, 2007: 318)
- ШЛИНГЕРАЙ** – с. шлингерај; чипкасти украс на шматох < нем. SCHLINGEN /ʃliŋən/ (Рамач, 1983: 54)
- ШЛИФЕР** – с. шлифер, навлака за постельину; навлака за посцеліну, заглавок, перина < нем. SCHLIEFER /ʃli:fər/ (Рамач, 1983: 54)
- ШЛИФОВАЦ** – с. шлифовати; брушиц < GESCHLIFFENES GLAS /gə'ʃlifənɛs gla:s/ – шлифоване скло (Тривунац, 1937: 55)
- ШЛИЦ** – с. шлиц; лит. клін < SCHLITZ, der /ʃlɪts/ (Тривунац, 1937: 49)
- ШЛІНГОВАЦ** – с. шлинговати; етн. украшовац шмати, платно з чипками; Етн. 29, 242: Била (дзивка) як папер, а шлінгує од самого злата; Етн. 9, ч. 174: мало (дзивче) злате шлінгованє < нем. SCHLINGEN /ʃliŋən/ (Рамач, 1983: 54)
- ШЛІЧУГИ и ШЛІЧУГИ** – с. шльичуге, шличуге; корчолі < нем. SCHLITTSCHUHE /ʃlit'ʃu:ə/ (Рамач, 1983: 54)
- ШЛОГ** – с. мождані удар; мозгове вдерене < SCHLAG, der /ʃla:k/ виведз. сл. **ШЛОГИРАНИ** = тот хтори нерухоми пре мозгове вдерене (Голубовић, 2007: 317)
- ШЛОСЕР** – с. бравар, машинбравар, шлосер; у Кошиша: замкар, клянкар, шлосер < нем. SCHLOSSER /ʃlɔ:sər/ (Рамач, 1983: 54)
- ШЛУС** – с. крај, закључак; конец < SCHLUSS, der /ʃlus/ (Голубовић, 2007: 319)
- ШЛЯМ** – с. 1. муль, блато, глиб, 2. олош, багра, лъуди са дна живота; 1. мутлянка, муль, блато, 2. *фиг.* остаток швета, одруток < SCHLAMM, der /ʃlam/ (Голубовић, 2007: 319)
- ШМАЛЄЦ** – с. трубушна масть; брухова масц < шваб. SCHMÄLZR /ʃmeltṣr/ (Beel, 2012: 132)
- ШМАРН и ШМАРНИ** – с. шмарн и шмарне; пражене єдло з густого палачинкового цеста < бавар.-австр. SCHMARREN /ʃmarən/, SCHMARN /ʃmarn/ (Рамач, 1983: 54)
- ШМИЗЛА** – с. шмизла; ист. женски вишивани, чипкасти украс хтори ше прикалчовал на шию поверх кошулі < бавар.-австр. SCHMISLEIN /ʃmislaen/ (Рамач, 1983: 54)
- ШМИНКА** – с. шминка < нем. SCHMINKE /ʃmiŋkə/ (Рамач, 1983: 54)
- ШМИРГЛА** – с. шмиргла < нем. SCHMIRGEL /ʃmirlgəl/ (Рамач, 1983: 54)
- ШНАЙДЕР** – с. кројач; скравец < нем. SCHNEIDER /ʃnaedər/ (Рамач, 1983: 54)

- ШНАПСЛА** – с. шнапсла, врста карташке игре; файта бависка з картами; походзи од слова SCHNAPS, der /ʃnaps/ = паленка, та ма значене „бависко зоз паленку” (Голубовић, 2007: 321)
- ШНИЦЛА** – с. шницила, одрезак; фалаток, одрезок меса < нем. SCHNITZEL /ʃnɪtsəl/ (Рамач, 1983: 54)
- ШНУР** – с. узица, пертла, гајтан, кабал < SCHNUR, die /ʃnu:t/ виведз. сл. ШНУРКИ (Голубовић, 2007: 321)
- ШОВГОР** – с. шогор, шурак, девер, зет < SCHWAGER, der /'ʃva:gər/ (Голубовић, 2007: 322)
- ШОДЕР** – срим. и с. шодер и шљунак < нем. SCHODER /ʃodər/ (Рамач, 1983: 54)
- ШОЛЬКА** – с. шоља < бавар.-австр. SCHALE /'ʃa:lə/ (Рамач, 1983: 54)
- ШОПА** – с. шупа < SCHOPP /ʃɔp/ (Beel, 2012: 129)
- ШОРЦ** – с. шорц < SCHORZ /ʃɔrt͡s/ (Beel, 2012: 108)
- ШОС** – с. сукња < SCHOB /ʃɔb/ – мацерово кридло (Рамач, 1983: 54)
- ШОФЕРШАЙБНА** – с. шофершајбна; предне скло на авту < WINDSCHUTZSCHEIBE, die /vindʃutʃaebə/ (Голубовић, 2007: 322)
- ШПАЙЗ** – с. шпајз, остава за храну < SPEISE, die /ʃpeɪzə/ (Голубовић, 2007: 322)
- ШПАРГА** – с. канап, шпарга, шпаргла < SPARGEL, der /'ʃpargəl/ (Тривунац, 1937: 37)
- ШПАХЛА** – с. шпакла; шпахла, алат за наношенне и гладкане малтеру < SPACHTEL, der /'ʃpaxtel/ (Голубовић, 2007: 322)
- ШПАЦИРАЦ (ШЕ)** – с. шпацирати (се), шетати (се); шейтац (ше) < SPAZIEREN /ʃpa'tsji:rən/ (Тривунац, 1937: 69)
- ШПЕКУЛИРАЦ** – с. шпекулирати; комбиновац, ришовац < нем. SPEKULIEREN /ʃpeku'lī:rən/ (Рамач, 1983: 54)
- ШПЕРПЛОЧА** – с. шперплоча и шпер-плоча; ценка древена плоча заліпена под моцним прициском зоз веций пасмох (хаснуе ше у столарстве) < нем. SPERPLATE /ʃperplatə/ (Рамач, 1983: 54)
- ШПИЛ** – с. свежањ играћих карата; звязка картох за бависко < SPIEL, das /ʃpi:l/ походзи од слова SPIEL = бависко (Голубовић, 2007: 325)
- ШПИНАТ** – с. спанаћ < нем. SPINAT /ʃpi'nat/ (Рамач, 1983: 54)
- ШПИТАЛЬ** – с. болница, сиротиште < SPITAL, das /ʃpi'ta:l/ (Голубовић, 2007: 326)
- ШПИЦ** – с. шпиц; 1. конец, кончисти верх, 2. заст. цигаршици < нем. SPITZ /ʃpits/ (Рамач, 1983: 54)
- ШПИЦЛОВ** – с. шпицлов, шпиц(е)л; надпатрач, шпиюон, погубеняк < SPITZEL, der /ʃpitsəl/ (Тривунац, 1937: 68)
- ШПИОН** – с. шпијун; шпион < SPION, der /ʃpio:n/ (Тривунац, 1937: 60)
- ШПОРГЕТ** – с. шпорет < SPARHERD, der /ʃparhərt/ (Тривунац, 1937: 43)

- ШПОРОВАЦ – с. чувати, штедети < SPAREN /ʃprən/ виведз. сл. НАШПОРОВАЦ < EINSPAREN /aɛnʃprən/ (Голубовіћ, 2007: 323)
- ШПРИЦЕР – с. шприцер; алкогольни напиток (вино зоз суду) < SPRITZER /'sprɪtsər/ (Рамач, 1983: 54)
- ШПРИЦЛА – с. шприца, прскалица; лит. пирскачка 1. ручна пирскачка за винову лозу и овоц (ноши ше на хрибце), 2. векша пирскачка за пирскане рошлінох на полю < SPRITZE /'sprɪtsə/ виведз. сл. ШПРИЦОВАЦ = 1. пирскац (лозу, овоц), 2. заст. вакциновац (пелцовац) < нем. SPRITZEN /'sprɪtsən/ (Рамач, 1983: 54)
- ШРАФЦИГЕР – с. шрафцигер, одвијач; заст. шлосцигер < SCHRAUBENZIEHER, der /'ʃraʊbənts̩jɪ:ər/ (Голубовіћ, 2007: 327)
- ШРОТ – с. прекрупа, шрот; даралов < нем. SCHROT /ʃrɔ:t/ (Рамач, 1983: 54)
- ШРУБ – с. шраф < SHRAUBE, die /'ʃraubə/ (Голубовіћ, 2007: 327)
- ШТАБ – с. штаб < STAB, der /ʃta:p/; виведз. сл. ГЕНЕРАЛШТАБ < GENERALSTAB, der /general'ʃta:p/ (Тривунац, 1937: 60)
- ШТАНИЦЛА – с. штаницла; паперови мешок < бавар.-австр. STANITZEL /ʃta'nitsəl/ (Рамач, 1983: 55)
- ШТАЦИЈА – с. штација; славон. станїца (гайзибанска, автобуска), нем. заст. генција (автобуска) < нем. STATION /ʃta'tsjo:n/ (Рамач, 1983: 55)
- ШТЕК жарг. – с. штек; шпоровац < STEG, der /ʃte:k/ (Тривунац, 1937: 63)
- ШТЕКЕР – с. штекер, утикач; утикач за електричну струю, лит. утичка < нем. STECKER /ʃtēkər/ (Рамач, 1983: 55)
- ШТЕЛАЖ – с. стелаж, стелажа < шваб. STELLASCH /steləʃ/ (Beel, 2012: 103)
- ШТЕЛОВАЦ – с. штеловати; напасовац, намесциц < STELLEN /ʃtelən/ (Голубовіћ, 2007: 330)
- ШТЕМБЛЯ – с. штамбиль, штамбилья; заст. поштанска марка, лит. марка < австр. STAMPIL /ʃtampili/ (Рамач, 1983: 55)
- ШТЕПОВАЦ – с. прошивати; прешивйовац, рубец < STEPPIEN /'ʃtepən/ (Голубовіћ, 2007: 330)
- ШТИГЛИНЦ – с. штиглић, врста птице; файта птици < нем. STIEGLITZ /'ʃti:glic/ (Рамач, 1983: 55)
- ШТИКЛА – с. штикли, висока пета; висока запетка < STÖCKEL, der /'ʃtœkəl/ (Голубовіћ, 2007: 330)
- ШТИМОВАЦ – с. штимати; складац, ускладзовац (клавир, шпивач свой глас пред наступ и под.), буц согласни < STIMMEN /'ʃtimən/ виведз. сл.
- ШТИМЕР – роботнік хтори штимує інструменти (Голубовіћ, 2007: 331)
- ШТИМУНГ – с. штимунг, расположение; расположение < STIMMUNG, die /'ʃtimuŋ/ (Голубовіћ, 2007: 331)
- ШТИХ – с. штих, 1. убод, бод, рез, 2. бод, поен (у ігри); 1. уджобнуце, рез, 2. бод, поен (у бависку) < STICH, der /ʃtiç/ (Голубовіћ, 2007: 331)

- ШТОЛВЕРКА – с. карамела < STOLLWERCK /'stɔlverk/, слово означує прізвиско німецького продуктователя чоколадних лакоткох з 1839. року – Franz Stollwerck (Рамач, 1983: 46) (<http://en.wikipedia.org/wiki/Stollwerck>)
- ШТОПАЦ – с. штопати, штоповати; зашивати, платац (напр. ботоши) < бавар.-австр. STOPPEN /'stɔpən/ (Рамач, 1983: 55)
- ШТОС – с. шtos, шала; 1. наскладана громада дачого (мехох и др.), 2. виц, шала, франта, 3. кумшт < нем. STOß /sto:s/ (Рамач, 1983: 55)
- ШТОФ – с. штоф; платно, материял < нем. STOFF, der /ʃtɔf/ виведз. сл. ШТОФАРА – фабрика штофу, платна (Голубовін, 2007: 332) (Рамач, 1983: 55)
- ШТРАЙК – с. штраjk < нем. STREIK /ʃtraɪk/ виведз. сл. ШТРАЙКОВАЦ < STREIKEN /'straɪkən/ англ. STRIKE (Рамач, 1983: 55)
- ШТРАНГ – с. дебело уже < STRANG, der /ʃtraŋ/ (Голубовін, 2007: 332)
- ШТРАНД – с. штранд, обала; побреже < STRAND, der /ʃtrænd/ (Голубовін, 2007: 332)
- ШТРЕБАЦ – с. штребати, бубати; бубац, бифлац, учиц без розуменя < STREBEN = намагац ше, усиловац ше /'stre:bən/ виведз. сл. ШТРЕБЕР = вредна особа хтора зоз дозу полtronства жада напредовац у школи, служби (Голубовін, 2007: 332)
- ШТРИКАЦ – с. вести, штрикати < нем. STRICKEN /'strikən/ виведз. сл. ШТРИКАНІЦА – триков на капчане; коц. ШТРИКЕР = триков < нем. STRICKER /striker/ (Рамач, 1983: 55)
- ШТРУДЛА – с. штрудла; груби колач, колач на квасу < STRUDEL, der /'stru:dəl/ (Голубовін, 2007: 333)
- ШТУДИРАЦ – с. размишльати; роздумовац; напр.: цо ши ше так заштудирал? < нем. STUDIEREN /stu'di:rən/ (Рамач, 1983: 55)
- ШТУКАТОР – с. штукатор, штукатур; будовательни материял (за хижни повали) < нем. STUKATOR /stuka'to:r/ (Рамач, 1983: 55)
- ШУНД – с. шунд, безвезна роба, безвредно уметничко дело; безвредне уметніцке дїло < SCHUND, der /sunt/ (Голубовін, 2007: 334)
- ШУНКА – с. шунка, вреста сушеног меса с костима (плећка); файта сушеного меса з косцами < SCHINKEN, der /'ʃiŋən/ (Голубовін, 2007: 334)
- ШУСТЕР – с. шустер, обућар; ципелар < SCHUSTER, der /'ʃu:stər/ (Голубовін, 2007: 334)

Я

ЯКНА – с.jakna < JACKE, die /'jakə/ (Голубовін, 2007: 263)

5. ФОНОЛОГИЙНА АНАЛИЗА ПОЖИЧКОХ З НЕМЕЦКОГО ЯЗИКА

5.1. Фонологийни системи руского и німецького язика

Анализа фонологийней адаптаций превжатих словох німецького походзеня (и словох ненемецкого походзеня у хторых находиме на немецки упльв) предпставя компаративне спатране фонологийных системах руского и німецького та прето перше и презентуємо регистри фонемох зоз обидвох язикох.

У руским языку існовала неусоглашеноц лингвистох коло числа фонемох т. с. же чи тото число виноши 30 або 32. До розиходзеня у попатрункох пришло з нагоды /d'/ и /t'/ хтори руски лингвисти Гавріл Костельник и Микола М. Кошиш, гоч свідоми їх малей фреквентносци, заш лем, чишлили ведно зоз другима членами фонологийней системи руского язика. Александер Д. Дуличенко их, медзитим, занягую и вируцує зоз фонологийней системи як цудзи (мадярски) и непродуктивни фонеми хтори не одвитую рускому. Патраци зоз становиска синхронії, /d'/ и /t'/ наисце фонеми понеже безспорно жиу у сучасним руским языку и, цо ище значнішее, виполнюю основне вимагане за утверждане фонеми як фонеми по хторим вона муши мац семантично-диференційну функцыю. Наприклад: /ləd'a/ и /nad'/ не исте цо и /lada/ и /nad/, як цо ані /rot'ka/ и /pet'a/ не позиційни варіянти истого значения од /rotka/ и /peta/. Фонеми /d/ и /t/, з єдного боку, а фонеми /d'/ и /t'/ з другого, представляю дистинктивни единки по хторых можеме розліковац рижни морфеми. Спрам того, тримаме же у руским языку исную 32 фонеми. Медзи німа 27 консонанти: /b/, /p/, /d/, /t/, /g/, /k/, /dz/, /c/, /dʒ/, /č/, /d'/, /t'/, /v/, /f/, /z/, /s/, /ž/, /š/, /h/, /x/, /j/, /l/, /l'/, /m/, /n'/, /n/, /r/, а вокали 5: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/ (Фейса, 1990: 87).

Гласи ше у німецким языку дзеля на соглашніки (вокали) и на соглашніки (консонанти). У німецким языку розликуємо 40 фонеми. Медзи німа 25 консонанти: /b/, /ç/, /d/, /dʒ/, /f/, /g/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /ŋ/, /p/, /pf/, /r/, /s/, /ʃ/, /t/, /ts/, /tʃ/, /v/, /x/, /z/, /ʒ/ и 15 вокали – кратки: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/, /y/ и длуги: /a:/, /e:/, /i:/, /o:/, /u:/, /y:/, а исную и шлідующи ознаки за вокали зоз прегласом: /ä/, /ö/, /ü/. Самоглашніки ше у німецким языку, як зме видзели, дзеля по длужини вигваряня на кратки и длуги. Таки розлики ше наволую *квантитативни*. Попри тим, розликую ше и спрам положеня штредней часци языка, як и по тим чи гамби при їх вигваряню заокруглени або не. Таки розлики ше наволую *квалитативни*. Положене штредней часци языка при вигваряню самоглашнікох може буц долне, штредне и горне при вертикальных рухох языка, док при горизонталних рухох самоглашніки можу буц або штредні або задні (оп. таблічку 2. и 3). Таке подзелене німецких гласох на два подгрупи (на соглашніки и самоглашніки) окончує ше по способу вигваряня. Попри тих двох групох, у німецким языку исную и такволани преходни гласи. То гласи хтори не спадаю ані гу вокалом ані гу консонантам. Так ше глас /h/, хтори ше у німецким языку зявлює лем на початку слова и на

початку суфикса и хтори ше записує зоз букву *h* (наприклад слова: HAVARIE, die /ha'va'ri:/ я гавария, або суфикс у слову BUSENHALTER, der /'busənhalta/ (*buse* + *halter* – брусхалтер) нє може класифіковац гу соглашніком. Тиж так, понеже сам по себе нє твори склад нє може спадац ані гу самоглашніком (Ђукановић, Жилетић, 2002: 140,141).

Гу преходним гласом спада и друга часц каждого зоз вкупно трох двогласох (три дифтонги) у немецким язику: /ɛ/ як часц дифтонга /aɛ/ у слову *Eins* /'aens/, /ɔ/ як часц дифтонга /aɔ/ у слову (*die*) *Shraube* /'ʃraubə/ и /ø/ як часц дифтонга /œ/ у слову *Eßzeug* /'estʒø:k/. Ані за тоти гласи ше, значи, не може повесц же су соглашніки або же су самоглашніки (Ђукановић, Жилетић, 2002: 140).

Назви немецких консонантох состоя ше зоз найменей трох часцох – од часци хтора ше дотика способу вигваряня, од часци хтора ше дотика места вигваряня и од часци хтора ше дотика участвованя гласовых струнох у ўх вигваряню (оп. таблічку 6) Зоз букву /y/ записую ше два гласи у немецких словох хтори по походзеню зоз других язикох – консонант /j/ (поровнац слово *Yacht* „яхта“) и вокал /y/ (поровнац слово *Hygiene* „гигиена“) – (тоти два слова нє исную у словніку, понеже спадаю гу интернационализмом, а такі слова зме нє учишльовали. Слова положени лем як приклад) (Ђукановић, Жилетић, 2002: 143).

Можеме заключиц же ше немецки гласи з ёдней часці преклапяю зоз нашима, а з другой часци ше розликую – або ше іншак вигваряю або их у нашим язику ані нет. Гоч наш правопис у сущносці фонетски, односно, записує гласи нашого язика так як ше вигваряю, заш лем, ані у нашим писму нє записані точно шицки гласи, понеже маме веций гласи як цо маме букви. Исте тово важи и за немецке писмо лем у велью вираженшай міри. Главна причина тому же и немецки яzik ма велью веций гласи як цо немецка абецеда ма знаки за ніх. Уж перши попатрунок на тоти два фонологийни регистри ясно указує же немецки яzik велью богатши и же найвекши подобносцы при консонантох (21 еквиваленты), а найвекши розлики при вокалах. У руским язику нє исную длоги и кратки вокали. Ёдино ше акцентовані вокали вигваряю зоз векшу дужину як неакцентовані, алє тата дужина нє ма семантично-диференціяльну функцію (Рамач, 2002: 14). У руским язику нє исную ані геминати (подвоєни консонанти). Вони ше у немецким язику хасную за означаване дужини одвітуючих консонантох. Медзитим, же бизме указали на жридлове вигварянє германізмох, дужину подвоєних консонантох зме означавали зоз двома точкамі. Напр.:

ФЕРИЇ < нем. FERIEN /'feri:ən/

ГЕПЕК < GEPÄCK, das /gə'pe:k/

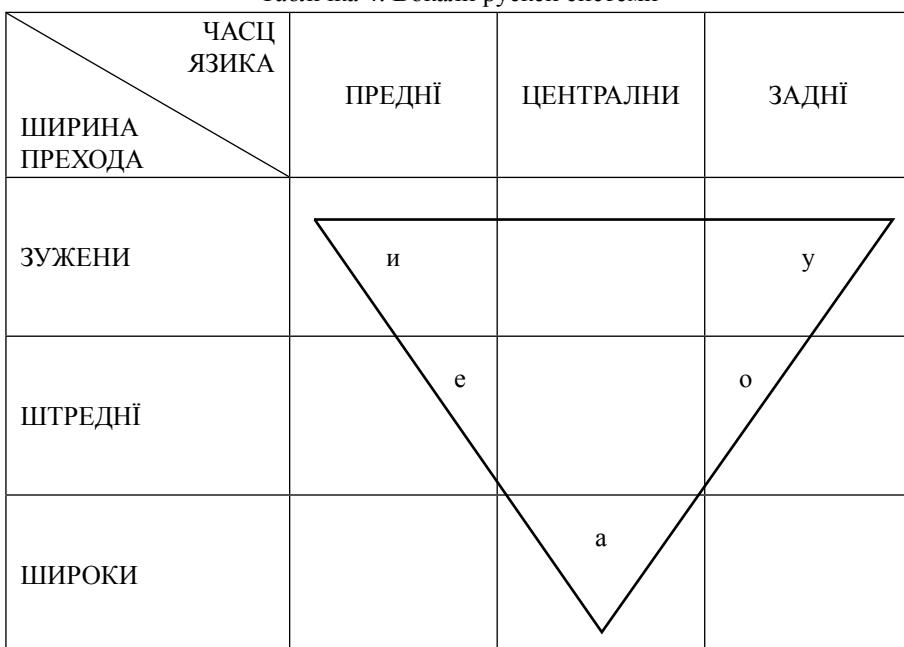
Таблічка 2: Система довгих німецких вокалох

ПРЕДНІЙ		ЗАДНІЙ	
Палатални	Лабио-палатални		
i:	y:	u:	Заварти
e:	ø:	o:	Штредні
ä:		a:	Отворени

Таблічка 3: Система коротких німецких вокалох

ПРЕДНІЙ		ЗАДНІЙ	
Палатални	Лабио-палатални		
i	y	υ	Заварти
ɛ	oe	ɔ	Штредні
		a	Отворени

Таблічка 4: Вокали руської системи

5.1.1. Субституция немецких вокалов у русским языку

У цеку адаптования германізмох до руского язіка, пришло до одвитуючих гласовых пременкох. Тоти пременки найобачлівши при вокалох понеже немецка язиковыа система облапя аж 21 вокал: кратки: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/, /ä/, /ö/, /ü/, длуги: /a:/, /e:/, /i:/, /o:/, /u:/, /ä:/, /ö:/, /ü:/ и 5 дифтонги: /ei/, /ai/, /au/, /eu/, /äu/, док руска гласова система облапя лем 5 вокали: /a/, /e/, /i/, /o/, /y/. У тим поглавю, будземе ше намагац зоз хторима рускима фонемамі ше окончус заменяване немецких фонемох у розпартраних германізмох вигледовацкого корпуса. Попри тим, попробуєме утвэрдзіц же чи вигварянс у руским провадзи вигваряюцу або писану форму жридлового слова. У анализованю субституцийох вокалней и консонантскай системи будземе хасновац поняце Ейнера Гаугена за означаване медзисобно заменлівых фонемох – дияфонах. Кед ше субституция одвива ёднообразно, фонема за фонему, мame просте дияфонске одношэнс. Кед же такого поклапіowanя нет, дияфонски однос зложени:

а) конвергентни – субституция ше одвива так же ше вецей немецки фонеми заменюю лем зоз ёдну руску;

б) дивергентни – субституция ше одвива так же ше ёдна немецка фонема заменюю зоз вецей рускима:

- нем. /a / > /a/, /я/ або /o/ напр. /dt. ausla:gə, bal, vago:n, gro:bia:n, flaʃə, klanfər, gaŋ/ > /auslage, ball, wagon, grobian, flasche, klanfer, gang/, рус. *авлог, бал, вагон, трубиян, фляша, кломфер, конк*;
- нем. /ä / > /e/, /a/ або /я/ напр. /dt. vəʃ, hækəln, tregər, kapite:n, zanite:t, lɔøfər, frøølaen, lərm/ > /wäsch, häkeln, träger, kapitän, sanität, läufer, fräulein, lärm/, рус. *веш, геклац, третери, капитен, санитет, лауфер, фрайла, лярма*;
- нем. /e / > /e/ або /a/ напр. /dt. betən, dekuŋ, təpiç/ > /beton, deckung, teppich/, рус. *бетон, декунг, тапиц*;
- нем. /i / > /и/ напр. /dt. vikəln, vic, gips/ > /wickeln, witz, gips/, рус. *виклер, виц, тинс*;
- нем. /o / > /о/, /е/ або /у/ напр. /dt. bro:tzak, røletə, tortə, ko:lra:bi, gro:bia:n, ro:zə/ > /brotsack, rollette, torte, kohlrabi, grobian, rose/, рус. *броцак, ролетни, торта, керелаб, трубиян, ружса*;
- нем. /ö / > /е/ або /а/ напр. /dt. likø:ə, mø:bl, prø:slaen, moertəl / > /likör, möbel, pröslein, mörtel/, рус. *ликер, мебель, презли, малтер*;
- нем. /u / > /у/ або /в/ напр. /dt. ausla:gə, autə, buxtəl, huntsfut, fõrhaus/ > /auslage, auto, buchtel, hundsfutt, vorhaus/, рус. *авлог, авто, бухта, гунцут, форгавс*;
- нем. /ü / > /у/ або /и/ напр. /dt. lystər, byksə, fyl, fyrhaŋ, fry:styk / > /lüster, büchse, füll, fürhang, frühstück/, рус. *люстер, пушка, фил, фиронга, фриштик*.

5.1.2. Консонанти у рускей и немецкей гласовей системи

Таблічка 5: Руски консонанти

МЕСТО СПОСОБ	БИЛАБИЯЛИ	ЛАБИОДЕНТАЛИ	АЛВЕОРАЛИ	ДЕНТАЛИ	АЛВЕОПАЛАТАЛИ	ПАЛАТАЛИ	ВЕЛАРИ	ГЛОТАЛІ
ПЛОЗИВИ	б п		д т				г к	
АФРИКАТИ			д з ц		д ж ч	д ѿ ть		
ФРИКАТИВИ		ф	з с		ж ш	й	х	г
НАЗАЛИ	м		н			нъ		
ЛАТЕРАЛИ			л			ль		
КОНТИНУАНТ			р					

Таблічка 6: Немецки консонанти

	ЕКСПЛОЗИВНИ		ФРИКАТИВНИ			СОНАНТНИ	
	НЕЗВУЧНИ ФОРТИС	ЗВУЧНИ ЛЕНИС	НЕЗВ. ФОРТИС	НЕЗВ. ЛЕНИС	ЗВ. ЛЕНИС	ЗВ. НАЗАЛИ	ЗВ. ЛИКВИДИ
БИЛАБИЯЛНИ	p	b	f		v	m	r l
ЛАБИО- ДЕНТАЛНИ							
ДЕНТАЛ- АЛВЕОРАЛНИ	t	d	s S		z (ʒ)	n	
ПАЛАТАЛНИ	k	g	ç		j	ŋ	χ
ВЕЛАРНИ			x				
УВУЛАРНИ							r
ЛАРИНГАЛНИ	l			h			

5.1.3. Субституция немецких консонантох у русским языку

Як цо уж спомнунте, руска язикова система ма 27 консонанти, а немецка 25. Така разлика медзи консонантами у руским и немецким языку не нателью виразна як цо то случай при вокалох. У немецким языку исную лем три консонанти хтори не маю свойо еквиваленты у руским. То палatalне /ç/, веларне /ŋ/ и билабиялне /w/. У ствари, веларне присутне у руским, але є не регистроване як фонема але як алофон фонеми /ŋ/ опрез веларных /g/ и /k/: *драбинка* /drabiŋka/, *донгов* /doŋgov/.

Билабиялне /w/ ше, тиж так, у руским языку региструє як алофон фонеми /v/ зоз символом /ü/ и то у позицийох опраз дзвонких, опрез нєдзвонких консонантох-фонемох у стредку словох и на концу словох: *правда* /praʊda/, *главка* /hlaʊka/ (Фейса, 1990: 88).

- нем. /b/ > /б/ або /п/ напр. /dt. bətən, blu:zə, buxtəl, bəçər, bleç, buket/ > /beton, bluse, buchtel, becher, blech, bukett/, рус. *бетон*, *блузна*, *бухта*, *пехар*, *плех*, *пукет*;
- нем. /ch/ > /х/ або /к/ напр. /dt. cəçə, təpiç, fax, saxt, naxtgəsir, orchester/ > /zeche, teppich, schach, schacht, nachtgeschirr, ɔrkəstər/, рус. *чех*, *менух*, *шахт*, *ночишр*, *оркестер*;
- нем. /chs/ > /кс/ напр. /dt. by:çsə, veçsə, viksə/ > /büchse, wechsel, wichse/, рус. *пиксла*, *вексла*, *викс*;
- нем. /d/ > /д/ або /т/ напр. /dt. dampfwerk, dynstən, bunt, grunt, bindər, dy:bəl/ > /dampfwerk, dünsten, bund, grund, binder, dübel/, рус. *дамферка*, *динстовац*, *бунт*, *грунтоваціца*, *пинтер*, *типла*;
- нем. /f/ > /п/, /б/, /ф/ або /х/ напр. /dt. fila, biʃf, farbə, fax, fedər, auspuf/ > /fila, bischof, farba, fach, feder, auspuff/, рус. *пила*, *бискуп*, *фарба*, *фах*, *фейдер*, *ауспух*;
- нем. /g/ > /г/ або /к/ напр. /dt. glanc, gri:s, fla:k, cu:k/ > /glanz, gries, schlag, zug/, рус. *планц*, *гриз*, *шлаг*, *цуг*;
- нем. /h/ > /г/, /х/, /г/ або /ш/ напр. /dt. harfə, hækəln, haubə, helm, fraufənci:ər/ > /harfe, häkeln, haube, helm, schraufenzieher/, рус. *гарфа*, *геклац*, *хайба*, *шилем*, *шрафцигер*;
- нем. /j/ > /й/ напр. /dt. majo:ə, jakə, jaxt/ > /major, jacke, jacht/, рус. *майор*, *якна*, *яхта*;
- нем. /k/ > /к/ або /г/ напр. /dt. karfio:l, kasi:r, barakə, rekru:t, krœcər, ku:gəl/ > /karfiol, klassier, baracke, rekrut, kreuzer, kugel/, рус. *карфиол*, *барака*, *рекрут*, *трайцар*, *тугли*;
- нем. /l/ > /л/ або /ль/ напр. /dt. la:də, lak, spi:l, ke:l, ɔrgəl, cirkəl/ > /lade, lack, spiel, kehl, orgel, zirkel/, рус. *ладичка*, *лак*, *шилл*, *оргулі*, *циркель*;

- нем. /m/ > /м/ або /н/ напр. /dt. amrel, maestər, muskatəl, pumpə, bremzə/ > /amrell, meister, muskaten, pumpe, bremse/, рус. *амрел, маистор, мушкатла, пумпа, брен(ð)за;*
- нем. /n/ > /н/, або /нъ/ або /м/ напр. /dt. nœøgevyrçə, faen, leni:r, ni:tə, klanfər/ > /neugewürze, fein, lenier, niere, klanfer/, рус. *нейквириц, фини, ленір, нітна, кломфер;*
- нем. /p/ > /п/ або /б/ напр. /dt. gœrə:k, gips, pake:t, pakl. kanapə/ > /gepäck, gips, paket, packl. kanappe/, рус. *гөрек, гипс, пакет, пакло, канабель;*
- нем. /pf/ > /ф/ напр. /dt. kipfel, krapfən, pfefər, pflastər, pfusər/ > /kipfel, krapfen, pfefer, pflaster, pfuscher/, рус. *кифла, крофна, феферона, фластэр, фушер;*
- нем. /qu/ > /кв/ напр. /dt. kvit/ > /quit/, рус. *квит;*
- нем. /r/ > /р/ напр. /dt. raebən, riŋəlspi:l, cimər, cifər/ > /reiben, ringelspiel, zimmer, ziffer/, рус. *рибац або райбац, рингшипил, цимер, цифра;*
- нем. /s/ > /с/, /ж/, /ш/, /з/ або /ш/ напр. /dt. zenf, gips, laestə, ro:zə, kəstən, kəst, muskatəl, lo:s, riski:rən, smislaen, huntsfut/ > /senf, gips, rose, kosten, koste, muskatel, los, riskieren, schmislein, hundsfutt/, рус. *сенф, гипс, лайсна, ружса, коштац, коштовац, мушкатла, лоз, ризиковац/рискирац, шимизла, гунциут;*
- нем. /sch/ > /ш/, /ж/ або /ск/ напр. /dt. ſnu:r, ſva:gər, flasə, manſetə, biʃəf/ > /schnur, schwager, flasche, manschette, bischof/, рус. *шнур, шовтор, фляша, манжетна, бискуп;*
- нем. /schl/ > /шл/ або /шль/ напр. /dt. ſlaeər, ſlaem, ſlit'fu:ə, ſlam, tiſlə/ > /schleier, schleim, schlittschuhe, schlamm, tischler/, рус. *шляер, шлайм, шлічуги и шлічуги, шлям, тишлер;*
- нем. /schw/ > /шв/ напр. /dt. ſvaezən, ſverc, ſvargl/ > /schweißen, schwärz, schwargl/, рус. *швайзовац, шверц, шваргл;*
- нем. /sp/ > /шп/ напр. /dt. ſpaεzə, ſpargəl, ſpina:t, ſpita:l, riŋəlspi:l/ > /speise, spargel, spinat, spital, ringelspiel/, рус. *шпайз, шпартла, шпинат, шпиталь, рингшипил;*
- нем. /st/ > /шт/ або /ст/ напр. /dt. ſtepən, ſti:glic, ſto:s, paste:tə, dynſtən, pflastər/ > /steppen, stieglitz, stoß, pastete, dünsten, pflaster/, рус. *штеповац, штиглици, штос, паштетац, динстовац, фластэр;*
- нем. /t/ > /т/, /д/ або /ø/ напр. /dt. tacə, cément, cimt, mɔntu:r, ſindər, naxtkastən/ > /tatze, zement, zimt, montur, schinder, nachtkasten/, рус. *тацна, цимент, цимет, мундир, шинтер, насткасна;*
- нем. /w/ > /в/ напр. /dt. va:gə, vago:n, kravatə, cvikən/ > /waage, waggon, krawatte, zwicken/, рус. *вага, вагон, кравата, цвикац;*
- нем. /x/ > /к/ напр. /dt. taksi, fiksi:rən/ > /taxi, fixieren/, рус. *такси, фиксиру(ов) ац;*
- нем. /z/ > /ц/ або /с/ напр. /dt. glanc, escɔøk, cimər, ricən, rukzak/ > /glanz, eβzeug, zimmer, rizen, rucksack/, рус. *планц, есцайт, цимер, рисковац, руксак.*

6. МОРФОЛОГИЙНА АДАПТАЦІЯ НЕМЕЦЬКОГО ЕЛЕМЕНТА

Циль анализи на морфологийним уровню то указац ступень заступеносци немецкого елемента при дзепоєдних файтох словох. Не шицки лексеми хтори ше пребераю зоз цудзого языку морфологийно прилагодзени. Прилагодзеносц одредзеного слова у велькей міри завиши од його файты. Біляна Голубович на основу своєй студії о германізмох у сербским и горватским и *Словніку субстанціяльних германізмох у сербским и у горватским языку* записала же файты словох стоя у шлідующим односеню: меновнікі 81 %, діеслова 10 %, прикметнікі 6 % и други файты словох 3 %. Тото твердзене прибліжно важи и за руски язык, понеже вельке число пожичкох з немецкого языку прыяте прейг сербского языку. Причина такого велького процента меновнікох у немецких пожичкох то, медзи іншим, и прето же меновнікі представлю найсамостойнейшу файту словох та ше лёгчайше и адаптую до языковей системи. Попри меновнікох, тата робота облапя и анализу діесловох, прикметнікох, викричнікох и числовнікох.

6.1. Меновнікі

У анализи на морфологийним уровню германізми дзеліме на:

1. директныя реплики;
2. виведзеныя слова;
3. зложеныя слова.

До директных репликох учишлени гевти германізми хтори настали на бешедним подручу немецкого языка и чийо форми ідентични зоз немецкима (германізми без суфиксах и германізми чия ше концова група гласох поклопела по форми з нашым языком); под виведзенімі словами будземе подрозумійовац шицки слова хтори достали даяки руски (одомашнены або домашні) деривацийни элемент зоз хторима ше сцера ідентичносц зоз жирдлову форму (германізми зоз немецкима и рускима суфиксами), док зме при зложених словох обробели гевти до им обидва компоненты независні (Фейса, 1990: 105).

6.1.1. Меновнікі-германізми як директныя реплики

Под директнімі репликамі подрозуміюеме гевти меновнікі хтори маю лем кореньзову морфему, а припадково законченя доставаю на корень. Такі меновнікі находзіме и при немецких пожичкох. Наприклад:

АМРЕЛ < AMRELL, /'amrel/ (Рамач, 1983: 47);

БАГЕР < BAGGER, /'bagə/ (Рамач, 1983: 47);

БАЛ < BALL, der /bal/ (Голубович, 2007: 199);

БЕТОН < BETON, der /be'tɔn/ (Голубович, 2007: 202);

БЛОК < BLOCK, /blɔk/ (Голубовић, 2007: 205);
 БРИГАДА < BRIGADE, /bri'ga:də/ (Рамач, 1983: 47);
 БУНКЕР < BUNKER, /'buŋər/ (Рамач, 1983: 47);
 БУНТ < BUND, das /bunt/ (Голубовић, 2007: 208);
 ВАГА < WAAGE, die /'va:gə/ (Рамач, 1983: 47), (Голубовић, 2007: 341);
 ВАЛЦЕР < WALZER, /'valcər/ (Рамач, 1983: 47);
 ВЕКЕР < WECKER, /'vækə/ (Рамач, 1983: 47);
 ВЕШ < WÄSCH, /vɛʃ/ (Рамач, 1983: 47) итд.

Медзитим, до директних репликох учишљојеме и велі њеславянски пожички при хторих ми, гоч су у језику-жриду виведзени, не разликујеме морфеми (не знаме хтора часц пожички представља коренъ, а хтора афикс). Наприклад: Слово ГАДВАБ – с. свила, походзи од немецкого слова GOTAWEBI /gətavəbi/ хторе ше у немецким состої зоз морфемах GOT „бог” и WEB „ткан” и значело „божа нітка”. Ми, медзитим, и слово гадваб тримаме за нёвиведзене слово, бо його етимологију не знаме (Рамач, 2002: 54). Так и слово ШПОРГЕТ – с. шпорет, походзи од немецкого слова SPARHERD /sparhərt/ хторе ше у немецким состої зоз морфемах SPAREN „шпоровац” и HERD „пец” цо значело „шпоровни пец”. До тей групи меновнікох спадаю и велі други слова: *цимерман, керелаб, шнайдер, пейгла* и др. (Рамач, 2002: 54).

6.1.2. Виведзени меновніки-германизми зоз немецкима и рускима суфиксами

Виведзени меновніки твориме на веџай способи:

- зоз кореня и суфикса;
- з префикса и кореня;
- з префикса, кореня и суфикса (слово може мац веџай префикси и суфикси).

Понеже меновніки-германизми зоз суфиксами вельо численши як зоз префиксами, обращиме повагу лем на суфиксі.

Меновніки хтори ше у немецким язику закончую на -е, у руским язику доставаю морфеми -а або -на. Наприклад:

на морфему -а: АНЕГДОТА < ANEKDATE, /anek'do:tə/ (Рамач, 1983: 47);

АНТЕНА < ANTENNE, /an'tenə/ (Рамач, 1983: 47);

АПАТИКА < APOTHEKE, die /apo'te:kə/ (Голубовић, 2007: 195);

БАРАКА < BARACKE, /ba'rakə/ (Рамач, 1983: 47);

БЕРЗА < BÖRSE, /'boerzə/ (Голубовић, 2007: 202);

БИНА < BÜHNE, /'by:nə/ (Рамач, 1983: 47);

ГАЛА < HALLE, /'halə/ (Голубовић, 2007: 254);

ГРАНАТА < GRANATE, die /gra'na:tə/ (Тривунац, 1937: 59);

ГРИПА < GRIPPE, die /'gripə/ (Голубовић, 2007: 251);

КАРТА < KARTE, /'kartə/ (Рамач, 1983: 48);

КАСА < KASSE, die /'kasə/ (Голубовић, 2007: 266);
 КОНЗЕРВА < KONSERVE, /kɔn'zɛrvə/ (Рамач, 1983: 48);
 ЛАМПА < LAMPE, die /'lampa/ (Голубовић, 2007: 282);
 ПАУЗА < PAUSE, /'paʊzə/ (Рамач, 1983: 50);
 ПАШТЕТА < PASTETE, /pas'te:tə/ (Рамач, 1983: 50);
 РЕЗЕРВА < RESERVE, /rɛ'zɛrvə/ (Рамач, 1983: 51);
 ТОРТА < TORTE, /'tɔrtə/ (Рамач, 1983: 52);
 ФАРБА < FARBE, die /'farbə/ (Голубовић, 2007: 226);
 ШМИНКА < SCHMINKE, /'ʃmɪŋkə/ (Рамач, 1983: 54);
 на морфему -на: ЗОКНА < SOCKE, die /'zɔkə/ (Голубовић, 2007: 311);
 БЛУЗНА < BLUSE, /'blu:zə/ (Рамач, 1983: 47);
 ЛОКНА < LOCKE, die /'lɔkə/ (Тривунац, 1937: 52);
 МАНЖЕТНА < MANSCHETTE, /man'ʃɛtə/ (Рамач, 1983: 49);
 НІТНА < NIETE, /'ni:tə/ (Рамач, 1983: 50);
 РЕЛНА < RÖRE, /'roerə/, RÖHRN /'roern/ (Рамач, 1983: 51);
 РОЛЕТНА < ROLLADEN, der /'rɔla:dən/ (Голубовић, 2007: 308);
 РОЛНА < ROLLE, die /'rɔlə/ (Голубовић, 2007: 308);
 ТАЦНА < TATZE, /'tacə/ (Рамач, 1983: 51);
 ЯКНА < JACKE, die /'jakə/ (Голубовић, 2007: 263).

Меновніки хтори ше у немецким язику закончую на -ег, у руским язику доставаю морфеми -ер або -ор. Рамач у *Граматики русского языка* наводзи же обидва тоти суфикси странского походзеня, хтори зме прияли преиг сербскаго язіка (Рамач, 2002: 62). Наприклад:

БАГЕР < BAGGER, /'bagə/ (Рамач, 1983: 47);
 БРУСХАЛТЕР < BUSENHALTER, der /'bu:zənhaltə/ (Голубовић, 2007: 208);
 БУНКЕР < BUNKER, /'buŋkər/ (Рамач, 1983: 47);
 ВАЛЦЕР < WALZER, /'valcər/ (Рамач, 1983: 47);
 ВЕКЕР < WECKER, /'vækə/ (Рамач, 1983: 47);
 ГОХШТАПЛЕР < HOCHSTAPLER, der /'ho:xsta:plər/ (Тривунац, 1937: 68);
 ГАСТАРБАЙТЕР < GASTARBEITER, /gastarbaetər/ – госцуюци роботнік (Голубовић, 2007: 243);
 КЕЛНЕР < KELLNER, /'kelnər/ (Рамач, 1983: 48);
 ЛУСТЕР < LÜSTER, der /'lystər/ (Голубовић, 2007: 286);
 МАЙСТОР < MEISTER, der /'maestər/ (Голубовић, 2007: 288);
 ПАКТРЕГЕР < PACKTRÄGER, /paktr̥egər/ (Рамач, 1983: 50);
 ПУДЕР < PUDER, das /'pu:də/ (Голубовић, 2007: 302);
 ФЛАСТЕР < PFLASTER, das /'pflastər/ (Голубовић, 2007: 234);
 ЦЕЛЕР < CELER, /'ce:lər/ (Тривунац, 1937: 37);
 ЦУКЕР < ZUCKER, der /'cukər/ (Голубовић, 2007: 214);

Немецки суфикс -el адаптираны до руского суфиксу -ел/-ель, -ла/-ля:
 ВЕКСЛА < WECHSEL, /'veçsə/ (Рамач, 1983: 47);
 КРИГЛА < KRÜGEL, /'kry:gəl/ (Рамач, 1983: 49);
 МЕБЕЛЬ < MÖBEL, das /'mø:bl/ (Тривунац, 1937: 45);
 ФАКЛЯ < FACKEL, die /'fakl/ (Тривунац, 1937: 66).

Немецки суфикс -en адаптираны до руского суфиксу -ен або -на:
 ВЕКНА < WECKEN, /'vækə/ (Рамач, 1983: 47);
 КАПЕТАН < KAPPETHEN, /ka'pətən/ – у 15. вику, суч. КАПИТАН /kapi'tə:n/ – у
 лит. КАПИТЕН, (Рамач, 1983: 48);
 КРАГНА < KRAGEN, /'kra:gən/ (Рамач, 1983: 49);
 КРОФНА < KRAPFEN и KROPFN, /'krapfən/ и /'krɔpfən/ (Рамач, 1983: 49);
 НАТКАЧА < NACHTKASTEN, /naxtkastən/ (Рамач, 1983: 50);
 ОРДЕН < ORDEN, der /'ɔrdən/ (Голубовић, 2007: 296);
 РОЛЕТНА < ROLLADEN, der /'rɔla:dən/ (Голубовић, 2007: 308).

Меновніки зоз суфіксом на -ei у руским языку достали наставок -ай:
 ПОЛИЦАЙ < POLIZEI, die /pɔli'cae/ (Тривунац, 1937: 58);
 РОСТФРАЙ < ROSTFREI, /'rɔstfrae/ (Голубовић, 2007: 308);
 ЦУКЕР-ПОКЕРАЇ < ZUCKERPECKEREI, /cukərpékere/ (Рамач, 1983: 53).

Меновніки зоз суфіксом на -lein у руским языку достали наставок -ла:
 ПОРТИКЛА < BARTTÜCHLEIN, das /bartyçlaen/ (Голубовић, 2007: 297);
 ПРЕЗЛИ коц., ПРЕЙЗЛИ множ. < PRÖSLEIN, /prø:slaen/ – гоч ще тот меновнік
 хаснує лем у множини (плуралія тантум), у єдинини би глашел – ПРЕЗЛА/
 ПРЕЙЗЛА (Рамач, 1983: 51);
 ПУСЛА < PUßLEIN, /puslaen/ (Рамач, 1983: 51);
 ФРАЙЛА < FRÄULEIN, /frɔølaen/ (Рамач, 1983: 52).

Зоз суфіксами -de, -od, -ad, -se, -ge як остатком скорейших способох
 творення постій менши фонд словох (Грубачић, 1968: 81). Тоти немецки суфікси
 маю шлідуюци еквиваленти у руским языку:

- de дало -да: БАНДА < BANDE, die /'bandə/ (Тривунац, 1937: 60); БРИГАДА
 < BRIGADE, /bri'ga:də/ (Рамач, 1983: 47); ГАРДА < GARDE, /'gardə/
 (Рамач, 1983: 47);
- od дало -от: КОМОТНИ < KOMMOD, /kɔ'mo:t/ (Тривунац, 1937: 67);
- ad дало -ат: АДВОКАТ < ADVOKAT, /advɔ'ka:t/ заст. м. ПРОВКАТОР
 (Рамач, 1983: 47);
- se дало: -са, -за або -зна:
 АДРЕСА < ADRESSE, /a'dresə/ фр. ADRESSE (Рамач, 1983: 47);
 БЕРЗА < BÖRSE, /'boerzə/ (Голубовић, 2007: 202);

БЛУЗНА < BLUSE, /'blu:zə/ (Рамач, 1983: 47);
 БРЕН(Д)ЗА < BREMSE, /'brɛmzə/ (Рамач, 1983: 47; 1995: 77) (Тривунац, 1937: 63);
 ВАЗНА < VASE, /'va:zə/, < VASN /'vasn/ (Рамач, 1983: 47);
 ДИЯГНОЗА < DIAGNOSE, die /dia'kno:zə/ (Тривунац, 1937:62);
 КАСА < KASSE, die /'kasə/ (Голубовић, 2007: 266);
 -ге дало: -г, -га: АВЗЛОГ < AUSLAGE, /'ausla:gə/ (Рамач, 1983: 47);
 БАЙЛАГ коц. < BEILAGE, /'baelagə/ = додаток (Рамач, 1983: 46);
 ВАГА < WAAGE, die /'va:gə/ (Голубовић, 2007: 341);
 ИНТРИГА < INTRIGE, die /in't ri:gə/ (Тривунац, 1937: 67).

6.1.3. Меновніки-германизми у руским язику як зложени слова

Зложени меновніки то гевти меновніки хтори настали зоз зроснуцом одредзеного меновніка зоз другима словамі (меновніки, прикметніки, присловніки, дієслова і др.). Попри тим, ношитель шыцкіх граматичных (і морфологійних) характеристиках меновнікох праве меновніки у другой часцы зложеного слова. (Станојчић, Поповић 2002: 148).

За немецкі язік окреме характеристични праве зложени слова, окреме меновніки. Зложени меновніки ше у немецким язику пишу ведно, акцент на першай часци слова, а закончене достава лем друге слово (Грубачич, 1968: 82). Вони зложени без даякого знаку. Наприклад: ВИНД'ЯКНА – с. ветровка; витровка < WINDJACKE, die /wind'jaka/ у немецким язику слово ше состої зоз морфемох WIND – витор; с. ветар; и JACKE – якна; с.jakna (Голубовић, 2007: 344); або наприклад: РИНГИШПИЛ – с. рингишпил, вртешка < нем. RINGELSPIEL /'riŋelʃpi:l/ – од морфемох RINGEL – персценчык; с. прстенчић; и SPIEL – бависко; с. игра (Рамач, 1983: 51).

Можу буц зоз морфему -s- (хтора означає генитив), наприклад: РАЙСНЕГЛА < REISNAGEL /'raesnagəl/ хторе ше у немецким состої зоз морфемох REIS – конарчок, палічка, пруцик; с. гранчица, прут; и морфеми NAGEL – гвозд, шруб; с. ексер (Голубовић, 2007: 124).

Зоз знаком -en, наприклад: ШРАФЦІГЕР < SCHRAUBENZIEHER, der /'ʃraubənɔ:ci:ər/ – у немецким язику слово ше состої з морфемох SCHRAUBEN – закручовац; с. завртати; и морфеми ZIEHER – одкручовач; с. одвијач (Голубовић, 2007: 327).

До тей групи немецкіх пожичкох спадаю и слова:

БИЛИГЕВАР < BILIGE + WARE /'biliçə 'va:re/ – туня роба (Рамач, 1983: 46); ВЕЛТШМЕРЦ < WELT + SCHMERZ, der /'veltʃmerç/ – шветова боль, байронизм (Голубовић, 2007: 343); ГАЙЗИБАН < нем. EISEN + BAHN /'aeznba:n/ – железнна драга (Рамач, 1983: 47); ГАСТАРБАЙТЕР < GASTAR +

BEITER /gastarbaetər/ – госцуюци роботнік (Голубовић, 2007: 243); НОКШИР < бавар.-австр. NACHT + GESCHIRR /naxtgə'ʃɪr/ – ноцна судзина (Рамач, 1983: 50); РИНГЕРАЯ < RINGEL + REIHEN /riŋglraeən/ – персценясте коло (Голубовић, 2007: 307); РОЛШУИ < нем. ROLLE + SCHUHE /'rɔlfuə/ – колесково ципели (ципели з колесками) (Рамач, 1983: 51); РОСТФРАЙ < ROST + FREI /'rɔstfrae/ – ошлебодзени од ардзавеня (Голубовић, 2007: 308); ШАМРОЛНА < бавар.-австр. SCHAUM +ROLLE /ʃaumtɔlə/ – пенова (пуслова) ролна (Рамач, 1983: 53).

Медзитим, як цо уж было спомнуне кед зме бешедовали о невиведзених германізмох, горе начищлени меновнікі нє спадаю гу зложеним словом у рускім языку, понеже не знаме стымологию датого слова, односно нє знаме хтора часц пожички представя корень, а хтора афикс.

Ми у нашым вигледованю поняце зложених словох зужели уж зоз самим приступом гу жридловым зложеним словом хтори зме учышлели до простих з аргументом же ўх зложеносц бешеднікі руского языка нє обачую. Винімок зме зробели лем у гевтих случайох кед компоненты оригиналного зложеного слова мож похасновац независно, як самостойне слово, у рускім языку (Фейса, 1990: 109). Такі зложены меновнікі німецкого походзеня ест мало и нє фреквентни су у кождоднёвой бешеди.

То наприклад слова:

ГЕНЕРАЛШТАБ < GENERALSTAB, der /ge'nɛral'sta:p/ (Тривунац, 1937: 60)
хторе виведзене од меновнікох ГЕНЕРАЛ и ШТАБ;

КАПЕЛМАЙСТОР < KAPELLMEISTER, der /ka'pelmaestə/ (Тривунац, 1937: 58)
од меновнікох КАПЕЛ и МАЙСТОР;

ЦУКЕРПОКЕРАЇ < нем. ZUCKERPECKEREI /cukərpækərə/ (Рамач, 1983: 53) од меновнікох ЦУКЕР и ПОКЕРАЙ.

Опатриме приклад деклинації зложеного слова при хторому перша компонента у прикметніцкай функції и непременліва є:

Н. генералштаб	генералштаби
Г. генералштаба	генералштабох
Д. генералштабу	генералштабом
А. генералштаб	генералштаби
В. генералштабу	генералштаби
И. генералштабом	генералштабами
Л. генералштабови	генералштабох

6.2. Діеслова

Необходне надпомнунц же ані ёдно зоз коло седемдзешат діесловох нє директна реплика одвигуюцаго німецкого діеслова. Шыцки вони виведзены зоз суфіксамі хтори уж присутни у рускім языку и зоз рускім инфинітивным

законченьом -ц. Часто неможліве утвердзиц же чи до руского перше вошол меновнік або дієслово. Напр.: *бренайзло* чи *бреновац*; *друк* чи *друковац*; *штим* чи *штимовац*; *штрик* чи *штрикац* итд. Предпоставяме же меновнік, заш лем, предходзел діеслову. На таке заключене нас наводза шлідуюци два факторы:

1. нет діеслова без паралелного меновніка, ал€ исну€ вельке число меновнікох хтори не маю пару у форми діесловох;

2. же би діеслова були адаптовані зоз обробіванима морфологийніма средствами руского язіка, їм треба перше формовац основу хтора ше віше поклопює зоз номінативну форму меновніка (Фейса, 1990: 119).

Опатриме же хтори то суфікси уключены до процесох адаптациї и интеграції:

-eln дало -а-: БУФЛАЦ, рид. БИФЛАЦ < BÜFFELN; ГЕКЛАЦ < HÄKELN;
ГУГЛАЦ ШЕ < KUGELN;

-ern/-sen дало -ова-: ВАНДРОВАЦ < WANDERN; ЛИФЕРОВАЦ < LIEFERN;
ШВАЙЗОВАЦ < SCHWEIŽEN;

-iеген дало -ир(ов)а-: АПЛАУДИРАЦ < APPLAUDIEREN; БЛОКИРАЦ < BLOCKIEREN; ГАЛОПОВАЦ < GALOPPIEREN; ДІКТИРАЦ < DIKTIEREN; КОМЕНДИРАЦ < KOMMANDIEREN; КОПИРАЦ < KOPIEREN; МОНТИРАЦ < MONTIEREN; МУТИР(ОВ)АЦ < MUTIEREN; ПАРАДИРАЦ < PARADIEREN; РЕСКИРАЦ < RISKIEREN; РИБАЦ або РАЙБАЦ < REIBEN; РУЙНОВАЦ < RUINIEREN; СЕКИРАЦ (ШЕ) < SEKKIEREN; СЕРВИРАЦ < SERVIEREN; ШАТИРАЦ < SCHATTIEREN; ШПЕКУЛИРАЦ < SPEKULIEREN; ШТУДИРАЦ < STUDIEREN; Дзепоєдни лингвисти намагали ше вируциц немецку форму -ira и заменї ю або уруциц славянску форму -ова. На приклад: КАРИКИР(ОВ)АЦ < KARIKIEREN; КОТИР(ОВ)АЦ (ШЕ) < KOTIEREN; МАЛТРЕТИР(ОВ)АЦ (ШЕ) < MALTRAITIEREN; ПОЛИР(ОВ)АЦ < POLIEREN; СУФЛИР(ОВ)АЦ < SOUFFLIEREN; ФІКСИР(ОВ)АЦ < FIXIEREN;

-ен/-н дало -ова-: БИЛДОВАЦ < BILDEN; БРЕНОВАЦ (ШЕ) < BRENNEN; ВЕРБОВАЦ < WERBEN; ГЛЕТОВАЦ < GLÄTTEN; ДИНСТОВАЦ < DÜNSTEN; ДРУКОВАЦ < DRÜCKEN; КОШТОВАЦ < KOSTEN; НІТОВАЦ < NIETEN; ПАСОВАЦ < PASSEN; ПЕЛЦОВАЦ < PELZEN; ПАХОВАЦ < BACHEN; ШАЦОВАЦ < SCHÄTZEN; ШПОРОВАЦ < SPAREN; ШТЕЛОВАЦ < STELLEN; ШТИМОВАЦ < STIMMEN;

-ен/-н дало -а-: КОШТАЦ < KOSTEN; РИХТАЦ < RICHTEN; ШКРАБАЦ < SCHREIBEN; ШТОПАЦ < STOPPEN; ШТРЕБАЦ < STREBEN; ШТРИКАЦ < STRICKEN;

Як видзиме, найчастейши суфікс -ова-. Вон, з оглядом на свойо славянске походзене, з боку лекторох „предпісаны” за найисправнейши, цо ма за пошлідок розкрок медzi бешедними и нормованима вариянтамі дзепоєдних діесловох.

Часто вариянти хтори настали зоз замену -ира- (блокирац, диктирац, карикирац ...) або зоз прешірйованьем того суфікса зоз найчастейшим у виду секвенци -ирова- (котировац (ше), полировац ...) находитца на неприлапіоване у живей бешеди. Причину треба гледац у одомашненосци суфікса -ира- при вельким чище німецких словах одкац го чежко видриліц (Фейса, 1990: 120).

6.3. Прикметнікі

Медзи німецкима пожичками находзиме и нівельке число прикметнікох. Єдна зоз сущнійших причинох малого числа прикметнікох медзи германізмами то тата же прикметнікі слова хтори завиша од меновнікох и діесловох та прето маю и слабшу способносц самостойного функционования. Велі прикметнікі хтори находзиме медзи німецкима пожичками часто маю и свою меновніцку и діесловну форму. Напр.: прикм. ШТРИКАНИ – менов. ШТРИКЕР / діесл. ШТРИКАЦ; прикм. ШПОРОВНІ – діесл. ШПОРОВАЦ; прикм. КОМОТНІ – менов. КОМОЦІЯ; прикм. ФЛЕКАВІ – менов. ФЛЕКА / діесл. ОФЛЕКАЦ; прикм. НАШМИНКАНИ – менов. ШМИНКА / діесл. ШМИНКАЦ; прикм. ЛАГОВІ – менов. ЛАГ / діесл. ЛАГОВАЦ итд.

Деривацийни суфікси хтори ше найчастейше зявлю медзи прикметніками німецких пожичкох то:

- ни: гениялни, комотни, модерни, шатирани, шмарни, шпоровни;
- ов- + -и: криштальови, лагови, плехови, фаходови, циметови, цінкови, шлагов;
- ски: штреберски, шаблонски.

Прикметнікі зоз суфіксом на -ов- + -и спадаю до групи односних прикметнікох. Вони означаю прикмету предмета през його одношене гу другому предмету або дії, а у тим случаю ше одноша на материял (материялни прикметнікі) (Рамач, 2002: 65, 69). У руским языку тиж постой суфікс -и за творене прикметнікох, як и других славянских язикох. Прикметнікі хтори творени зоз тим суфіксом достали квалифікативне, посесивне и материяльне значене (Рамач, 2002: 73-78).

Медзи німецкима пожичками находзиме и нівельке число прикметнікох хтори затримали свою основну форму хтору маю у німецким языку. Таки прикметнікі ше з векшай часци не складаю з меновніком у роду, числу и припадкох. Компаратив и суперлатив ше не будую з помоцу суфіксох, але описно, аналитично, а не розликую ані одредзену и неодредзену форму. Таки прикметнікі-германізми то напр.: ганц, квіт, реш, фрай, цакум-пакум, цикцак, шворц, шик.

6.4. Присловніки

У корпусу германских пожичкох находиме и на скромне число присловнікох, напр.: ФРАЙ – шлебодни, без обовязкох < FREI /frai/; ЦУГ – поцагованє, ZUG, der /tʂu:k/ = виведзене слово ЦУГАЦ – велью пиц; З ЦУГА; ЦУРИК – с. натраг; врациц ше < ZURÜCK /tʂu'ryk/ = виведзене слово ЦУРИКОВАЦ – цагац назадок.

6.5. Числовніки

Од числовнікох медзи германизмами находзиме шлідуюци: АЙНЦ карт. – ёден < EINS /'aens/; ЦОЛ – мера за длужину, коло 2,5 цм < ZOLL, der /tsɔl/.

6.6. Словка

Словка медзи германскими пожичкама ест барз мало. Находиме лем на словко АКУРАТ – точно < шваб. AKKURAT /akurat/.

6.7. Викричніки

Викричніки у корпусу німецких пожичкох тиж нет велью, находиме лем на два: викричнік ГУЧИ! – с. мамац, зов за ждребе; звук при запрагованю коня < шваб. HUTSCHI /hutʃi/; и ШЛУС – конец < SCHLUSS, der /ʃlus/.

7. СЕМАНТИЧНА АДАПТАЦІЯ НІМЕЦКОГО ЕЛЕМЕНТА

Факт же не постої язик без алоглотских елементох односно же нет такв. „чисти язики”, окреме при язикох хтори ше находза у непоштредним контакту. При дотику двух розличных язичных подручох приходзи до взаємного упліву ўдного язика на други, значи – до непоштредного упліву. Упліви можу быц и поштредни, цо значи же до ніх приходзи прейг ўдного або веций других язикох. Процес пребераня цудзей лексики представя и ёден зоз способох преширированя лексичнога фонду. Источашне треба спомнунц же пожичоване вокабулара без сумніў найвиглядована обласц контактнай лингвистики (Беріћ-Ђукић, 1996: 231).

Ёден зоз значнейших уплівох на руски язик, попри сербского и мадярского, мал вшеліяк и німецки язик. Наша Горніца ше, географски патраци, не дотикала зоз німецку и австрыйску територию, але Немцох у сиверовосточнай Угорской було уж у 13. віку (у рударских местох и у варошу). Прето и векшина германизмох у нашим языку давнога походзеня (а найстарши германизмы вошли до славянскага языку ище у праславянскай заедніцы) (Рамач, 2002: 408). Под час

присельованя до тих крайох стредком 18. вика зоз сиверовосточних жупаний ох Угорскай на Прикарпат'ю до Бачкай, и з ней до Сриму, Руснаци ше стретаю и зоз немецким жительством. На тот способ зме прияли и значне число немецких пожичкох од войводянских Немцох. За тути германизми хаснусем термин „нови германизми” (Рамач, 2002: 425). Док Немци приходзели зоз Немецкого царства (коло 1730-тих роках), други народносцы ше лем премесцовали у рамикох Монархii зоз такволану нукашню колонизацию. Од теди руски язик започина витворйовац директни контакт зоз ёдним германским язиком. Резултат тей вязи уж спомнуты германизми (Фейса, 1990: 126). Ясне же ше упліў найвецей чувствує праве на тих подручох хтори були у директным контакту. Медзитим, треба наглашиц же тути два язичны подручна, руске и немецке, не були лем у контакту, але приходзело и до свойофайтового мишаня. Немци у Войводини напр. под час насельования стваряли компактни етнічни населеня, але було и мишаних. Як цо зме уж спомли на самим початку, розлични економски, прагматични, культурно-соціяльні уровні зоз собу ноша и предзеране и преберане пожичкох, прето же зоз новима поняцами и предметами приходза и нови слова, хтори означаю дотични предметы и поняца. Мотивація зявівания пожичкох у найвекшим числу случаёх семантичного характеру. Зоз таким способом наставаня, нова лексика ше у своём широким дияпазону найживіше ширела прэйг кождоднёвой бешеди, але тиж так и прэйг школи, преси, судства, законах, войска (Беріћ-Тукић, 1996: 231).

7.1. Причини лексичнага пребераня

При разпяраню причинох пребераня и прилапівания германизмох ми походзім зоз становиска же основна причина семантичнай природы. Слова ше у першым шоре пребераю пре свойо значене хторе або пополнюе даяку пражніну у лексики языка-примателя або означае подполню нове поняце у ней.

Проф. др Михайло Фейса у своеі роботы *Англійски елементы у рускім языку* прилаплюе становиско лингвісти Леонарда Блумфілда, хтори такі случаій облапел зоз терминамі *культурне пожичване* (cultural borrowing) і *культурна дифузія* (cultural diffusion) маюци на разуме „шицкі предметы, чи природні чи штучні, хтори преходза зоз ёдней заедніці до другой ведно зоз технічніма процесамі, военіма орудіямі, вирскіма обрядамі або формамі индивідуалнага справованя”. Можеме повесц же преберане поняцох завиши, скорей шицкого, од того же кельо нови поняца ма ёдна дружтвена заедніца на разполаганю пренесц другой.

Попри „потреби же би ше означели нови ствары, сущэства, места и поняца”, цо по Юрилові Вайнрайхові „универзална причина лексичнай іновації”, други лингвістичні фактоі хтори подпомагаю іновативні процес шлідуюці: нефреквентносц дзепоецных домашніх словох хтори ше забываю;

стаемна потреба за синонимами у дзепоедных семантичных польох, кед ше експресивна моц существуюющих словох поступн€ траци; чувство же дзепоедни домашнї семантични поля н€досц видаференцовани; помодне або снобиистичне хасноване у жаргону. Маюци у огляду и можліви звонкалингвистични причини (историйни, дружтвени, психологийни) хтори вшеліяк бавя одредзену улогу при приманю германизмох, ми заш л€м, думаня же найзначнейша причина гевта семантичнай природы – значене выражене з нїма (Фейса, 1990: 127,128).

У руским языку ёст понад 600 германизми, а векшина з тих германизмох означаю поняца з каждодньового живота и спадаю до шлідуюющих семантичных групп:

ТЕХНІКА: *анласер, антена, батер, бренза, курбла, куршлус, машина, нїташ, нїтна, нїтовац, пумпа, ракедла/ракета, шалтер, шрафцигер, швайзовац, штекер;*

ТРАНСПОРТ: *авто, автобус, вагон, гайзібан, генция, дамша „парна ладя”, купе, пактрегер, рампа, сиц, фиякер, шина, шлеп;*

ПРЕДМЕТИ КАЖДОДЬНОВОГО ХАСНОВАНЯ: *амрел, бренайзло, руксак, вазна, векер, викс, дунец, есцайт, корпa, куфер, нокшир, пак-папер, пейгла / коц. пейглас, пиксла, райснегла, реина, рингла, тацна, фотея, цвикери, шамла, шлайбок „бутелар”, шолька, шприцла;*

СТВАРИ ДО ХИЖИ (МЕБЛЇ): *гокна, канабель, креденц, лустер, мадрац, наткасна, отоман, тепих, фиронта;*

ОБЛЄЧИВО И ОБУЙ: *блузна, веста, веш, вул, геклац / коц. гейгловац, кравата, кратна, манжетна, мантил, порхет, рекла, трегери, цайт (файта платна), шал, илингерай, шлінговац, шимизла, шос, штикли, (за)штопац, штоф;*

КУЛИНАРСТВО, НАПИТКИ: *векна, виршли, тутлоф, динстовац, карменадла, ким, кифла, компот, найквирц, паштета, покерай, поховац, презли / коц. преизли, пусли, сенф, софт, торта, фашир, фил, шамролна, шлат, шмарни, шницла; ликер, лимунада, сода;*

БУДОВАТЕЛЬСТВО, БУДИНКИ, ЧАСЦІ БУДИНКОХ: *малтер, малтеровац, штукатор, фасада, паркет, шалукатри, ролетна, тапета; барака, конк;*

НАЗВИ МАТЕРИЙОХ: *карбит, кристал, лак, месинг, цинк, шалітра;*

НАЗВИ ПРОФЕСИЙОХ: *адвокат, директар, кломфер, машиниста, пинтер, портир, куршмит, пединтер, секретар, фризер, шинтер, шлосер, шнайдер;*

ВОСНИ ТЕРМИНИ: *бункер, капетан, каплар, латер, револвер, марш, марширац, пиштоль, униформа, шильбок „стражса”, шлем;*

ЗДРАВСТВО: *операция, пациент, шприцовац, пульс, реце, хирург, шарлах, шлог, шлогирац ше;*

ШТРАНГАРСКЕ РЕМЕСЛО: *киир, штел, клидер, кнепфогна, кутер-гентер, твихт, шток, шпил-машина, туртни, гентер-штангли, айзнатли, мали гентер, лер; кнедли, кил, рингово кефетики;*

КОЛЄСАРСТВО: *голираф, кирнер, кламфа, панточка, пантайзна, раиштель, фирайзна, фукшванц, фурдерниң, циклинг, қолиштоки, үхшанды, шипиңбак, штекла;*

МАТЕРИЙ: *тіпс, тит, карбит, кристал, лаг;*

ПОГОСЦІТЕЛЬСТВО: *шанк, келнер, критла, рошиль, файронт, шприцер;*

КУЛТУРА, ШКОЛСТВО: *бина, виолина, концерт, ортулі, оркестар, шлатер; матура, студент, ферій;*

СПОРТ: *түгли, тұглац ше, шах, лауфер;*

ДРУГИ СЛОВА: *адреса, аплаудирац, бифлац, валцер, вексла, виц, ганц, гланцац, датум, диктирац, конзерва, копирац, лүмповац, лутрия, луфтирац, марка, медаля, мода, мүшкетла, пакет, пакло, букет, павза, пензия, плаката, план, плац, рескирац, рибац, рингтишил, рингловки, ролшуи, секирац (ше), сервирац, сортта, тона, трафика, туш, фини, флека, фушер, цимер, циркус, қолиштоки, шлайс, шлайфовац, шминка, шмидтла, шперплоча, шинат, шпиц, штаницла, штитлинц, штоц, штрайк.*

У німецким языку, так як и у руским, исную три граматични роди: хлопски, стреднї и женски. У вигледовацким словніку (оп. 4.4), опрез каждого меновніка, стої член одвитетуюцого роду за германізми (*der, die, das*). Наприклад: хлопски род – *der Witz* (виц), женски род – *die Socke* (зокна), стреднї род – *das Gepäck* (гепек).

Дзепоєдни меновніки-германізми, у процесу адаптациі до руского языка, пременели род, число або значене. Слова хтори пременели род то наприклад: *das Muster* – ж. р. *мустра*; *die Polizei* – х. р. *поліцай*; *der Saal* – ж. р. *сала*.

Слова хтори при дзепоєдных бешеднікох пременели число то наприклад: множ. *рингловки* – ёдн. *Ringlotte*; множ. *трэтеры* – ёдн. *der Träger*.

Векшина германізмох у руским языку чува значене хторе ма и у жридловим, німецким языку. Наприклад: автобус – *Autobus*, багер – *Bagger*, бетон – *Beton*, вата – *Watte*, реш – *Rösch*, ролшуи – *Rollschuhe*, сенф – *Senf* и др.

Слова хтори у одредзеним ступню пременели значене:

- значене дакус пременене: *билигевар* (туня роба) – *Bilige Ware* (путуюци тарговец), *вандровац* (скитац, блукац) – *Wandern* (путовац), *гастарбайтер* (назва за роботнікох хтори на дочасовей роботи у иножемстве) – *Gastarbeiter* (госцуюци роботнік), *дамферка* (мала ладя хтора цага шлепи) – *Dampfwerk* (парни механизэм);
- значене заменене: *байлаговац* (кер. скитац, блукац; коц. фалаток верхней гуми з хторим ше платы тиж верхня гума) – *Beilage* (прилог, додаток наприклад гу ёдзеню), *фришки* (швидки) – *Frisch* (сладки, горки), *цакум-пакум* (пошорене, зошорене) – *Zack und pack* (з мещком и звязку), *шворц* (без пенежох) – *Schwarz* (буц чарни), *шнапсла* (файта бависка з картами) – *Schnaps* (паленка).

---

8. НАЙЧАСТЕЙШЕ ПРИПИСАНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОДУНАЙСКИМ ШВАБОМ

Зоз приселеньем на територию Южнай Угорской у XVIII и XIX вику, німецки народ зоз свойого завичаю принесол, окрем одредзених звікнуцох, и духовни особеносци по хторих ше, вшеляк, розликовал од других етнічных групох. Духовни профіл Немцох ше з часом менял, але не так драстично же би ше поклопел зоз духовними особеносцями їх сущедох других национальносцох, хтори прибліжно у істи час насельовані на заєдніцку територію.

Понеже у руских етнографийних материялох не иснує велике число текстох на тему одношеньох Руснацох и Немцох на просторох терашней Войводини, а тедишиней Южнай Угорской, одлучела сом же бим од старшой рускай популяції призначела упечатки руского жительства о німецкому. З другими словами окончела сом анкету у хторей доминовали питаня:

1. яки то характеристики и особеносци Руснаци приписую Немцом;
2. як випатрал їх заєдніцки живот и
3. яки медзилюдски одношена пановали през вецей як 150 роки соживота тих двох народох.

Скорей шицкого, треба надпомнуц же випитани информаторе (чию ше мена находза у поглавю 3.2) з найвекшай часци старши людзе, народзени у интервалу од 1920. по 1935. рок, векшина з ніх жителе Руского Керестура, рижного полу, образованя, та и професій.

Єдно коло чого ше шицки информаторе зложели, то же кажде хто робел у Швабох, бул задовольни.

Руснаци у Швабох найвецей робели як слугове. Жени хтори були худобнейши найчастейше були служніци у швабских обисцох, пораєли або чували дзеци, а млади легине учели рижни ремесла. Найчастейше були: колесаре, коваче, шнайдере и байбере. Шегерт (школляр) за байбера учел три роки, а вец, кед уж здобул знане, поставал калфа и мал право робиц зоз газдом. За свою роботу бул добре плацени, а попри одредзеней суми пенсжу доставал и єдзене и змесцене. Лепши материялни стан Швабом оможлівовал и лепше єдзене и пице, але віше зоз миру. На єдзене не шпоровали але ше ані не напихали. Єсли тельо кельо робота на полю вимагала. Не мали обичай велью за столом понукац, але єдзене не жаловали подзеліц. Кед газда принесол даяку овоц, подзелел ю шицким роботніком на єднаки часци, та и сам вжал тельо кельо и други достали. Од єдзеня доставали шицко цо єсли и газдово: юшки, меса, млека, колача, компоту та и вина, цо за Руснацох було покус необичне понеже ше при ніх таке єдзене єдло лем на велики швета. Газдиня кажди дзень полуздзенок зготавела на поладнє, а слова „Komm essen” („Гибай есць”) и нешка паметаю велі людзе хтори робели у Швабох.

Работносц и совисносц були найчастейши характеристики приписаны тому народу. То и подполно розумліве кед вежнєме до огляду же ше Шваби вше намагали гу напредованю, але виключно на чесни способ. Зоз жаданьом за напредованьом и здобуваньом материялного, углавним робели зоз найучаснейшими методами, а занімали ше зоз найхасновитшими заніманями. Руски хлапци, хтори були кус худобнейши, а були ище барз мали (коло 7 роки), найчастейше ходзели чувац статок до швабских газдох. Кед уж дакус одросли, кед постали легине и надумали ше оженіц, од слуги поставали биреше. Теди доставали жита, кукурици, краву, кури, швиню и у зависносци як ше порадзели зоз газдом, доставали процент приходу. Найвецей ходзели робиц на салаши до Філіпова, Бачкого Грачацу, Вепровачу, Торжи. Швабски населеня, або часци населеньюх у хторих жили Шваби, ше уж на перши погляд по своей чистоти, ушореносци и красних хижох розликовали од населеньюх других национальносцох. То була причина нє лем їх материяльней моци, але и їх смисла за шор и чистоту. Случовало ше же газдиня Швабица, нє була задовольна зоз роботу младей Рускинї хтора пошла робиц як пораячка до ей обисца, та по вецей раз Рускиня мушела райбац исти шмати же би були подполно били.

Тото по чим ше Шваби ище розликовали од других народох у Войводини, то їх прихильносц гу „материялизму”, хтори можебуц и найвецей „дјобал до оч” їх согражданом другей национальносци. Того материялизму, найвироятнейше, були свидоми и сами Шваби. Шлебодно бизме могли повесц же и остаток їх характеристиках, як цо шпоровносц, работносц, совисносц, та и выражени индивидуализм, лем виведзени зоз їх потреби за „материялним”. Медзитим, после вецей як 250 роки пребуваня на тих просторах, шицкі тоти характеристики бизме шлебодно могли приписац и Руснацом. Кед опатриме же векшина колонистох, хтори приселены на тоти просторы, рушели зоз худобных крайох и з намаганьом за лепши живот, вец заключуеме же таки народи, од самого початку, предодредзени за занімане зоз, скорей шицкого, материялными стварами, окреме кед ше вежнє до огляду же требало унапредзиц жем, запущену пре длугорочне руйноване турскей власци. Подполна активносц таких народох, була унапрямена на здобуванє материялних доброх и обезпечованє дакеди и голей егзистенций.

9. ЗАКЛЮЧЕНС

У роботи презентована часць німецького лексичного фонда хтори у русинистики слабо видзельованы, а хторого у кождодньовай комуникацыї, бешеднік руского язика часто ані не свидоми. Над тим лексичним фондом зробена лингвистична аналіза на уровнях фонологійнай, морфологійнай і семантичнай адаптациї, при чим под адаптацию подрозумюєме приспособлення немецких фонемах, морфемах и значеньях словах у цалосци, гу фонологійнай, морфологійнай и семантичнай структури руского язика. Робота залапела и историйни факты як и практичну часць, розгварку зоз информаторами о одношеньях и заєдніцким живоце руского и немецького народу на території Войводини по 1945. рок.

У самей уводнай часці, преінг историйних фактох, достали зме одвити на питання: хтори факторы оможліви инфільтроване немецких словах до руского язика и на які способ, т. е. по хторих драгох, немецкий язик предзерал до руского. Наша Горніца ше географски не дотикала зоз немецку и австрійску територию, але Немцюх у сиверовосточнай Угорской було уж у 13. вику (у рударских местах и у варошох). Прето и векшина германизмох у нашим языку давного походзеня, а найстарши германизмы вошли до славянских язикох ище у праславянскай заєдніці. Перши германизмы находзиме ище у карпатскай лексики хтори угловним означаю поняца зоз кождодньового живота. Медзитим, по приселеню Руснацох и Немцюх на територию Войводини, тоти два народы ше нашли у директнім контакту. Контакт упілівовал не лем на саму лексику руского язика, але и на обычай, культуру и способ живота Руснацох.

Тото на зме ше найвецей фокусовали у тей роботи, то словнік германских пожичкох хтори облапя 614 одредніци. У словніку призначени и слова на червінковым діялекту (так як були вигваряни у Червінки з боку подунайских Швабох по Другу шветову войну) и стандартним немецким языку. Пре легчайше похопійоване фонетского запису скорей словніку дати немецки фонеми хтори ше зявлюю у транскрипції вокалах и консонантах.

У рамікох фонологійнай аналізи пожичкох заступене контрастивне спатране фонологійных системах руского и немецкого язика. Можеме заключыць же ше немецки гласи з ёднай часці преклопною зоз нашима, а з другой часці ше розликую – або ше іншак вигваряю або их у нашим языку ані нет. Тото цо на перши погляд обачліве то же немецки язик велью богатши кед слово о вокалах. У немецким языку исную 15 вокали (кратки и длуги), а исную и вокали зоз прегласом, док у руским языку маме лем 5 вокали. Вокали з немецкого языка за хтори не маме паралели то: /y/, /a:/, /e:/, /i:/, /o:/, /u:/, /y:/, /ä/, /ö/, /ü/. Цо ше консонантох дотика, ту нет таки драстичнай розлику, понеже у руским языку исную 27, а у немецким 25 консонанти.

Кед слово о морфологийней анализи словох, можеме заключиць же найвекша часц германизмох припада меновніком, аж 80 %, док остаток забераю діеслова, прыкметніки, присловніки, числовніки, словка и викрічніки. У анализи на морфологийним уровню германизмы зме подзелели на: директныя реплики, виведзены и зложены слова. До директных репликох зме учишлі гевти германизмы хторы настали на бешедним подручу нямецкого языка и чий форми ідентичны зоз нямецкима (германизмы без суффіксах и германизмы чия ше концована група гласох поклопела зоз формамі у нашым языку). Наприклад: *батер*, *бункер*, *вага*, *гадаваб*. Под виведзеніма словамі подрозумюєме шыцкі слова хторы досталися далякі рускі (одомашнены або домашні) деривацыйны элемент зоз хторым ше сцера ідентичносц зоз жырдлову форму (германизмы зоз нямецкима и рускими суффіксамі), наприклад: *антена*, *анатика*, *трипа*, *каса*, *конзерва*. При зложених словох зме обробели гевти цо им обидва компоненты независні, наприклад: *вінд'якна*, *рингтишил*, *шрафцігер*.

Заключуеме же пожичкі чежа же бі ше през адаптацию (чи на фонологийним, морфологийним чи на семантичным уровню) цо лепшне интегровали до системи языка-примателя. У цеку преходзеня през процес прилагодзования, поступнне приходзі до юх подполней граматичнай адаптациі.

Тримаме же велька значносц тей роботы, попри презентованого корпусу лексемох, лежи у тим же германизмы по перширас з зазначени у таким обсягу, же по тэраз не були предмет ширшого виглядання, и попри тим же представляю часц народней и кождодньовей лексики руского языка.

11. ЛІТЕРАТУРА

- Бильња, В. (1987), *Русини у Војводини, Прилог изучавању историје Русина Војводине (1918-1945)*, Дневник, Нови Сад.
- Golubović, B. (2007), *Germanisten im Serbischen und Kroatischen*, Verlag Otto Sagner, München.
- Грубачић, Е. (1968), *Немачка граматика I*, Завод за издавање уџбеника, Сарајево.
- Ивић, М., Ивић, П., Планкош, Ј., Рамач, Ј., Стијовић, С., Тир, М., Ђупић, Д. (1996), *О лексичким позајмљеницама*, Градска библиотека Суботица, Институт за српски језик Српске академије наука и уметности, Суботица – Београд.
- Лабош, Ф. (1979), *История Русинох Бачкей, Сриму и Славонији 1745-1918*, Бачки Петровец – Нови Сад – Руски Керестур – Вуковар: Союз Русинох и Українцох Горватской, Републична самоуправна интересна заедніца култури Горватской.
- Lahr, R. (2012), *Unsr Mottrsproch, Leksikon izraza podunavskih Švaba*, Sonderbeauftragter Humanitäre Hilfe Donauschwaben im Katholischen Pfarramt St. Nikolaus, Eggenfelden, Deutschland.
- Марчетић, Т. (1994), *Преглед граматике немачког језика*, Школска књига, Загреб.
- Медеши, Г., Рамач, Ю., Рамач, Я., Рац, Я., Тамаш, Ю. (1987), „Чи Руснаци до Бачкей од половки XVIII віку приселювали под окремними умовами и з окремим цільом” – Янко Рамач, *Творчосц*, Гласнік дружтва за руски язык и литературу, Нови Сад.
- Польанец, Р. Ф. (1961), *Нјемачки књижевни изговор с вјежбама и рјечником изговора*, Издавачко предузеће „Школска књига”, Загreb.

- Рамач, Я. (1990), *Привредни и друштвени живот руснацао у јужнай Угорскай 1745-1848*, Руске слово, Нови Сад.
- Рамач, ЈО. (1983), *Руска лексика*, Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Институт за педагогију, Катедра за руски језик и литературу, Нови Сад.
- Рамач ЈО., Фейса М. и Медеши Г. (1995, 1997), *Српско-русински речник / Сербско-руски словник*, I-II, Завод за учебници и наставни средства – Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски језик и литературу – Друштво за руски језик и литературу, Београд – Нови Сад.
- Рамач ЈО. (2002), *Граматика руского языка*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Станојчић, Ж., Поповић, Љ. (1998), *Граматика српског језика за гимназије и средње школе*, Завод за уџбенике, Београд.
- Тривунац, М. (1937), *Немачки утицај у нашем језику*, Београд.
- Фейса, М. (1990), *Английски елементи у руском језику*, Руске слово, Нови Сад.
- Фейса, М. (2006, 2008), *Русини/Руснаци / Ruthenians*, I-II, ИК Прометеј, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за русинистику, КПД ДОК Куцура, Нови Сад.
- Ђукановић, Ј., Жилетић, З. (2002), *Граматика немачког језика за средње школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

БИОГРАФСКИ ПОДАТКИ О АВТОРКИ МАСТЕР РОБОТИ

Мср. Андреа Медеши

Мср. Андреа Медеши народзена 14. мая 1989. року у Вербаше (оцец Владимир Медеши, мац Тат'яна, народзена Малацко). Основну школу, јак и Школу за основне музичне образоване, закончела у Руским Керестуре (2004). Гимназију общого направљу „Петро Кузмяк” закончела тијк у Руским Керестуре, а основни и мастер-студиј на Одсеку за русинистику Филозофскога факултета у Новим Садзе, 2014. року зоз тему „Германизми у руским језику”.

Мср. Андреа Медеши була већејочни член Народней орхестри Дома култури у Руским Керестуре. Роби јак професор руского језика и литератури у Основнай и среднай школи „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре.

Мср. Андреа Међеши

ГЕРМАНИЗМИ У РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

На русински језик су у прошлости утицали мађарски и немачки језик. Ова студија се бави адаптацијом немачких елемената у русинском језику. Неки од њих су позајмљени јер одговарајуће речи / изрази не постоје у русинском језику, а неки су позајмљени иако одговарајуће речи / изрази постоје. Ауторка анализира преко 600 германизама на фонолошком, морфолошком и семантичком нивоу. Данас утицај немачких елемената досеже, пре свега, семантички ниво, увећавајући лексику русинског језика.

Msr. Andrea Medeši

GERMANISMEN IN DER RUSSINISCHEN SPRACHE

Resümee

In der Vergangenheit haben das Ungarische und das Deutsche das Russinische beeinflusst. Diese Studie beschäftigt sich mit der Angleichung deutschsprachiger Elemente im Russinischen. Einige davon wurden entlehnt, da es im Russinischen keine entsprechenden Wörter /Ausdrücke gab. Einige wurden entlehnt, obwohl es entsprechende Wörter /Ausdrücke gab. Die Autorin analysiert mehr als 600 Germanismen auf phonologischer, morphologischer und semantischer Ebene. Heutzutage erreicht der Einfluss von Elementen aus dem Deutschen vor allem die semantische Ebene, indem es den Wortschatz des Russinischen erweitert.

Msr. Andrea Medješi

GERMANISMS IN THE RUTHENIAN LANGUAGE

Summary

In the past the Ruthenian language was influenced by Hungarian and German. This study deals with the adaptation of the German elements in the Ruthenian language. Some of them have been borrowed because corresponding words / phrases do not exist in Ruthenian, but some of them have been borrowed even though corresponding words / phrases do exist. The author analyses more than 600 germanisms on the phonological, morphological and semantic level. Nowadays the influence of the German elements reaches, first of all, the semantic level, expanding the lexical stock of Ruthenian.

IV

ПРОСВИТА И ДУХОВНИ ЖИВОТ

Катарина Вайт (White), САД

ЮГОСЛАВЯНСКИ РУСНАЦИ: НЄЗВИЧАЙНИ СЛУЧАЙ МЕНШИНСКИХ ПРАВОХ И НАЦИОНАЛНОГО БУДЗЕНИЯ

(Кондензована верзия) Закончуюца робота за диплому з исторії на
Калифорнійським універзитету, Берклі¹

Абстракт: Руске народне просвітне дружтво (РНПД) основане 1919. року, а 1933. року у Вербаше основана нова культурна організація хтора ше нє складала з ідеями РНПД-а. Културно-просвітни союз югославянських Руснацох (КПСЮР) ше процивел релігиозним и проукраїнским тенденцией РНПД-а. Тоти два організації створели поларизацію у малей рускей заєдніці. Прорусинське становиско загашело тоти два організації. Конець Другей шветовей войни приведол до културней и образовней революцыї медzi югославянскими Руснацами у Войводини. За тото були заслужни интелектуалци и организаторе у руских населеньюх, а югославянска влада нє загрожovala їх национальнe самовиражованe. Вона защицела тоту етнічну групу на способ як то гарантue закон и нє диктуe наставни план за школи хтори финансуe.

Ключни слова: Руснаци, руски язик, образованe, креированe национальней ориентациї, историят дружтвеного организованя

„Поволуеме Вас на шветочну церемонию отвераня Державней гимназии на руским языку у Руским Керестуре, хтора будзе отримана на недзелю, 25. фебруара 1945. року на 11 годзин у гимназийским дворе.”² Тоту поволанку видал Регионални народни ошлебодительни одбор руским жителем малого места по мену Руски Керестур у сиверней сербской покраїни Войводини. У фебруаре 1945. року, Югославия ше лемцо вишлебодзела спод нёмецкей окупациї, Гитлер ище віше з Берліну водзел войну процив союзнікох, держава виходзела з кирвавей гражданской войны, а заш лем нови югославянски комунистични режим мал як приоритет отверане першей штредней школи на руским языку, за меншину хтора мала коло 20.000 жительгох у регионе.³

---

1 На сербски преложела Магдалена Оцоколіч, а на руски mp Гелена Медеші

2 Мирон Будински, „Здогадніме ше,” *Народни календар 1970* (Руске слово: 1969), 45.

3 *Popis od 31. januara 1921* (Sarajevo: 1932), цитироване у: *Русини у Војводини*, Владимир Бильња, (Дневник: 1987), 22.

По Першай шветовей войни, Руснацом ше удало дастац барз вельке число правох за тот період, період пред тим як основаны Зединені нацыі и як ше зявело інтернаціональне интересоване за меншини. У медзивойновых роках, руски культурни лидеры як цо Дюра Біндас и Ніколай Олеяр, видавали новини и алманахи на войводянскорускім діялекту, водзели организаціі хтори промововали їх культурныя интересы и руководзели з основнімі школамі на власнім языку. Як то же ше тей меншини, без територыяльнага отечества за политичну або фінансійну потримовку, удало обезпечыц такі напредні язичні права?

Тот період бул на самім концу Першай шветовей войни, кед ше меншини урядово означавало як „національны меншини”, же би ше розліковавалі од других групох як цо ти вібеженцы, имігранты и роботнікі мігранты.⁴ Рок 1918. представял важную точку у правней науки и цалім политичнім діскурсу у односненню на меншинске жительство. Сноване Ліги нароах и подпісане мировных догваркох хтори облапяли клаузулы цо ше окреме одношэли на поступане з меншинами, створэли медзинародні принципыкі же би ше почитавало культурныя и язичні права новых нароах Еўропы.

Югославія, або Кральовіна Сербох, Горватох и Словенцох, як була урядово позната по 1929. рок, представляла приклад мультиетнічнай державі хтара настала як пошлідок Велькай войни. То было место до хторога Руснацы цо пришли зоз сіверу у 18. віку выбрали населіц ше – медзи Сербох, Горватох, Мадярох, Румунох, Немцох и Словакох. Року 1919. союзнікі з Австроію подпісали догварку у Сен Жермену, хтара облапяла клаузулы о поступаню з меншинами у „державох нашлідніцох” и о прилапіваню Ліги нароах. Тота догварка неоднуга постала неодвітуюца пре свою неефікасносці у промовованню правох меншинох, понеже у ней хибела способносці надрильованая Ліги нароах и понеже велі державі, хтори спрам догваркі мали таку обовязку, пробовали, віше кед могли, обкераць свойю одвічательносці гу меншином.⁵ З оглядом на *de jure* медзинародну потримовку за заштуту правох меншинох, але з обачлівім *de facto* недостатком виполненя у веліх рэгіёнах, случай югославянских Руснацох поставал віше интригантнійши. Твердзім же комбіновані усіловіносці югославянскай медзивойновай влады, хторы були пошвецены заштуты правох меншинох, и активна улога преднякох рускай заедніці, рэзультатвали зоз снованьем автономных организацій, новинах и школах на рускім языку. Тото, з другога боку, спричиніло культурну ренесансу хтара прыведла до національнага будзеня и отворэла разправу у вязі з рускую самоідентыфікацыю.

Конец Велькай войни означаў развой мадэрных людскіх правох и новы дзень за югославянских Руснацох. Ліга нароах, як вецеінаціональна

4 Jennifer Jackson Preece. „Minority Rights in Europe: from Westphalia to Helsinki.” *Review of International Studies* 23, no. 1 (January 1997), 75-76

5 Істэ, 83.

организация хтора би надпатрала медзинародну политику, створена же би ознова не вибила така катастрофална война. Спорозумене о меншинох хторе ше одношело на Югославию бул Закон о заштити меншинох, хтори облапял основни права меншинох, а держава мала обовязку притримовац ше го. Медзинародне думане о припознаваню и заштити людских шлебодох, гоч лем законски, представляло вельки крохай гу унапредзеню правох меншинох и мало индиректні уплів на руске жительство у Войводини. У тижњох хтори шлідзели после примиря, 757 войводянски делегати, спомедзি хторих 21 бул Руснак, гласали за урядове приключение гу Сербії 25. новембра 1918. року. Іще даскельо дні тирвало розпатранс медзи Югославянским комитетом и Владу Сербії и конечно 1. децембра 1918. року краль Петар I проглашени за монарха новей держави Сербох, Горватох и Словенцох.⁶

Творене нового кральства представляло важну пременку у одношеньох держави и руских образовных институцийох. Под покровительством держави, отворени основни школи на руским языку у вецеј валалох по Войводини. Число руских школьніярох хтори ходзели до сербскогорватских штредніх школох у сущедним Вербаше, дакус oddalenim Zombore и барз oddalenim Zagrebe було минималне; спрам статї зоз 1941. року, коло 70 школьніяре були уписані до штредніх школох або на висши образовни институций.⁷

Дня 13. децембра 1918. року, после твореня новей югославянской держави, позната особа, Дюра Биндас, апеловал на руске жительство Войводини у отвореним писму. Вон нагварял интелектуалзох же би ше уключели до креированя культурного дружтва. По вецејмешачним процесу координации, хтори уключовал и шветовых и вирских активистох, Руске народне просвітне дружтво (РНПД) основане у юлию 1919. року. На першай схадзки 150 делегати проглашали руски народни язык за службени язык, а двоме грекокатоліцки священіки, Михайло Мудри и Дюра Биндас, выбрані за предсідателя и подпредсідателя. РНПД финансавали локални интелектуалци, маєтнайши земледілцы и Грекокатоліцка церква. Резултат того була моцна повязаносць организаций з Церкву, як и проукраїнска ориентация у становиску гу рускей культуры. РНПД була найактивнейша организация у промовованю рускей культуры у медзивойновым периодзе. Року 1922. мала 381 члена РНПД-а, а по 1941. рок число членох Дружтва звекшане на 630.⁸ През два децениі своєй роботи, РНПД основало новини, алманах, друкарню, промововало едукацию з отвераньем бібліотекох и читальньох и занімalo ше зоз збераньем и чуваньем народных шпіванкох и других традицийох.

6 D. Janković, R. Guzina, V. Petrić, i M. Mirković, *Istorija države i prava jugoslovenskih naroda*. (Beograd, Srbija: 1970), 18-19.

7 Михайло Фирак, „Нашо школьніяре,” *Руски новини*, 2. фебруар 1941, 2.

8 „Іменник членох Руского народного просвітнаго дружтва”, *Руски календар 1938* (Руски Керестур: РНПД, 1937), 155.

Року 1933. у Вербаше основана нова культурна організація хтора ще не складала з напрямом у яким ще рушало РНПД. Культурно-просвітні союз югославянських Руснацох (КПСЮР) ще строго процивел релігиозним и проукраїнским тенденціям які промовували РНПД. Кед постало очиглядне же реформа консервативного становиска організації хторе глібоко укоренене не була опція, младши, либеральні орієнтовани Руснаци з Коцура основали нову організацію. Вона мала буць ошлебодзена од упіліву Церкви и послужиць як форум за напредну розправу. У штредній школи и на факультету, тоти шветово интелектуалци и ремеселікі ступели до контакту з вождами роботніцкого руху и интелектуалцами хтори ще закладали за пансловізм и потребу класней свидомосци.⁹ Тоти либеральнейши Руснаци почувствовали потребу ошлебодзиць ще од консервативного способу роздумовання своїх родичох и розшириць свой толковане же хто, у ствари, Руснаци.

И РНПД и КПСЮР мали членох хтори були и проукраїнски и прорусийски орієнтовани. Медзитим, як и коло шицких питаньох, було и тих умеренших, або хтори аж вибрали трецу опцію – у тим случаю, русинофілску. Прешвечене же Руснаци мали свою власну культуру, язык и прето були окремна національносць, постало наглашене и о нім ще отворене дискутовало у медзивойновим періодзе и познейше.

Окремносць діялекту войводянських Руснацох и їх насельоване до регіону були причина за творене єдинственей култури хторе результатом з припознаваньем Руснацох за урядову меншину у Югославії. Тота культура результат їх дугорочного селеня до югосточній Європи, хторе их привело до културного крижаня з веліма групами. Так усиловносци редакторох *Руских новинах* и *Зарі* очисциц язык, або одлучиц хтори то „недобри“, тенденції у языку и популяції, одбивали шицки мультикультуральни упіліви. Тоти два організації створили поларизацію у малей рускей заедніці, прибліжуючи ю або гу Русії або гу України, а занедзбуючи промововане власней окремносці як конара славянського народу. Медзитим, прорусинське становиско, хторе постало домінантне пред Другу шветову войну, помали загашело тоти два організації.

Ведно з розвоем культурно-просвітній організації, робело ще на твореню системи образованя на руским языку. У складзе зоз Законом о зашити меншинох, хтори принесени у Сен Жермену 1919. року, Закон о образованю меншинох принесени 1929. року.¹⁰ Же би ще достало союзне фінансоване, мали ще трицець або вецей школяре уписаць до школи и учыць ще на языку меншини. Результат того було ограничоване руских школох на подручна дзе жительство найконцентрованшее: Руски Керестур, Коцур, Дюрдьов, Миклошевци и

⁹ Владимир Билья, *Русини у Војводини* (Нови Сад, Србија: Дневник, 1987), 83-84.

¹⁰ Gabor Janoši. *Education and Culture of Nationalities in Yugoslavia*. (Beograd, Srbija: Medjunarodna politika, 1965), 5.

Петровци.¹¹ Руске народне просвітне дружтво мало ключну улогу у образованю медzi двома войнами, бо було главна група за зєдинене интелектуалцох хтори би правели и запровадзовали наставни плани и програми. Вони були одвичательни за креироване и друковане учебнікох, а велі з їх членох були учителе. Мац за таки кратки час вельо основни школи на власним языку, за меншину хтора мала 20.000 жительох у цалим регионе, було импресивне. Гоч основне образоване у тим чаше квитло, условия за сноване штредней школи на руским языку не були виполнени. Лем два групи меншинох мали успіху у снованю висших образовних институцийох у тим чаше у Войводини: Румуне и Словаци.¹²

Року 1939. усиловносци же би ше основало державну гімназию у Руским Керестуре почали з правеньом школского будинку. Истого року, РНДП написало писмо у хторим гледало од Министерства просвіти „привилеговані“ статус у вязи з испитами за руских студентох хтори жадали специализацию у обласци образования, же би ше звекшало число наставнікох.¹³ Вимагане було одбите пре вибиване войны. Медзитим, у фебруаре 1945. року отворена нїша гімназия у Руским Керестуре, але пририхтованя почали док война ище тирвала. Року 1942. и 1943. Антифашистична рада народного ошлебодзеня Югославії ше зишла и одлучела же у жеми хтора постане СФРЮ, меншином буду оможлівени „елементи за национальне образоване.“¹⁴ У борбі проців фашизма поставени фундаменти за образовну систему хтора оможліви наставу на мацеринским языку шицким групом, без огляду на етнічну припадносць, религию або расу, лем би завишела од числа жительох на одредзеним подручу.

Конец шветовей войны приведол до культурней и образовней революції медzi югославянскими Руснацами у Войводини. За тото були заслужни члени групи интелектуалцох и организаторе у руских населенъох. Не було акти або закони хтори ше одношели на Руснацох конкретно; найважнейша улога югославянской влади була не загрожовац іх национальне самовиражоване. Вона защицела тоту етнічну групу на способ як то гарантовал закон и не диктовала наставни план за школи хтори финансowała. Конец Другей шветовей войны резултовал зоз снованьом висших класох основней школи и означованьом триюмуза за медзвойново образовни усиловносци. Так, по першираз у исторії войводянских Руснацох, не пановал режим хтори ше намагал преобразиц их, вихасновац або пременїц.

Руским интелектуалцом було дошлебодзене формовац свойо национально ориентовани организаций за промововане образоване и культурней свидомосци у заєднїци. Публикаций хтори видавали РНПД и КПСЮР мали як результат

¹¹ Ирина Папуга, *Руска гімназия* (Руски Керестур, Сербия: Дружтво за руски язык, литературу и культуру, 2000), 12.

¹² Исте, 20.

¹³ Исте.

¹⁴ Исте, 22.

звекшанс€ литературн€й культуры войводянских Руснацох и отворели розправу у вязи з руским идентитетом. Гоч тоти два организациї були на процивних боках политичного спектру, перша ідентификуюци ше з Україну и наглашуюци виру и конзервативни принципи, а друга прилапююци панславизем, прогресивну политику и вязи з русийским народом, руске жительство не було барз подзелене. Место того, повойново роки були познати по зявіованю интереси войводянских Руснацох конкретно, а не цалей нації.

Література за цалу роботу:

СЕКУНДАРНИ ЖРИДЛА

- Bidwell, Charles E. „The Language of the Bačka Ruthenians in Yugoslavia.” *The Slavic and East European Journal* 10, no. 1 (Spring 1966): 32-45.
- Бильња, Владимир. *Русини у Војводини*. Нови Сад, Србија: Дневник, 1987.
- Feisa, Mihailo. *The New Serbia and its Ruthenian Minority*. Novi Sad, Serbia: Prometej, 2010.
- Janković, D., R. Guzina, V. Petrić i M. Mirković. *Istorija države i prava jugoslovenskih naroda*. Beograd, Srbija: Radiša Timotić, 1970.
- Janoši, Gabor. *Education and Culture of Nationalities in Yugoslavia*. Beograd, Srbija: Međunarodna politika, 1965.
- Magocsi, Paul Robert, and Ivan Pop, eds. *Encyclopedia of Rusyn History and Culture*. Toronto: University of Toronto Press, 2002.
- Mikavica, Dejan. *Srpska Vojvodina u Habsburškoj monarhiji 1690-1920*. Novi Sad, Srbija: Stylos, 2005.
- Папуга, Ирина. *Руска гимназија*. Руски Керестур, Сербия: Дружтво за руски јазик, литературу и културу, 2000.
- Popov, Dušan. *The Autonomous Province of Vojvodina: Yesterday and Today*. Novi Sad, Srbija: Dnevnik, 1965.
- Preece, Jennifer Jackson. „Minority Rights in Europe: from Westphalia to Helsinki.” *Review of International Studies* 23, no. 1 (January 1997): 75-92.
- Рамач, Янко. „Вирски и национални идентитет Руснацох у Войводини.” *Војводина як историјни мултиетнички простор* (2000-2005), 146-52.
- Zlodi, Zdravka. „Rusini o sebi na stranicama ‚Ruskih novina’”, *Journal of Contemporary History* 1, no. 1 (2011), 183-223.

ПРИМАРНИ ЖРИДЛА

- Анон. „Главна схадзка РНПД”, *Руски новини*, 28. май 1925, 1-2.
- Анон. „Іменик членох Руского народнаго просвітнаго дружтва”, *Руски календар* 1938. (1937), 155.
- Анон. „Карактер нашаго народа”, *Руски новини*, 27. август 1926, 2.
- Анон. „Народ и народносць”, *Руски новини*, 11. децембер 1925, 1.
- Б. „Наш школскі вопрос”, *Руски новини*, 25. новембер 1927, 1.
- Будински, Мирон. „Здогадніме ше”, *Народны календар* 1970. (1969), 45-51.
- Ч. М. „Национализм”, *Руски новини*, 9. децембер 1927, 2.
- Чакан, Штефан. „Історийни часы”, *Піонірска заградка* (фебруарап 1970), 12-23.

„Constitution of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes”, June 28, 1921.
Фирак, Михайло. „Нашо школяре”, *Руски новини*, 2. фебруар 1941, 2.
„Спознайме сами себе”, *Руски новини*, 5. май 1927, 1.
Янков, М. Р. „Чувайме народну свидомосць”, *Руски новини*, 12. май 1927, 1.
Кап. „Треба нам учительюх!”, *Руски новини*, 22. юлий 1927, 1.
Хромиш, Янко. „Разлика медzi нашим Союзом и Руску ‘Просвіту’”, *Заря*, 4. окtober 1936, 5-6.
Кочиш, Евгений. „Собрание одбору РНПД у Дюрдьове”, *Заря*, 27. май 1934, 4.
Губаш, Михайло. „Познай себе, будзе з тебе”, *Заря*, 27. май 1934, 5.
Олесяр, Николай. „Рускосць чи ‘українство’?”, *Заря*, 27. май 1934, 1.
П. „Борба за школу”, *Руски новини*, 11. децембер 1924, 1.
President Wilson’s Message to Congress, January 8, 1918; [Electronic Record] Records of the United States Senate; Record Group 46; Records of the United States Senate; National Archives.
Сакач. „Привіт ‘Зарі’”, *Заря*, 13. май 1934, 1.
Тимко, Нестор. „Руским родительом”, *Руски новини*, 27. august 1925, 2.
„Treaty of St. Germain-en-Laye.” September 10, 1919.

Катарина Вайт

Катарина Вайт народзена 28.11. 1991. року у Чачку (Сербія) од мацери Сербкині і оца Американца. Тераз живе у Каліфорнії (ЗАД). За тему закончуючої роботи вибрала Руснацох, бо вони мало позната група, поготов на Заходзе, але и прето же ей приповедка о руским образованю була барз интриганта.

Катарина Вайт у децембре 2013. року закончела основни студії на Калифорнійським університету, Беркли. Студирала историю, славистику и людски права и зоз закончуючу роботу о Руснацох Югославиї шицки тоти обласци обединела. Под час студийох Катарина була єдна зоз сновательох сербской студентской организациї, редакторка новинох за славистику „Тројка” и член мечовацкого клубу. Планує у наступних роках закончиц последипломски студії и занімац ше з актуалними дружтвеними проблемами на Балкане.

Катарина Вајт

ЈУГОСЛОВЕНСКИ РУСИНИ: НЕУОБИЧАЈЕН СЛУЧАЈ МАЊИНСКИХ ПРАВА И НАЦИОНАЛНОГ БУЂЕЊА

Резиме

Русинско народно просветно друштво (РНПД) основано је 1919. године, а 1933. године је основана нова културна организација, Културно-просветни савез југословенских Русина (КПСЈР) у Врбасу. КПСЈР се није слагао са идејама РНПД-а. Противио се религиозним и проукрајинским тенденцијама РНПД-а. Иако су ове две организације створиле поларизацију у малој, међуратној русинској заједници, оне су довеле до културне и образовне револуције међу југословенским Русинима у Војводини. Прорусински став, који није представљао наставак ниједне предратне опције, у крајњој инстанци је победио и угасио ове две организације после Другог светског рата. Интелектуалци и организатори у русинским насељима су били заслужни за образовно и културно буђење у међуратним годинама, док је југословенска влада деловала тако што није диктирала наставни план за школе које је финансирала и генерално гледано штитила слободу ове етничке групе да развија своју националну свест.

Katarina White

THE YUGOSLAV RUTHENIANS / RUSYNS: AN UNUSUAL CASE OF MINORITY RIGHTS AND NATIONAL AWAKENING

Summary

The Ruthenian Popular Educational Society (RNPD; Руске народне просвите дружтво) was founded in 1919 and in 1933 a new cultural organization, The Cultural and Enlightenment Union of Yugoslav Ruthenians (KPSJR; Културно-просветни сојуз југославянских Руснаца) was founded in Vrbas. The KPSJR did not comply with the ideas of the RNPD. It opposed the religious and pro-Ukrainian tendencies of the RNPD. Though these two organizations created a polarization in the small interwar Ruthenian community, they also contributed to the cultural and educational revolution among Yugoslav Ruthenians in Vojvodina. A pro-Ruthenian position, not aligned with either interwar faction, ultimately won out and extinguished these two organizations after the Second World War. Intellectuals and organizers in Ruthenian settlements were responsible for the educational and cultural awakening in the interwar years, while the Yugoslav government played its role by merely not dictating the curriculum for the schools it financed and overall protecting this ethnic group's freedom to develop its own national consciousness.

Микола Сегеди Бадарков*

ЛИТУРГИЙНЕ И ДУХОВНЕ ЗНАЧЕН€ ПЛЕЧНИКОВОГО ПРЕУРЕДЗЕНИЯ (ПРЕУШОРЕНЯ) ХРАМУ СВ. МИКОЛАЯ ЧУДОТВОРЦА У РУСКИМ КЕРЕСТУРЕ

Абстракт: Главни суб'ект тей вигледовацко-науковей роботи шлебодно мож повесць же би була афірмація уметніцких творох словенського архітектора Йожета Плечника (1872-1957)?¹ у катедралней церкви Св. Миколая Чудотворца у Руским Керестуре. Познейше тото вигледоване укаже же його авторство ище дзеведзешатих рокох прешлого вику уж потвердзене з боку словенских историчарох уметносци.

Ключны слова: церковни храм, літургія, грекокатолікі, архітектура

Векшина аргументох указуе же його твори од окремного духовнога, літургійнога, историйнога и культурнога значеня як за Руснацох и грекокатолікох на подручю бувшай югославянскай федэрациі у цалосці, так и за Словенцох, хторы Плечника почитую як окремнаго архітектору и духовнаго оца Люблянскай

1 **Йоже Плечник** (Любліана, 23. януар 1872 – 7. януар 1957), еден з найуспішнейших словенскіх архітекторох, хторы векшину своїх роботох у першай половікі дзацетаго вику вітвороел на ширшим подручю дакедышней Австро-Угорской Монархії. Плечник архітектуру учел у Бечу; был школяр реномированаго архітектору Ото Вагнера, у чым архітектурним студію познейше еден кратши час аж бул и заняты. Як млади архітектор, Плечник окреме проектовал будинки сецесіі, у стилу хторы Беч теды офицыйно загварял як свойственні и авантгардны. Неодлуго, Плечник ше преселся до Праги, дзе далсій предлужжал свою усовершоване на полю уметносци и ремеселніцтва. По законченчю першай швейцарской войны, у часе обнови городу, тедиши чески предсідатель Томаш Масарік, меновал го за главнаго архітектору реконструкції Прагскаго замку. Року 1921. Плечник ше медзитим врацел до сваой роднай Любляні, дзе пошвидко установел Люблянскую архітектурну школу. Єй уплів на модерн ідентитет Любляні найлепшне обачліві през числени твори хторы Плечник – а познейше и його школяре – охабели тому теди ище малому городу. На предклад його люблянских колегох, Плечник теды уж и офицыйно почал тримац преподаваня на Факультету за архітектуру, Універзитета у Любляні. Але тото цо окреме важне визначиц – з оглядом на його католіцкі віховане и воспитане хторе достал ище у власнім дзецинстве – то же Плечника цікавела церковна архітектура. Його робота у тим напряміе окреме достала революционерны послет после його паломіцтва до Італії. Найупечатлівіши Плечниково діла на хторых ясно обачліві италиянски уплів то Церква св. Духа у Бечу, Церква Пресвятого Шерца Господнього у Праги, Церква св. Франціска у Любляні, Церква св. Антуна Падованскаго у Београдзе и др.

архітектонській школі, і хори найбажей остал запаметані по тим же подполно вименел слику своєго родного места.

Штредком 2011. року зявила ше гіпотеза же тоти твори – тоти елементи у Керестуре – представляю осовину при грекокатолікох на подручю бувшій Югославії на хорей ше одвивали літургійни експерименти вязані за реформу восточній традиції, у турболентних роках хори шлідзели по Другим Ватиканским соборе. Їх значене по нешкайши дзень ище віше подполно маргінізоване, і праве з тей причини архітектори, уметніки, историчаре уметносцы, заштартаре і священіки у прешлосци не указовали ніяки интерес за Плечникову творчосці.

Точнейше поведзене, по нешкайши дзень ніхто не бул прешвечені чи то справди Плечниково авторство чи нє, а з чого шлідзи же істи не могли буц свідомі ані историйного і медзинародного значеня Плечника як архітектора і дарователя. Цалком ше случайно трафело же тото вигледоване закончене і же перши результаты і коментари обявени праве за 60-рочніцу їх інсталациі до парохиялнай церкви у Руским Керестуре (нешка катедрали), за 140-рочніцу Плечниковаго народзеня.

Же би ше тот аргумент цо лепшне прибліжел гу рускай публики, окреме бим прецизовал і наглашал два историйни моменты. Хронологійно патрацы, т.е. през остатні два – два і пол віки, хори єднак значні як за Словенцах так і за Руснацах (т.е. грекокатолікох у цалосци), перши то період Габзбургскай монархії, ведно зоз періодом дуализму, а други то період Кральовини СГС (одн. познейшэ Кральовини Югославії). То у тим контексту значи два розличні историйни епохи знука єднога единственога геополітичнога подручя на хорім Плечник жил и робел як архітектора.

Особнє сом ше першираз зацикавел за Плечника як позарядового і некаждодніowego архітектора, вигледовача і теолога на полю церковнай архітектуры і літургійнай уметносцы, ище як студент. Кед сом ше почал глібше интересовац за модерну і сучасну архітектуру, та за проблемі Другого Ватиканскаго собору. Праве у тим чаше сом пообіходзел і анализовал Плечниковага діла як дома, у Сербії, так і у іножемстве, у Горватской, Австриі і Ческай. Вигледована на туту тему предлужел сом у Словенії, дзе Плечник на концу і охабел найвецей шліді.

Под час моей новей нашиви парохиялнай церкви у Руским Керестуре (на Пасху 2011. року), патраци на презбітерій катедралнай церкви, заключел сом же би ше дзепоедні літургійни атрибути як цо ківот, швічнікі на олтаре, стоящи мраморні слупы зоз лампами і менора, могли змесциц до Плечниковаго будовательнога канону. Так ше ми отворело питане чи нє праве Плечник ўх автор.

Першэ зме ше зоз о. мр Михайлам Малацкам влапели до парохиялнаго архіву же би зме нашли даяки документаваны шлід, напр. архівски матеріял, зачувані архітектонски таблічки, або голем мемоари зоз часу кед начищлени

елементи виробени и кед су поставени. Вигледованя у катедралним архиве у Керестуре нажаль не дали нікаки результати, а вигледованя у библиотеки пре ёй стан и чежку ситуацию просто не були виводлїви.

У розгварки зоз Малацком, парохом керестурским, дознали зме же, кельо вон зна, туристи, паломнїки, як и вецей поєдинци зоз Словениї хторих драга нанесла до Керестура, приходзели на парохию зоз молбу же би им паноцлове поуказовали храм, а окреме олтарски компоненти хтори робени по Плечниковых нарисох. Дзепоєдни себе аж и двоєли, чи би то случайно не могла буц и його дипломска робота (питане за хторе ше познейше указало же є вообще не спорне).

Єден кратки час 1940. року, у Руским Керестуре капелан бул и будуци владика, о. др Гавриїл Букатко. Од 1950. року, вон бул меновани за апостолскога администратора Крижевскога владичества, 1952. за титуларнога владику Севериянского, 1960. року за Крижевскога владику, а рок познейше за римокатолїцкого надвладику београдскога и римокатолїцкого апостолскога администратора банатскога.

Ровночасно вон и далей водзел Крижевске владичество, а од 1964. превжал и водзене Београдскога римокатолїцкого надвладичества, Банатской апостолской администраци, а остало му и далей Крижевске владичество. Од 1950. по 1960. рок вон бул и секретар Владническай конференциї Югославиї. У чаше тих 50-их и 60-их роках, сновани парохиј по целей держави, Букатко помагал парохиј и у Словениї (у Метлики), а з його намаганьем купена и церква у Београдзе.

После Букатка Београдске надвладичество нашлідзели митрополити словенскога походзеня – Алойз Турк од 1980. до 1986, Франц Перко од 1986. до 2001. и Станислав Хочевар од 2001. року. Католїцка гиєрархия указуе на моцни вязи Букатка зоз духовним столом Словениї, дзе вон лёгко могол дойсц до контакту аж и зоз самим Плечником.

По Малацковей предпоставки, спомнуты елементи робени по Плечниковых нарисох, були наменени за богослужебни простор Београдскога надвладичества, але з оглядом на ю спэцифичны габариты, вони ше там нїяк не уклапляли, або просто поведзене, вони там лем завадзали, та их Букатко подаровал парохиј у Руским Керестуре, дзе було вельо вецей места. З другого боку, о. др Роман Миз у своjej книжкі „Живот чече и капка. История парохиї у Руским Керестуре”, наводзи слідующи податок: „У Руским Керестуре Сегеди бул парох двацец пейц роки, од 1941. до 1966. Розуми ше, под час войни ше мало цо могло зробиц ... По нарисох професора Плечника зоз Любляни у церкви направени нови мраморни пристол и кивот, мраморни слупи з лампами, метални швичнїкі на пристол ...”²

Зоз розгварки з автором, по його здогадованю, дознали зме же тоти елементи до Керестура найвироятнейше сцігли ище пред Другу шветову войну, але же – цитуем автора – спрам того цо Плечник проектировал за францисканох

² РОМАН МИЗ, Живот чече и капка. История парохиї у Руским Керестуре, (Нови Сад, 2010), 57, 79, 82, 177-179.

у церкви Св. Антуна падованского у Београдзе 1929. року, то шицко дробніца. А як и кеди ше точно тоти компоненти нашли у Керестуре нє нашли зме одвит. Затераз єст лем предпоставки.

Єдна предпоставка то же истого 1929. року, кед о. др Станко Алянчич, францискан зоз Словениї, пришол накратко за капелана до Руского Керестура, Плечник, у контакту зоз београдскими францисканами, та и з Алянчичом, теди обишол и Керестур, и за локални храм направел, або подаровал тоти олтарски компоненти.

Друга предпоставка то же тоти елементи, кед ше владика др Дионизий Няради упокоєл у Мрзлим Полю, 1940. року директно зоз Словениї принесени на його хованє. Обидва предпоставки чежко прилапліви, бо кед ше ситуація глїбше спатри, а насампредз перша варианта, з естетского боку то барз дискутиабилне.

Так ше нашо вигледоване после Керестура предлужело у Любляни же би ше на концу закончело у Загребе и у Крижевцих, пре логични причини хтори у дальшим тексту буду подробнейше описані. На початку сом ше на вецей заводи стретал зоз доц. др Леоном Дебевцом, професором церковней архітектури Теологийного факултета (як и Факултета за архітектуру), Універзитета у Любляни. Уж на перши погляд, опатраючи фотографії цо сом му принес, Дебевец ше зложел же ше у Керестурским случаю сигурно роби о Плечниковим авторстве.

За кратки час зме претресли його особну збирку Плечниковых нарисох хтора до ньго дошла под досц цикавима околносцями, але нажаль тото вигледоване нє дало абсолютно ніяки результат. Професор ми тиж предложел же бим нашвидко попрепатрал и його публікації о Плечникові, и начищлел и други потенційлни матеріял. Крем того, же бим лепше зрозумел Плечника, предложел ми и пообиходзиц культурни памятніки хтори проектировал Плечник, а медzi німа и Плечников Музей архітектури, його задужбину на Трнове (южна часц городу), дакедищню хижу у хторей Плечник жил и робел.

По консультацийох на дату тему зоз занятима, уступена ми обсяжна література и отворени архив, але ані тот труд нє принесол ніяки результати. Окреме ми з тей нагоди, у дигіталним формату, уступени Плечниково писма своїм домашнім зоз чийого би ше контексту евентуално далей могли вивесц даяки заключеня на предложену тему.³

Познейше ми пані Ана Порок, главни кустос Плечниковой збирки на Трнове (Месна галерия и Музей городу Любляна) поручела же контактовала зоз др Дамяном Преловшком, членом Словенской академії наук и уметносцох (Европска академия науки и уметносци; Велепосольство Републики Словениї

³ JOŽE PLEČNIK, *Pisma domaćim* (Ljubljana: Plečnikova zbirka, MGML), „Pisma Andreju”.

у Праги), хтори потвердзел Плечніково авторства олтара, табернакля, велького швічніка и двух малих швічнікох у Рускім Керестуре.

Прэловшек зоз своіма сотрудникамі Андрэем Храускім и Янезом Кожельем уж 1997. року обявіл ёдну кратку статю у кніжкі „*Плечнік у іножысцтве*”, *водич по архітэктуры*, Любляна, 1997 („*Plečnik v tujini, vodnik po arhitekturi*”, Ljubljana, 1997).

Тей кніжкі у музею нажаль не было, але зме зато ёден прикладнік нашли у бібліотекі Факультету за архітэктуру. На самім початку датей кніжкі окреме визначене же др Йоакім Сегеді (теды уж владика) и особне дал свойе доприношэнне у вітворыванню тога діла. Крем того, як зме и обчековали, у тексту о Плечніковых творах у Керестуре найдзены и два репродукцыі Плечніковага архітэктонаскага проекту.

Документація найдзена у Любляни на концу лем дала конкретны одвіт на нашо питання, а зоз ней ше дало заключыць и же шыцкі дотедынші предпоставкі були невалідні.

Плечнік бул тот цо випроектаваць даты олтарскі компоненты и вони були наручены праве за Парохіяльну церкву у Рускім Керестуре. Нарис бул готовы початком 1951. року, а векша часць роботах виведзена и инсталавана по конець истога року (з тым же менора принесена кус познейшэ). Наручитель бул праве др Йоакім Сегеді (теды ище парох у Рускім Керестуре), а Плечніка му препоручэл Люблянски владика Погачнік, його сошкольяр з теологии у Инсбруку.

Од 1950. року Плечнік и Сегеді ше вецей раз стретали як у Любляни так и у Рускім Керестуре. Як цо Сегеді жадаў поопатрац дзяпоецьні Плечнікову роботы, так исто и Плечнік, без огляду на роки, вецейраз нащывіл церкву у Керестуре. Пошвидко шлідзели нарисы за олтарны пристол, з крижком и двома швічнікамі, велькі стоящи седемкракі швічнік и два стоящи лампи.

Сегеді Плечніка замодлел ище и же би опрему направілі у Любляни, бо у Войводіні, келью вон знал не было прикладных ремесленікох хтори би виведлі такі роботы. У цалосці ю вітворэли каменьорэзач Воднік и пасар [sic] Пірнат.⁴

Уж у януары 1951. парох за трошки Плечнікові послал 10.000,00 дин. Проект у цалосці фінансавал Церковны одбор. Табернакель (ківот) зоз крижком бул готовы у маю 1951, стоящи лампи (автора за іх найвироятнейшэ инспіровалі помпейскі мотывы, хтори іншак часто прысутні при Плечнікові) сцігли по Крачун истога року, а менора 1952. року.⁵

Автор у сваім коментару наводзі же стоящи лампи першэ стали при олтару, гоч нешка вони поставены при владіческім престолу при муре (у абсиды). Далей, автор твердзі же грекокатолікі познаю два обряды. Але треба вжац до огляду факт же автор грекокатолікох спознал у чаше кед ше літургія служела *versus populum*; кед по Другім Ватыканскім соборе Сегеді од Святого

⁴ DAMJAN PRELOVŠEK IDR., *Plečnik v tujini, vodnik po arhitekturi*, (Ljubljana: 1997), 56, 57.

⁵ JOACHIM SEGEDI, *Pisma Plečniku*, 1951, (Ljubljana: Plečnikova zbirkha, MGML), 4/1951

престолу достал *ad experimentum* за литургийну реформу восточного обряду (архивски материял ище віше не найдзени).⁶

Але пре архітектуру будинку, так реформована літургія не мала ніяки ефект, і патраци з того аспекту вона була подполно без смисла. Главни проблем дословно були „закрица”, т.е. іконостас, як и незанедзбуюци попречни порядок Плечникових просторних атрибутох, хтори так конципирани творели нукашню олтарну преграду, хтора на просторним уровню, гіерархийно oddзельовала святе од пресвятого.⁷

У медзичаше Малацко, процівно його скорейшим предпоставком на ту тему, од паноца Йоакіма Холошня (Маттійового), ставрофора, тиж дознал же тоти олтарски елементы були сигурно направеви праве за Керестур, и то з нагоди преходзеня зоз юリアнскага на григорянскі календар (1953/54), и же Плечник зоз тей нагоди бул вецей раз у Керестуре.

Но на шыцки тоти твердзеня, векшином подкрипени зоз стварніма доказамі и науково преверенима реферэнцамі, наишол сом на досці неодобровані. Предпоставкі вязані за Сегедийово літургійны тенденцыі – цо заключно значи и за значене Плечниковых просторных атрибутох при літургійней реформі – наішли на оштри критики о. др Романа Миза, хтори ше, як цо и сам припознава, операл виключно на свойе особне здогадоване. Миз зоз тей дискусії пре таке становіско не бул виключены, але зме гу роботи єднаставно мушели приступіц зоз конкретніма аргументамі.⁸

У предлуженю того виглядання, и Дебевец и Преловшек єднак виражели жадане же би пришли до Руского Керестура, же би ше о афірмації Плечниковай творчосци и ей культурно-уметнікай евалуації, запровадзел діялог и зоз духовным столом Грекокатоліцкай церкви у Сербії и Чарнай Горы.

Без огляду на Малацкову самоініціативу, владика др Дюра Джуджар не виражел исте становіско. Не помогла ту велью ані ініціатива о. Михайла Гардія, іконописца (пароха грекокатоліцкай церкви св. Кирила и Методія у Метліки), бо Джуджар при стрэтнцу виявел же хвильково ма іншакі приоритеты. Праве пре таке подзелене становіско, по нешкайши дзень оригинал Плечниковага нариса остал ище віше неіндзени.

⁶ Латынски вираз „versus populum” дословно значи „з ліцом гу народу“, понай же ше вираз „ad experimentum“ хаснус виключно лесм у правно-церковнай терминологіі же би ше означали дачасно огранічены одобрения за рижни намени, принесены з боку компетентнага авторитету (нпр. за применёване нового закону, за хасноване нового ритуалу, за сноване новей заедніці и тому под.).

⁷ LEON DEBEVEC, *Večno v Plečnikovi Arhitekturi*. Na Plečnikov rojstni dan 23.01.2013. Ob 60. obljetnici ureditve prezbiterija katedrale Sv. Nikolaja Čudotvorca v Ruskom Krsturu. (Ljubljana: Inštitut za sakralno arhitekturu, 2013), 8, 9.

⁸ РОМАН МИЗ, „Іще о Плечникові”, у *Шветлосць*, 3/2012, (Нови Сад: Руске Слово, 2012), 427, 428.

На концу, през числени розгварки, Преловшек пришол на идею же би ше тиж претресол и владически архив у Загребе або Крижевцих. Церква у Горватской ше на тоту молбу ище не одволяла.

На основи серій нових консультацийох, Дебевец предложел же би ше претресла ище и документация змесцена у Музею за архитектуру и обліковане на Фужинох. Так, през серию препискох, Порокова конечно нашла и на єдно место позберала шицок можліви архивски материял, хтори тераз уж у подполносци доступни и у дигиталним формату.

Тоту колекцию представляю писма, винчованки и фотографії хтори Сегеди (теди ище як парох у Керестуре), у чаще од 1950. по 1952. рок послал архитекторови Йожетови Плечникови. Їх зміст ше одноши на ідеї, розгварки коло виробку олтару, материялох и терминох їх випоручования.

Писма не виражую ніч окремне о Сегедийових або Плечниковых особних роздумованьох вязаних за тедишиї духовни або літургийни амбіент. Часц того материялу хвильково и по першираз публікована, цо у сущносци и найвецей доприноши оригиналносци того авторского діла. Фонд заведзены под назыву *Joachim Segedi, „Pisma Plečniku” – pošta nadškofa dr. Joakima Segedija*. Плечникову збирку (МГМЛ) представя коверта: *Joachim Segedi*, зоз 9 единками:

1. 15. Нов. 1950	Й.С.	1/1950	6. 6. Апріл 1951	Й.С.	6/1951
2. 9. XII 1950	Й.С.	2/1950	7. 7. Май 1951	Й.С.	7/1951
3. 22. XII 1950	Й.С.	3/1950	8. 14. Ян. 1952	Й.С.	8/1952
4. 31. Ян. 1951	Й.С.	4/1951	9. 4. Марец 1952	Й.С.	9/1
5. 21. 3. 1951	Й.С.	5/1951			

Але, полемики вязани за Сегедийово, а з самим тим и Плечникову чувство за естетику и комбиноване рижних архітектонских стилюх, и далей оставаю дискутабилни (у своїх писмох и вони сами часто наглашую тот элемент), з оглядом же ше Плечников канон ніяк не укладя до самого будинку зоз 1784. року, правленого у стилу панонского бароку.

Спатрене з другого боку, Плечникову елементи могли буц од ключного значеня за нови літургийни тенденції хтори Сегеди познейше, од 1963. року, под уплівом Другого Ватиканского собору, потримовал як владика. Легко можліве же архітектонска флексибілносц датого часу була подредзена постсоборному ритуалу, и же ані Керестур не бул винімок. Без огляду же нови олтар поставени точно дзешец роки пред Другим Ватиканским собором, тоти атрибути були перши на хторих ше конкретно експериментовало (насампредз кивот – хтори пре ище више непознати и нерозяснені причини – бул одстранени до бока, на проскомидию).

Факт тиж и же сам пристол (по Плечникових нарисох) не бул нігда направени, але же Сегеди по його нарисох наручел антипендий, хтори найвироятнейше зошили чесни шестри.⁹

Композицию нового аранжману презбiterия Плечник засновал на строгей оснай симетрії. Перш, кивот (направени до масивного олтарскаго крижа) зоз малима швичнікамі бул поставены на олтаре, а слупы стали збоку, при мензи. У осі за престолом була поставена менора.¹⁰

Под час реформи кивот бул поставены збоку, швичніки ту и там (нерозпоредзено), а по преставаню *ad experimentum* ушлідзела нешкайша просторна композіція.

Найвекши почежкосци при виводзеню ритуалу представлял обход преамбулятория, хтори ше одвивал коло олтара, хтори ище бул и видзвигнути, и прецо нови ритуал бул ище меней видліви. Кивот так подполно страцел свой просторни смисел.¹¹

Логичне ришене хторе шлідзело була аболіцыя олтарней преграды (т.е. иконостасу), зоз хтору ше Сегеди од самого початку вообще не складал. Роби ше о неридкей пракси на християнским востоку. Сегеди дословно твердзел же иконостас ёдно з наймоцнейших и найдрагоценных духовных благах хторе наша церква чува. Пре таки раздумована, не допущел нови нивелациі олтару, а цо уж тэраз вимагало и превельо финансійны укладаня з боку Церковного одбору.

Цо ше дотика літургійно-історійного и біблійно-теологійного аспекту, тата реконструкція ніяк не одвивала простору хтори наменены за виводзене візантійскаго ритуалу (т.е. літургії св. Йоана Златоустого, Васілія Велькаго, и Преосвященых Дарох). Новы пременкі на олтару значи же де факто настали под диктатом *Конституції o Святей Літургії и Римскаго Мисалу*.¹²

У Руским Керестуре ёдино Плечниково просторни атрибути були прилагодзованы Сегедийовай реформованай літургіі *versus populum*. Другі грекокатоліцкі парохіі на подручю бувшай Югославіі ше тей реформи углавним ані не притримовали. З тога становиска би ше дало запітац і чи наручитель з тим не сцел дацо поручыц.

Його літургія віхабяла дзепоєдні ектенії, о чым шведочы и число вишмарганих молітвенікох зоз 1983. року у парохияльнай бібліотекі у Руским Керестуре. З оглядом же тата літургія вецеі не у хаснованю,

9 SEGEDI, нав. діло, 7/1951.

10 ИСТЕ, 9/1952: Fot. 2.

11 ИСТЕ, 9/1952: Fot. 1.

12 Уп. ANNIBALE, BUGNINI. La riforma liturgica: 1948-1975, (Roma: CLV - Edizioni Liturgiche, 1983), 131-142, 441-479, 609-611.

Плечниково елементи достали подполно нови просторни аранжман зоз подполно новим значеньом.

На основи представеного заключел бим ище лем же Плечниково олтарски компоненти у Руским Керестуре у својї цалосци ошвицени з духом Другого Ватиканскогого собору.

О тим бешеде є и Плечников попатрунок на сакрални архетипи и їх функцію хтори найочигляднейши приклад інспирації жидовской и вчаснохристиянской будовательней традиції. Очиглядни канон літургійно-просторних атрибутох перших синаагох трансформованих до християнских храмох як и сирийских вчаснохристиянских церквох з истого часу.¹³

Цикаве тиж, и то же у цалим Плечниковим опусу, елементи у Руским Керестуре єдине діло хторе вон проектировал и витворел у восточним християнским швеце. Плечник у своїй младосци сигурно ніяким концом не могол мац даяке окремне виховане хторе би го уведло до тайнох восточного обряду, цо лем додатно аргументує становиско же його будовательни канон бул всехристиянски, универсални и безчасови.

Плечников богати опус, нешка єден з найзначнейших цалосних архитектурних творох двацетого вику, а до ньго тераз уж шлебодно можеме учишлїц и його роботу у Руским Керестуре. Праве ше у тим и находзи ей сущна духовна вредносц.

Библиография:

- BOUYER, LOUIS. 1994. *Architettura e Liturgia*, Magnano: Edizioni Qiqajon.
- BUGNINI, ANNIBALE. (1964), *La riforma liturgica: 1948-1975*, Roma: CLV - Edizioni Liturgiche.
- DEBEVEC, LEON. 2011. *Arhitekturni obrisi sakralnega*. Ljubljana, Inštitut za sakralno arhitekturo; Teološka fakulteta.
- DEBEVEC, LEON. 2008. „Svetlo pismo in Plečnikova sakralna arhitektura”. *Bogosl. vestn.* [Tiskana izd.], letn. 68, št. 2, str. 213-229.
- DEBEVEC, LEON. 2013. Večno v Plečnikovi Arhitekturi. Na Plečnikov rojstni dan 23.01.2013. Ob 60. obletinci ureditve prezbiterija katedrale Sv. Nikolaja Čudotvorca v Ruskom Krsturu. Ljubljana, Inštitut za sakralno arhitekturo. Neobjavljeno poročilo.
- Миз, Роман. 2012. „Ище о Плечникови”, у *Шветлосц*, 3/2012, Нови Сад.
- Миз, Роман . 2010. *Живот чече и капка. История парохиї у Руским Керестуре*, Нови Сад.
- PLEČNIK, JOŽE. *Pisma domaćim*, MGML, Ljubljana, Plečnikova zbirka, MGML.
- PRELOVŠEK, DAMJAN. 1992. „L’architettura sacra di Jože Plečnik” *Architettura e spazio sacro nella modernità*, Biennale di Venezia, Abitare Segesta Cataloghi.
- PRELOVŠEK, DAMJAN IDR. 1997. *Plečnik v tujini, vodnik po arhitekturi*”, Ljubljana.
- SEGEDI, JOACHIM. *Pisma Plečniku*, 1951-1953, MGML, Ljubljana, Plečnikova zbirka

13 Уп. BOUYER, LOUIS. 1994. *Architettura e Liturgia*, Magnano: Edizioni Qiqajon.

Микола Сегеди Бадарков

Микола Сегеди Бадарков (Суботица, 9. юниј 1983) грекокатолицки теолог чијо публикацији узко везани за сучасни проблеми у католицкје теологији. Од 2002. по 2009. рок бул богослов Папскеј украйнскје колегије св. Јосафата у Риме. Филозофију закончел на Папским универзитету Урбанияна, а теологију на Папским универзитету Грегоријана (з тим же интегративни рок одслухал на Папским восточним институту).

Окрем на руским мацеринским, бешедуј тиж и по англијски, италијански, мадјарски, немецки, сербски, горватски и українски. Од 2011. року почал докторски вигледованја на Теологијним факултету Универзитета у Любљани.

Микола Сегеди Бадарков

ЛИТУРГИЈСКО И ДУХОВНО ЗНАЧЕЊЕ ПЛЕЧНИКОВОГ ПРЕУРЕЂЕЊА ХРАМА СВ. МИКОЛАЈА ЧУДОТВОРЦА У РУСКОМ КРСТУРУ

Резиме

Овим радом аутор жели да потврди порекло и значај литургијских атрибуата у олтарском простору храма светог Николе Чудотворца, у грчко-католичкој катедрали у Руском Крстуру (Војводина, Србија). Према усменом предању (о. др Роман Миз, о. мр Михајло Малацко), ови елементи, предмет су стваралаштва чувеног словеначког архитекте Јожета Плечника. Имајући у виду расположиве изворе и архивски материјал, иако без историјске и уметничке процене, аутор покушава да изанализира теолошки значај ових елемената насталих у доба нових литургијских тенденција под утицајем Другог Ватиканског концила. Због недостатка опипљивих аргумента, аутор наставља своја истраживања у Љубљани (Архитектонски факултет УЉ, Теолошки факултет УЉ, НУБ, Плечникова Колекција МГМЉ). Аутор се среће и суочава са различитим стручњацима на пољу Плечниковог архитектонског стваралаштва (доц. др Леон Дебевец инг арх., др Дамјан Преловшек), и тако прикупља све могуће информације с којима би потврдио Плечниково ауторство поменутих литургијских атрибуата. На крају, аутор представља резултате истраживања (*Pisma Plečniku* – писма надвладике др Јоакима Сегедија, тада још пароха у Руском Крстуру). Део ове архивске грађе је по први пут у историји, ексклузивно објањен у свом извornом облику.

Mikola Segedi Badarkov

LITURGIČNI IN DUHOVNI POMEN PLEČNIKOVE PREUREDITVE TEMPLJA SV. MIKLAVŽA ČUDODELCA V RUSKEM KRSTURU

Povzetek

S tem besedilom želimo potrditi poreklo in pomen liturgičnih atributov v oltarnem območju (prezbiterija) templja sv. Miklavža Čudodelca katedrale v Ruskom Krsturu (Vojvodina, Srbija). Po ustni tradiciji (dr o. Roman Myz, mr o. Mihailo Malacko) so ti elementi dela znanega slovenskega arhitekta Jožeta Plečnika. Ob upoštevanju razpoložljivih virov, brez zgodovinskega in umetniškega vrednotenja, avtor skuša analizirati teološko pomembnost teh elementov v ambijentu novih liturgičnih teženj na katerega ima vpliv Drugi Vatikanski koncil. Zaradi pomanjkanja argumentov nadaljevanje raziskave poteka v Ljubljani (Fakulteta za Arhitekturo UL, Teloška Fakulteta UL, NUK, Plečnikova Zbirka MGML). V to raziskavo je tako vključenih več strokovnjakov s področja Plečnikovega ustvarjanja (doc. dr Leon Debevec ing. arh, dr Damjan Prelovšek), ki zbirajo vse možne podatke (analiza strokovne literature, Plečnikovih posameznih projektov, maket, spomenikov in umetniških del), ki bi potrdili Plečnikovo avtorstvo zgoraj omenjenih liturgičnih atributov. Na koncu delo predstavlja pridobljene rezultate (fond *Pisma Plečniku* – pošta nadškofa dr. Joakima Segedija, takrat še župnika v Ruskom Krsturu). Del tega arhivskega materiala je objavljen v izvirni obliki.

Mikola Segedi Badarkov

LITURGICAL AND SPIRITUAL SIGNIFICANCE OF PLEČNIK'S REARRANGEMENT OF THE CHURCH OF ST. NICOLAS THE MIRACLE WORKER IN RUSKI KRSTUR

Summary

With this text, the author would like to affirm the origin and significance of the liturgical attributes in the altar area of the temple of St. Nicolas the Miracle worker, Greek-Catholic cathedral in Ruski Krstur (Vojvodina, Serbia). According to oral tradition (Dr. Roman Myz, MA Mihailo Malacko), it is the „*opera creativa*,“ of the famous Slovenian architect Jože Plečnik. Having in mind the available source files, but without historical and artistic evaluation, the author attempts to analyze

theological significance of these elements in the ambient of new liturgical tendencies so influenced by the Second Vatican Council. Due to the lack of written arguments, author continues his research in Ljubljana (Faculty of Architecture UL, Faculty of Theology UL, NUL, Plečnik's Collection CMGL). Author meets and confronts different specialists in the field of Plečnik's Architectural Creativity (doc. Dr. Leon Debevec eng. arch, Dr. Damjan Prelovšek), collecting all the possible information that would affirm Plečnik's authorship of the liturgical attributes mentioned above. Conclusively, the author presents results of the research (*Pisma Plečniku* – letters of Archbishop Dr. Joachim Segedi, at that time still parish priest in Ruski Krstur). Part of this archival material is exclusively published in its original form for the first time in the history.

V

**ОКРУГЛИ СТОЛ
О ЛИТЕРАТУРНЕЙ ТВОРЧОСЦІ**

мр Владимира Кирди Болхорвеса

Др Младен Дражетин

ВОЗВИСШЕНА ДУМКА И МИСИЯ

мр Владимир Кирда Болхорвес, „Путовање ветром и ватром”, поезија,
авторово видане, Нови Сад, 2012.

Експлицитно и импресионистично поведзене, треци том поетскога сплету геутеранистично-беле-тристичнога венца „Шнёюци гвозду Геутераниј” доживјовал сом, док сом читал, јак рудокоп богати зоз вишљакима рудами, а местами и зоз златнима грудкама.

У ровнї змишту Кирда Болхорвес и на тот завод дошлідно применює свой стасмни проседе. То значи же и у „Путованју” перши два боки каждого циклусу, або поглавја, резервовани за прозну, з векшай часци медитативну, неридко автопоетичну, дзекеди и автобиографску цалосц. Дајдни аналитичаре тоги цалосци тримају за звишок, а дајдни – медзи хторих и я спадам – дотични рефлексивни пасуси читају з интересованьем и уживаньем.

Тринац раз любитељ поезиј заходзи, после каждого з тих стимулуюющих уводох, медзи иншаки, стиховани перли. У тринац поглавајох, значи, шоруюше субтилни, обдумани, племенити стихотворенїни, хтори не вимагају музичне провадзене же би на нас дїйствовали јак музика, бо ше їх мелодиј родза у стихох и, повед бим, медзи стихами, у строфах јак когерентних микроцалосцох. Дзепојдни главни ствари, хтори ше здаю чловековому сознаваню, Болхорвес нам одкрива през поетизовані власни чувства и роздумована, през рижни збуваня, през судьби поединих людзох, през цали свой габитус. Тот поета оригинални и неповторлїви, јак по средствох выражованя, так и по третированю предметох о хторих шпива. Вон зоз својм дїлом спричинює задовољство и такволаним обичним читательом, и филозофом живота, и аналитичаром литератури, бо зоз „швижима соками” инспирирешицко и каждого. Ми, читател€, зоз јаждим Кирдовим стихом дойдземе до даякого новога спознаня, та ше роздумујеме и питаме цо вон малює, зоз себе висцискује, а цо зоз дїйсносци у хторей жије имитирује. Бо, кажда його метафора, контемплација, строфа, скрива даяке нове чародїйство. Тото висцисковане з власного єства, и имитироване главних феноменох дїйсносци, хтори з тей нагоди оподобени у скоро цалим цивилизацијним коду, то цошка цо поетови уродзене, цо вон достал од природи. Заш лем, його муга прешла, на драги самоусовершованја, през велї преображенја док не здобула способносц даровац нам плоди у хторих тераз уживаме.

[...]

Поетски творитель виражус, и кед провадзи себе и кед провадзи других, висшу форму самосвидомосци. Його трапи креативна подозривосц, вон нє бизовни же ше му, пред законченъом живота, уда витвориц возвишену мисию. Я тримам же таки його духовни стани лем „кретивни точки обращенія”, места дзе ше на спокуси находза и власни идентитет и критична свидомосц. Поэзия хтору розпатраме злучуе сон и яву, а там дзе ше злучуе огень и вода нє мож заобисц несигурносци и подозривосци.

Дзешати циклус, „Расеяно, понешто и изгубльено”, у хторим Алеково писнї, дава нам на знане же и тот авторов приятель ма творчи проблеми, з часу на час аж и сумні до себе. О нїх бешедзе у дньовніцкай призначаки хтора претворена до писнї „Из скиценблока V”. Перши два строфи тей стихотвореніні глаша:

*Кажу неки: У завршніцы жывота,
кад се своде интегрални рачуни,
збирна вредност свіх човековых путања
највише зависи од одговора на два питања:
Колико сам земаља, крајева,
река, мора и градова видео?
С колико сам дивних, мени лепих, осећајних,
узбудљивих и узбуђених жена љубав водио?*

Таки стихи зоз своюю нукашню енергию правя чуда, бо ше з любову порушуе и обраца швет, без огляду на тото хто кого люби. Але, дзекеди нам аж и у хвилькох егзалтаций приходзи на разум же любов преходна, же нє може надополніц шицкі нашо, и случайни и незаобиходни утрати.

Тоту правду нам, през ище ёдну вариацию, у єденастым циклусу, „Твој је и залет, и скок, и пад”, предочуе Росвенир Гланко Шелгардон. У писнї „Ни погодак не би искупио промашаје” вон себе самому брутално дава нагоду опатриц ше у жвератку.

*У жывоту си толико пута грешио,
путао, хульама веровоа,
убрзвао, посртоа, закашњавао,
крупне подухвате започиняо,
на празных руку остајао,
да све те промашаје сад не би
ни пун погодак искупио.*

Поета ту медзи шориками гутори же у живоце мушиме мерковац на шицко, же мушиме буц осторожни, мудри, та и гамишни, бо, як би повед народ, *чорт нє или*. Плани, и подняца хтори зме розпочали, мушиме привесц гу концу

и не патриц ѿ нас то кошта. Иншак, можеме закончиц „На софи, у нигдини, на улици, у судбини”. Так глаши наслов дванастога циклусу збирки, хтори попреплетани и зоз веселима и зоз смутними тонами.

Поетску приповедку тома „Путовање ветром и ватром” закончује тринасти циклус, „Sic transeunt iuventa et gloria mundi”, „Тако пролазе младост и слава светом”. И ту ше мишаю весели и смутни тони. Як и у живоце, наостатку.

А кед слово о поезиї до хторей зме ше запатрали, аналитично-синтетични резиме ту не потребни, бо зме свой суд уж висловели у предходних пасусох, и на предходних бокох. Вельки слова зме потрошли, як би повед еден Болхорвесов литературни юнак, та нам тераз остава лем сугеровац читательови же би и вон прешол през писнї и поеми у хторих зме уживали.

Кнїжки мр Владимира Кирда Болхорвеса

Милутин Шлівачанин

МЕДЗИ ЦЕРНЬОВИМ И ЛОВОРОВИМ ВЕНЦОМ Кроки судьби ёдного небичнога чалавека

Владимир Кирда Болхорвес ше у рускай литературы зявел коло половки шэйдзешатих роках прешлого вику, з даскељама новеламі, а коло дзешец рокі познейшэ, необчековано, і з зямім першым романом „За горамі”. Тото діло, з ідею і змістом, пошвецел власному найузвишшому родімому краю. А понеже ані ёден другі пісатель не написал роман чијо ше події з веckшай часці одвіваю у „престолніці” войводянскіх Руснацах, Руским Керестуре, і чијо главни актеры жителі таго валау, спомнуне вітвorenе ше трима як перши, за тэраз и сдіни керестурскі роман.

Томи хтори у даскељах наступных децений ох задумал, написал і обявел бешедую о незвичайнім чалавечым і литературным зявеню, о некаждоднівой особі, у партей, енергічнай і вітирвалей, дошлідней у вітворівданю ціллю на подручу уметніцкай творчосци і гуманістичных візій ох будучносци чалавека і швета.

Недавно, кед сом достал нагоду чытац дзеўец белетристичны томі у конечнай верзіі, сукcesивно (але у краткім часовім одрезку, през 2012. і 2013. рок) обявіваних, кед мі автор дал нагоду опатриц, у рукопису, і першє поглаве кроўоновога тома „Ошвітні принципы геутеранізма”, могол сом повесц – як і велі другі пісательски діяче у Београдзе, Новім Садзе, Нишу, Суботиці і даскељах других варошох – могли зме, значы, повесц же починаме спатрац грандиозносц геутераністично-белетристичнога венца „Шніюци гвізу Геутеранії”. Я од свойого приятеля Владимира ище дознал же цали венец маю твориц ровно пейдзешат томі, основни і побочни. Основны корпус будзе составені з ёднаго геутераністичнога тома і седемнац белетристичных томох (дванац романах і пейзох поетских збиркох), а побочни або секундарни корпус треба же бы бул составені зоз трицец двох документарных, сциэнтистичных і автобіографских томох.

Тоты податки не бешедую хто зна цо, бо по тэраз не обявена ані пията часц дотичнога венца. Прето ше у мне, понеже пробуем ошвици недокончене діло, кормацаю не лем упечаткі алі и дилемі, і жаданя полемизовац з автором незвичайнага подняцца, неприлаплівого концепту, з реалізатором чудных, най не повем загадочных задумкох.

Тот пісатель и романсіер, магістер соцыологии культуры, односно литературы, обсенарап хтори ше запатра до неба, але і діяч хтори ше намага

свой подняце витвориц на жемі, звонкасерийни тип – по автодефиниції, першэнствено творитель геутеранизма, та аж вец и тото цо сом ту начишел – уж давно людзох зоз свойго околіска, тих цо го (недосц) познаю, несподзивюе зоз своіма ідеямі и непресушну енергію, хтору, як и разполагаючи час, ронтовно троши, гоч тоти два драгоценны „ресурсы” не ма превельо. За чудака го, ми, його приятеле, тримаме и прето же ё нэзадавольны ані зоз собу, ані зоз шветом коло себе. Причини нэзадавольства заш лем особней природы. Такі, якого го я видзім, вон и у живоце и у творчосцы. Пребарз ё, можебуц, судьбоносно амбіциозны у снованю и тканю, у дługорочным будованю на даскеіх фронтох, насампредз на фронту реализациі свой месіянскай улогі у снованю філозофіі и ідеологіі геутеранизма, у прирхтovanьо за оживітвованане всеоблапнога геутераністичнага руху, хторы би у конечнай консеквенцы мал результатоў з позитивніма пременкамі у чловекові и швеце, зоз запровадзованым дружтвеней системі хтора ше фундаментуе на квантітатівнай демографскай и матеріалистичнай редукцыі ширцом по (преобрэхованей, зунованей) планеты, на добре и тирвацо ришенай экологійнай проблематыкі, на культуры, етікі, шлебоды, справедлівосцы и правдивай демократіі у новай, по тераз непознатай цывілізацыі, хтору вон наволал Геутерания. Чудне же то ище віше лем сон, вербално дефінованы, але далеско од вітвorenя. Або бім мал повесц же то логичне, а не же ё чудне? Най повем же ше тот сон нігда не вітвori?

Гоч ше тото вітвori гоч не, бізовне же Владимир Кирда Болхорвес тот сон до конца жывота не престане шніц. Прешол длугоку творчу драгу, хтора ше мера з деценіямі, од раздумована о тим цо конечнно будзе його животна преокупацыя, то ёст вокацыя, од поступнага преображеня до нэсумніўей творчай особи у подполнай интелектуальнай узретосцы, и обяйование прозных и поетскіх томох у конечнай верзіі. Не знам чи зоз поцерпаньем обчековал пейдзешатрочніцу свойго тирваня у сучаснай литературы на тих просторох, без правага одгуку выдавальцох, литературных критичарох и читачох – хторых його опус без сумніву заслужуе. Можебуц ше не чувствовал прыємно, можебуц бул индиферентны гу свойму нещесцу, але, вшэліяк, и спомніти неславні (и несправедліві) ювілей остал за нім. Предлужел плесц свой геутераністично-белетристичны венец. Але проблем зоз хторым ше тераз ноши лежи у питаню: Чи му остало досц часу за докончование подняца?

Можебуц му, док крача по церньовей драги, и проців свой дзекі ше квеци з церньовым венцом, приходзи на разум питане: Чи ше дара раз заквеци и з ловоровим венцом?

Час ище не гварел свой остатне слово.

А и ми, Владимираво приятеле, ище на даёден завод, о нім, и о його ділу, виприповедаме даяку приповедку. Тота була лем початні фрагмент цалосцы хтарей – як и велькому опусу В. К. Болхорвеса – не видзім конца и края.

Олена Планчак Сакач

НОСТАЛГІЯ ЗА КАРПАТАМИ И КЕРЕСТУРСКИМ МАКОНДОМ

(З нагоди другей верзіі романа *За горами* Владимира Кирди Болхорвеса)

Роман *За горами* Владимира Кирди Болхорвеса зложеней структури, дзе часци романа нє цалком когерентны и вяза медзи німа бывна, та би тоти романескни цалосцы могли и цалком самостойно егзиставац. Же роман нє когерентны у своїх цалосцох то а приоры нє значи ані позитивну, ані негативну оцену, вон ўдноствавно таки. По своеі структуры могло бы ше повесць же припада сучасним цеком, але по тематики, вон заш лем обращены гу прешлосцы, гу жридловому, гу руральному швету Руснацах, за хторым ше чувствує єдну файту носталгіі, яку нешка маме спрам идили, буколики або пасторали.

Сам наслов романа *За горами* символізує двойністу носталгію, носталгію за дакедишнім крайом, Карпатами, одкаль ше нашо предки приселели, як єдней файты дзецинства нашого народу, але источасно тот наслов символізує и носталгію за дакедишнім керестурским Макондом и власним дзецинством, хторе занавіше щэзло, остало лем у паметаню автора. У роману писатель ше зявіюе у двух подобох, його алтер ego и Ален Виславски и Росьвен Гланков Шелгардон.

Роман условно мож подзеліць до пейзох цалосцох, а почина зоз принципами геутеранизма, друга велька цалосць то здогадоване на дзецинство и дакедишній Керестур, потым младосць хтора з веckшай часци вязана за Керестур и за Новы Сад, велька цалосць у роману и раздумоване о теоріі литературы и ёдно з найудатнейших и найупечатлівішых то поглавя здогадованя на шветово войни, Першу и Другу. Окрем тих условно поведзено пейзох цалосцох, роман покус и мозайчнай структуры, бо у нім виприповедані и рижні цалосни судьби, хторы инкорпоровані до тих пейзох цалосцох.

Зоз принципами геутеранизма роман почне, а закончи ше зоз 20 правилами хторых ше автор романа притримуе у власним живоце и хтори указуе на філозофски и социологійни діскурс писателя, його видзене швета и правила справованя у нім. У найкратших рисох, у тих принципах одношэнс спрам человека и швета блізке гевтому геленистичному „Спознай самого себе”, але до тих принципах инкорпоровані и дзепоеядни християнски начала, як Друга заповід Божа, або руска народна присловіка „Роб як кед биш сто рокі жыл, а

модлі ще як же наутрэ умреш". Одношэнне гу роботы видзене з очми Руснака пааста, а то упартосць и витирвалосць, але тиж так ту и сучаснейшэе видзене роботы, як усовершоване самога себе або перманентне учене, цо вшэліяк бул и марксистичны принцип.

Здогадоване на дзецинство, щыре и цепле одношэнне гу природы, керестурским пажицом, белавидлу неба и шлебоды рушаня за яку нешкайши дзеци уж не знаю, як и шлебодны час у дзялкох летніх разпустох кед не знаш цо зоз собу, та бависко на першым месце, але и помагане родичом, бо дзеци тэди мушели робиц, помагац коло чуваня статку и у польowych роботох. Мож повесць же удачны шорики у тым роману виписаны праве у часцы дзе ще автор здогадуе власного дзецинства, на шліду думки Достоевскага „же кед чловек з дзецинства однеше голем ўдну красну памятку то найлепшэ воспитане, а кед таки памятки ма вецей, вец таки чловек спашени за цали живот". Кед бим здогадованыя на дзецинство у Кирдовым роману мала описац зоз фарбами, вец бы то були фарбы природы, желёна и белава. Желёна фарба трави, лёта, пажицох, лукох и лугох, и белава фарба небесных пространствах и дзецинскай мриі, шлебоды. Бо радосць дзецинства праве у неогранічнай мриі, мриі хтора себе шыцко створы и витворы.

Здогадоване на младосць, на жажду викроич зоз керестурскага Маконда, видзиц ширше и глубше, бо ту уж постало цесне, гоч яка идила була, або лагодны и безбріжны, сігурны и познаты живот пааста чи шегерта. Ту и эмотивне и сексуалне дозреване главнаго юнака Алека, хторе виприповедане у першай особи, та у велькай міри здабе на автобіографіску.

Здогадоване на Паніску карчму у Керестуре и младосць, перши любови, упечатліви шорики у тым Кирдовым роману, бо су виписаны щыро, цепло, эмотивно, сугестивно, паметліво и автентично, чуваюци памятку на дакедышні часы и звичай. Младосць у горадзе остане пребарз автобіографіска, реалистична и недосць неозвичаенна. Тей младосці у горадзе хибя кридла мриі, веckшай шлебоды, шаленства... Младосць тэди, правда, скромна, ту прешколоване, меняне квартельох, газдиньох, любовніцох, сексуалне дозреване, гледане роботы, бо ще з дачога мушело и жиць, але як кед бы ту хибела глубша обсервация и раздумоване о живоце вообще, раздумоване о вичных правдох, о вредносцох, о любови, о комплексносці взагальнаго живота. Бо у младосці ще здобува и перша дозретосць, хтора ще познейшэ лем надбудовью.

Часцы романа хторы пошвецены теорій литературы зявлю ще як лайт мотив у романе. Ту и власне раздумоване автора же чи тога цо твори и вредзи, чи прежде час хторы и едине мерадло вредносці. У тих часцох Кирда укаже и свойе знане о теорії литературы як и свою лектиру, т.е. кого чита и цені, на кого ще спатра. Так ту спомні Томаса Мана, Альберта Камиа, Умберта Ека, Мирослава Крлежу, Иву Андрича, Милорада Павича, але и Борхеса, Маркеса, Руждия...

Найупечатлівши шорики Кирда випишэ о войнох, Першай, по здогадованню діда Арон, и Другей, по здогадованню його синох Янка и Єфрема.

Проза на войнову тематику у рускай литературы барз ридка, а опис як ше Руснаци знаходзели у войнох у хторых участвовали написана животни, искуствено, дозрето, але и документаристично, и тоти часцы романа зохабя тирваци шлід у рускай литературы.

Кед за Ваню Дулу „векши смисел твориц на специальнейшим елитистичнайшим ,коду’ – котри може буц и сам меншински язик”, а по думаню Маргарит Дирас „пісац источасно значи и буц цихо и бешедовац. Дакеды то значи и шпівац. И танцовац. И то. То нукашній стан ёдней души, танец”, вец мож заключоць же дзепоєдни часцы Кирдовей прозы у роману *За горами* по руски буду през цихосц бешедовац, дзепоєдни буду як шпіванка, а найлепши часцы буду як танец, бо танец то стан души.

Округлы стол о літературнай творчосці мр Владимира Кирди Болхорвеса

VI

РОЧНІЦІ И ЮВІЛЕЇ

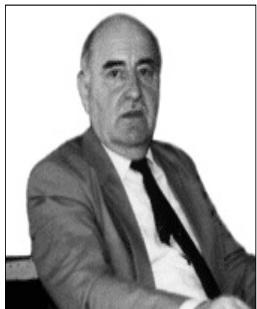

Ирина Папуга

ДЮРА ЛАТЯК И ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

Означоване 80-рочніці народзеня Дюри Латяка, писателя,
публицисти, прекладателя, новинара

У рамікох Клендара рочніцох за 2013. рок, Дружтво за руски язык, литературу и културу и Руски культурни центер, у сотрудніцтве зоз НВУ „Руске слово”, Нови Сад означело 80-рочніцу народзеня Дюри Латяка (*Руски Керестур*, 1933), писателя, редактора, публицисти.

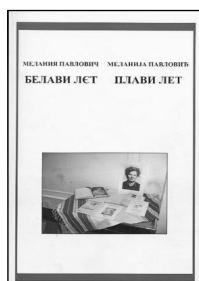
Треба наглашиц же п. Дюра Латяк бул ёден зоз сновательох Дружтва 1970. року (находзел ше у Инициятывним одборе за сновану Дружтва, а у Матичнай кніжкі записаны є под числом 23).

У тим, вецеј як штиридеценийним періодзе роботи и активносцох Дружтва (1970-2013) віше бул, а и тераз є ёден з його найактивнейших членох. Ведно зоз Дюром Варгом и Любоміром Медшом бул ініцыятор видаваня глашніка-рочніка Дружтва „Творчосць”, хтори віходзел од 1975. по 1987. рок (обягні 13 числа „Творчосці”, п. Латяк бул редактор шестаго и седмога числа). Писал до „Творчосці”, а у трецім чишл€ му обувена робота о стилу и характеристикух руского языка.

Дюра Латяк потримовал и видаване „*Studia Ruthenici*”, хтора преросла зоз „Творчосці” 1988. року, а як зборнік роботох віходзи од 1993. року (обягні 18 числа „*Studia Ruthenici*”). Дзечне ше одволуе на научово-фахово сходи, литературны стренуца и други програмы Дружтва. Починаюци од другога числа, у „*Studia Ruthenici*” обувени му 17 прилоги и написы:

1. Дюра Латяк, Александр Духнович и югославянски Руснаци, SR 2, 1990-1991, б. 50;
2. Дюра Латяк, Видавательна діяльносц Руского народного просвітнаго дружтва 1919-1941, SR 2, 1990-1991, б. 126;
3. Дюра Латяк, Дружтвена значносц літаратурнаго прекладатальства за егзистенцию и розвой руского літературнаго языка, SR 4, 1994-1995, б. 49;
4. Дюра Латяк, Поет интими и егзистенцыі – Мирон Колошняї, SR 7, 1999-2000, б. 115;

-
5. Дюра Латяк, Портрет язикознавца – др Евгения Барич, SR 7, 1999-2000, б. 127;
  6. Дюра Латяк, Портрет поетеси – Я жем и жена цо родзи нови живот (Ангела Прокоп 1940-1971), SR 8, 2001-2003, б. 93;
  7. Дюра Латяк, Дзеведзешат роки од народзеня Евгена М. Коциша (1910-1984), нашого найзначнейшаго автора соціяльнай прыповедкі, SR 8, 2001-2003, б. 116;
  8. Дюра Латяк, Здогадоване на Владимира Мирка Гаднянскаго, SR 8, 2001-2003, б. 131;
  9. Дюра Латяк, Гу ювилею поетеси Любки Фалц – Поэзия женских чувствах и немирох, SR 8, 2001-2003, б. 139;
  10. Дюра Латяк, Наша перша антология поэзіі – 40 рокіі од виходзеня, SR 9, 2004, б. 265;
  11. Дюра Латяк, Мелания Павлович – як поета, драмски писатель и глумец-аматер, SR 13, 2008, б. 142;
  12. Дюра Латяк, Уцихла лира нашого барда (Дюра Папгаргай – 1936-2008), SR 13, 2008, б. 207;
  13. Дюра Латяк, Златны роки литературы за дзеци на руским языку, SR 16, 2011, б. 47;
  14. Дюра Латяк, Мойо контакты зоз др Александром Д. Дуличенком, SR 16, 2011, б. 83;
  15. Дюра Латяк, Так настал Коцишов Словнік, Штерацец роки Словніка Миколи М. Коциша (1972), SR 17, 2012, б. 11.
  16. Дюра Латяк, Янко Рац, педагог, новинар, писатель за дзеци, редактор, SR 18, 2013, б. 195;
  17. Дюра Латяк: Так треба и надалей робиц, Ирина Папуга, Руска „Просвіта” у Бачинцох - Ирина Папуга, Русинска „Просвіта” у Бачинцима, SR 18, 2013, б. 229.

У рамікох Едиції Література 2 Дружтва за рускі язік, літературу і культуру, вёдно зоз мр Луком Гайдуковичом, направел вібор прозы і поэзіі Меланіі Павловіч, хтора под назву ПЛАВІ ЛЕТ БЕЛАВІ ЛЕТ обявена 2009. року.

После шмерци мр Луки Гайдуковича (2011), Дюра Латяк выбраны за предсідателя Літературнай манифестацыі Поетскіх ніткі Меланіі Павловіч, хтора у рамікох Дружтва основана 2007. року.

Микола Шанта

МЕСТО ВИНЧОВАНКИ ЗА ОСЕМДЗЕШАТРОЧНІЦУ

Бешедовац о Дюорови Латякови, значи бешедовац о єдним чаше, котри мал свой турбуленцій, алє, по питаню стабилизовання руских институцийох, то бул добри час. А повесць дацо о тим чаше, о седемдзешатих и осемдзешатих роках прешлого вику, а нє здогаднуць ше и других людзох зоз того часу котри були актере нашого явного живота, нє мож. Векшина з ніх вецей нє медзи нами. Нет вецей Михайла Ковача, Дюори Варги, Дюори Папгаргая и веліх других хтори були актере того часу. Алє, институций хтори вони фундаментовали, постоя и нешка и вони ношителе нашего национальнога живота. А Дюора Латяк шведок и учашнік тих часох.

Дюора Латяк бул виразни представнік системи, моделу дружтвеного живота и як таки, могол мац, у єдней хвильки 31 функцыю. То нє бешедуе о Латякови, кельо о абсурдносци системи. Ми того маме и нешка, з туту розлику же ше теди тоти функцій у дружтвеним живоце робело задармо, правда, було дзе индзей заробиц, а нешка ше тоти членства по комисийох и управных одборах добре наплацуе. Розлика и у тим же теди у Латяковым чаше, кед сце дацо поробели, конкретну роботу, могли сце ю и наплациц, а тераз и кед поробице роботу, нет вам хто заплациц. А чом то так? Єдноставна причина. У комунистичнай системи, кед сце сцели буц на функції у дружтвеним живоце, ви мушели дацо значиц у бранши у хторей функционуеце. У тей системи було рижни абсурдни ситуаций, було и теди таких хторим лепше нє мишац ше до своей роботи же би нє направели чкоду, алє не тельо кельо того ёст нешка! Нешка, у ніби демократії, придзе политични активиста зоз улїци и поставка министер, директор, секретар, по партірній лінії, а до роботи ше не розуми.

Но, попри тим же Дюора Латяк бул виразни представнік системи котри давал велики можлівосци за розвой нашей заєдніци, вон віше бул свидоми интересу заєдніци хтори пробовал витвориц у рамикох системи. И гоч му дахто и преруцел дацо, вон знал так одбавиц дружтвене бависко же би очувал поєдинца зоз заєдніци. Мож повесць же так зачувал Ковача од нас самих хтори зме го преглашели за українскаго националиста, цо значи, процивніка системи, а то теди значело трацене роботного места, необявйоване... Правда же окремну анализу вимага, поведзме, тата ситуация коло Ковача, як феномен которому зме подлежни – своїх найліпших людзох склоніц, очежац им живот, застановиц іх афімацию... Алє, о тим другираз.

Врацам ше на особни релакції мне и Дюори Латяка. За ньго сом дознал ище пред тим як сом пришол до *Руского слова*. А то було 1986. року. Теди у *Редакції Видавательней діяльносци* шедзели два особи, як и у другох редакційох, *Швятлосци*, *Маку* и *Заградки*. И шицки були креативни, або, голем жадали

охабиц шлід у литератури. Теды у *Руским слове* були: Папгаргаі, Канюх, Латяк, Тамаш, а вец пришли Надь, Шанта, Цап, а уж ту робели Ирина Гарди Ковачевич, Михал Рамач, Любомир Сопка, Мелания Римарова... Теды творчосць була на цени и чесці була приключыць ше гу такому дружтву. Новинар *Руского слова* ше мушел доказаць як особа хтора талантавана за писане пред тим як цо дастане роботу у *Руским слове*. Звичайно то були и авторе кніжкох. Я бул новинар, писаць сом за шыцкі рубрики, а найволел сом писаць за культуру, та сом дзекеди и представел даєдну кніжку.

Праве теды вишла кніжка Наталий Канюховей, у смугастей едиций і я написал приказ тей кніжкі за новини. А Латяк на ёднай схадзкі, уж не знам якей, гуторел же ма у плане уключиць ёдну особу до Видавательней редакцыі. Я ше у себе наздавал, жадал буць тога особа, а ніякей родзінскай або политичнай вязі сом не мал. И вон ме выбрал. Юлияна Надя преферовал Дюра Папгаргаі, так же зме постали колегове и я ше нашол на жырдле збуваньох у рускай литературы, дзекуюци праве Дюрові. Було ту рижни фазы у нашым сотрудніцтве, але родительска релация гу мнë, у смыслу генерацыйней розлики, нигда не преставала. И я му на тим барз подзековни. Же ми дал шансу и же зме цалого свойого роботнога вику од теды по нешкі, добре и коректно сотрудзували и таке сотрудніцтво приведло и до приятельства.

Кед ше ошлебодзел од дружтвених обовязкох, до хторых вон тримал, не мал ироничне одношнене гу нім як цо то велі теды мали, значи, кед пошол до пензій, Латяк аж теды дал розмах своёй вокациі, своім талантом и реализовал ше як наш найзначнейши публициста. Окрем того же за нім остали редактарски подняца од капитальнага значэння за Руснацох, як цо то пейц Гнатяково томи, або Костелникову кніжку поэзій и прозы, або *Наша писня* Онуфрия Тимка и велі други наслові векшай або меншай вредносци, за Дюром Латяком оставаю авторски публицистичны діла, як цо то два томи, двоязичны, о театрэ при Руснацох, кніжка о *Руским слове* и велі други кніжки и статі обявійовани у периодыки. Вон хронічар часу у хторым жыл, якого наша заєдніца вецей не будзе маць.

Микола М. Цап

ЛИТЕРАТУРНА ТВОРЧОСЦ ДЮРИ ЛАТЯКА И СОТРУДНІЙЦТВО З ЧАСОПИСОМ „ШВЕТЛОСЦ”

Медзі діячами культуры Руснацох Войводини другой половки 20. и початку 21. століття почесне место забера писатель, публициста, прекладатель и культурни и дружтвени діяч Дюра Латяк. На кождым з тих планох вон охабел замерковани шлід, але историографска робота по котрой будзе длуго паметани и пре котру му наша национална заєдніца вично будзе подзековна то, без сумніву, його капитальні твор *Teатрални живот Руснацох*, у двух томах, котри вишол двоязично – на сербским и руским языку.

Творча литературна, публицистична, новинарска и прекладательна діялносц Дюри Латяка барз обсяжна. У рижних публикацийох обявел вецей як сто писнї, приповедки и гуморески, преложел на руски язык вецей як сто писнї, приповедки, театрални фалати, публицистични написи, популярни и научово сообщеня. У часопису „Шветлосц” обявел вецей як сто оригинални написи и прибліжно телько преложени твори (писнї, приповедки, рецензii, научово статї, театрални фалати) и то зоз сербского, горватского, македонского, словенского, словацкого, українского, польского и русийского языка. Гу тому, не треба забуц же Латяк бул єден з тих руских интелектуалзох дзекуюци котрим обновене виходзене часопису за литературу, культуру и дружтвени питаня „Шветлосц” 1966. року.

Зоз свою белетристичну діялносцу Дюра Латяк ше зявел у рускай литературы 1951. року и то перше як приповедач. У першай фазы (1951-1952), спрам *Історії рускай литературы* Юлияна Тамаша, фигурую штири його вчасни приповедки: У *тлачидби* (1951), *Нялкош* (1952), *Тал* (1952) и *Михал Лукачов* (1952). За ніх харктеристичне гледане швета и способ приповеданя котри на шліду реалистичного оформленя значеньох, яки, надбудовани, находзиме и у другой, узретей фазы його приповеданя. У другой фазы (1961-1966) стретаме найудатнейши Латяково приповедки з реалистичну поетику и вона синтетизує два типы руских приповедкох: соцяльну и фольклорну, зоз психосоціяльну систему мотивацii подобох. У тим кругу приповедки *Обрахунок* (1961), *Одлука* (1964), *Гоч помали, заш лем крача* (1965) и *У бразди* (1966). У трецей фазы приповедацкей діялносци круг приповедкох: *У страху* (1960), *Чича* (1966), *Гедеон* (1976), *Таштамент* (1978) и *Квартель* (1979), з котрима виразнейше одступа од поступкох оформленя класичнаго реализма. Латяк обявел и векше число писньох, досц нестабилней поетики, але и вони на свой способ бешедую о не малим литературним таланту.

Значнейши му писні з циклуса *Біле небо* (1970) з котрима ше прибліжел гу поезії яку пестовал америцьки поет Карл Сандберг.

На початку своєї креативній редакторській роботи найвекшу увагу пошвецеу Володимирови Гнатюкови і ведно з його ділом до руского народного паметаня і народній свидомосці врача почуванє о нашій национальній, рускій вредносці. Обявлює 1967. року вибор Гнатюкових приповедкох і 1972. року писньох, же би о неполни 15 роки, кед „Руске слово” видало вибрани твори того українського и нашого велікана, врацел народу и однял од забуца вкупни, пред вецеј як сто роками записани наш народни скарб.

Як дугорочни редактор Видавательней діяльносці „Руского слова” Латяк пририхтує, редактує, а як автор видава вецеј як 30 кнїжки у котрих облапена и його діяльносц і творчосц – раз як составяча, другираз як редактора, трецираз як прекладателя, штвартираз як автора прилогох.

Патраци у целосці, некомплетна біблиографія роботох Дюри Латяка облапя коло 900 рижнородни одредніци. Вибор з тей біблиографії обявени у часопису „Шветлосц” ч. 3 за 2013. рок, и то єден з найзначнейших приложох у тим чишлे „Шветлосц” з котрим редакция означела 80-рочніцу народзеня Дюри Латяка.

Означоване рочніці Дюри Латяка у Руским культурним центре у Новим Садзе

Ирина Гарди-Ковачевич

ДЮРА ЛАТЯК НА 80 РОКИ ЖИВОТА

Мам бешедовац о тим цо ми зоз жывота Дюри Латяка найпознатшэ, бо ше одвивало пред моїма очми и можем повесц – нє чежко ми. Нє чежко ми не лем прето же ест цо паметац, але и прето же мам цо повесц. Бо його меню велі роки було у верхох попису наших значных людзюх голем у даскеліх обласцюх: новинарстве, политики, культуры и литературы. Кед ше його биографию розпатра, не мож оддвойш ёдну од другей спомнуты обласци бо то, як то у нас барз часты случай, при Латякови окреме попреплетане. Буц редактор глашніка, единага тэди на рускім языку, значело источасно не лем плівац у водах новинарства, але и политики, участвовац у креированю, але и реализованю культурных акций, а як ми то у франти гуторели, яки то Руснак цо є не поета, та було логичне же ше и сам лапал до литературы. Видал збирку приповедкох под насловом „Тал и други приповедкі” и збирку гуморескох „Ферков дньовнік”, а значне число писньох обявел у Календарох, „Літературним слове” и часопису „Шветлосць”.

Дюра Латяк народзены у Рускім Керестуре 31. октября 1933. року, од оца Дюри и мацери Ирини. Дюра бул други по шоре народзеня од шесцерых дзецеох. Кед дошол до роках за школу, Друга шветова война була на прагу. То глубоко означало його одрастане, бо ше школу з претаргованьем, так же основную школу, цо тэди значело штири класы, закончел аж 1944. року. Такой ше уписал до пиятей класи гімназіі, тей першай рускай гімназіі з котрой вишла плеядыа автентично рускіх інтелектуалюх и значных особох котры ше реализовали и звонка нацыональнага ядра. Нажаль, за хлапца жаднага науки, матэрыяльні условия фамелій, и попри обецаней соціялістичнай реалносці, були органічны фактор за його дальши ход гу жаданому: достац цо висшэ образоване. Уж 1949. року нашол ше у индустрії гадавабных тканьох у Новім Садзе, заробіц хлеб. Але, судьба му понукла прикладну замену: роботу у Редакцыі новинох „Руске слово”.

Сам приповеда же постал новинар по одлуки Штефана Чакана, тэдышніго редактара „Рускага слова”. До редакцыі новинох вошол як адміністративны манипулант, цо значело старац ше о адресох и плацох занятых, у септембру 1949. року, а у септембру спомнуты редактор уж за нъго гварел же є новинар, бо гат, знал же зна добре писац. Новинар постал так швидко прето же требало послца „младу надію рускага новинарства” до юнкорчнай новинарскай школы котру тэди отворэло Здружэнс новинарох Югославії.

Але, „Рускому слову” ше тэди не пошёсцело з Дюром Латяном, бо кед ше 1951. року врацел, о мешац го Агітпроп, а то тэди было одлучаюце цело за такі роботы за цалу Покрайну, одлучел же є нужни у Радию, дзе почали правиц рускі емісіі. Так бул скоро штири роки радио-новинар и як таки пошол до

войска. Док вон бул у войску, обставини у Радио ше зменели, та ше не мал дзе врациц – утартгнути руски емисій. Надумал пойсц до Тузли, та робиц як новинар у новинах „Фронт шлебоды”. Случай, або лепшэ поведзене, Дюра Варга, тот длугорочнывойнові spiritus movens нашого явнаго живота, видайкала средства за професионалца у „Рускім слове”. И пришол Дюра Латяк до „Рускага слова” 1. септембра 1956. року и остал по одход до пензій – 1991. року.

За тоты роки бул, углавним, на найдавичательнейших функциях. Од 1. юля 1963. року постал главни и одвичательны редактор, стаж му ишол и кед ходзел до дварочнай Висшай школы дружтвено-политичных наукох у Новым Садзе, та кед дипломовал, меновани є и за директора подпрысмства. Обидва функциі, и директорску и редакторску, окончовал по 20. фебруар 1970. року, одкадз пошол за главного и одвичательнаго редактора Видавательнаго адзеленя „Рускага слова”, одкадз 1. марта 1991. року, после 40 роках, 1 мешача и 13 дньох роботи пошол – як вон гвари, до заслуженай пензій.

Попри шыцких активносцох, Дюра Латяк познаты глумец-аматер котры на театрскую сцену ступел давнаго 1951. року, як замена, а вец предлужел як порядни глумец актуалнаго репертоару драмскаго коллективу у месце дзе ше у датей хвильки нашол. Далей то була пракса, та лем у рамикох новосадской сцени АРТ „Дядя” одбавел 15 улоги.

А кед слово о Аматерским руским театре „Дядя”, треба спомніц же Латяк бул и ёден зоз його сновательох: на Сновательнай схадзки 16. януара 1971. року є выбраны до Управнаго одбору, а на першай схадзки того цела є выбраны за секретара Театру. У 1973. року постава предсідатель зоз дварочным мандатом.

У тым театре, у чыйм сноўвано и егзистенцыі учасцівал од першага по остатній дзень, по його прекладох одбавені штири представі, а и нешкі на пантлікох Радио Нового Саду його незаменліви глас толкнё у веций радиодрамах и ище веций емисійох рижнаго, та и забавнаго жанру. Уж як пензіонер, седем роки робел и на правленю емисійох по украінски, знімал и за телевізію, и источасно активна шпивал у хору, у шпивацкай групі тэдышнъяго КУД „Максім Горкі” або як соліста.

Медзитим, Аматерски руски театр „Дядя” Латяк найвецей задлужел зоз кніжку-хроніку АРТ-РНТ 25 рокі „Дядя” у хторей зазначены драгоценны податки не лем зоз жвота и роботи того театру, але и з предходніх роках, та су история рускаго драмскаго живота и рускай культуры вообще. Його смисел за деталі и историйни цек драгоценны и при даскељах фельтонах котры обявлювал у „Рускім слове” и у котрих зазначены податки важны за нашу историю, як напрклад о руху рускай школованай младежі, з нагоды 75 роках того руху, под назыву „Організованая діяльносць рускіх студэнтох и стреднёшкольцах”, котры виходзел у „Рускім слове”. Пред тым даскелью роки у істых новинах виходзел у веций як 30 предлуженьох фельтон з насловом „Троме рускі велікане” о живоце и ділу Кузмяка, Врабеля и Гнатюка, а основа исторіі рускаго друкованага слова, такаго

яке го нешка знаме, зазначена у монографії „Руске слово 1945-1985” обявеней 1985. року з нагоди 40-рочніци його повоинового снованя. У остатніх роках, потвердзуючи виталносць і одвичательносць спрам часу, вон вредно виучує документи котри го ошвицую і прави прилоги котри буду незаобиходни у писаню рускай, насампредз социокултурнай исторії. Не мож заобисць значне число його студиозных творчых биографийох наших культурных діячох, або документовани огляд з насловом „Од Идилского венца по „Швейцарии”, хтори обявени у тим часопису прешлого року з нагоди 60 роках од його виходзеня. Велью бы нам часу завжало кед бизме сцели начишиліць шицкі фельтони и научово роботы, але не мож вихабиць його капитални твор „Театрални живот Руснацох” у двох томах, котры му обявел Театрални музей Войводини, ведно зоз НВУ „Руске слово”. То перша история синтетично спатреного театралного живота нашей национальнай заедніці на тих просторах.

Латяк автор и монографії „Ружи, червени ружи” хтора вишла з нагоди 10-рочніци Фестивалу „Червена ружа”, автор є концепту и другей „Ружовей” монографії з нагоди 30 роках ей існовання. Смисел за историйни цек указал и у сценарию о Руснацох, по порученій фильмскай хижі „Тера” котра реализowała документарни фильм режисера Бранка Милошевича з насловом „На своёй жемі”. И нешка ше приказуе, и то през рижні телевизийни хижі, фильм Центер-фільма з Београду на Латяков сценарию „Руснаци”. Не до конца реализована и його задумка о серії телевизийных сторийох о участванню Руснацох у Народноошлебодительней борбі у реализациі Телевизії Нови Сад под назуву „Розбовчана ровніна”, бо емитовани лем 2 єдногодзиново епизоды з ней, а остатак знятого материялу лем часточнє вихасновані. Вон ище віше живи и активни хронічар котри сцерпезліво зазберуе шицко цо би лепше ошвицело часи котрим, у найвекшым чишле, и сам бул шведок.

Понеже ше у роках його найинтензивнейшого всеобщого ангажованя случовали велі фундаментални події котри охабели тирваци шліди у явним, культурним и национально-политичным живоце, а вон бул актер того цо нешка уж история, мож повесць же вон себе убудовал до нашей национальнай истории.

Агната Тимко

УЧАСЦ ДЮРИ ЛАТЯКА У МУЗИЧНЕЙ ТВОРЧОСЦІ І СОТРУДНІЦТВО ЗОЗ „РУЖОВУ ЗАГРАДКУ”

Уживоце дзепоецких людзох постая хвильки у котрих ёх живот, и тато цо витворели праз свою роботу, заслужено коруновани зоз похвалами і вельким припознаньем. За нашого нешкайшаго ювіланта Дюру Латяка, шлебодно мож повесц же припада тей плеяды значных людзох з котрима ше Руснацы на тих просторах можу пишиц і дзе скромносц і затаеносц і навізначенаве таких особох, ніяк не оправдана.

Чесц мі же мам нагоду повесц свойо видзене о панови Дюрови Латякові і на тот спосаб здогаднүц нас шицких на важну часц його всестраней креативней роботи, а то робота вязана за живот і очуване нашого музичнага ества.

Нешка вечар буду виповедзены слова припознаня, начишлени веліздобуца і творчи успіхи, але мушиме буц свидомі же барз чежко облапіц шицко тато цо вязане за роботу пана Дюри Латяка. Пробуем ошвициц його повязаносц зоз музичним скарбом, зоз руску шпіванку, бо вон зоз ню, през цали живот, глубоко повязані.

Як і сам у даеных нагодах споминал, ішче од малючка, од часох його дзецинства, дотхла го чаривносц музыки і чувствовал ўширь зациканосц за руску писню. Тото першне дзецинске ослушоване рускай мелодіі і шпіваня при валалскіх гудацах і у власним доме, очиглядно лем ожили і порушали природні талант які мал у сабе. Так же на своім животным путованю, тоту глубоку повязаносц зоз музыку не претарговал, лем збогацовал і вигледовал ей виразы, як гудак, вокалны интерпретатор і текстописатель.

Вше полни, щирей дзеки і ентузіазма як солиста, член групи і хорскага ансамблу, давал живот шпіванком зоз своім цеплім тенорскім гласом і природну музикальносц. Але то не єдини способ през котры указовал свой талант і любов гу рускай шпіванкі. Хаснующи красу слова і як чловек котры свою рускі бешеду добре позна, здумал і написал численны тексти хтори, кед достали музичне облечівко, постали часц нашаго музичнага скарбу. Шпіванкі котры Якім Сівч компоновал на його тексти постали антологійни (Заграй гітаро, Керестурскі тополі).

Але я ше затримам на тих остатніх дваццац і дацо роках, кельо сом активна у наших музичных збуваньох.

Блізке сотрудніцтво случело ше концом 80-іх роках, кед група *Rosa* започала зоз свою роботу, як вірни приятель і почитователь новых ідеёх, креативносці і швіжай уметніцкай енергіі яку Група зоз своім зявеньем

принесла, бул подзековни за сотрудніцтво, даяку пораду, нови тексти або прекладане.

Тоту добру комуникацию можу потвердзиц и велі други уметнікі котри зоз нім сотрудзували, а и нешкa сотрудзую. Єден з ніх вшеліяк композитор и музичар Ондрей Магловски. Ондрей Магловски и Дюра Латяк авторски тандем, и окремни творчи дует, понеже витворели вельке число новых шпиванкох у духу рускей традиції. Най здогаднeme, по тераз у Радио Новим Садзе отримани 23 Фестивалски вечари, односно 23 Ружово заградки, на котрих виведзени 23 шпиванки авторски подписаны з боку О. Магловскага и Дюри Латяка. О тим успишним сотрудніцтве, велью вецай би повед сам композитор Магловски, але я можем повесц же ше уметніцкі сензibilитет и музикальносц композитора и текстописателя злучели, пре подобни уметніцкі висловы и афинитет, як и пре богате искуство у познаваню нашого шпиваного слова з боку автора текстох, Дюри Латяка.

На потерашніх 23 Ружовых заградкох, на тексти котри написал пан Дюра Латяк виведзены 35 шпиванки. За його авторство вязаны и композитор Самуэл Медведь з котрым реализовал 7 шпиванки, а сотрудовал и зоз Владиславом Надымітъом на першай Ружовай заградки и два тексти омузиковани дзекуци композиторкі Magdaleni Горняк Лелас. За конец тей краткай анализы творчосцы зоз Заградки, нароком охабям шпиванки котри сом як автор мелодій компоновала на текст Дюри Латяка за 5-ту Ружову заградку, а з нагоды 250-ей рочніцы приселеня Руснацох на тоты просторы. То шпиванка зоз назыву „З давендавна“, котра у себе ноши слова глубоких эмоцийох гу свойому народу, його прешлосци, терашніосци и будучносци.

И на концу, дошлебодзце ми же бим зоз глубини души, уметніцкі чувствительно и без официйного тону, поведла щири слова подзекованя на несебичным дарованю його животней мудросци, богатим искустве, на приемных розгваркох зоз його одмеранім и сцерпезлівім тоном, щири пораду и сугестіями. Дзекуюци його ангажованосци, студиозней и педантней роботи, як хронічар часу, прешлосци и терашніосци, и познаватель веліх важних подійох зоз рижних обласцох нашого культурного живота, та и музичнаго, можеме зоз вельким пієтетом, односно глубоким почитованьем його роботи и його самого, пожадац му ище велью роки змиреного живота, же би у здравию предлужел робиц тово то ище плануе, а верим на хасен шицким нам. Дзекуем!

Мирон Жирош

ДЮРА ЛАТЯК ВИТИРВАЛИ И ДОШЛІДНИ БОРЕЦ ЗА РУСКЕ ЄСТВО

(Гу 80-рочніці народzenia Дюри Латяка)

Дюра Латяк (народзены 31. октября 1933. року), писатель, публициста, прекладатель и активни дружтвено-политични и культурни діяч, витворел надзвичайне діло у культурним живоце нашого народу. Од 1949. року почина робиц у „Руским слове, вец од 1951. року роби як новинар Радио Нового Саду, а од 1956. року знова як новинар „Руского слова”, же би новинар з любови остал аж по нешка. Вецей як 50 роки є и на великом витре руского явного думаня, обвиньковани пре препущеня и премахи других, виновати без вини, нападани пре власну дошлідносц і витирвалосц у охрани руского єства и национальнога ідентитету, котрому фундаменти, культурни и национални напрям поставели предняки руского народу з вигласану Резолуцию на сновательней схадзки РНПД 1919. року.

Свой моци и творчи потенціял виражавал не лем як новинар и публициста, цо шлідзело з його професії, але и як писатель и дружтвено-политични работнік у Руским Керестуре, Кули и Новим Садзе, ёден час з вецей як 30 задлуженями, та и як культурни діяч: музикант (гудак), шпивач, радио-глумец и глумец на сцени у вецей руских культурных дружтвах, аматерским и професионалним РНТ „Дядя”.

Писал новинарски прилоги, публицистични и научово тексты, виношел свой погляди у преси, периодики, на радио, на научовых конференцийах и у научовых зборнікох ... Участвовал у руководзацих структурах трох наших национальных институцийах и манифестацийах – „Червеней ружи”, Мемориалу Петра Ризничя Дяді и Дружтва за руски язык, литературу и культуру и креативна и творча особа у представяню нашей культурнай діялносці домашней и шветовей явносці. Грає у вецей оркестрох, шпива у вецей хорох, дуetoх, хлопским вокальным составе „Новосадски товарише”, пише тексты за нови композиції, глуми у веліх представох, бави як глумец у вецей фільмах, пише сценария за уметніцкі и документарни філми. З любову и пожертвованосцу представля и манифестує нашу националну культуру у Югославії, Сербії и иножемстве – Чехословакії, України, Польскай ...

На початку своєй креативнай редакторской роботи найвекшу увагу пошвецу Володимирови Гнатюкови и ведно з його ділом до руского народнога паметаня и народней свидомосці враца почуване о нашей национальнай (русской) вредносці. Обявює 1967. року вибор Гнатюковых приповедкох и 1972. року писньох, же би о исполні 15 роки „Руске слово”

видало вкупни дїла того українського и нашого велїкана, врацел народу и однял од забуца вкупни, пред сто роками записані наш народни скарб. Творча літературна, публіцистична, новинарска и прекладательна дїялносць Дюри Латяка барз обсяжна. У рижних публікацийох обявел вецей як сто писнї, приповедки и гуморески, преложел на руски язик вецей як сто писнї, приповедки, театрални фалати, публіцистични написи, популярни и науково сообщеня. Лем у новинох „Руске слово” обявел 466 написи, односно біблиографски одреднїци.

У часопису „Шветлосць” обявел 73 оригинални написи и 75 преложени твори (писнї, приповедки, рецензии, науково статї, театрални фалати) и то зоз сербского, горватского, македонского, словенского, словацкого, українского, польского и русийского язика. Вирни бул сотрудник нашей найчитаннейшой кнїжки – Народного/Руского/Християнскаго календара. У календарох обявел 71 оригинални прилог (портреты, некрологи, писнї, гуморески).

Як дугорочни редактор Видавательней дїялносци „Руского слова” пририхтує, редактує и як автор видава вецей як 30 кнїжки у котрих облапена и його дїялносць и творчосць – раз як составяча, другираз як редактора, трецираз як прекладателя, штвартираз як автора прилогох.

Написал значне число літературных творох: писнї, приповедки, гуморески. Обявел єдну кнїжку приповедкох *Тал и други приповедки* (Нови Сад, 1982), два монографиј *Руске слово 1945–1985* (Нови Сад, 1985) и *Двацец пейц роки АРТ/РНТ „Дядя”* (1970-1995) (Нови Сад, 1997) и кнїжку гуморескох *Ферков дньовнїк* (Нови Сад, 2007). Автор є капиталного дїла *Театрални живот Руснацох, часц I* (Нови Сад, 2008) и *Театрални живот Руснацох, часц II* (Нови Сад, 2011), котре вишло двоязично – на сербским и руским языку.

Патраци у цалосци, некомплетна біблиография Дюри Латяка облапя коло 900 рижнородни одреднїци. Наприклад, раз одреднїцу представя єдна нова писня, другираз обсяжне наукове сообщене обявене у кнїжки *Українски Карпати*, а трецираз преложени роман *Ана Каренїна* од Лєва Толстоя, наменена як лектира школяром керестурской средней школи. Активни дружтвено-политични рботнїк, писатель и всесторани аматер, Дюра Латяк припада гу плеяди тих руских дружтвено-политичних и культурных дїячох котри од уключованя до роботи зношли найвекшу одвичательносць за наш культурни и национални розвой. Особна робота и дружтвени обовязки були му на першим месце, а школске и факультетске образоване мало ушлїдзиц познєйше. Так и Дюра Латяк школского 1961/1962. року закончує Висшу школу дружтвено-политичних наукох у Новим Садзе, а за правни факультет уж не було часу. Дружтвени задужленя, медзитим, вше ше швидше звекшовали. Од 1956. року є председатель Општинскаго комитету младежи у Руским Керестуре (1956-1960), а потым и член Срезкого комитету младежи Вербаского срезу (1957-1961), та и Покрайнского комитету младежи зоз штиророчным мандатом (1958-1962). Од 1961. року є и одборнїк у Скупштини општини Кула, председатель Совету за

просвіту, культуру і фізичну культуру і предсідатель Општинської ради СО Кула (1962-1965).

У періодзе 1962-1963 краткі час професійно робі як предсідатель Општинского одбору Соціалистичного союзу роботного народу Општины Кула, а 1963-1965. є і посланік Скупщины Соціалистичнай Автономнай Покраіни Войводини і у рамікох тога і член Совету за просвіту і культуру. Як предсідатель Комітету младежі, успішні є організатор културного жыяту валацкай, стредньошколскай і студэнтскай младежі у Руским Керестуре. Дзекуюци активносці Клубу штредньошколцах і студэнтох, котры робел у составе Союзу младежі, 1962. року настал Фестивал культуры „Червена ружа”.

У истым чаше (1963. року) Дюра Латяк меновани за главного і одвічательного редактора „Кулских новинах”, же би по іх прирхтованю за виходзене, истого року бул з боку Покраіни Войводини меновани за главного і одвічательного редактора новинах „Руске слово”, а два роки познейше, 1965. року, меновани є і за директора Новинско-видавательного подприємства „Руске слово”. Попри велькочислених дружтвених задлуженьях і кождодніowych обовязкох, Дюра Латяк реализуе вимоги ёднай часцы рускай интелигенцыі і з потримовку Видавательного совету од 1966. року знова почина виходзиц часопис за литературу, культуру і дружтвени питаня „Шветлосць”. Источашніе Латяк активно уключени до организацыйных цэлох Фестивалу „Червена ружа”, а тиж грае і у новооснованым смиковим оркестру под руководством познатаго керестурскаго музичара і мелографа Якіма Хомі.

Под час його руководзеня зоз подприємством, 1968. року видвосна Друкарну „Руске слово” до окремого подприємства і преселені редакцій до Нового Саду як окремого подприємства. Понеже Дюра Латяк не жадал конкурарац и на другі мандат за директора подприємства, меновани є за главного і одвічательного редактора Видавательней дзялносці у истым подприємстве. Уж такой у юлию 1970. року, ведно зоз представнікамі Етнографскаго інститута Сербскай академіі науках і уметносцох з Београду, организуе наукове совітоване на тему „Традицыйна культура войводянскіх Русинах і Украінцах”

Пасля 1956. року барз чежку ше було національно отримац и розвивац руске школство, видавательну дзялносць і культуру. Наступел час рускай „національнай дипломатіі” і укладане надзвичайных усиловносцох же би ше у тих невигодних обставінох обстало. Требало мац префинене чувство за існуюцу партыйну і державну политику і у рамікох ей афірмованя творыц можлівосці і за наш культурны і національны розвиток. Того префинене чувство у тих зложених обставінох мал Дюра Латяк і своймо моці укладал спрам обновенаго національнаго препороду. Як руководитель, новинар і активны дружтвено-политичны рботнік, стара ше о розвою „Рускаго слова”, видавательней дзялносці, Фестивалу культуры, драмскай творчосці... Находзі

ше у руководзах структурах Фестиваля „Червена ружа”, Драмскага мемориалу Петра Ризнич Дяду, Дружтва за рускі язык, літаратуру і культуру.

По преселеню до Новога Саду, Латяк предлужуе свою дружтвенополітичну і культурну активносць. Активны є член у руководзах целох КУД „Максім Горкі” і член хорскай і драмскай секцій. Ёден є з ініцыяторах сноўання Аматэрскага рускага тэатру „Дядя” (1969-1971) і член його першых руководзах целох, а ёден час і предсідатель. Од 1968. року активнае супрацоўніцтво з Рускай редакцыяй Рады Новога Саду, спачатку у информацыйных емісіях, а познейшэ і як глумец у радыё драмах за дзеци і старших, та автор гомористично-сатиричных скетчоў і гумарескоў, а познейшэ і сценарыях за новорочны тэлевізійны гумористичны емісіі, та і сценарыя за документарны і бавені тэлевізійны фільмы.

У 1974. року Латяк выбраны за члена Дружтва пісательоў Войводини, 1976. року є член Предсідательства Кніжковнай заедніцы Новога Саду, а 1978. року і ей предсідатель і член Предсідательства Дружтва пісательоў Войводини і його подпредсідатель і член Предсідательства Дружтва пісательоў Югославіі у ўніверсальным мандату по функцыі, і, у ўніверсальным мандату пасля таго, як делегат зоз Дружтва пісательоў Войводини. Од 1976. року Дюра Латяк перши предсідатель Заедніцы аматераў при Културно-просвітнай заедніцы Городу Новога Саду, од 1981. року є член Предсідательства Културно-просвітнай заедніцы Городу Новога Саду, од 1984. по 1988. і його предсідатель. На початку 1981. року выбраны за вівершнага секретара за культуру Городскага комітету СКВ Новы Сад і туту должностную окончча волонтерски аж по 1986. рок. У істым періодзе є і подпредсідатель Дружтва новинароў Войводини і член Надпратраўцкага одбору Союзу новинароў Югославіі. Од 1980. року є член Предсідательства Союзу аматэрскіх тэатральных дружтва Войводини зоз штырочным мандатом і його предсідатель зоз ўніверсальным мандатом по 1984. рок.

Од 1986. року Дюра Латяк ше престава занімаць зоз дружтвенополітичну дзейносць, а свою активносць предлужуе лем на плане культуры. Од 1989. по 1991. рок робіць у Рэдакцыі новінаў „Руске слово” як шлебодні новинар, а у фебруару 1991. року одходзіць да пензіі. Пасля кадровскіх пременек на чоле його матичнай выдавательнай хіжи „Руске слово”, у 1993. року нашол ше і вон на спіску нежаданых особоў. Тирвало то аж по 2000. рок, т.е. по час кед руківожзене з выдавательнай хіжы преважала особа ці их меновал Крызни штаб. Аж тэди, пасля седзім рокаў, Дюра Латяк прекрочыў праг тэй выдавательнай хіжи, на поваланку новых руківожіць і предлужаў сотрудніцтво, котре тирва і нешкода.

Од сваёй вчасткі младосці по нешкоде, Дюра Латяк не лем же активны руківожіць на вецеі уровнях у культурных інституційах Рускага Керестура, Новога Саду і АП Войводини, але є активны всестраны аматер: грэс, шпіва

(соло, у дуєту, хлопских вокальних составох, у веџей хорох), глуми на сцени, у фільмах и у радіо драмах. Триціц роки бул активни глумец у Радіо-емисії *На габох музики и гумору*, за котру писал гумористични тексти и гуморески. Дюра Латяк бавел у веџей як пейдзешат театральных представох и дostaл веџей награди и припознання.

Културну активносць после 2000. року предлужує и як пенсіонер. Зоз своїма сообщеняями участвує на наукових сходох, пише тексти за нови музични композиції, приихтує монографій з обласци музичнай и театральнай культуры Руснацох, член є руководзящих цэлох Аматэрскага рускага (познейшэ Рускага народнага) театру „Дядя” аж по 2003. рок, кед тот театр регистрованы як професийна институция зоз шедзиском у Руским Керестуре под назыву *Руски народны театр „Петро Ризнич Дядя”*. Гоч Дюра Латяк у другой половкі 2013. року наполні 80 років жывота, вон и далей активно робі. Жадаме му, насампредз, добре здраве, витирвалосци и велько успіху у дальшай творчай роботі!

Дюра Латяк – награды и признання

Михайло Зазуляк

З НАГОДИ 80 РОКОХ ОД НАРОДЗЕНИЯ ВЛАДИМИРА ДУДАША

Кед ми припадла тата чесць и должностаць бешедоваць нешка о Владимираві Дудашові, бачикові Владаві як го шыцкі воламе, думал сом як почаць, цо визначыць, понеже 80 рокіў наисце красны животны вік, а у його слушаю, провадзел го и богаты роботны - не лем професійны, але и несебичны дружтвено-политичны. Якошык ше сама наклада таго по чым Владу Дудашу найбажей познаме, а то його робота и ангажаване и нашим театральным живоце.

Приихтуюци ше за туту нешкайшу шыветочнасць, спознал сом же я особне з бачиком Владом, та и його супругу Ану, тету Ганчу, як ю воламе - уж полни 37 рокіў, келью прешло як сом ступел до руского театрального живота. Медзі намі людзе з котрима ёсць и вельмо службей у театре и у живоце, насампредз тэди у Аматэрскім рускім театрэ „Дядя”, потым Рускім народным театрэ, а нешка то, як знаме, уж 10 рокіў Рускі народны театр „Петро Рызнич Дядя”. Но, здогадуюци ше, не было то моё першее стрэтнунце з бачиком Владом, але дас 3 рокі пред тым, кед сом, як 11-12 рочны хлапец першираз у живоце патрэл ёдну представу за старших нашага театру – „Украдзене щесць” Івана Франка, у режы Юрия Шерегія, дзе глумел и бачи Владо. И то добре глумел, указало ше же то була и його предостатная улога, бо у шлідуючай сезоні 1974. року остатніраз бул на сцени як глумец у представі „Ожалосцена фамелія”, же би улогі на сцени заменял з другіма, ішце одвічательнейшыма у театрэ.

Нешкайши дзень нагода винесць и одредзены основны біографічны податкі о ювілантові – Владимир Дудаш Іванов народзены праве на нешкайши датум – 4. дзяцембра 1933. року у Рускім Керестуре, дзе закончыл основную школу, а потым бул и школьнік тэй першай нашей гімназіі, з малу матуру. После того закончыл тэдишнюю Зубарскую школу, Оддзелене за зубнага технічара у Новім Садзе, цо было и його основне заніманне полни 40 рокіў роботнага віку и з того фаху пошол и до заслуженай пензіі. А работав у Доме здрав'я у Сенті три рокі, дзе закончыл и шэйсцмешачны курс чистей філозофіі, потым 3 рокі у Оджаку, а весяц у амбуланти у Керестуре по одход да пензіі.

Нешка треба наглашиць же його дружтвене ангажаване почало ишце док бул омладинец, та так бул организацыйны секретар тэдишнага Городскага комітету младежі у Сенті, член Покраінскага комітету младежі, аж бул

учашнік и трох младежских роботних акцийох, и то и тих найвекших, як цо вибудов Нового Београду, Брчко-Бановичи, а на акци ў Ягодини бул и командант младежской бригады зоз Сенти. Младежски ангажман заменел у тедишнім Союзу синдикатох, дзе бул член найузших органох од општинского по републични уровень, а ту зазначаєме и ёдну интересантносц же, понеже бул и делегат на даскељах синдикальных конгресох на уровню у Сербії, на ёдним, шейдзешатих роках прешлого вику, явно бешедовал по руски, озда медзи першима нашима функционерами у тедишній державі.

Бул бачи Владо на два заводы и делегат у Скупштини општини Кула, бул председатель центрального органу тедишнъого управяня у установох - Совету Дому здравя Кула, ёден полни мандат спред Секретарияту за культуру Вивершней ради Войводини бул задлужени за румунску националну заєнницу, на вецей заводы бул и член Скупштини и Совету Месней заєнницы Руски Керестур.

Означоване рочніцы Владимира Дудаша у Руским Керестуре

Но, попри тих обовязкох и должностох, заш лем, шлебодно повем, найвекши шліди зохабел з ангажованьем у нашей культуры, цо була його найоблюбленша робота, а и тераз є, бо є ище вше активни у Рускей маткі, ей Управним одборе и Шветовых конгресох, а тиж є и председатель керестурской Секції дружтва за руски язык, литературу и культуру. А тата активносц почала ище давного 1948. року, кед першираз забавел у ёдней представи у режії

легендарного Дяді, потим бул танечнік у новосадским „Светозару Марковичу”, у Сенти бачи Владо глумел у трох, а у Оджаку у пейцох представох, а по приходзе на роботу до родного Керестура, по його здогадованю, глумел у 16 представох - перше у тедишнім КУД „Гавриїл Костельник”, потим у драмскай секції Дому културы, хтора веџ преросла до Аматерского театру „Дядя”. На початку тей своёю театралней роботи три представи аж и режирал, а бул и предсідатель тедишніх драмских секцийох.

Як сом гварел, глуму заменел з улогу руководителя театру, та так полни 5 и пол мандати, односно 22 роки бул директор Театру „Дядя”. Пред тим бул член його найузшого руководства, организатор веліх представох у нашим театре, и – визначаем – 22 роки на чоле тей нашей значней институції – Аматерского, потим Руского народного театру „Дядя”, хтори теди уж бул у функцій полупрофессионального, а мож повесц же то на одредзени способ були и „златни часи” драмского аматеризму у Керестуре. Рихтало ше и по 5-6 премиери рочнє на сценох у Керестуре и Новим Садзе, а велі з тих представох за старших, младежски и дзецински и нашо глумци у ніх, освоивали найвекши награди и припознання на покраїнских, републичних и на смотрох на уровню тедишній Югославії. Госцювало ше велью, обновени и запровадзени нови вязи з русинскими театрами у Словаккей и Закарпатской обласци України, а попри тедишніх наших найлепших и найвекших глумцох на обидвох сценох театру, дзепоєдни ту и нешка, та попри режисерах, як наших руских, так и тих зоз страни, шицким тим досягом, та тому же Руски народни театр постал значне meno у аматерским живоце тедишній державі, сигурно же допринесло и добре руководство и организация, а ю, попри органах Театру, очольовал и Владимир Дудаш.

Но, най ше не дума же віше шицко ішло легко – попри наисце добрих роках и сезонах, и теди ше зочувало з хронічним недостатком пенсжу за театр, було и лепши и слабши представи, було же недоставало глумцох, же приходзело до даяких нескладаньох, але ше знаходзело и превозіходзело шицко и наисце, тиж и як шведок того часу и на сценах и за ню у живоце тедишніго театру, можем повесц же сом нігда не чул же бачи Владо на дакого подзвіугнул глас. А, боме, було же дакеди требало, но векшином з бешеду, розгварку, пораду, доходзене до конечнаго цілю – а то театрална представа и добри колегиялни и приятельски одношэння у тей роботи.

Попри Театру, бул бачи Владо ангажованы и у органах Драмского мемориалу, чий бул и предсідатель, у Фестивале „Червена ружа”, дзе роки, такповесц донедавна, бул на чоле Комісії за госцох Фестивалу, бул порядни и активни член Предсідательства Културно-просвітній заедніцы Општини Кула у веџей мандатах, Предсідательства Културно-просвітній заедніцы Войводини, член Предсідательства Союзу аматерских театрох Войводини, мал и други задлуженя у тей обласци, а достал и значни награди и припознання, як цо то

Златна значка Союзу синдикатох Сербии, Бронзова, Стриберна и Златна плакета Театру „Дядя”, Специјалне припознане Драмскога меморијалу, „Искри култури” и „Зарї култури” од културно-просвјитних заједницах Войводини и општини Кула.

Так ше забуло же нам једна з найчешћих обовязкох у хтореј зме двоме непоштредно ведно учествовали, була пред 10 роками, кеди ше мушело загашиц тедишинї и основац терашинї Руски народни театар „Петро Ризнич Дядя”. После приношена одлукох, на нас двох було покончиц и тоти формалносци (аж и нешка при дзепојдних ми двоме виновати за тото), но, шмело твердзим же терашнї театер основаны на добрих фундаментох, цо потвердзүе и його уж дзешенрочна добра робота. Престо Владови Дудашови и на тим – на тей добреј основи за терашню и дальшу роботу у нашим театре и вообще, култури – дзекуем у мене шицких нас. Бачи Владо – ище вельо здравя и же бизме ше и надалей ѿ частейше стретали и дружели!

VII

**ШЕСТИ ПОЕТСКИ НЁТКИ
МЕЛАНИЁ ПАВЛОВИЧ**

Поэзії за дзеци (вибор)

МЕЛАНИЯ ПАВЛОВИЧ

Поэзия за дзеци (вибор)*

Шести *Поетских ніткох* у Предшколскай установи
„Герлічка” у Коцуре, 7. 11. 2013.

* Мелания Павлович, Белави лет - Меланија Павловић, Плави лет,
Нови Сад, 2009, 6-29, преклад зоз руского языка на сербски
мр Лука Гайдукович и Дюра Латяк

У СНУ БИВАЮ

У сну биваю
валали, хижи,
и слон и мачка,
миши и ѿжи.
Ту бива хмарка,
слунко и дуби,
лєси брезово,
думки ружово
и дробна тарка.
Ту бива щесце
и радосц
и вельо мали,
вельки любови –
надїї нови...

Кажди сон
найдзе даяки дом.
А у нїм
вельки чаривни квет
зоз котрим
ше найдзе
чудесни швет.

У СНУ СТАНУЈУ

У сну станују
села, кровови,
и слон и мачак,
јеж и мишеви.
Ту је облачак,
сунце, храстови,
брзâ дружине,
мисли ружине
ситне трњине.
Ту станује срећа,
и радост,
и многе мале
велике љубави –
наде глас убави...

Сваки сан
себи пронађе дом.
И у њему
велики чаробни цвет
којим се
открије
чудесан свет.

БЕЛАВИ ЛЄТ

Спущела ше єдна хмарка
на малого Дарка.
До уха му пошептала
и на кридла своё вжала.

Лєца, лєца по вселени
вєдно зоз сном облапени.

ПЛАВИ ЛЕТ

Спусти се облачак-барка
на маленог Дарка.
Увце му шаптом поглади,
на крила своја посади.

Лете, лете по селени
санком слатким загрљени.

СЛУНКОВО КОСТИРАН€

Цо слунечко фриштикує?
Ша росичку попивкує.

Цо слунечко полудньює?
Криги ляду олїзує.

Цо же слунко є пред спанє?
Слуха птичкох чвириканс.

ЧИМЕ СЕ ХРАНИ СУНЦЕ

Шта сунашце доручкује?
Бисер-росу посркује.

Шта сунашце руча сласно?
Коцке леда лиже страсно.

А шта једе пред спавање?
Слуша птица цвркутање.

БУДЗЕН€

Кед бешеда о будзеню,
то кажде з нас пове
же го зоз гласканьом
дано дахто будзи.
Але мн€ интересує
же хто дзень пребудзи?

Кед ше Жем обраци
коло своей осовини,
махн€ з руку родзини,
з пирнагох ше вец позбера
и зоз ноцу посцель чера.

БУЂЕЊЕ

Кад о буђењу причамо,
свако од нас каже
да га зором неко
миловањем буди.
А мене више занима
ко нам дан пробуди?

Кад се Земља окрене,
склона својој осовини,
махне руком родбини,
постельину сву покупи
и ноћи кревет уступи.

ЯР У МОЇМ ШЕРЦУ

Суши под ногами лісце
з древох опадане.
Єшень прешла...
Парки и загради:
квитки, древка, трава...
шицко уж поспане.

А у моїм шерцу яр
тераз почина.
Красне чувство
го преляло
ци го шерцо
ище потадз
нє зазнало...
Знемирене
ми постава.
Перша любов
го напава.

ПРОЛЕЋЕ У МОМ СРЦУ

Шушти под ногама лишће
с дрвећа опало.
Јесен прође...
Паркови и баште:
цвеће, крошње, трава...
све је поспало.

А у срцу се мом сад
буди пролеће.
Миљем срце
устрептало
какво никад
није досад
упознало...
Слатки немир га
осваја.
Прва љубав га
напаја.

ЯРНІ ДАРУНОК

Идзе диждзик:
кап, кап, кап!
Кед же можеш,
ти го влап!

Умий руки
и кущичко
себе, шестри,
умий лічко.

То диждковка
з єдней хмари,
то дарунок
наш од яри.

ПРОЛЕЋНИ ДАР

Пада киша:
кап, кап, кап!
Ако можеш,
ти је – шћап!

Пери руке
и малкице
себи, сестри,
умиј лице.

Та кишница
с неба паде –
пролеће нам
дарак даде.

МОЙО ЦИПЕЛИ

Кед я рано станем,
вше сом барз весели.
Сам ше пооблекам,
сам чухам ципели.

Ципели вше мойо
крашн€ овиксаны,
а и на швицацо
з щетку вигласкани.

Кед својо ципели
вше сами чухаме,
вецка их од блата
баржей чувац знаме

МОЈЕ ЦИПЕЛЕ

Кад јутром устанем,
радошћу дух бистрим.
Сам се тад облачим,
сам ципеле чистим.

Ципеле су моје
добро навиксане,
и до самог сјаја
четком изгланцане.

Кад своје ципеле
тек сами четкамо,
од блата их, богме,
све боље чувамо.

ПРАВИ ТОВАРИШ

Гоч одлични вон ма успих,
та и справоване,
вон не пишни и не гербни
– скромне ма тримане.

Помага нам при задачох
и сцело укаже.
Товаришска щира любов
гу ньому нас вяже.

Не скупи є, не себични
– то видзиме велї.
И остатнї фалаточок
вон з нами подзелї.

Нікому вон не завидзи,
не жадни є слави...
Таки красни ма прикмети
лєм товариш прави.

ПРАВИ ДРУГАР

Мада је одликаш стамен,
влада се примерно,
не горди се и не хвали –
понаша се смерно.

Са нама ради задатке,
радо показује.
Искрена другарска љубав
с њиме нас везује.

Није шкртац ни себичник,
то баш свако вели;
и последњи комадић
он с нама подели.

Никоме он не завиди,
нити тежи слави.
Таква дивна својства има
само другар прави.

КЕЛЬО ВРЕДЗИ ДОБРОТА

Яни прави авиона,
правда, зоз паперу.
Брат и шестра упрекосца,
ровно му их беру.

„Не рушайце мојо ствари,
кед вам крашн€ гварим.
Будзце добри, та по єден
вец и вам направим!”

Так, без лярми, битки, звади
послухали брата.
Мац гварела же доброта
вредзи вельо злата.

КОЛИКО ВРЕДИ ДОБРОТА

Јанко прави авионе,
од папира, зна се.
Брат и сестра пркосе му.
Вуку их преда се.

„Не диражте моје ствари,
кад вас лепо молим.
Буд’те добри - по један Ѯу
и вама да створим!”

Тако, без ларме, без свађе
послушаше брата.
Мати рече да доброта
вреди много злата.

НЇТКА

Єст єдна нїтка
цо братох и шестри
до єдней громадки збера;
дзвери им
єдного дома отвера.

Єст єдна нїтка,
цо вяже людзох
гоч су и розшати ширцом по швеце.
Та чи то любов,
чи товаришство,
чи може дацо треце?

НИТ

Има једна нит
што браћу и сестре
у један кружок претвара;
врата им
једног дома отвара.

Има једна нит
што спаја људе
расуте светом где их судба свила.
Је ли то љубав,
или другарство,
ил' нека трећа сила?

ПОРАДА ЗОЗ ОЦОМ

– Оцец, пойдзeme до кина,
бави кавбой Джими.

– Ша, цошка сом прехладзени...
Док ми прейду жими.

– Оцец, послухай дакус,
лем най ци прочитам
мой состав о маю...

– Ша, тото сом слухал влонії.
Нет ту ніч нового,
и други то знаю...

– Оцец, будземе шах бавиц?

– Процивнік ши слаби.
Лепшe идз до баби,
та овоци принеси.

– Гей, гей. А ты, оцец,
док я ходзим
лем кущичко
най оддримеш.

РАЗГОВОР СА ОЦЕМ

– Тата, хајдемо у кино:
игра каубој Чими.

– Ма, прехлађен сам помало...
Кад ме здравље прими.

– Тата, послушај на трен,
тек да ти прочитам
свой састасв о мају...

– Ма, то сам лане слушао.
Нема ту ништа ново,
и други то знају...

– Тата, а шах да играмо?

– Мешаш потезе јаке.
Болье ти до баке,
по воће одшетај.

– Да, да. А ты, тата,
док ја поћем,
бар малкице
још одремај.

ОДПОЧИВОК

Прецо поток так понагля?
 Идзе на госцину?
 Może там, на другим kraю,
 ма блізку родзину?

Рано, през дзень, а и вноци
 віше єднак путус.
 Чи го там, на другим kraю,
 радосць обчекує?

Чи вон дараз одпочива
 кед же барз вистане?
 Цо ше зоз нім теди случи
 кед го влапи спане?

А поток лем мирно чече
 и шушоци сциха,
 бо кед стане зоз роботу,
 цек його висиха.

ПОЧИНАК

Зашто поток тако брза?
 У госте ли ѡиска?
 Можда га у другом kraju
 чека својта блиска?

Јутром, дању, чак и ноћу,
 зането путује.
 Да ли га у другом kraju,
 радост очекује?

Да ли барем тад почива
 кад умором страда?
 Шта ли се са њим дододи
 кад га санак свлада?

Поток само даље тече,
 жубор тише дахне;
 јер када и он умукне,
 ток му тад пресахне.

VIII

ЗДОГАДОВАНЯ

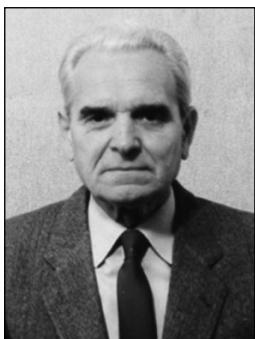

Дюра Латяк

ЯНКО РАЦ (1930 – 2013) И ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

Янко Рац, новинар, длугорочни редактор часопису за дзэци „Пионирска заградка”, педагог и писатель за дзэци. Ёден ё з перших руских новинарох у Рускай редакцыі Радио Новога Саду од 1950. року. Народзел ше 10. фебруара 1930. року у Руским Керестуре, точнейше: на салашу у рускокерестурскім хотаре. Основну школу закончел у Руским Керестуре, а и нізшую гімназію з малу матуру тиж у тым валале. Висши класы гімназіі з вельку матуру, часточно поряднє, а часточно позарядово (1948-1952), закончел у Вербаше.

Янко Рац спада до перших генерацыйох нашей гімназії, котра основана на початку 1945. року, а почала з роботу 25. фебруара спомнутого року. Яке знане и виховане здобули тоти перши школьніе доказуе факт же скоро шыцкі тоти цо закончели средні и високі школы, були и ношітеле культурнаго жывота наших людзох скоро по шыцкіх местах дзе жио. Такі бул и наш Янко и тэди кед робел як новинар у Рускай редакцыі Радио Новога Саду, и тэди кед робел як наставнік у Новім Орахове и Руским Керестуре, а найбаржей тэди кед постал главни и одвічательны редактор нашага мешачніка за дзэци, або источашнє и як главни и одвічательны редактор младежскага часопису, а и тэди кед волонтерски робел як секретар Дружтва за рускі язик, литературу и културу, а потым як його предсідател.

У Рускай редакцыі Радио Новога Саду робел коло два роки (1950-1951) як новинар и спікер, а веџ ше опредзел за дальше школаване. По законченю велькай матури упісал студіі на висшай педагогійнай школы у Новім Садзе (група за біологію). По успішним законченю студійох, од 1955. по 1959. рок робі як наставнік у основнай школы у Новім Орахове, а веџ од 1959. по 1962. рок як наставнік біології у висших класох основнай школы у Руским Керестуре. Нет сумніву же вон под час роботы у Рускай редакцыі Радио Новога Саду добре упознал наш літературны язик, бо у чаше кед ё у Керестуре наставнік біології, вон виклада и мацерински рускі язик руским школьніем Средній економічнай школы у Кули. Алё, з оглядом на то же тоти школьніе шыцкі були з Руского Керестурса, настава мацеринскага язика отримава у просторійох основнай школы у тым валале. Як у веџе нагадох окреме наглашава Янко Рац, тот предмет бул обовязні за тих школьніем и оцена з нього упісвана до свідоцтва.

Од 1963. року, дзекуючи новинарскому іскуству, здобутому ище под час роботы у Рускай редакцыі Радио Новога Саду, ангажавані ё на служносці главнаго

и одвичательного редактора дзецинскаго часопису „Пионирска заградка”, котри відавало Новинске подприемство „Руске слово”, котрому тэди шедзиско було тих у Руским Керестуре. На тей должності остал аж по адход до заслуженай пензіі 1992. року. Треба ту спомніц же, попри спомнутаго часопису за дзеци, вон од 1972. по 1974. бул і перші главни и одвичательны редактор младежскаго часопису „МАК” (Младосць-активносць-кreativносць).

Янко Рац од самога снованя бул активны член Дружтва за рускі язык и литературу¹. У періодзе 1975–1984. року бул і секретар Дружтва за рускі язык и литературу, як трэци по шоре од його снованя² а 1986. по 1988. рок бул на функцыі предсідателя Предсідательства Дружтва³.

Янко Рац бул выбраны за секретара Дружтва праве тэди кед воно почало відаваць свой рочны гласнік „Творчосць” і на тей должності бул полны дзешец рокі. Од 1976. по 1980. рок вон у тым гласніку зоз свойма звитамі заполнює рубрику „Хроніка Дружтва”, цо і потвердзяе зоз свім подпісом. У 1981. року тата рубрика не подписанана, але по стылу пісання мож препознаць жа автор и на тот завод Янко Рац. У 1982. року вон опрез свойго подпісу пише же „пририхтал”, цо ніякім концом не зменшуе його авторство у тай рубрики. На істі способ Янко Рац подпісуюе рубрику „Хроніка Дружтва” у рочніку „Творчосць” і у 1983. року, а у 1984. року тата рубрика знова не подписанана. Як дознаваме зоз „Хроніки Дружтва”, обявенай у рочніку „Творчосць” число 11. за 1985. рок, на рядовей Скупштагі Дружтва, отрыманай 8. фебруара 1986. року, Янко Рац выбраны за предсідателя Предсідательства Дружтва зоз дварочным мандатом, Гаврийл Колесар, уж по другі раз на два рокі, выбраны за секретара. З таго мож заключыць же од конца 1983. року у наступных штирох роках зміст рубрики „Хроніка Дружтва” віполнёвал зоз свойма звитамі новы секретар Гаврийл Колесар.

Янко Рац барз педантно окончаваць свою секретарскую должності, гоч за туту роботу не бул плацены. У його звитох о роботы Дружтва и його органах и целох представена ясна сліка рочніх результатох тэй нашай асацыяціі. Так вон у своеі статі о роботы Дружтва за 1976. рок, под насловом *Подружніцом придаць векшу увагу*⁴ споміна же подружніці Дружтва по валалох нова форма діяльносці и же вони не вшадзі почали з роботу. Прето вон констатуе же не превозишли узкі рамікі свой діяльносці и же не маю таго дружтвене значене які бы требали маць у месце, односно општні. Прето констатуе же з якім кроком и квалитетом будзе вітвзорыўана ровноправносць рускага языка з другіма языкамі народох и

1 Так ше Дружтво тэди волало и так было registered аж по 2000. рок, кед ё пререгистроване на ДРУЖТВО ЗА РУСКІ ЯЗЫК, ЛІТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ.

2 Як зазначене у рочніку Studia ruthenica, число 4, зоз 19941995. року (бок 192), перші секретар Дружтва у періодзе 119701973 була Марія Горнік, другі по шоре, у періодзе 19731975 бул Юліян Каменіцкі. Як трэци, у періодзе 19751984, бул Янко Рац

3 Істе, бок 192.

4 „ТВОРЧОСЦЬ” ч. 2/1976, боки 61-62.

народносцох у Войводини, у велім завиши од шицких членох, а окреме особох котри ще находза у руководствох комисийох, секцийох, активох и подружніцох.

Зоз Рацового звиту о роботи Дружтва и 1977. року⁵ дознаваме же ще його Вивершни одбор ангажовал на уставней трансформації Дружтва медzi першима у Покраїни, ал€ же тогу його активносц нє провадзела и активносц активох и подружніцох. Розпатраюци результаты у роботи секцийох, Рац позитивно оценюе роботу Лингвистичнай секції, напоминаюци же план роботи на виробку сербскогорватскоруского словніка цалком реализованы, же у „Творчосци” за 1976. рок бул видрукованы оглядны табак и даты на явне розпатране, а же Редакция обединела думаня з явней дискусії о оглядним табаку Словніка, прилапела дзепоедни оправдани сугестії и запровадзела их у своеі роботы. Тиж так, констатуе же и комисії за проблеми терминології и за утвардзоване терминох порядне робели. Позитивно оценел и роботу Секції за науковагледовацку діялносц, а же Секция лекторох и прекладательох, гоч и несистематично провадзела роботу коло чистоты языка у редакцийох, прекладательных службох и школох, констатавала нєвиедначеносц языка и же було частого одступаня од утвардзеных нормох. При тим похвално оценюе роботу на утвардзованю терминології з биології и физичного виховання. Позитивно ще висловел и о роботи Секції за виучоване руского языка у 1977. року, як и Секції за литературу и Секції за зазбероване и виучоване народного скарбу.

У Рацовим Звиту о роботи Дружтва у 1978. року⁶ нашу увагу прицгла информация же Лингвистична секция прэйг Комисії за Правопис подзелела членом задатки за 1979. рок по буквох. Окреме импресивно дійствуе информация же Секция за науковагледовацку и видавательну діялносц робела на реализованю лингвистичнай картотеки руского языка и же обробела понад сто тысячи матрицы, за котри остало лем уазбучоване, а же ще роботи на ретроспективней библиографії Руснацох у Югославії одвивали по утвардзеней динамики.

На тот завод Рац афірмативно пише и о роботи Секції лекторох и прекладательох, споминаюци же окончена анализа провадзеня усного и писаного висловівання у школох, же розпартrena єдна часц терминох и же ёй члени активно участвовали на Совитованю о языку и литературы⁷. При тим и робота Секції за литературу позитивно оценена, окреме после Митингу поезії и музики младых у рамикох „Червеней ружі”. Визначене же тата Секция у рамикох уж спомнутого Совитованя о языку реализovalа рецитал, як колаж текстох Миколи М. Коциша,

⁵ „ТВОРЧОСЦ” ч. 3/1977. боки 86-89.

⁶ „ТВОРЧОСЦ” ч. 4/1978, боки 82-86.

⁷ Ту слово о совитованю на тему „Стан и розвой руского языка и литературней творчосци”, отриманым у Новим Садзе 7. и 8. децембра 1978. року у просторийох Матици сербской, котре организовало Дружтво, ведно зоз тедишинім Лекторатром за руски язык Філозофского факультета у Новим Садзе, з нагоды 50-рочніці од народzenia Миколи М. Коциша.

под насловом „Чом таake кратке небо на востоку”. Секція за зазбероване и виучоване народного скарбу робела на записованю усній народней творчосци на магнетофонску пантліку у Руским Керестуре и Коцуре и на салашох медзи Керестуром и Коцуром и Кулу, а же у часопису „МАК” предлужена акція на зазберованю старих фотографийох.

Значне ту спомнуц же у додатку рочніка „Творчосц” число 5/1979 на боках 65-105 Янко Рац обявел *Словнік биологійних термінох и виразох; сербськогорватськоруски*⁸, котри послужел як драгоценна помоц у наставі биології у школах з руским наставним язиком.

У Звиту за 1980. рок Янко Рац детально описує роботу Дружтва у 1980. року⁹, окреме наглашуюци же у спомнутим року означена дзешецрочніца Дружтва, але *роботно!* Тиж так, наводзи же предвидзене же би ше з тей нагоди организовало совитоване, на котрим би „mr Юлиян Тамаш участвовал зоз тему *Проблеми вредновання літературних ділох у рускій літературі*, Дюра Папгаргай зоз тему *Народношлебодітельна борба и революция у рускій літературі*, и Ирина Гадри Ковачевич зоз тему *Руска література у контексту югославянских літературох*¹⁰. Визначене и же окремна увага була придана „потерашній и утвердзованю дальшай діяльносци Редакцій гласніка Дружтва „Творчосц” и источасно за главного и одвичательного редактора гласніка меновани *Дюра Латяк*, на место дотедишнього *Дюри Варги*, „котри туту роботу пейц роки успишно окончовал”¹¹. Зоз того звиту дознаваме же у 1980. року Дружтво мало 388 членох.

Хроніка Дружтва у Звиту за 1981. рок¹² дакус иншак концептуалана, але и надалей облапя змісти як и предходних роках, але их тераз не подписьце Янко Рац, гоч их вон, як секретар, пририхтал до друку, але тераз подписане *Предсідательство*.

8 Обробел коло 2700 фахово термини.

9 ТВОРЧОСЦ” ч. 6/1980, боки 114-121. Треба надпомнунц же „Творчосц” виходзела по законченю рока, т.е. у слідуючим року, та у ней віше обявійовани звит за тот рок котри означени на рочніку.

10 На жаль, у тим звиту, ані з познайомых звитох нет інформації чи таке совитоване и отрымане. Спомінае ше у Звиту о роботі Секції за літературу у 1981. року лем же з нагоди означования 10-рочніцы Дружтва „удатни рефераты поднессли И. Г. Ковачевичова и Ю. Тамаш”. Не наведзене же чи то були тоти рефераты цо були предвидзены у Звиту за 1980. рок. Шлідзаци за точнейшим податком, пренашли зме у новінох „Руске слово” число 6 (1862) од 6. фебруара 1981. року (бок 12) же тоти „удатни рефераты” на горе наведзены теми були прочитані на Рочнай сходзкі Дружтва, отрыманей 31. януара 1981. року у Новим Садзе, у просторыйох КУД „Максім Горкі”. Але ше реферат котри мал пририхтац Дюра Папгаргай не споміна. Зоз того заключуеме же ані не был прочитані.

11 Треба надпомнунц же ше должносты главного и одвичательного редактора рочніка „Творчосц” окончовало волонтерски, а од 1980. року му одредзены мандат на два роки. Так Дюрови Латякови мандат тирвал у періодзе 1980-1982, за числа 6 и 7, потым Гаврилови Колесарови у періодзе 1982-1984, за числа 8, 9 и 10, а веци Ирины Гарди Ковачевич од 1985. року надалей, за число 11...

12 „ТВОРЧОСЦ” ч. 7/1981, боки 34-49.

И Звит о роботи Дружтва за 1982. рок¹³ не подпісую Янко Рац, але остало зазначене же на Рочній схадзки записнічар бул вон, та мож предпоставиц же вон и порихтал до друку цалу рубрику под назву „Хроніка Дружтва”.

Хроніку Дружтва у рочніку „Творчосць” за 1983. рок¹⁴ знова подпісую Янко Рац. На тот завод його звит облапел період од 1980. по конец 1983. року. Зоз Звіту видно же Дружтво дало велике доприношене у ришованю термінологійних и других лінгвістичних питаньох руского язика, збогацованию воспітнообразовней роботи на руски языку, порушованю роботи літературних секційох младих, чуваню традицийох культуры и стимулованю новей творчосци, як и фаховому преучованю и публікованю вредносцюх рускай культуры.

Нашу увагу у спомнутим звиту прищагла інформация же науково проекти котри були розпочати у рамикох Дружтва пренесени на Студийну групу за руски язик на Філозофским факультету у Новим Садзе, з цильом же би ше обезпечело високи фахови приступ и поступнє до роботи уключовали нови моци яки вирастаю медзи студентами руского язика и літератури (подзагнул Дю. Л.). Але, у рамикох Дружтва остали два науково проекти, и то: *Лексикологійна картотека и Бібліографія югославянских Руснацох*, котри ше приводза гу концу и рихтаю за дальше хасноване.

Хроніку Дружтва у рочніку „Творчосць” за 1984. рок¹⁵ вироятно приріхтал Гавриїл Колесар, як нововибрани секретар Дружтва з дварочним мандатом, гоч то децидно не назначене.

Зоз сигурносцу мож заключиц же и Хроніку Дружтва у спомнутим рочніку за 1985. рок¹⁶ приріхтал Гавриїл Колесар, бо му то бул закончующи други рок у мандату секретара. То потвердзує и його інформация у спомнуетай рубрики же на Рядовей рочній скupштини делегатах Дружтва за руски язик и літературу, отриманей 8. фебруара 1986. року за предсідателя Предсідательства у идуших двох роках вибрани Янко Рац, а за секретара у другим дварочним мандату вибрани Гавриїл Колесар.

Як редактор дзецинскаго часопису, Янко Рац од 1963. року почал писац и літературни твори за дзеци. Приповедки му прекладаны на сербски, українски, словацки, албански и турски язик; автор ё и вецеј учебнікох за основни школи, а дал значни допринос и у приріхтованю и обявівованю термінологійных словнікох, окреме зоз обласци біології.

Та, заш лем, найвекше число його написох друковане у часопису за дзеци „Піонірска заградка” котру ушорйовал блізко 30 роки. Велі з ніх маю и літературни характер, та мож повесц же були и предходніца за його определененя на публіковане таких творох у окремых книжкох.

13 „ТВОРЧОСЦЬ” ч. 8/1982, боки 82-95.

14 „ТВОРЧОСЦЬ” ч. 9/1983, боки 92-111.

15 „ТВОРЧОСЦЬ” ч. 10/1984, боки 99-110.

16 „ТВОРЧОСЦЬ” ч. 11/1985, боки 84-101.

Автор ё двох прозных кніжкох за дзеци: *Мойо и твойо слички* (1975) и *Лесаров любімець* (1986). Попри тим, преложел зоз сербскага на наш язик *Выбрани приповедкі* Велька Петровича (1984), а значне число оригиналных роботох, информативных и литературных, обявел у часопису „Шветлосць” и Народним календре у періодзе од 1967. по 1983. рок.

Анализуюци прозну творчосц Янка Раца у Исторії рускай литературы, др Юлиян Тамаш споміна же ю характеризує амбіция же би його твори були так воланы „сличкі”, же ше зоз тим наглашую ёх фотографска природа у смыслу найдошліднейшаго реализма дзе ше животна подія зачина и закончує з таким шором и на таки способ як цо то у приповедкі виприповедане, и заключус же Рацова кратка приповедка з часци споведз з вчаснаго дзецинства а з часци фотография живота дзецео коло писателя.

Мож ше и соглашиц зоз таким заключеньем, бо не мож виключоиц факт же Рац свойо „сличкі” обяйвал у „Пионирскай заградкі” на ограничэнім простору и з концепцийно ясно одредзену дидактичну наменку.

Року 1970. Новинско-видавательне подприємство „Руске слово”, тераз уж зоз шедзиском у Новым Садзе, додзелёло му Другу награду за дзецинскую драмску сличку „Златны дзеци”, котра була на вецей заводи емитавана у руских емисійох за дзеци прэйг габох Радио Нового Саду. При тим мушиме спомнуну же Янко Рац участвовал и як глумец у веліх радио драмох за дзеци и за одроснутых, а еден час и на театральнай сцени у Руским Керестуре.

После одходу до пензій врацел ше жыц до Руского Керестура.

Умар у новосадским шпиталю дня 24. септембра 2013. року, после чежкей хороти, у 84. року живота. Похвани ё на теметове у Руским Керестуре дня 25. септембра 2013. року.

Др Михайло Фейса

ПРОФ. ДР МИХАЛ ТИР – СЛАВИСТА-СЛОВАКИСТА И ПОЗНАВАТЕЛЬ РУСКОГО ЯЗИКА

Проф. др Михал Тир народзени 26. октября 1942. року у Пиньвиц, дзе закончел и основну школу. Гімназию закончел у Бачким Петровцу. Університетськи студії словацького язика закончел на Філологійним факультету у Београдзе 1967. року. Року 1973. одбранел магістерську роботу *Гласова система словацькій бешеди Бачкого Петровцу*. Року 1987. здобул докторат філологійних наук за дисертацію *Числа у словацьким і сербскогорватським языку*.

Робел перше у основнай школи у Гложанох (1963/64), потым у видавательней хижи *Обзор* (1967–1969) и у Заводзе за видаване учебнікох у Новим Садзе (1969–1975), же би почал робиц на Новосадским университету. Организацыйно бул вязани за Оддзелене за словакистику Філозофскага факультета, однак, як порядни професор, и пошол до пензії. У періодзе од 1989. по 1994. рок бул и продекан Філозофскага факультета.

У научовых кругах проф. др Михал Тир бул припознати лингвиста, слависта-словакиста – дескриптивиста и компаративиста. Попри велького числа научовых работах, публиковал и два монографій. Перша ма наслов *Присловки у літературним словацким и літературним сербскогорватським* (1991), а друга *Словацки у Праги: студії зоз конфронтативней и примененей лінгвістики* (2004). Преподавал на Філозофскім факультету у Братиславі, на Філологійним факультету у Београдзе и на Педагогічном факультету у Зомборе. Автор ё и учебніка словацкого язика за основнай школы. Скоро три дэцени ё бул рецензент учебнікох словацкого язика Заводу за учебнікі. Од снованя Заводу за культуру войводянских Словакох (2008) бул член Управнаго одбору. Професор Тир бул предсідатель Дружтва словакистох Войводини (Словакистичнага войводянскага дружтва) и член Координацыйнаго одбору дружтвох за языки, литературу и культуру, Дружтва за применену лінгвістику Войводини, Славистичнага дружтва Сербії и Дружтва язичных наукоз зоз Братислави.

Окреме треба визначыц же бул и член Дружтва за рускі язик, литературу и культуру, член редакцій Дружтвовага гласніка и, генерално патраги, велькі почитователь Руснацох и іх язика. Бул учаснік научовых сходох Дружтва, а у часопису *Studia Ruthenica* му обявени и два научово работи. Перша робота ма наслов „Русинистика з аспекту славистики” (*Studia Ruthenica* 10, 2005, 32-36) а

друга „Еugen Паулини о руским / русинским языку” (*Studia Ruthenica* 15, 2010, 55-58).

У наведзеных работах проф. др Михал Тир сумираве попатрунки словацких лингвистох Еугена Паулинія, Йозефа Штолца и Штефана Швагровскага, хторы ше одноша на язык Руснацох у Войводині. Так, наприклад, Тир за вінімно значну часць у монографії *Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť* Еугена Паулинія трима поглаве пошвецене культурним языком словацкого народа од 16. по 18. вік, у хторим автор бешедзе о культурним стредньословацким языку, культурним заходнословацким языку и культурним восточнословацким языку. Паулини заключае же ше руски литературны языок розвил од культурного восточнословацкого языка.

Факторы хтори допринесли осамостойованню руского языка, по Михалови Тирови, шэйдзешатих роках 20. віку найлепшее поясняе Йозеф Штолц. Кед слово о ситуации при Руснацох по Першай шветовай войни, вон видзелюе шлідуюци Штолцово слова: „За словацкі літературні языки их (Руснацох) ніч не вязало. Одредзене одношене было евідентне лем та церковнославянскому як свойому літургійному языку. Од русійського и українського языка були oddalenі. И так вибрали власні діялекат. Габор Костельник ... кодифіковал літературні языки хтори уведзены до школох як наставни языки, до преси и літературы. З тим крохайом ше грекокатолікі у Югославії дистанцівали од українського и русійського языка и указали на факт же ані ёден, ані други языки не тримаю за завичайни ...”

Штефан Швагровски, по Тирови, спомедзи словацких славистох найдетальнейше описаў конституоване руского языка. Швагровски на основы историйных жридлох потолковал приходзене Руснацох до Бачкей и Сріму и организоване церковного и школскага живота. Пре лепши увид до анализованай проблематики, вон приказал язычну, национальну и конфесійну ситуацию у северовосточных жупаніях Угорской у 18. и 19. віку, а у окремым поглавлю разглядали походзене языка тутэйших Руснацох. Михал Тир прилаплюе становішко Швагровскага же за стандартизацію языка бул пресудны медзивойнови період. У Новім Садзе 1919. року отримаў конгрес югославянских Руснацох, дзе одлучене же литературны языок треба же би мал основу у народнай бешеды.

Друга спомната работа, медзি іншим, приноши и информацию о варистетох русинскага языка у Словацкай, Польскай и Україні, з констатацио же найдошліднейше стандартизоване праве варианта у нас. Михал Тир визначае же преламна хвилька за стандартизоване русинскага языка бул семінар о русинскім языку, хторы отримаў у новембре 1992. року. Тэди ёден стандарт уж бул кодифікованы (наш руски языок у Сербії и Горватскай, одн. у бувшай Югославії), а требало кодифіковац русинскі языок у Словацкай, Польскай и Україні. Аналізуюци кожды витворены вариетэт русинскага языка, хторы публікованы у монографіі *Rusiňškiy jazyk* (ред. П. Р. Магочи, Ополе 2004,

друге виданнє 2007), професор Тир, по нашим думанню точно, заключує же пре-дійствованнє социолингвистичких факторох пришло до значних розликох медзі существуюціма варыянтамі и же просто нemoжліва кодификацыя единственаго русинскага язіка.

За свою вкупну діяльносць проф. др Михал Тир наградзованы на вецеі заводы. Видзелюеме Награду Здружэння войводянских словакистох (1990), Повелю Югославянскага дружтва за применену лингвистику (2003), Награду Культурно-просвітнай заедніцы Сербії (Златна значка, 2001) и Памятну медалью Універзитета Коменскага за доприношэнне у області словакистики и ей пропагаваннے у швеце (2004).

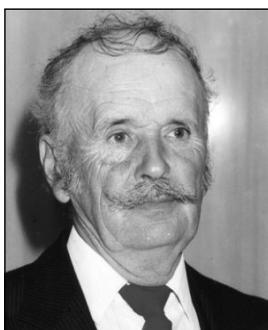
Бориша Миличевіч (перши з лівого боку) и др Михал Тир (штварти з правого боку) на сходзе о рускім языку и литературы у Новым Садзе (2010)

Др Михайло Фейса

ВЛАДИМИР САБО ДАЙКО – ВИНЇМНО АКТИВНИ КУЛТУРНО-ПРОСВІТНИ ДЇЯЧ

Владимир Сабо Дайко (09.11.1928, Коцур – 25.12.2013, Коцур) бул винїмно активни културни дїяч и инициатор веліх культурно-просвітних активносцюх у Коцуре. Робел як бібліотекар, глумел и режирав. Обявел на дзешатки писнї, приповедки и єден дзецински роман.

Понеже под час Другей шветовей войны коцурска читальня була заварта, а кнїжкі порозношени по обисцюх, значне доприношене обновйованю ей роботи, попри Миколи Гардия, дал и Владимир Сабо Дайко. Читальня зоз роботу почала 1953. року, а ей перши бібліотекар бул Сабо Дайко. Як бібліотекар робел по 1955. рок.

Владимир Сабо Дайко бул режисер и глумец у своїх (и не лем у своїх) театральных фалатах. Режирав напр. *Франтовнїцу* (1963), *Заврачане благо* (1964) и *Стецка* (1965). Гу тому, вон и ідейни творитель и организатор перших Стретнуцюх дзецинскаго театру 1993. року, хтори приведли до оживйованя дзецинскай драмы у Коцуре. Стретнуца дзецинскай драмскай творчосци (отримани седем раз) организовали Подружнїца Дружтва за руски язик, литературу и культуру, Месни одбор Рускай маткі и Основна школа „Братство единства”.

Владимир Сабо Дайко бул и ідейни творитель и єден зоз сновательох Рускай маткі, ей активни, а потым и почесни член. Бул и єден з найактивнейших членох Дружтва за руски язик, литературу и культуру (уписані под ч. 368/1980), як и председатель Скупштини КПД ДОК – Коцур од снованя (2007). Сабо Дайко ше у кождэй нагоди закладал за очуване и розвиване руского языка и, вообще, рускосці.

Найвецей писал приповедки и писнї. Обявйовал их у *Руским календаре*, *Шветлосци*, *Заградки*, *Руским слове* („Літературним слове”), *Ерату над Коцуром / Күцуром* и других публикацийох.

Цо ше дотика поетской творчосци Владимира Сабо Дайка, тримаме же писнї *Ноц на салашу* и *Визия оцовщини* уключочую авторово найчастейши и найуспишнейше обробени теми у його поезій. Медзи найдудатнейшими писнями му и *Чловек и ровнїна*, *Я гледам, Дзецко Бачки*, *Мац Рускіня*, *Балада о Руснакови* и други.

Владимир Сабо Дайко ше як прозаіст окреме визначел. У прозней творчосци обявел коло 25 приповедки. Мож повесць же забліснул зоз приповедку *У бразди*, у хторей описал приход на тот швет єдного дзеячка на полю. Медзи познатшими насловами його приповедкох находза ше и *Тереза, Покаянє, Усувачу, Стрытнуце, Син, Кеди знова будземе ведно, Даремне стрытнуце и Канада, Канада*. Обявел и новелу *Санкане* и дзецински роман *Ровні цар* (1. видане 1996, 2. видане 2005), у хторим ше намагал подаровац малому рускому читательови юнака-захітніка. Понеже бул упознати зоз фактом же велі народи маю свого юнака, напр. Серби – Кральовича Марка, Англійци – Робина Гуда, Швайцарцы – Вілемса Тела ітд., Сабо Дайко жадал оможлівіц же би то бул случай и при Руснацох. Автор тих шорикох, як рецензент, лектор, а у значней міри и редактор и промотер (у неповторлівим ровнінським, салашским амбіенту, и коцурского и вербаского хотара), визначел же Владимир Сабо Дайко окреме успишни у креированю атмосфери валалскога стредку и творено заплета. Його опис жими у фебруаре (у поглавю *Кед Шандор заявляо*), опис чуваня овцох, як и опис каменцу и бурї влєце охабяю моцни и тирваци упечаток на читателя. На початку 21. вику Сабо Дайко бул єдна з ридких особох медзи Руснацами хтору характеризовал жридлови народни руски вираз. И у своєй дзевятай дэцении живота творел зоз вельку креативну енергію. КПД ДОК – Коцур му до комп'ютера унесол и обезпечел рецензованс ѹого нового, а по нешкіа непублікованого дзецинскаго романа под насловом *Кеша*.

Не беззначне наглашиц же Владимир Сабо Дайко каждого року участвовал на Медзинародним фестивалу гумору и сатири *Коцурска чутка*, на хторим ше зявівал зоз, цо ше його дотика, нову літературну форму – афоризмом, оштро критикуюци насампредз морални пад нешкайшого человека. За свой афоризми бул и наградзовані. Видзелюю за туту нагоду ёден: *Док зме були мали та нам дідове и бабы приповедали сказки. Тераз тому ролю превжали политичаре.*

Непроповедзено почитовал русийских писательох Толстое и Достоевскаго, а о Костельникові написал: „Серби малі Вука, Чарногорцы малі Негоша, ми Руснацы малі др Гаврила Костельника. Вукові и Негошові було легчайше, бо вони малі помоцнікох. Костельник мушел сам шицко. Место же би му помогалі тоти цо му булі генерація, а цо булі мадяроне, слугове режиму, вишмейовали го, исто як и Духновича, же пише на парагіскай, хлівовей бешеди. Щесце же Костельник не обращал увагу на такі критики. Спатраюци його опус у цале, можеме одвічательно повесць же вон бул єдини руски гений ... Хто сце упознац Руснацох, не може не прочитац Костельников *Ідилски венец*, як и други його творы у хторых ше чувствуе душа руского народу”.

Здогаднімё ше з тей нагоды ещи даскеіх податкох зоз біографії Владимира Сабо Дайка. У значней міри дзекуюци Сабо Дайкові, 1946. року основана шаховска секция Фодбалскаго клуба *Катюша*, а на першым першенстве Коцура праве вон освоіл и першее место. Бул и дописователь

Руского слова. Порушовал и сновал значни коцурски културни збуваня, а, медzi иншим, и идеину обдумал КУД Жатва. На веци заводи бул одборнік у Општини Вербас и делегат у веци управних целох. Бул член Совету Месней заєдніци, а у єдним мандату и предсидентель Совету Месней заєдніци Коцур. Бул щири вирнік и грекокотоліцку церкву не занедзбал ані кед бул дружтвено-политично найактивнейши. Його сучасніки го поровновали зоз орехом кощаком. За свою рижнородну и квалитетну діяльносц на плане културы, попри веци наградох и припознаньох, наградзени є и зоз Златну значку Културно-просвітній заєдніци Сербії, Београд.

Владимир Сабо Дайко похованы у Коцуре на католіцким теметове 25. децембра 2013. року.

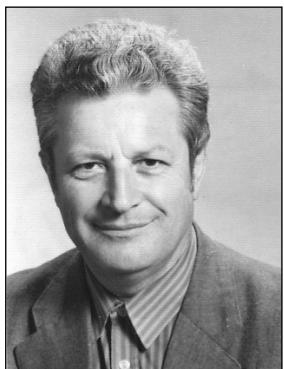
Владимир Сабо Дайко (перши з правага боку) на означаваню 80-рочніцы у Коцуре

Ирина Папуга

БОРИША МИЛИЧЕВИЧ есперантиста, поета, прекладатель

Бориша Миличевич (*Пепелевац, Куршумлија*, 14.10.1931 –*Нови Сад*, 2.02.2013), дипл. фил. есперантиста, поета, прекладателя, закончел основну школу у Куршумлиї, гимназију у Куршумлиї и Прокупљу, Филологийни факултет у Београдзе. Закончел и скраћену новинарску школу при Југославијским институту за новинарство у Београдзе. Положел фајнови професорски испит, фајнови испит за туристичког водача (зоз шејсцома странскими језиками) и фајнови банкарски испит за роботи з иножемством. Бешедовал на осем странских језикох, укључујуци и медзинародни језик есперанто. Бул судски прекладател за штири странски језики (шпански, португалски, французки, немецки).

Службовал у просвите, туризме, протоколу, робел на библиотекарских роботох, медзинародним сотрудништве з OECD-ом, на банкарских роботох з иножемством, банкарских тарифох и стандардох. Есперантиста постал як студент у 1953. року у Дружтве есперантистох з Београду. Року 1954. путовал на бицикли од Улму до Паризу и од Паризу по югославијанску границу. Окончовал рижни важни функцији у есперантских дружтвох и союзох. Од јуния 1984. року бул директор Институту за есперанто Сербији и мал Ц-диплому Институту (професор есперанта).

Објавени му даскељо књижки о историји и структури медзинародног језика есперанта. Написал учебник есперанта за експресни курси у дозвец виданьюох од 1974. по 2004. рок у Новим Садзе (7. видане у Баня Луки 1997. року).

Објавени му даскељо оригинални писні на есперанту: *AL novaj venkoj* (До нових победох); *Klopodo* (Усиловносц); *Konfeso* (Споведане); *Vagemo* (Жадане за блукањом); *Amsento* (Чувство любови). Преложел на есперанто вељке число писньох авторох сербского, горватского, македонского, језикох националних заједнишкох у Войводини и странских језикох, а приихтал на есперанту и штири збирки/антологији прекладох писньох:

- Писні любови и родолюбия – *Kantoj de l' amo kaj petriotismo*. 14 преклади писньох 11 югославијских авторох. Ниш, 1965;

- *Lirika Poemaro el Vojvodino* (Serbio) /Лирска поезија Войводини (Сербији). Преклади писньох авторох сербского, горватского, мадјарского, словацкого, румунского и руского језика. 64 преклади писньох 43 авторох. Нови Сад, 1983.

Mi esperas amon (Наздавам ше любови). 31 преклад писньох 26 авторох зоз 18 жемох Африки, Азиј и Европи. Нови Сад, 1989;

- Poezaj donacoj (Поетски дари). 16 писнї (оригинални и преложени) 9 авторох. Нови Сад, 2003;

- Обявени му 20 преклади писньох африцких писательох у медзинародним културним часопису Literatura Foiro (Литературни саям), Враца (Болгарска), ч. 219, фебруар 2006;

- У часопису за литературу, културу и уметносц „Шветлосц”, Нови Сад, ч. 3, 2007. обявени му 15 преклади писньох 11 руских поетох;

Прекладал на есперанто и веќей писнї авторох националних заедницох у Войводини.

Заступени є у Makedona Antologio (Македонска поезия), Прилеп, 1981; Kroatia Poezio (Горватска поезия), Загреб, 1983; Moderna bosnia-hercegovina novelo, antologio (Сучасна босанско-герцеговска новела, антологија), Сараево, 1989. и Antologio de la serba poezio (1200-2000) /Антологија сербской поезиї (1200-2000)/. Београд, 1998.

Од научово-фаахових работох преложел:

- Роботу Велька Милковича: Arbaroj por produktado de nutrajoj. Anstataujoj por plugkampo (Леси за продукцију поживи. Замена за поля). Нови Сад, 1992;

- Роботу др Карла Минаї (Carlo Minnaaj): Початок математики. Кеди? Преклад з есперанта. Објавена у книжки Istorijski razvoj nauke i tehnike – избрани подручја. Баня Лука, 2008;

- Роботу Томи Бошевскога и Аристотела Тентова: Laŭ spuroj de la skribo kaj de la lingvo de antikvaj makedonoj (По трагите на писмото и на јазикот на античките Македонци). Преклад з македонскога јазика. Прилеп, 2011.

Занімал ше з библиографију есперантских виданьох у Сербији и Републики Сербской – БиГ. Објавена му Progra bibliografio - kompletigita – Sopstvena bibliografija – дополнена, Баня Лука, 2008. и 2011.

Спомнути є по прекладателней активносци у шветовей (енциклопедийней) публикациј „Esperanto en perspektivo” (UEA, Лондон-Ротердам, 1974). Представени є у „Leksikono de Aktivaj Jugoslaviaj Esperantistoj” (Leksikonu aktivnih jugoslovenskih esperantista), (Vođo, Борово, 1985), у „Енциклопедији Нового Саду”, книжка 15, MIL-MOB, („Прометей”, Нови Сад, 2000) и у „Esperantistoj en Serbio” (Esperantisti u Srbiji), (Beograd, 2006). Достал веќей рижни припознанја.

Составел Польопривредни словник французско-сербскогорватски (Нови Сад, 1972), приихтал по службеней должностиси Словник стандардизованих терминох и виразох английско-французско-сербски у банкарству (Београд, 1996. и 2002) и преложел словник столпотениискай терминологији на есперанто (скрипта, Нови Сад, 1981).

Бориша Миличевич бул дługorochni aktivni člen i velyki počitovatelia Družtva za ruski jazyk, literaturu i kulturu z Novog Sada.

Z nagodi šmerci Boriši Milichevicha, u Zavodze za kulturu Vojvodini otimana komemorativna sadažka na xtorey o živoce i roboti Boriši Milichevicha beshedoval mr Vladimir Kirda Bolhorvès, długorochni Borišov sotrudnīk, a prečitani i časzi jojgo biografií xthora objavena u Mulyazichnim biltenu „Most“ 12 (2012). Boriša Milichevich poхovani 5. februara 2013. roku na Gorodskim temetove u Novim Sadze.

Бориша Миличевич, Амалия Хромиш, др Юлиян Рамач и Ирина Папуга на Науково-фаховим сходзе у Новим Садзе (2005)

Михайло Зазуляк

ВЛАДИМИР БЕСЕРМИНІЙ – ПРОФЕСОР, ПИСАТЕЛЬ, КУЛТУРНИ ТВОРИТЕЛЬ

У вербаским шпиталю штварток, 20. марта вноци, у 68. року живота умар Владимир Бесермині - професор керестурскай гімназії у пензіі и візначни роботнік у культурі Руснацох у Войводини и Сербії, з Руского Керестура. У правім смыслу того слова бул професор своім школяром, а познейше, як одроснутым людзом, почитовани и паметаны и як просвітны роботнік, як вельки активіста у нашай культуре, поэта и писателя, языкоўшчынавца, прекладателя, фаховца у рецитаваню, глумеца и режысера, а ёден час бул и тренер рукометашох, спортски роботнік.

Владимир Бесермині народзены 8. мая 1946. року у Шидзе, дипломаваць на Філозофским факультету у Новім Садзе на групи за югославянски литературы, а як професор сербскага и мацеринскага, рускага языка, у керестурскай ОШ и тедышней гімназії почал робіц 1. септембра 1970. року. Од 1977. по 1982. рок бул заняты як лектор у Прекладательнай служби Скупштити АП Войводини, а як візначны културны роботнік, од 1982. року бул на професійнай функцыі секретара Културно-просвітнай заедніцы Општины Кула. До керестурскай школы ше знова врацел 1. януара 1988. року, одкаль пошол до пензіі у новембру 2010. року.

Як професор у керестурскай гімназії велім генераціям школярох уляя любов гу свайому рускому языку, хторы добре познал, унапредзовал и почитовал - и як фаховец и як поэта и писателя, а ище баржей як надзвичайны активіста у рецитаторскім руху у Войводини и Сербії. Ишча як школяр гімназії у Шидзе свой пісні обявівал у „Літературным слове”, а обявіены му 5 кніжкі - збирки поэзій „Очи у морю” (1969) и „Раз повем” (2003), збирка текстох „Критики, рецензіі и огляды” (2011), автобіографічны призначаки „Бешеда самім зоз собу” (2012) и збирка поэзій „З пісню поведзене” (2013, Ужгород). Пісні, рецензіі кніжкох, фахово и уметніцкі критики обявівал и у „Швэтлосци” и других выданьёх, бул рецензент выданьёх писательем и на сербскім языку, прекладаць поэзію зоз сербскага, украінскага и словацкага, котры тиж добре познал и на хторых бешедовал. На велі його пісні компонавані нашо новы шпіванкі за дзеци и за старших, першираз виводзены на „Червеним пупчу” и „Ружы”, а нешка их слухаме прэйг радио-габох и других электронских медийох.

Владимир Бесермині свой вельки и незаобиходни печац зохабел у нашай культуры, перше у своім родзеним Шидзе, а по приходу до Керестура - у Доме культуры и АРТ/РНТ „Дядя” и, вообще, у наших найзначнейших манифестацийх и фестивалох. Бул глумец и режисер дзецинских и младежских представох у „Дяді”, у младших роках водітель програмох, потым автор численіх конферансох, автор рециталах хтори виводзены на манифестацийх „Червеней ружі” и з других нагодох, бул на чоле вецеі манифестацийх тога нашого найвекшаго фестивалу, а на вецеі заводы и предсідатель його организацыйного одбору. Тиж бул на чоле Драмскаго мемориалу и „Костельниковей ёшэні”, дзе ё і ёден зоз сновательох тей манифестациі, а як предсідатель „Костельниковей ёшэні”, теды запровадзел и барз добре сотрудніцтво з найпознатшымі литературнимі менамі з Дружтва писательох Сербіі, котры приходзели на манифестацию. У Београдзе представяни и нашо писателе, так же прешірйовал спознане о Руснацах, о нашым языку, о нашей творчосци.

У рецитаторским руху бул коло 35 рокі, перше як педагог рецитаторох у керестурскай школі и Доме культуры, а потым як селектор на месных, општых смотрох и член фаховай комисіі на уровню Покраіны, чий ёден час бул и предсідатель. И то не лем за руски, але и за сербски и словацкі язык, виховал наших бувших и терашніх фаховых рукаводительох у рецитаторским руху, унапрямовал младых писательох до тайнох литератури, до правилах руского языка, младых ентузиястох до писаня конферансох и, вообще, до ангажаваня у рускай культуры и просвіти.

За работу на полю культуры и просвіти достал Златну значку Културно-просвітній заєдніцы (КПЗ) Сербії, Искри культуры КПЗ Войводини, Зарі культуры КПЗ Кула, вецеі припознання Фестивалу культуры „Червена ружа” и РНТ „Дядя” и другі.

Владимир Бесермині бул супруг, оцец и дідо, а поховані ё на керестурскім теметове 21. марта 2014. року. З пригодну бешеду над труну ше у мено культурных и просвітних роботнікох од нього одпітал Михайло Зазуляк, а од писательох, при гробе, Владимир Кошиш.

З нагоды упокоеня Владимира Бесермінія, його фамелії, до Школи и до Дому культуры сцигли и велі телеграми сочувства вецеі установох у культуры з уровня кулскай општіні и Покраіны.

*

Владимир Беермині бул ёден зоз сновательох и найвреднейших членох Дружтва за рускі язык, литературу и культуру од самих початкох та по остані рокі (у мат. кніжкі уписані ё под ч. 57/1974). Брага учасць у литературных стретнцах на научово-фаховых сходох, прекладал кніжкі. Работы-прилоги му обяйовани у часопису Дружтва „*Studia Ruthenica*”.

**НАПИСИ ВЛАДИМИРА БЕСЕРМИНЯ
ОБЯВЕНИ У ЧАСОПИСУ „STUDIA RUTHENICA” И ПРЕКЛАД
КНІЖКИ РУСКА ГИМАНЗИЯ**

1. Владимир Бесермині, Жаргони штредньошколскай младежі у Руским Керестуре (I) Studia Ruthenica 3, 1992-1993, 143-146
2. Владимир Бесермині, Учителе фамелії Бесермині зоз Шиду, Studia Ruthenica 3, 1992-1993, 335-340
3. Владимир Бесермині, Сто роки од народзеня Єлени Солонар, Studia Ruthenica 7, 1999-2000, 99-104
4. Владимир Бесермині, Граматика руского языка, Studia Ruthenica 8, 2001-2003, 72-74
5. Владимир Бесермині, 40 роки од виходзеня кніжкі „Крочай” Миколи М. Коциша, Studia Ruthenica 9, 2004, 268-270
6. Владимир Бесермині, Мелания Павлович „Ніткі”, Studia Ruthenica 13, 2008, 157-161
7. Владимир Бесермині, Янко Олеяр (80 роки од народзеня (1928-1994), Studia Ruthenica 14, 2009, 90-91
8. Владимир Бесермині, Жаргони штредньошколскай младежі у Руским Керестуре (II) Studia Ruthenica 15, 2010, 79-83
9. Владимир Бесермині, Еуфемия Бесерминьски, учителька, наставніца, директорка, Studia Ruthenica 15, 2010, 145-148
10. Владимир Бесермині, преложел текст кніжкі зоз сербскага на руски язик, авторки Ирина Папуга, Русинска гимназія, Ирина Папуга, Руска гимназія, у виданю Основнай школы и Гімназіі „Петро Кузмяк” и Дружтва за рускі язик, литературу и культуру, Рускі Керестур-Новы Сад, 2000, обсяг 224 боки

Єлена Перкович, Владимир Бесермині, Ирина Папуга и Гелена Гафіч Стойков на промоції кніжкох у Народней бібліотекі у Кули (2004)

Дюра Винаї и Славица Фейса

СИЛВЕСТЕР ДОРОКХАЗИ (1957-2014)

После кратшай хороти, 3. априла 2013. року, несподзивано у 57. року живота у вербаским шпиталю умар Сілвестер Дорокхазі Цики, новинар, публіциста, глумець, режисер, культурни и дружтвени рбототнік з Коцура.

Сілвестер Дорокхазі народзены 13. юния 1957. року у Коцуре, закончел Стредню економску школу, напрям тарговина у Кули и по дзеведзешати роки прешлого вику робел у своеі професії, у „Войводина-обтоку”. После роботох у даскліх прыватных фирмох, од 2000. року почал робіц як гонорарни дописователь НВУ „Руске слово”, а од 2003. у „Руским слове” бул стаємно заняты як новинар-дописователь з Коцура.

Написи обявійовал и у новосадским „Дневнику”, вуковарскей „Новей думки”, у „Шветлосци”, „Дзвенох” и Руским календаре. Бул стаємни новинар-сотруднік *Рутенпресу* од його снованя, од 2005. року перше бул сотрудник, а од 2008. року и стаємни гонорарни дописователь-репортер за руски, а по потреби и сербски редакций Радия и ТВ Войводини. Сотрудзовал и зоз шицкими редакциями вербаского Информативного центру, а писал и за ревиялни войводянски часописи. Мал окремни, препознатліві новинарски стил, у хторым пестовал народни язик и вигледовацке новинарство.

Сілвестер Дорокхазі Цики бул барз активни у явним и културним живоце Руснацох и Коцура – бул руководитель Подручней канцеляриі Национальнога совиту Руснацох у Коцуре и член Одбору за культуру Национальнога совиту, тиж бул и член Совиту Месней заєдніци Коцуру, кед у валале велью того зробене. Цики бул ёден зоз сновательох КУД „Жатва” и його предсидатель од 1999. по 2012. рок, и за його мандату тото нашо дружтвовшадзи мало замерковани успіхи

Цикия запаметаме и як доброго глумца, а першираз на дески хтори живот знача у коцурскім Доме культуры ступел штредком 90-іх роках прешлого віку. Його талант бул такой замерковани і наградзены і од теды, та по ненасподзівану шмерц – жил і з театром. Попри Коцур, як професійно ангажавані глумець участвовал і у 5 представох Руского народного театру „Петро Ризнич Дядя”, а шмерц го застала у улогі глумца і режисера представи „Береме ще, так нам і треба”, як копродукцыі РНТ і коцурскай „Жатви”, чию преміеру, нажаль, не дочекал.

Сільвестр Дорокхазі писал тексты за театралныя представы і конферансы, а окреме успішно режирал дзецинскія представы. З режилю свайго драмскага тексту за дзеци „Перша любов”, хторы обявіены у „Швейцаріі” 2003. року, посцігнул окремыі успіх, понеже на „Майскіх бавісках” у Бечею представа достала Златну плакету. Исти текст поставяны і на сценох у других наших местах.

Коцурцы і Руснацы запаметаю Цикия і як барз доброго видавача і старосту на рускіх і других сівадзбох. За собу зохабел супругу Меланию, дзівку Леонку, сына Міколу, пейзох унукох, жеца і невесту. Сільвестр Дорокхазі Цики похованы 4. апраля на коцурскім мадярскім теметове.

*

Сільвестр Дорокхазі потрымав роботу Дружтва за рускі язык, литературу і культуру, о тым писал і бешедоаал на радио і ТВ емісійох. На 18. стрэчніцу рускіх школох у Савінім Селу (2012) бешедовал о Руснацох у Савінім Селу, здогадавал ше часох кед бул школьнік Основнай школы у тым месце, приповедал о велькім дрэве хторе ше находзі на главней уліцы, а тиж і о Косанчичу (Рыскаши). Подзековни зме му на веліх фотографійох з активносцю Секціі Дружтва у Коцуре і на порадох і щирей потрымовкі.

Ирина Папуга

МЕЛАНИЯ МАРИНКОВИЧ (1926-2014)

У Београдзе 24. априла 2014. року, у 88. року живота, умарла Мелания Маринкович, дружтвени и културни роботнік, почитователь руского языка и литературы. Мелания Меланка Маринкович (Шпрох) народзена 13. децембра 1926. року у Шидзе, дзе жила по 1937. рок. До основней и гражданской школы (висши класи основней школы) ходзела у Шидзе, а гимназию закончела у Београдзе. Абсолвовала на Филологийним факультету у Београдзе – напрям Сербски язык и литература. У малженстве була зоз инженером електротехніки полковіком Марком Б. Маринковичом. Жили у Београдзе.

Гоч нігда не була занята, віше ше ангажовала на язичним и литературним плане, а робела и у дружтвених организаций. Іще як школярка гімназії у Београдзе, 1938. и 1939. року, посыпала и обявівала стихи у дзецинским часопису *Наша заградка* у Руским Керестуре (тераз *Заградка* у Новим Садзе), чий редактор у тим чаще бул учитель, доаен рускей литератури Михайло Ковач.

Написала вецеј фаxово роботи, медзи хторима „Климентова творчосць у жридлох и науковей литературы” (1967) и „Народни писні и свадзебни обичаі Руснацох” (1969). Прекладала литературны тексты з руского на сербски язык у часопису *Венац*, Београд (1974). Була длугорочны активиста Чэрвеного крижу у Београдзе и добродзечны даватель креви, за чийо активносці була наградзирована з найвисшымі признаннями.

Мелания Маринкович була член и ёден зоз сновательох Дружтва за рускі языку, литературу и культуру 1970. року (у мат. кніжкі Дружтва уписаны ё под числом 14), у чиїх рамкох (1973-1981) робела як секретар Комісіі за виробок Сербско-рускаго словніка и сотрудзowała з др Митром Пешканом, лингвистом з Београду, Дюром Варгом, тедышнім предсідателем Дружтва за рускі языку и литературу и другими сотрудникамі з областца рускаго языка и литературы у Новим Садзе.

Мелания Маринкович часц свой бібліотеки (80-іх роках) подаровала Дружтву, а кніжкі з едиції *Књижевна задруга*, Београд Народней бібліотеки „Симеон Пишчевич” у Шидзе (2006), Музею Войводини у Новим Садзе уступела ёдну часц особных драгоценносцох: златны мендюши (2005), руску гатласку

хусточку з мишамим (2007) и др. У своїй роботній хижі пані Марінковичова мала повишивану елегію познатої сербської поетеси Десанки Максимович „Ствари”, у хторей ше гвари же людзе приходзя на швет и з нього неставаю же бі за собу лем ствари зохабяли, а ствари вичнейши од людзох: „скорей од нас наставаю и за нами ище длugo оставаю и тираваю”.

Мелания Марінкович ше як унука діда Михайла Петровича з Лазарету у Шидзе дзечнє здогадовала свого дзецинства хторе препровадзела трицетых роках у тим нашим срімским месце, та, прешырююци тоти здогадованя на дожица з младосци, як и путованя по швеце, написала кніжку под назву *Дац цвету живот, Шид у моім паметанію*, хтора у сотрудніцтве Дружтва за рускі язік, литературу и культуру у Новим Садзе, Културно-образовного центру зоз Шиду и КУД „Дюра Киш” у Шидзе, обявена 2003. року у рамікох 200-рочніци приселеня Руснацох до Шиду (1803-2003). То виприповедана и призначена разгварка „зоз саму собу” у трох часцох: о дзецинстве, о младосци и о путованьох по швеце – Од Лазарету и Шидини по побрежя и океані.

Мелания Марінкович була предсідателька Секції Дружтва за рускі язік, литературу и культуру у Београдзе и тоту должностц успішнє и зоз задовольством окончовала, окреме наглашуюци же би Дружтво требало видавац двоязични кніжкі (по сербски и по руски), бо и состав членох Дружтва у Београдзе таки. Похована є 26. апраля 2014. року Арандэловцу. Най будзе вична слава и подзековане пані Меланії Марінкович, хторей будземе подзековни за шицко цо робела же бизме ю навики паметали.

Меланка Марінковичова похована при супругови Маркови
у Арандэловцу (26.05.2014)

IX

НОВШИ ВИДАНЯ, ОГЛЯДНУЦА И РЕЦЕНЗИЇ

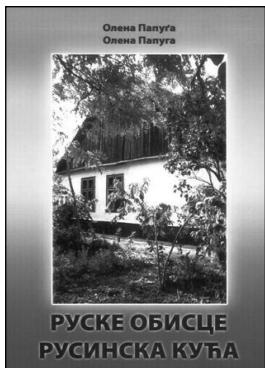

Блаженка Хома Цветкович

ДУХ И КРАСА ПРЕШЛОСЦИ ПОД СЕГИШОМ

(Олена Папуга, *Руске обисце/Rусинска кућа*, Дружтво за руски језик, литературу и културу, Руска лига, Нови Сад, 2012)

Анализуюци јазик у књижки „Руске обисце” видно же у ней єст вельке богатство старих народних словох и синтагмох, та окрем меновнікох и діесловох, хторих єст найвецей, стретаме и применовнікі за способ, час, миру, як и рижни словозлученя хтори записані так як ше давно бешедовало кед ше правело хижу, або робело у, и по обисцу, цо дава окремну красу публикаций. Та, наприклад, знало ше цо значи *вдериц шнур, засцелїц або розсцелїц посцель, набиц глїну зоз киянку, чатловац повалу*, або дзе ше *топи през челосцу*.

Од архаїчних меновнікох у књижки записані: *карина, проще, облашнїци, пайта, плєвнїк, банти, куньгов, сегии, столїни, каганец, сламяча, перинянка, ожог, клюка, терека, паркань, скриня, прискринок, ракаш, окно, няклов, котинец*, потим словозлученя як чиста хижса, чисти двор, *шлепа хижса, муролована патка, отворена котлянка, преберани партки, древени кольчки, шлепи дзвери, ружсовани образи, столова табла*. У таких случајох прикметнікі блїжей одредзовали предмет о хторим було слово и прето ше их у такей конструкцї више и хасновало.

Словозлученя, вецејченово, у хторих єст применовнікі з (зоз), *на*, ти не ридки, та мame, *ицит з конїками, челюсци з брилами, годзина з кулями, зоз значеньем* блїшшого одредзования предмету, або же би ше указало яка намена, файта, або и место даєдного предмета та мame *кросна за столїни, ногаш за шмати, стольчик за лупанє кукурици, лампа на витрион, кози з древа, паркань на пеци, греди на мурох*. А за конї хтори влєце були повязані коло ягодох гуторело ше же то *конї у саду*.

Ту мож додац и окремни синтами зоз применовніком *на*, хтори угглавним означавали файту даякей часци хижи, або ше предмету давало одредзену форму, поровнующи го по подобносци зоз дачим, та мали часто пренешене значене. Таки то: *хижса на ключ, кров на два води, фундаменты на ёден ашов, конк на ёдну гарадичу, капура на дерму, кармик на дилїни, посцель „на поверх”, шмати на кажди дзенъ, студня на соху, студня у „на валькох”*.

У часци Ствари у обисцу похаснованы и назви хтори маю пренешене значене, та мame „*розвалку*” и „*томбички*” на ормане, або „*драбинку*” и „*корунку*” на верху ормана, бо тоти украси виробени так же здабали на спомнүти предмети. Подобни вислови мame и кед ше спомина „*древени кози, „магарци”*”,

або „железну мачку”, а ту би могло додац и „паньски” плахти и „локци” на лавки.

Діеслова и діесловни словозлученя хтори нешка ридко чуц, а хтори ше хасновало при окончованию роботох то *забильовац*, *зацаговац* (жем), *оваковац* (мур), *обцагнуц*, *вдериц* (шнур), *звиишиц*, *ролькац* (з рольку), *лупкац* (зоз щеточку), *ляпкац* (блато), *позвивац* (жирячку, над), *здротовац*, *закламфовац*, *набивац* (мури), *заплатац* (пец), *ткац до клаша на шитири подножай*. Маме аж и присловніцки словозлученя зоднука, або *начисто вимасцовац*. Як архаїзми тоти слова веций не фреквентни, гоч ше велі од ніх, як цо *зацаговац*, *обцагнуц*, *вдериц*, *звиишиц*, *ляпкац*, *позвивац*, *набивац*, *заплатац* хаснүе и нешка алс як гомоним, за иншаку файту роботи. Даёдни од спомнутых роботох не мож було поробиц без жовтей гліни, без блата хторе ше вше з дачим мишало, без *кертічанки*, *кобулянки*, або *кравенци*.

У кніжки зазначни и велі назви ремеселнікох, чий ремесла давно нестали: *кломфер*, *пинтер*, *дротар*, *коваль*, *крупар*, а тоти цо ше ище волаю *цимермане*, *тишиліре*, *древоскравцы*, *скленяре* як и теди, хаснью нови методы и алаты у роботи. Куповало ше у *фарбара*, у *ванняра*, хторих тиж ридко мож найсц у даёдним валалс, а предавало ше *тияром*.

Окремне значене тей кніжкі и того же вона видата двоязично, руско-горватски у першим виданю, односно руско-сербски у другим виданю, у одношено на даёдни хтори зоз подобніма темами були видати лем на руским языку. Та о нашим культурним скарбу, руским обисцу и способу жица у нім вельо дознац можу не лем Руснаци, алс и други народы и народносци, хтори знаю язик друтвеного штредку. Було би на хасен и кед би ше ю видруковало и на даёдним странским языку, бо би ю веџ могли читац и странски научовци, этнологове, и шицки други хторих интересує история культуры бывания Руснацох. Зазначени вельо стари слова (у тей роботи коло 100) и праве прето зоз тих словох на концу кніжкі би могол стац и еден мали словнік народней лексики.

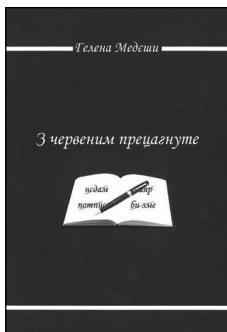
У часци кніжкі на сербским языку тиж похаснована стара войводянска лексика, архаїчни сербски слова хтори уж ридко чуц и у тим языку: *гумно*, *грилье*, *потпорња*, *вајат*, *хасура*, *зјала* (*врата*), *грєда на стропу*, *банак*, *саћура*, *сита*, *забат*, *подношка*, *плевара*, *хица*, *сантра*, *оглавина*, *огрлина*, *дизгина*, *вилловати*, док за даёдни руски назви, як гвари и авторка, у сербским (горватским) языку ані не могло найсц одвітующи преклад, та веџ остала жридлова назва: *пајта*, *криса*, *парканъ*, *щит*, *кресцанка*, *повалка*, *преберани партки*, *кетииш*, *куньгов*, *століни*.

Публікация написана ясно и розумліво же би ю розумел кажди читач, лектор барз добре поробел коректтуру и преклад на сербски язык, нарисовані рисунки и колорни фотографії котры висліковані з намаганьем же би вирно приказали тото цо описане у тексту гуторя же уложени вельки труд и вони ище єдно богатство и драгоценосц у кніжкі, бо фотография дараз веций значи, як сам текст.

Проф. др Михайло Фейса

ЗВЕКШАНА РУСКА НОРМАТИВИСТИЧНА ЛИТЕРАТУРА

(Мр Гелена Медеши, З червеним прецагнунте, Дружтво за руски јазик,
литературу и културу, Нови Сад, 2013)

Зоз публикованьем кнїжки *З червеним прецагнунте* найменей два факти потвердзени и / або утвардзени. Першэ, Дружтво за руски јазик, литературу и културу ше потвердзело и утвардзело як видаватель за руски јазик окреме значней нормативистичнай литературы, и, друге, авторка мр Гелена Медеши ше нэспорно потвердзела и утвардзела як респектабілна нормователька руского јазика у остатнэй дэкади.

Здогадайме ше з тей нагоди же 2008. року Гелена Медеши обявила свою першу кнїжку, у хторей, правда, доминую социолингвистичнай темы, алे поглаве „З лектарских призначакох“ у целосци пошвецене праве нормуючим порадом, хтори ше одноша на найфrekвэнтнейши гришки бешеднікох рускай нацыональнай заедніці. Року 2012. обявила другу кнїжку, *З червеним подцагнунте*, хтора у целосци пошвецена нормованю, а року 2013. и тоту, трецу по шоре, а другу зоз ідентичну концепцию.

Наслов *З червеним прецагнунте* нэдвосмислово указує же ше авторка, з ўдного боку, и далей находзи на драги чысценя руского јазика од элементах хторига губя, а, з другого боку, престава лем благо указовац на гришки у бешеди и писаню, але почина обачени гришки категоричнейше третирац и прето их не лем подцагує але – прецагує. Як лайтмотив найновышай кнїжки Гелени Медеши могло бы послужыц виречене зоз першаго параграфа ей остатнъго прилогу насловенаго „Не пиш так як бешедуеш“ у хторым визначене: „Ціль того напису опомніц наших язичных редакторох, лекторох, новинарох, прекладательох, водітельох и других хторым важни власны висловы же уж кед не меркую як бешедую дома, на драже и у прыватных або нэформальных ситуациях, голем най так не пишу!“ (б. 156).

Публікацию мож описац и як свойофайтови зборнік нормуючих есейох у хторым ше авторка намага на зжати способ, прэйг численых прикладох зоз кождоднёвага выражавання, указац на гришки хтори сучасны руски бешеднік прави. Генерално патрацы, од 71 ўдного еселя коло три штварціні есейох указую на лексичны, односно семантичны гришки, а трецина указує на правописни,

морфологийни и стилски. Кед *З червеним подцагнунте* поровнаме зоз *З червеним прецагнунте*, як другу часцу язичних порадох з лекторских призначакох, що призначене и у поднаслове кніжкі, авторка и на тот завод свой становиска порядно детально аргументуе; часто ше здобува упечаток же едукує, дакеди духовито радзи, а дакеди наводзі читателя же би сам виведол одредзене заключене. У кніжкі-порадніку авторка дошлідно провадзи существуюцу норму, хтора публікована у капитальных словнікох *Сербско-русским* (гл. ред. Ю. Рамач, редакторе М. Фейса и Г. Медеші, 1995-1997) и *Руско-сербским* (ред. Ю. Рамач и авторе Г. Медеші, О. Тимко-Дітко, М. Фейса, 2010).

Рецензентови, медзитим, хіби наводзене жридох зоз хторых черпани числени приклады, хтори скоро по правилу функціональні, як и мена особох хтори виповедли / написали наведзены виречения, насампредз прето же под час читаня прилогох не мож точно одредзиц чи вони походза од „людзох хтори ше не занімаю креативно з язиком” (б. 79) чи од „наших мәдийох” (б. 57), бо, кед приклады напр. зоз початку прилога насловеного „Уходзиц дакого” походза од новинарох, питане чи ше не зочуєме и зоз несодвичательным лекторованьем.

Подпиські тих шорикох ма благу пригварку и на третман странских словох гу хторим авторка на дзепоедных местах приступа зоз туристичного становиска (напр. друк, б. 68; англізмы, б. 122; цудзи слова, б. 154-155; окончовац и исти, б. 156-157), як и на третман географских назвох хтори ше закончую на -г, кед ше авторка опредзелює нормовац у складзе зоз „правом гражданства” „топонимах з нам блізкого околіска” (б. 149), цо у сущносци представя подлеговане упліву сербскаго язика. Не жадаюци же би праве написана заувагочка уплівовала на оцену кніжкі у целе, мушым наглашиц ясно и гласно же ше авторка на шицких других, абсолютно на шицких других местах успишне бори проців сербскаго упліву, чуваюци „нашу руску бешеду яку зме научели од наших родичнох, бабох, дідох” (б. 7), односно дух язика, праве як цо то роби и ей брат Юлиян Пап, хторому кніжка и пошвецена (б. 5).

З непрерывним намаганьем розвиц при читательови чувство за руски язик, авторка нігда не занедзбіе фахови бок та на рижни питаня хтори ше дотикаю значения, граматики и / або хаснованя словох дава одвіти хтори ше у подполносци операю на фах и науку. Гоч ше одредзена ослабена карика рускаго язика находзи у рамікох лексики, семантики, синтакси або стилу, Гелени Медеші ше удава прешвекліво пренесц жадану поенту на високим лингвистичным уровню. У тим ей пресудно помага длагорочне лекторске и лексикографске искусство.

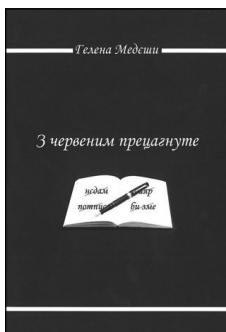
Понеже борба за руски язик не престава зоз публікованьем порадніка *З червеним прецагнунте* и же борба за руски язик по своім характеру представя єдну континуовану дію, рецензент ше наздава же руска национална заедніца неодлуго достане и трецу часц нормуюцей трилогії, хтора би могла мац наслов, поведзме, *З червеним віправене*.

Мр Ксения Сегеди

З ЧЕРВЕНИМ ПРЕЦАГНУТЕ МР ГЕЛЕНИ МЕДЕШИ

У язичним „нешка”, як авторка у своїй книжці „Язык наш наущни” менує час кед незаситна интерференция кажди дзень ліга по ёдну часточку нашого языка, прешвеченна сом же книжка „З червеним прецагнунте” мр Гелени Медешовей будзе мац значну улогу у чуваню руского языка.

Знаме же пракса вимага швидке ришоване язичных проблемох и же граматики и словніки не віше можу провадзиц пошвидшани розвой языка. Праве прето, и пре вельки уплів других язикох (окреме сербскаго) на губене нашого языка, тата книжка, як и „З червеним подцагнунте”, у нешкайшим чаше значни, прето же указую на конкретни проблеми зоз хторима ше авторка, и не лем вона, стрета у своїй длугорочнай роботи и, цо ище важнейшэ, даваю конкретни ришеня.

У тай книжці описаны седемдзешат ёден лік проців асиміляцыі так же, на концу, можем лем парапразовац слова авторки: щиро препоручуем „З червеним прецагнунте” шыцким почитовательем руского языка зоз надію же буду шлідзиц и пестовац дух руского языка и же го не занягаю.

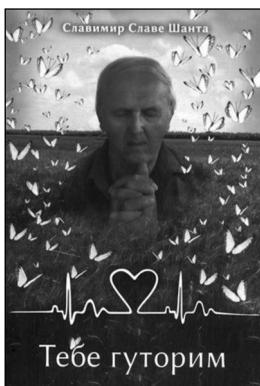

Славимир Славе Шанта

ТЕБЕ ГУТОРИМ

Поезия и проза, Дружтво за руски јазик, литературу и културу
Нови Сад, 2013. год

Рецензиј:

Др Юлијан Рамач

Поезия и проза Славомира Шанти любовна. Јого писні полни оригиналних поровнаньох и метафорох, але су заш лем цалком ясни читачови. Напр.: 1) *Мойо ши отворени дзвери / џесца и радосци.* [Жадам] жиц добродзечне заварти / у простору твоей думки. 2) *Пребогаты сом / у себе зоз тобу / пре твойо Ти / хторе у моїм Я жисе.* 3) *и док любов з тобу / смисел достала, / математика го страцела: / Медзи нами не важса / дзеленя и одніманя / лем здаваня / а едно плус едно / занаваше остало – едно.* 4) *У стиху џе чувам на сигурним месце. / У першох моїх под коштую / на лівым боку там дзе / и шицко друге од тебе чувам./ Там и твоя подоба бива, твой ход и глас, твоя уліца...* 5) *Я можем написац писню / але не любовну – кед ты не у ней.* (= Я не можем написац любовну писню кед ты не у ней). 6) *Моя любов то мойо богатство, / а мойо богатство – то твоя любов.*

Пре спомнути оригинални поровнаня у поезиј и прози предкладам Дружтву за руски јазик, литературу и културу же би видало рукопис Славомира Шанти и збогацело з ним нашу литературу.

Славица Шовіш

Преважна наглашка у першай кніжкі Славимира Шанти под назуву „Тебе гуторим”, праве на любовней поезії. Тот сущны животны принцип висловеві з вельку ніжносцу, щиросцу і, ані на хвильку ё не розточены на баналносцы хтори ше, тоти цо пишу добра знаю, лёгко подкраднью меней схопним поетом.

Любов поети гу жени, вшадзи коло нього – у квитнуцу органі, у витру хтори ше ніжно облапя з яблоню, у герлічкох цо бываю у його кошулі на лівім боку (там дзе шерцо), у ёй ошмиху хтори ма моц пребудзіц дзень, у сликах на муре, заглавкох, фіронгох. По словах автора, тоти пісні творені у остатніх пейзох-шэйсцох рокох. Маюци у оглядзе безчислену нахмурену и пессимістичну поетску творчосць того часу чия габа не обкеровала ані туту на нашым языку, Шантово пісні о любові правдиве радосне ошвижене на спомнутей сцены як кед би нас жадал порвац и здогаднүц же любов віше красна, богата и единственна я, як така, найдрагоценна подія хтора ше нам може случыц.

Праве пре глібоке авторово похопене жыдловосцы и благородносцы природи любові, вон у ней кавалерски прима свою хлопскую улогу – жаданя жени хтору любі, як кед би за ньго були неприкосновени ориентири, часто и закон. Вона - любена, тата цо вибера лавочку у парку на хторей буду шедзиц, одредзує файту чоколаді зоз хтору ше буду сладзиц, вона „зоз своім дотиком оживіює слово”, вона одлучує уселіц ше до його шерца и кладзе му до устрох очисцени печени гестині ... И теды кед одлучи пойсц од нього, вон гоч лігаюци боль и смуток и тото прима. Не терхує ю з вілівами власного гніву, огорченосцы, розчарованьем... А ёй мено занавіше остава його, як ю наволує – дефініция любові.

Уж и пре сам уровень паньскосцы, чи племенітосцы яке автор не може одглумиц проста прето же любовна поэзия вишвице человечу природу зоз самого стредку його ествованя и розоткрива ю у шыцких ёй діяпазонох, туту кніжку треба пречытац. Кед у вас спричині поетичне дожице таке моцне яке воно з авторовим ділом як дожите пренешене, вец шлебодно мож потвердзиц же Шанта досягнул гевту узрету и необходну поетичну функцыю вислову зоз хтору ше мера вредносць поэзії. А место звишка теорыйных мудрованьох, як заключене най би послужел фрагмент „... и знай, до шерца це скривам а вец шерцо без клаткох з любову замікам сцем най знаш ...”

Серафіна Макаї

Славімир Шанта уж велі роки позната особа у руским літературним живоце, а окреме у поезії. Гоч 30 роки жил у Австралії, його думки и чувства були вше ту, у Коцуре, його валале, як цо то вон гвари. Глубока носталгія за його валалом, уліцами, людзмі, мучела го велі роки покля ше знова за навше не врацел. Бо цали тот час у цудзини Славімир ше у думкох врацал дому, гу мілим родичом, преходзел ше по коцурских уліцох, задумовала палянцу коцурску яр, паля розквитнутого квеца, або зоз шнігом прекрити його Вербовец и несташных рапухох як ше санкаю, так як то и вон дакеди робел. Не могол забуц ані глас церковного дзвона, кед оглашую поладне або пацери, або поволує до Служби Божей.

Главни мотив поезії Славімира Шанти то любов спрам родичнох, валалу, спрам свайго народу, але найцирша и наймоцнейша любов гу жени, стварней або задуманей. То його поетична драга од ніжней, чаривней любові до смутней и боляцей. За щесце вон находзи драгу любові по хторей крача занешено, става и пада зоз свою наймилшу, або зоз любову хтора недолапліва, задумана.

Дзекує и сну хтори му подаровал любов. За Славімира любов вецей од живота, любов виткана зоз имагінарного, вона лік за його душу и души подобни його. Чытаючи його стихі читатель достава упечаток же вони найлюбовнейши, же слова хтори дарує жени виходза зоз його щирося, праве зоз його шерца. То лиричны записи, писні хтори бовча зоз любову, або зоз жальом, док у нім вре пламени огень. То писні о смислу живота и надії, прешлосци хтора нігда не прешла и не прейдзе покля у нім бовчи любов.

Марина Кухар

Поэзия Славимира Шанти нежна, эмотивна, розумліва а теми його писньох и прози то вшеліяк найвекши и вични теми: жена, любов, родими валал... Поет нам поручуе же його любов не ма граніци и же за нъго любов наймоцнейша порушуюца сила у природи. Жывотна драга Славимира Шанту одведла пред трома дечениями до далескей Австралії же би го знова тата иста драга врацела назад до свойого милого, родзеного валалу. Дзекуючи тому пред нами його перша кніжка поэзії и прози.

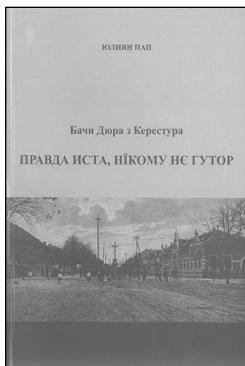

Мр Гелена Медеши

ПОВЕДЗМЕ ШИЦКИМ ЯК ДАРАЗ БУЛО

(Юлиян Пап, *Бачи Дюра з Керестура: Правда иста, нікому не гутор. Валалски дожица*, Дружтво за руски язик, литературу и културу, Нови Сад 2013, Едидия
Одняте од забуца 15)

Дружтво за руски язик, литературу и културу по хто зна хтори раз потвердзує свойо статутарне опредзелене чувац, розвивац и пестовац мацерински вислов и однімац од забуваня литературу, традицию и обичаї звичайных людзох на валалс. Потвердзує го з тим же ше подніма видац кніжку Юлияна Папа *Бачи Дюра з Керерстура: Правда иста, нікому не гутор*, у хторей поописовані валалски дожица яки ше, як автор гвари, „збули гинто або недакавно, голем так приповедали дідове на лавочки под ягоду на драже, а потвердзели жени на праткох. З конца на конец валала кажде дацо додал або однял и наказал: „Нікому не гутор’!”

Кніжка зложена з трох часцох: у першай часци ёст 28 приповедки хторим уж и сами наслови нависцую загадочне читане (*Крадоше и толвае; Шопинг у Старым kraju; Казал пан, мушел сам; Товарише и панове; Хто размерви тот гузел; Хвали до повали итд.*). После дзевец з тих приповедкох вицагнута есенциялна, скоро присловкова поука (*Помоц; Яблука; Селяне; Мадатаскар; Терен; Рахунка; Кошуля; Квіз; Диплома*) у хторей з горкосцу висцискана сцаговацосц одношеньгох и стану у дружтве.

У другей часци (*Од кута до кута*) ёст 22 на перши попатрунок спокусуюци одредніцы (*Гвізди; Шкварки; Лутрия; Стандард; Відли; Рибарска; Операція; Міністер; Саям; Фармерки; Діннянки; Мішане; Попис; Заяц; Мудросц; Култура; Новосц; Дзвери, Апаміка; Шатва; Бависка; Курнява*). Медзитим, ошміх хтори ше читательёви при першим читаню тога краткого

тексту зяви на твари барз швидко скапе кед похопи же ше у тей слички скрива добронамирна авторова саркастична алузия на події у нашим дружтве.

У трецей часци (*Памятки на „Руске слово“*) призначени три шміховательни авторово здогадованя (*Тадзи лепіша драга; Дзе Соцкі – там франта; Кафа за неволаного*).

Окрем интересантнай тематики, легкого стилу писаня краткай форми, красных фотографийох и добрих дизайнераўских рашэньюх, вельку увагу заслужуе авторова язична енергія, збіта до простых а ядровых висловох хтори бистатую же з язіком заплюшню даяки други побрежя. То чисты, ясны, розумліви, автентичны руски язик. То язик наших предкоў, праве таки яки гу подійом з текстох швечи. А язични пламень, емотивна моц, думковосць и пречисценосць – вельки дар узретих авторовых плодох хтори пред нами.

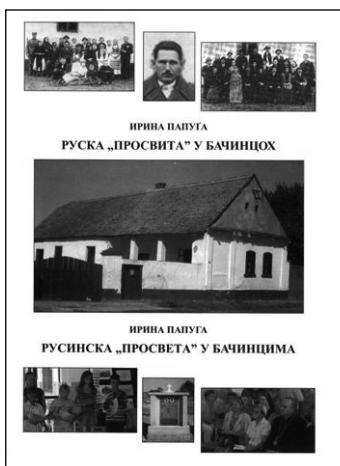
На перши попатрунак то благи гумор през хтори нам автор розприповедаю описуе дакедышні події, але таки хтори ані нешкана ёсць страцели на сваёй актуалносці, норови наших людзох на валале и обичай же „з конца на конец валала кожде дацо додал або однял и наказаў: „Нікому не гутор!“ Медзитим, за тым благим гумором ше найчастейшы скрыва и благи подшміх, сцаговаваці смак сатири, та аж и сарказму, хтори окреме выражені ў зарамикованих висловох после прыпovedкоў. Тоты сличкі, як думково перли, кладу точку за конец теми над хтору би ше требало ище як задумаць.

Пре тото лексичне богатство и гумористични тон благей авторовей души, Дружтву за руски язик, литературу и культуру одвічательно препоручуєм відаць кніжку Юлияна Папа *Бачы Дюра з Керестура: Правда иста, нікому не гутор* и од забуваня охраніць благо нашого язіка яке нам зохабели нашо предки. Та, най будзе щешліва драга тей кніжкі. За сей читане треба лем добра намира и чисте и отворене шерцо.

Дюра Латяк

ТАК ТРЕБА И НАДАЛСІЙ РОБИЦ!

Ирина Папуга „Руска „Просвіта“ у Бачинцох” – Ирина Папуга „Русинска „Просвіта“ у Бачинцима”, 2013

Зоз великом задоволством и окремну увагу сом прочитал рукопис монографії Иринки Папуговой под насловом „80 роки од снованя Рускей просвіти у Бачинцох”. Попри монографийох покойного Любомира Рамача „Културни живот Руснацох у Дюрдьове 1900-2000” (2000. року), редактора Славка Сабоа „КПД, Карпати’ 1990-2000 Вербас” (2000. року), автора Дюри Лікара „85 роки културней діялносци у Миклошевцох”, Штефана Гудака „ПЕТРОВЦІ 85 роки културно-просвітній и уметніцкій роботи” (2004. року), напису Славка Папа Петраньового „Културно-просвітна робота Руснацох у Сримской Митровици од 1951. по 1957. рок” у монографії „Руснаци у Сримской Митровици, статі і материяли” (2004. року), и публікаций редакторки Леони Лабош Гайдук „Руснаци у Шидзе и околних местох, три значни ювилей” (2007. року), то, по рахунки автора тих шорикох, седма по шоре монография пошвецена културнопросвітному животу Руснацох на просторох Бачкей, Сриму и Славониї.

Авторка Иринка Папугова, професор педагогії, по походзеню зоз Бачинцох, уложела велью труду до вигледованя и зазберованя историйных материялох на основи котрих мож було створиц ясну и документовану слику о тим цо витворене у култури и просвіти Руснацох у Бачинцох през осем децений. Єй припада и заслуга за сноване ёдиції „*Одняте од забуца*” у рамикох Дружства за руски язык, литературу и культуру, у котрэй по тераз обявени тринац наслови, а предложени рукопис ма буц штернаста публікация по шоре.

Автор тих шорикох и на тот завод муши похваліц витирвалосц Иринки Папуговей у усиловносцох же би ше цо вецей зачувало од забуца тото цо твори ідентитет рускай национальнай заєдніци на просторох Бачкай, Сриму и Славонії. Рукопис предложеней монографії може послужиц як приклад будущим хронічаром же як треба робиц кед ше сце будущим поколеньем представиц тото цо їх предки створели и з якима ше проблемами борели. Рукопис подкріпени зоз великом числом документарних фотографийох и поволованьом на виродостойни документи и други релевантни жридла. Окреме треба визначиц документи котри ше чуваю у Архиве Войводини у Новим Садзе, Историйним архиве Сриму у Сримской Митровици, та руски публікаций зоз періоду медзи двома шветовими войнами и познёйши.

Як назначене у уводним слове предложеного рукопису, видаваню тей монографії з боку Секції Дружтва за руски язык, литературу и культуру у Бачинцох як видавателя, потримовку дали Културнопросвітне дружтво „Драгутин Драген Колесар” з Бачинцох, Основна школа „Бранко Радичевич” Шид (Одзелене у Бачинцох), и Месна заєдніца Бачинци. Маюци у оглядзе шицко цо по тераз спомнуте, я цепло препоручую тот рукопис монографії же би ше го видруковало!

Олена Папуга и Мартица (Папуга) Тамаш

НАШИМ БАЧИНЧАНОМ НА ДАРУНОК, ПАМЯТКУ И ЧЕСЦ

Ноц над Бачинцами,
гвіздора, ясна и враца.
Ми цо зме Сриму даровали
будучносць младосци
кажде рано квитнєме над
погореніскому штрельби и гару

Светислав Ненадович

Маме чесць редакцій и видавателем кніжки сообщиц нашо думане о рукопису кніжки Ірини Папуга „Руска „Просвіта“ у Бачинцох“ хтора виходзе як двоязичне видане на руским и сербским языку. Тема „80 роки рускей „Просвіти“ у Бачинцох“ було авторково викладане з нагоди означаваня 80 роках од снованя рускей „Просвіти“ у Бачинцох (1932-2012), хторе отримане 9. септембра 2012. року у Бачинцох. Кніжка ма вецея часци:

Перша часць, хтора пошвецена рускей „Просвіти“ у Бачинцох обляпя три периоды:

- перши период роботи рускей „Просвіти“ у Бачинцох од 1919. по 1932. рок,
- други период активносци „Просвіти“ од 1932. по 1941. рок у рамикох хторого слово о снованю меснога одбору, рускей школи, церковним живоце, театральней діялносци и статистичних податкох Руснацох у Бачинцох и
- треці период непостредно по Другей шветовей войни як одгуки „Просвіти“, насампредз на театральним плане.

Друга часць кніжки пошвецена рочніцом о. Михаила Черняка, церковного и культурного діяча зоз панаходи хтора отримана 9. септембра 2012. року на Руским теметове у Бачинцох.

У трецей часци, под назву *Фото галерия* ше находится фотографії хтори вязани за культурни, театральни и каждоднёви живот жительох Бачинцох и означаване 80-рочніцы „Просвіти“ у Бачинцох 2012. року

Анализуюци начишлені поглавя мож констатавац же ше авторки удали указац на факт же Руснаци у Бачинцох, хтори ту ведно зоз Сербами жилю блізко два вики (почали ше насельовац 1843, 1841. року зоз Руского Керестура и Коцура) у периодзе 20-тих по 60-ти роки 20. вику витворели значни просвітни, вирски и культурни активносци о хторих могло пречитац у рускей периодики медзи двома войнами: „Руских календарох“ и „Руских новинох“ и познейше

у „Руским слове”, а терараз су ту у тей кнїжки обединени и подкріпени зоз архивскими материялами и фотографиями.

Факт же бачински Руснаци уж на конститутивней схадзки Руского народного просвітнаго дружтва, 2. юля 1919. року, мали своїх двух представільчох, гутори же були активни у культурним и дружтвеним живоце як и Руснаци з других наших (14) местох. Тиж вітвороeli и значну активносць кед 1932. року основали Месни одбор рускей „Просвіти”, чийо Правила за роботу 12. мая 1933. року прилапело Просвітне oddzelене Кральовскай банскай управы Дунайскай бановини з Нового Саду, а мали и свой власни будинок зоз читальню у хторым отримовали театрални представи и други культурни активносцы.

Месни одбор „Просвіти” ведно зоз управу тедишиней школи у Бачинцох ініцыровал и виучоване руского язика у школи, цо у складзе зоз тедишиніма законскими предписаннями и достаточным числом руских школьніярох и вітвorenе, а цо мож подкрипиц зоз Одлку Оздзеленя за основну наставу Министерства просвіти Кральовини Югославії зоз Београду, од 23. януара 1935. року, у хторей стало же министер просвіти одлучел же би ше у Державней народней школи у Бачинцох, срез шидски, Бановина дунайска, отворело едно oddzelене зоз руским наставним язиком. Треба надпомнц же министер просвіти у тот час бул Стеван Чирич (1886-1955), по походзеню зоз Срімских Каловцох, хтори тих трицетых роках бул и предсідатель Народней Скупштини Кральовини Югославії (1935-1938), односно праве теди кед бул закончени и 18. октября 1936. року шветочно отворени нови (терашні) скупштински будинок у Београдзе.

Кед у питаню церковни живот у Бачинцох, вон и у тей кнїжки ма угяднє заслужене место и мож констатовац же ше „Просвіта” и церква у своїх активносцох потримовали, дополнивали и посциговали замерковани результаты. Священіки же ведно зоз членми церковнаго одбору намагали отримовац церковни будинок, набавяц богослужебни кнїжки, отримовац вironауку итд.

Кед у питаню культурни активносцы рускей „Просвіти” у Бачинцох вец треба визначиць богаты театрални живот, хтори тиж призначени у рускей періодики медзи двома войнами и непостредно потым, а о хторым мож найсц податки и у двух томах кнїжкох автора Дюри Латяка „Театрални живот Руснацах”, у виданю НВУ „Руске слово”, Нови Сад (2008. и 2011. року) где медзи іншым записане и тово: „З велькім жальем мушиме констатовац же чежко предпоставиц же би театрална діялносць Руснацах у Бачинцох ище дакеди могла быц обновена”. Бачинчане то добре знаю и зоз тим ше муша помириц, але же и цеша же ёх (нашо) предки на тим плане у прешлим (20. віку) тоту активносць у областца культуры и просвіти пестовали, же мали добрих глумцох и режисерах, же медзи авторами текстох театралных представох були найвецей нашо руски, же бавени и представи сербских писательчох, же бачински патраче мали нагоду видзіц такповесць найреномованши представи хтори бавени и у других руских местох (Руским Керестуре, Коцуре, Шидзе), же представи виводзены у власних

просторийох на бини у „Просвити”, же ше зоз представамі націвіовало такповесць шыцкі нашо рускі штедкі, же ше учасцівало на смотрох рускай драмскай творчосці у Сріме і ширшэ, же глумцы і режысэрэ були на вецеі заводі похвальовані ітд.

У рамікох 80-рочніца „Рускай „Просвити“ у Бачынцох” означена і 123-рочніца народзеня і 50-рочніца шмерцы о. Міхаіла Чарняка, бачынскага пароха хторы поховані на Рускім теметове у Бачынцох, та у кніжкі обявені і пригодні написі о його живоце і роботі як і фамелійне стебло Чарняковых, хторе составела (написала) паноцова Чарнякова дзівка Олга Грегур.

Кніжка приклад як мож зоз дзеку і роботу прибліжиць чытатэльлю податкі о прешлосцы Руснацох. Авторка зоз потримовку інформаторох і з помоцу литературы о скорейших спатраньох тэй тематыкі, роботу о рускай „Просвиты” у Бачынцох, успішно составела і написала. Значносць таго рукопису, односно кніжкі хтора ше обяўюе як двоязичне выдане по рускі і сербски і у тым же то тэраз тирваци документ о 80-рочнай діяльносці рускай „Просвиты” і ширшэ о культурным і церковным живоце Руснацох у Бачынцох. Виложены факты у кніжкі заснованы на документох і подкріплены з прилогамі і ілустрацыямі. Текст виложены преглядно і поступнне і вирна ё слика жывота хторы велью значел і значы нашим людзом і до чого вони віше тримали і тэраз тримаю.

Думаня змеже тот рукопис треба друкаваць і прето же бы факты о прешлосцы були зачуваны ад забуца, як і же бы будуци генерацыі були інспіраваны чуваць і пестоваць свойо власне. Потребне ценціц авторкову роботу на вигледованню і писаню тэй темы, а видавательлю кніжкі подзекаваць же ше одважели видрукаваць і так упознаць ширшу явносць о культурнай прешлосцы. Кніжка віходзіць у Едыціі „Одніяте ад забуца” Дружтва за рускі язік, литературу і культуру як 14. по шоре, у рамікох хторей уж обявені выданія о Руснацох у Шидзе, Срімскай Мітровіцы, Новім Орахове, Міклошевіцах, Рускім Керестуре, Коцуре, цо за кожду похвалу.

Як рецензенты думаня зме тиж, же бы такі і подобны кніжкі требали буць присутні у местох (валалох і горадох) насампредз у обісцох наших людзох, та і ширшэ при почитовательлох рускай прешлосцы, при вигледавачох, педагогох, этнологох ітд.

Проф. др Михайло Фейса

ВСЕОБЛАПНА АНАЛИЗА ГУНГАРИЗМОХ У РУСКИМ ЯЗИКУ

(Сенка Бенчик, Гунгариизми у руским язику, Дружтво за руски јазик, литературу и културу, Нови Сад, 2014)

Понеже лингвистична русинистична литература необсяжна публиковане књїкки *Гунгариизми* у руским язику авторки Сенки Бенчик ма окреме вельке значене и мож повесц же означела початок 2014. рока. Слово о монографиї хтора, найкратше поведзене, обединела лексеми мадярского походзеня у руским язику до ёдного вичерпнаго словніка и хтора обезпечела лингвистичну анализу тих лексемах на фонологийним, морфологийним, семантичным и ономастичним плану. Гунгариизми спатрени през шлідующи 10 поглавя: 1. Уводне слово (9-15); 2. Прегляд литературы (16-17); 3. Спатране гунгариизмох (17-22); 4. Словнік (23-67); 5. Фонологийна анализа пожичкох з мадярского языка (67-75); 6. Морфологийна адаптация мадярского элемента (75-83); 7. Семантична адаптация мадярского элемента у руским язику (83-85); 8. Адаптация на ономастичним уровню (86-101); 9. Заключене (102-107) и 10. Литература (108).

У уводним слову авторка визначує же Руснаци уж на Горніци мали перши директни контакты зоз мадярским народом и їх язиком. Мадярски язык бул и державни по 1918. рок так же не случайне же велі мадярски слова находзиме у руским язику. Директни контакты найобачлівши у Бачкей Тополї, Новим Орахове и Суботици. Авторка народзена у Бачкей Тополї, роби у Новим Орахове и бешедуе по мадярски та була у можлівосці препознац и анализовац мадяризми. Од литератури хасновала роботи Гавриїла Костельника, Миколи М. Кошиша, Олекси Горбача, Иштвана Удвария, Юлияна Рамача, Гайналки Фирис и других (б. 16).

За анализу гунгариизмох Сенка Бенчик хаснүе методу тройністей адаптациї (на фонологийним, морфологийним и семантичним уровню; Поглаве 5, 6. и 7) Рудольфа Филиповича, хтору у русинистики першираз похасновал Михайло Фейса за анализу англизизмох (б. 17). Прето же гунгариизми у значней мири заходза и до ономастики авторка анализу окончела и на ономастичним уровню (Поглаве 8).

Цо ше дотика методи вигледованя, вона у основи синхронийно-дескриптивна аналіза. Тот основни приступ гу вигледованю комбіновані зоз другима методами. Так, у рамикох словнїка (б. 27-67), при указованю на странське походзене хасновані и историйни податки, односно дияхрони приступ. Податки за Словнїк гунгариизмох з найвекшай часци черпани зоз писаних материялох, але су дополньовани и зоз усніма жридлами – информаторами (б. 18-19). Словнїк ше состої зоз 880 одреднїцох, медзи хторима 720 гунгариизми. У словнїку ше не находза интернационализми. Авторка ше намага обезпечиць інформації о тим же хтори гунгариизми директно преважати зоз мадярского языка, а хтори прејг даяких других языкох (напр. *фурук*), о фреквенцї, о ступню прилапеноносци и подобне. Литература, медзитим, не оможлівела авторки же би у подполносци провадзела дияхрону компоненту, односно же би точно одредзела часово координати одредзеного язичного зявеня.

У фонологійней анализи пожичкох з мадярского языку значна увага пошвецена презентованю и поровнованю регистрах фонемох зоз обидвох языкох. Авторка пришла до заключеня же мадярски язик богатши кед слово о вокалох понеже у мадярским языку ест 14 вокали, а з нїх 9 не маю паралели у руским языку (/á/, /é/, /í/, /ó/, /ö/, /ú/, /ü/, /ű/). Найвекши подобносци исную при консонантох. Мадярски язик ма 26 консонанти, а руски язик 27, цо значи же у инвентару консонантох руского языка мож видзеліц ёдну фонему вецей. Вокали и консонанти обидвох языкох презентованы у окремых таблічкох (б. 68, б. 71). Окремну увагу авторка пошвецела субституцї мадярских вокалох и консонантох у руским языку, хтору богато илуструє зоз прикладами.

При анализи на морфологійним уровню утвэрдзене же зоз шицких файлах словох меновнїки найчисленши и творя коло три штварцини вигледовацкого корпуса. У ёдней штварцини ше стретаме зоз дїесловами, прикметнїками, викричнїками и числовнїками. Вигледовацки корпус указує на три файлы гунгариизмох – на директни реплики, виведзени слова и зложени слова (б. 75). До директных репликох учышлены гевти гунгариизми хтори настали на подручу хаснованя мадярского языка и чиyo форми идентични зоз мадярскими (напр. *гунцут*, *овода*, *таргоня*, *шапка* и други). Медзи виведзеним гунгариизмами обачуе, наприклад, шлідуюци: *даралов*, *танцош*, *доганьош*, *лапош* и други. Найменей фреквентни зложени гунгариизмы (напр. *орсаg-драга*, *кормань-деска*, *салма-калап*).

Кед слово о семантичнай адаптациї гунгариизмох (прејг 700) векшина з нїх одноши ше на поняца з каждодньюового живота, на поняца увязи зоз означаваньем населеньюх, обласцох, часцох обисца, предметох у обисцу, файлах и часцох облечива, поживи, єдзеня, напою, ремеслох, заніманьох, файлах текстилох, назвох особох, рошлінох, животиньох, музыки итд. (б. 85-86). Оновну причину пребераня и прилапівованя гунгариизмох авторка видзи у семантичнай природи;

гунгаризми ше насампредз пребераю пре ёх значене хторе або пополнює даяку празніну у лексики язика-примателя або означує подполно нове поняце у ней.

У поглавию пошвеценому адаптациі гунгаризмох на ономастичним уровню видзелены гунгаризми хтори ше хасную як прозвиска при Руснацох. Медзі німа ше находза: прозвиска зоз мадярских общих меновнікох без суфіксах (напр. *Фейса*, *Колбас*, *Торма* и други); прозвиска зоз мадярских особных menoх и назвискох (напр. *Мікловиш*, *Шандор*, *Тамаш*, *Лацко*, *Берци* и други); зложени прозвиска (напр. *Кишюгас*, *Паплацко*, *Кишмаря* и други); прозвиска лексично мадярского походзеня зоз мадярскими суфіксами (напр. *Жирош*, *Шайтош*, *Дудаш* и други); прозвиска лексично мадярского походзеня зоз славянскими суфіксами (напр. *Бодваньски*, *Ванчельовски* и други).

Обединнююци попис указує на 138 прозвиска мадярского походзеня при Руснацох. У кніжкі порядно назначоване и походзене каждого прозвиска и жридове вигваряне мадярских элементох у ніх. На істи спосаб обробени и 21 топонім. Єдну группу творя топоніміи хтори Руснацы хасную ведно з другима народами (напр. *Торњош*, *Чантавір*, *Гунарош* и други), а другу группу творя топоніміи хтори Руснацы хасную по угляду на хасноване яке и при бешеднікох мадярского народа (напр. *Сентомаш*, *Гедеш*, *Зента* и други).

Патracи у цале, кніжка *Гунгариzми u russkim языку* представя значни крочай напредок у вигледованю упліва мадярского язика на руски язик.

Промоция кніжкі *Гунгариzми u russkim языку* у Новым Орахове (18.01.2014)

Душан Познанович

КОСТЕЛНИК ПО СЕРБСКИ¹

Слависта, филозоф и добри познаватель литератури, дипломовани теолог, приповедач и поета, др Гabor Костелник (1886–1948) фундаметователь литературного языка и литератури војводянских Руснацох. Дружтво за руски јазик, литературу и културу з Новога Саду видало му, першираз на сербским јазику, књижку з просту назву *Поезија и проза* (2013), а јак прекладател је подписую Юлиян Рамач и Мирослав Алексич.

У књижки избраних роботох Габра Костелника ше находит велике число његово стихох хтори настали од 1922. по 1936. рок, тиж и коло дзешеца писні за дзеци, потым три писні з початніцкого діла *Жалосцинки – серенчи и милей* (*Тугованке – Срећи и драгој*), идилски венец З мойого валала (*Из мого села*), тринац приповедки, јак и два драми: *Гу Христови* (*Христу у походе*) и *Єфтайова дзивка* (*Јефтајева кћи*). Два роботи у тей књижки преложени з українскаго јазика (єден час жил и робел у Львове): поема *Помершій донечці* (*Умрлој ћерквици*) (1921) и приповедка *Незвичайна доля* (*Необична судбина*) (1920).

Др Гabor Костелник написал першу граматику руского јазика (Сремски Карловци, 1923). По Другей шветовей войни, у Новим Садзе, обявене му двотомнне видане поэзії и прози по руски, хторе пририхтал Дюра Папгаргай. Приказ цалога Костелниковаго опусу, не так давно, дал академик Юлиян Тамаш.

Иншак, уводне слово за књижку *Поезија и проза* написал др Юлиян Рамач.

---

¹ „Сремске новине”, 19. 02. 2014. Сремска Митровица

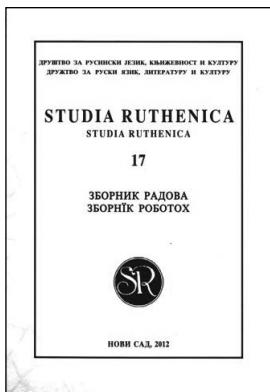

Ирина Папуга

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA” 17 (30)

Нови Сад, 2012

Абстракт: Дружство за руски јазик, литературу и културу (основане 1970. року у Новим Садзе) видава свой глашнік од 1975. року. Глашнік по 1987. рок ношел назну „Творчосць”, од 1988. року виходзи як „Studia Rutnenica”. Обявени 13 числа „Творчосци” и 17 числа часопису „Studia Rutnenica” (вєдно 30 глашнікі). Од трецтого числа „Studia Rutnenica” виходзи як зборнік роботох

Ключни слова: глашнік, зборнік роботох, часопис, прилоги, роботи, статі, огляднуца, рочніци, здогадование, хроніка Дружства.

Змист зборніка роботох „Studia Rutnenica” 17 (30) за 2012. рок шлідуюци: перша часць прилоги зоз

сходу хтори отримани под час 22. дньох Миколи М. Кошича 1. децембра 2012. року у Новим Садзе о 40 роках Словніка Миколи М. Кошича, друга часць прилоги зоз означование 110-рочніци предшколского виховання у Руским Керестуре (1902-2012) хтори отримани у рамикох 6. Поетских ніткох Меланії Павлович, треца Руски юзик. литература и култура: мастер робота мр Сенки Бенчик о гунгаризнох у руским юзiku, штварта Рочніци и ювилеї, пията Новши виданя, огляднуца и рецензії, шеста Преклади и седма Хроніка Дружства за руски юзик, литературу и културу.

Прилоги о 40 роках Словніка Миколи М. Кошича зоз 1962. року обвели: Дюра Латяк, под назну „Так настал Кошиков Словнік, Штерацец роки Словніка Миколи М. Кошича”, Блаженка Хома Цветкович „40 роки Терминологійного словніка Миколи М. Кошича” и др Михайло Фейса „Руска лексикографія у периоду од штирох деценийох”.

Прилоги зоз обласци предшколского воспитаня и образованя приихтали: Оленка Русковски „Положене дзецау традиційней культуры Руснацох у Руским Керестуре”, Геленка Салаг „Християнске воспитане у рускей фамелії”, Марина Будински „Обичаї и етно-амбіент Руснацох у Войводини як порив за подобово активносци предшколских дзецах”, Гелена Сегеди Рац „Розвой двоязичносци през музични активносци зоз хаснованьем Орфового инструментариюма”, Наташа Макаі Мудрох „Народна медицина у лічению дзецах”, Ясмина Варга Пеячки „Музично талантованы дзеци” и Ирина Папуга „110 роки предшколского виховання у Руским Керестуре (1902-2012)”

У трецей часці обявена мастерска робора мр Сенки Бенчик, под назыву „Гунгаризми у руским языку” хтору авторка одбранена на Катедри за руски язык и литературу – Оддзелене за русинистику Филозофскога факултета у Новим Садзе.

Штварта часць: *Роћнїци и ювилеј* облапя прилоги хтори написали: Юлиян Пап „Живот опрез часу – сто роки од народзеня професора Елемира Папгаргая (1912-1995)”, Сільвестер Макаї „90 роки од народзеня академскаго скульптара Йовгена Кошича (1922-1972) и Ирина Папуга „110 роки од народзеня публицисти др Федора Лабоша (1902-1977)” и „80 роки рускай Просвіты у Бачинцох (1932-2012)”.

Пяята часць: *Новини виданя, огляднуца и рецензии*, облапя написи др Оксани Тымко-Дітко „Приказ кнїжкі З червенім подцагнute мр Гелени Медеші”, др Михайла Фейси, „Свойофайтови правописни швицарнік”, тиж о кнїжкі З червенім подцагнute мр Гелени Медеші и Ирини Папуга: Зборнік роботох *Studia Ruthenica* 16 (29),

У шестей часці *Преклады* обвени стихи Михала Ковача, Гаврила Г. Надя и Гаврила Костельника хтори зоз руского на сербски язык преложел др Юлиян Рамач, як и стихи Бранка Радичевича, *выбор* хтори зоз сербскага на руски язык преложел Михал Рамач.

Седма часць Хроніка Дружтва за руски язык, литературу и културу то Активносцы Дружтва за руски язык, литературу и културу: *январ 2012 – януар 2013.* року, Програма Дружтва за руски язык, литературу и културу за 2013. рок и список новых членох Дружтва за руски язык, литературу и културу. Надпоминаем же Дружтво за руски язык, литературу и културу свой глашнік (рочнік) „*Studia Ruthenica*” видава на основи члена 32. Статута. Тексты ше обявлюю на руским языку, зоз уводним словом и резимеами на сербским и английским языку.

X

**ХРОНІКА ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК,
ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ**

АКТИВНОСЦІ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ 2013. рок

Януар:

- 17-19. 01. – 6. шветочносц з нагоды означавання Национальнага швета Руснацох зоз културно-уметніцку програму у Срімскай Митровиці и других стredкох (262 рок од подпісання Контракту о насельванню Руснацох до Руского Керестура, 17. 01. 1751)
22. 01. – 90 роки од народзеня Іринея Тымка (1913-1987), Коцур, Руски Керестур, Нови Сад
- 29-31. 01. – посилане вимогох на конкурсы и активносці коло текстох за выдаване 17. числа „*Studia Ruthenica*” (2012-2013)

Фебруар:

02. 02. – умар Бориша Миличевич (1931-2013), есперантиста и прекладателя, сотрудникік редакції „*Studia Ruthenica*”
08. 02. – сходзка коло предшколскага виховання у Вербаше и предкладане формована двоязичней воспитній групи за рускі дзеци:

Сходзка коло предшколскага виховання

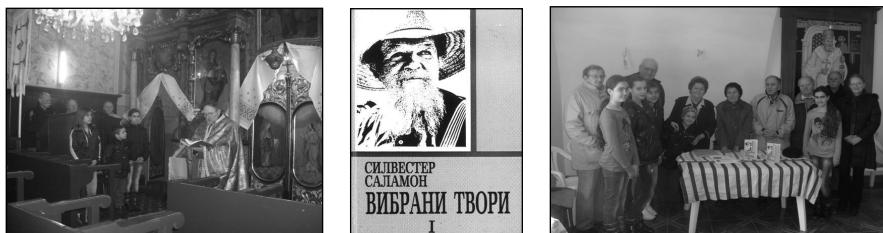
11. 02. – 90. роки од народзеня Йовгена Медеша (*Руски Керестур*, 11.02.1923-29.11.2008), учителя, режисера, спортисти
21. 02. – Медзинародны Дзень мацеринскага языка, (UNESCO) и Дзень Координацыйного одбору дружтвох за языки, литературу и культуру
23. 02. – 100 роки од виводзеня першай театральнай представи у Коцуре 1913. року
28. 02-5. 03. – 19. салон кнїжкох на Сайме у Новим Садзе зоз виставу виданьох дружтвох за языки, литературу и культуру

19. салон кнїжкох у Новим Садзе – промоция виданьох дружтвох за язики (04.03.2013)

Марец:

01. 03. – школски змаганя у знаню руского язика и язичнай культуры у основным образованю (календар змаганьох МПНТР) литературна програма зоз дзецми хтори виучую руски язик у ОШ „Бранко Радичевич“ у Савиним Селу
03. 03. – 70 роки од народзеня др Евгениі (Горняк) Барич (*Шид, 03.03.1943-Затреб, 9.02.1999*), лингвиста (Шид, Винковцы)
05. 03. – 80 роки од народзеня Петра Мояка (*Сл. Брод 5.03.1933-Нови Сад, 12.01.2011*), подобового уметніка, маляра
14. 03. – рочніца од народзеня Мирослава Антича и кладзене квеца коло бисти у Дунайским парку, Нови Сад
15. 03. – пейц роки од шмерци Дюри Папгаргая (*Руски Керестур, 11.11.1936 – Нови Сад, 15.03.2008*), писателя
16. 03. – означаване 100-рочніцы о. Сільвестера Саламона зоз панаходу у церкви и школску программу

100-рочніца о Сільвестера Саламона у Шидзе

18. 03. – рочніца народзеня др Мафтея Виная (*P. Керестур, 18.03.1898-Суботица, 8.12.1981*), писателя
21. 03. – Шветовы *Дзень поезій* (UNESCO) – литературни сходи, прекладательни работні итд.
22. 03. – 4. медziокружнje змагане у знаню руского язика и язичнай культуры у Основнай школи „Братство єдинства“ у Коцуре зоз пораду коло рэспублічнага замаганя у маю, у Коцуре и 19. стретнуца руских школох у Крущичу.

4. медзіокружне змагане у знані рускага язіка у Коцуре

Апріл:

- 10. 04. – активносцы Літературнай секцыі „Штефан Чакан” и Секцыі Дружтва у Новім Орахове
- 16. 04. – дзень Міколи М. Коциша – промоцыя виданьох Дружтва у рамкох работніх цэлох и секцыйох Дружтва
- 16. 04. – літературно-музычная програма „Препрекова яр” КПД „Станіслав Препрек” з Новога Саду
- 17. 04. – 100 рокіў од народзеня проф. Гаврила Г. Надя (*Ст. Вербас, 17.04.1913-Коцур, 15.10.1983*) квэце на гробе пісателя и лінгвісты
- 23. 04. – Шветовы Дзень кніжкі и авторскіх правах (UNESCO)
- 24. 04. – 210 рокіў од народзеня Александра Духновіча (1803-1865), народнаго будзителя
- 29. 04. – подпісане контракту коло Подобовай колоніі „Стрэтнуц е у Боднарва” у Општыні Жабель

Май:

- 13. 05. – роцніца Руснацох у Новім Орахове (1946-2011) зоз програму КУД „Петро Кузмяк” зоз Новога Орахова
- 15. 05. – 250 рокіў од выдавання документа о насельванью Руснацох до Коцура 1763. року у Сомборе (1763-2013)
- 19. 05. – 13. рэспублічне змагане у знані рускага язіка у Основнай школі „Братства ўнінство” у Коцуре

13. рэспублічне змагане у знані рускага язіка у Коцуре

25. 05. – дзень школи у Руским Керестуре – 260-рочніца образованя (1753-2013) и 100 роки Замку (1913-2013)

31. 05. – 9 роки од шмерци Славки Сабадош (*P. Kerestur*, 13.06.1967-*Нови Сад*, 31.05.2004), проф. руского язика у Новим Садзе

Юний:

06. – Дзеветнасте стретнуце руских школох у Крущичу зоз школску програму и старинскими рускими бависками за дзеци

19. стретнуце руских школох у Крущичу

08 .06. – Фестивал дзесінскай творчосци – культурно-уметніцка програма „Веселинка” у РКЦ, Нови Сад

Юлий:

04. 07. – 7. схадзка Управнаго одбору Дружтва промоция „*Studia Ruthenici*” 17 и други виданя

26-28. 07. – 9. подобова колония „Стретнуце у Боднарове” и 12. колония за школьнорох у Господзінцох

Подобова колония *Стретнуце у Боднарове*

Август:

02. 08. – пейц роки од шмерци Сілвестера Гачи (*Петровци*, 11.04. 1939 – *Руски Керестур*, 02.08.2008), хореографа

29. 08. – схадзка у ОШ у Бикичу и Шидзе коло початку школскаго 2013/2014. року и виучованя руского язика

31. 08. – схадзка з виховатлькамі рускага язіка Дружтва коло ѿбявеніх текстох зоз сходу з нагоды 110 рочніці і придаване прыпазнанох: Осіф Фа, Янко Олеяр, Славка Сабадаш, Вітомір Бодянець, Мірко Гаднянски і Мікола Скубан

Схадзка секцыі Дружтва у Доме културы у Рускім Керестуре

Септембер:

07. 09. – актыўносці Секціі „Мікола М. Коциш” і „Бошко Урошевич” у Бачынцах – подобова роботня *Бачинцы мой валал!*

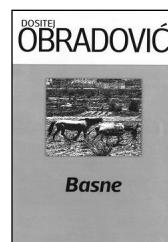

Подобова роботня у школі у Бачынцах і нащыва галерыйом у Шидзе

08. 09. – Медзинародны Дзень писменосці (UNESCO) – школскі роботні, схадзки, совітованы
 10. 09. – 80 рокі ад нарадзеня Бошка Урошевича (1933-1971), учителя зоз Бачынцах
 19. 09. – схадзка у Општині Шид коло вучована рускага язіка у ОШ „Срімски фронт” і у Одзеленъюх у Бікічы
 21. 09. – 90 рокі ад нарадзеня учителькі Марії (Копчански) Ракіч (*Дюрдьёв, 21.09.1923-Бачинцы, 12.06.2009*)
 23. і 30. 09. – організацыйны одбор з нагоды 260 рочніці образованія по рускі у школі у Рускім Керестуре
 25. 09. – 36. схадзка Координацыйнага одбору дружтвох за язікі, літературу і культуру

Окtober:

03. 10. – схадзка редакцій коло виходзеня кніжкі Руска Просвіта у Бачинцох у основнай школы у Бачинцох
05. 10. – Медзинародны *Дзень учительох*, просвіти (UNESCO), школскі рботні, схадзки, совитованя совитоване о басні як літературным жанру у літературы (прилог о Штефанові Чаканові, баснопісательові)

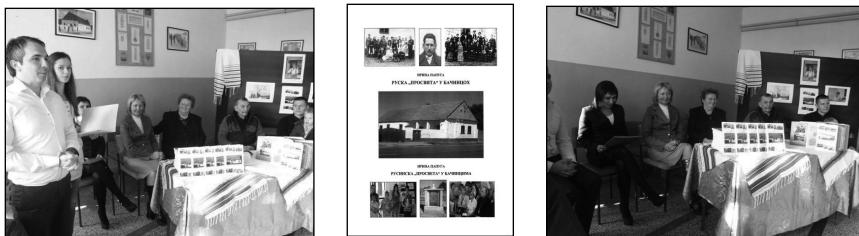

Совитоване о басні як літературним жанру у літератури у Новим Садзе

11. 10. – 260 роки образованя по руски и 100 роки „Замку” у Руским Керестуре зоз програму у Доме культуры и школы
13. 10. – 80 роки од народзеня Марії (Рамач) Чакан (*Руски Керестур*, 13.10.1933), наставніка, просвітнога совітніка Нови Сад
15. 10. – 80 роки од народзеня Мирона Романа (*Руски Керестур*, 15.10.1933), редактора и культурного рботніка (Руски Керестур, Нови Сад)
- 20-27.10. Медзинарони саям кніжкох у Београдзе – вистава нових виданьох на штанду націоналних меншин (23. 10. 2013)
31. 10. – 80 роки од народзеня Дюри Латяка (*Руски Керестур*, 31.10.1933), писателя и публіцисти (Нови Сад, Руски Керестур)

Новембер:

01. 11. – програма у РКЦ у Новим Садзе з нагоды 80-рочніці од народзеня Дюри Латяка зоз прилогами И. Папуга, М. Шанти, И. Г. Ковачевич, М. М. Цапа, А. Тимко и наступом хора Гармония
07. 11. – 7. струтнуце „Поетски ніткі Меланіі Павлович” – літературни струтнуца за дзеци у ПУ „Герлічкі” у Коцуре
09. 11. – 70 роки од народзеня Мирона Канюха (Дюрдьов, 09.11.1943), писателя, культурнога творителя (Нови Сад)
16. 11. – Медзинародны *Дзень толеранцыі* (UNESCO) – літературни сходи на тему толеранцій
16. 11. – промоция кніжкі И. Папуга *Руска Просвіта* у Бачинцох зоз школску программу у ОШ у Бачинцох

Промоция кніжки Іринки Папуга *Руска Просвіта* у Бачинцох

- 20. 11. – универсални дзень дзецка (UNICEF). Прием у ПУ „Радосне дзецинство” коло виучованя рускага язіка у Новым Садзе
- 30. 11. – 110 рокі од народзеня пісателя Осіфа Костелника (1903-1936), Петровцы, Вуковар

Децембер:

- 23. манифестация „Дні Миколи М. Коциша” у Новим Садзе и других руских местах хтора отримана у рамікох; 210-рочніца Александра Духновича (1803-2003), 210 рокі Марияповчанскай школы (1803); 170 рокі од народзеня Михаила Джуні (1843-1894); 90 рокі од друкаваня Граматики бачваньско-рускай бешеди др Гаврила Костельника у Срімских Карловцох (1923); 50 рокі „Крочайох” Миколи М. Коциша (1963) и 50 рокі Антології рускай поэзії (1963)
- 01. 12. – кладзене квеца на гробі Меланіі Павловіч, Миколи М. Коциша и Петра Мояка на Городскім теметове у Новым Садзе

Квеца на гробох Меланіі Павловіч, Миколи М. Коциша и Петра Мояка

- 04. 12. – означоване 80 роках од народзеня Владимира Дудаша (*Руски Керестур*, 1933), театралного и культурного творителя и промоция виданью Дружтва, Дом культуры Руски Керестур
- 06. 12. – 8. сходзка Управнаго одбору Дружтва и 4. Скупштина Дружтва за рускі язік, литературу и культуру зоз звітом у 2013. року, означавань 90 роках Граматики бачваньско-рускай бешеди др Гаврила Костельника – слово мр Анамаріі Рамач Фурман и промоция виданью Дружтва у Заводу за культуру войводянских Руснацох, Новы Сад

07. 12. – литературне стретнuze зоз школярами хтори виучую руски язик у ОШ „Йован Попович”, промоция кніжкох у Парохиялним dome грекокатоліцкай церкви зоз кладзеньем квеца на гроби: Михайла Грабані и Вери Манько на Руским теметове у Сримской Митровици
10. 12. – додзельоване припознаня з подобу проф. Гаврила Г. Надя. Снежани Шанта, професорки руского язика Основней школы у Коцуре и промоция виданьох Дружтва, Основна школа „Братство единство”, Коцур

23. „Дні Миколи М. Кошиша” у Коцуре, Новим Садзе и Сримской Митровици

12. 12. – округли стол о литературнай творчосци мр Владимира Кирди Болхорвеса, Завод за культуру войводянских Руснацох, Нови Сад

Означоване 100 роках од народzenia проф. Евгена Сабола у Шидзе

14. 12. – означоване 100-рочніци од народzenia проф. Евгена Сабола (1913-1985), професора, режисера, культурнаго творителя зоз Шиду у Шидзе зоз нащиву теметову и обиходзене гробох Евгена Сабола и Йовгена Папуги, судиї
– вистава зоз 8. подобовей колонії Стретнuze у Боднарова 2012. року у Народнай бібліотеки у Жаблю
06. 01. 2014. – вистава зоз 9. подобовей колонії Стретнuze у Боднарова 2013. року у Господінцох (Галерия Месней заедніци)

РЕЗИМЕ

У 2013. року витворени значни програмни активносці Дружтва за руски ўзрак, літературу и культуру (*препатрунок состойна часц звіту*), медзи хторима и шлідіющи:

Виучоване и пестоване руского языка: отримане 4. медзиокружне и 13. республичне змагане з руского языка и язичнай культуры основного образования у Основнай школы „Братство единства” у Коцуре. Отримане 19. стартнунце руских школох у Основнай школы „Велько Влахович” у Крущичу. Предложене же бы би ше 20. ювілейне стартнунце отримало у Основнай школы „Бранко Радичевич” у Бачинцах, юния 2014. року. Виостало виучовнє руского языка на штреднім ступніу у Технічнай школы „Милева Марич-Айнштайн” у Новим Садзе, а у Гімназії „Сава Шуманович” у Шидзе и попри шыцкіх усиловносцох ище віше не зредзене питане статуса Здэнка Лазора, професора руского языка.

Видавательна діяльносць и промоції: вишел Зборнік работах „*Studia Ruthenica*” 17 (30), 2012 у хторым обявлені работы о Словніку Міколи М. Кошича (1972) и зоз обласци предшколскага виховання у рамкох 5. *Поетских ніткох* Меланіі Павловіч у Рускім Керестуре. Представены книжкі: мр Гелени Медеші „З чэрвінім прецагнуте” и каталог зоз 8. подобовей виставы *Стартнунце у Боднарова* 2012. року.

Отримана 9. подобова колонія *Стартнунце у Боднарова* и 12. дзецинска у Господінцах у рамкох хторей означена 80-рочніца од народзеня Петра Мояка, подобового уметніка. Додзелены награды *Славка Сабадош*, як и веџей припізнання членом и почитовательем Дружтва. Нажаль страцели зме и веџей наших членох и почитовательох, медзи хторима: Янко Рац, Владимир Семан и Владимир Бесермині (Рускі Керестур), Златко Шандор (Бачинцы), Бориша Міличевіч (Новы Сад), Иринка Тамаш и Владимир Дорокхазі (Коцур) и Меланія Марінковіч (Београд).

Отримані два схадзки Управнаго одбору, схадзка Скупштини Дружтва, схадзка Активу наставнікох и вихователькох руского языка, а тиж и веџей схадзки секцыйох и других работных целох Дружтва у наших местах. Вжата учасць на схадзкох КОО дружтвах за языки, літературу и культуру у Заводу за культуру Войводини и других інституцыйох и организацийох.

ПРОГРАМА ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ за 2014. рок

Рушаючи од програмних задаткох Дружтва за руски язик, литературу и културу и *Плану розвою и діяльносці Дружтва за руски язик, літературу и културу* (2011-2020), Управни одбор предложел шлідуючу програму Дружтва за 2014. рок:

1. Преучоване и наукови обробок руского язика: у 2010. року закончени Русско-сербски словнік як вецеірочна екипна робота руских лингвистох. Источашнє ше будзэроbiц на проeктох хтори започати 2002. року: *Словнік руского народного язика* и *Правопис руского язика* (*Правописни словнік*), на хторых ангажавані виглядовацки екипи у сотрудніцтве зоз Одсеком за русинистику Філозофскага факультета у Новим Садзе и Одбором за лингвистику Дружтва. Тиж ше предлужы з активносцу применьования I и II тому *Сербско-рускога словніка* (перши том обявени 1995. а други 1997. року), *Граматики руского язика* др Юлияна Рамача (2002) и *Руско-сербскога словніка* у шыцких сферах образовнаго, культурнаго, информативнаго, прекладательнаго жывота Руснацох. Видати и два терминологийны словнікі: *Словнік медыцинскай терминології сербско-руско-англійскі* и *Словнік заштити рошлінох и животнаго стredку сербско-руско-латынско-англійскі*. З тим у вязи, по потреби организовац инструктивни схадзки и разгварки у школох, медийох: редакцийох радия, ТВ итд.

2. Пестоване и унапредзоване руского язика и литератури и язичнай культуры дзецеох и школьнаго: треба ше намагац отримац досцигнути уровень обласеносци дзецеох и школьнаго зоз воспитаньем и образованьем на руским языку (на предшколским и основношколским возрасту) у Руским Керестуре, Коцуре и Дюрдьове, як и пестовац руски язик як виборни предмет з элементами национальнай культуры у Новим Садзе, Вербаше, Кули, Новим Орахове/Бачкей Тополі, Суботици, Господінцох, Савиним Селу, Шидзе, Бачинцох, Беркасове, Бикичу, Сримскай Митровици и Крущичу. Далей потримовац роботу Гімназії и других напрямох штреднай школи на руским языку у Руским Керестуре, а порушовац и организоване пестованя руского язика як факультативнаго предмета на штреднім ступні у Новим Садзе, Шидзе, а тиж и у обласці предшколскага вихованя у Новим Садзе, Вербаше, Суботици, Шидзе и других заинтересаваних штредкох. У складзе зоз ініцыятыву 12. стретнуца руских школох у Миклошевцох (2006), потримовац виучоване руского язика у руских штредкох у Горватскай, а у сотрудніцтве зоз членми Дружтва и у Канады (Киченер и Нортбатлефорд). Закладац ше за образоване цо векшого числа професорох руского язика на Катедри за руски язик и литературу – *Одсеку за русинистику* Філозофскага факультета у Новим Садзе, як и наставнікох-професорох класней

настави на учительских факултетох, вихователькох на Висшай школи у Новим Садзе итд. Додзельовац награди наставніком руского язика зоз меном и подобу проф. Гаврила Г. Надя (додзелени 7), як и Славки Сабадош, Меланий Павлович и Ани Кнежевич школяром хтори виучую и пестую руски язик.

Треба провадзиц пременки у обласци образованя и воспитаня хтори ше реализую у рамикох Министерства просвіти и технологийного розвою Республики Сербії и Покраїнскому секретарияту за образованє, управу и национални заєдніци, сотрудзовац зоз Педагогийним заводом Войводини и Одбором за образованє Национальнога совету рускей националней меншини, а у рамикох активох наставнікох и вихователькох руского язика провадзиц активносци у обласци воспитаня и образованя: приношене и реализация наставних планох и програмах воспитно-образовней роботи, видаване учебнікох и приурочнікох на руским языку, настава вironауки, образоване и фахове усовершование наставнікох и вихователькох, ангажоване школскога инспектора-надзорніка за руски язик, финансоване у тей обласци итд. Будзе ше сотрудзовац зоз Покраїнским секретариятом за культуру и явне информованє и Покраїнским секретариятом за науку и технологийни розвой Влади АП Войводини, Координацыйним одбором дружтвох за язики, литературу и культуру, Оддзеленьем за невладово организації Завода за культуру Войводини, Заводом за культуру войводянских Руснацох итд.

У сотрудніцтве зоз институциями просвіти, образования и за права националных заєдніцох, планує ше организоване Двацетого стретнуца руских основных и штредніх школох у хторих ше наставу отримує на руским языку и школох у хторих ше руски язик виучує як виборни, односно факультативни предмет у Бачинцох (Општина Шид).

Уключиц ше до активносцох хтори вязани за медзиокружне и републичне змагане з руского язика и язичнай культуре за школярох основных школох (спрам пропозиційох компетентных институцийох образования) и у сотрудніцтве з Активом наставнікох руского язика Дружтва. Перше (2000), друге (2001), пяте (2005), осме (2008), ёденасте републичне змагане и друге медзиокружне (2011) отримане у Основнай школи и гімназії „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре (2002. року змаганя не було), треце (2003), шесте (2006), дзвеяте (2009) и дванасте републичне и друге медзиокружне (2012) було у Основнай школи „Йован Йованович Змай” у Дюордьове, штварте (2004), седме (2007), дзешате ювілейне (2010) и тринасте (2013) републичне и перше (2010) и штварте (2013) медзиокружне отримане у Основнай школи „Братство единство” у Коцуре. Пяте медзиокружене и штернасте републичне ше планує 2014. року у ОШ „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре.

3. Збогацоване литературнай діяльносци и творчосци на руским языку: треба потримовац литературну діяльносц на мацеринским языку за дзеци и школярох, а тиж и преклади зоз сербского языку и язикох других националносцох. Окремну увагу треба пошвециц активносци литературных секцийох на наших местох (уж

длугши час роби секция: *Микола М. Кочиш у Бачинцох, Ангела Прокоп у Шидзе, Штефан Чакан у Новим Орахове, Ана Кнежевич у Сримской Митровици*), сотрудзовац зоз часописом за дзеци Заградка, участвовац на манифестацийох: на *Костельниковей ешенї*, Мемориялу *Петра Ризнича Дяді* у Руским Керестуре, *Яри Мафтея Виная* у Суботици, *Дњох Миколи М. Кочиша* у Новим Садзе, Дюрдьове, Мемориялу *проф. Гавриїла Г. Надя*, унапредзовац литературни конкурси др Мафтея Виная и Штефана Чакана. Основана манифестация *Поетични нїтки Меланиї Павлович* у Новим Садзе (2007), у Бикичу Литературна секция *Михала Ковача* (2011), а у Дюрдьове Прекладательна секция „*Амалия Хромиш*“ (2012) и на таки способ указана увага визначним литературним и културним творителем. Означовац рочнїци у обласци образованя, культуры и видавательней дїялносци, рочнїци литературных, театральных и подобовых творительох, рочнїци руских воспитно-образовних институцийох итд.

Руски места – насельоване Руснацох

180 роки насельовання Руснацох до Бачинцох (1834, 1841)

180 роки насельовання Руснацох до Петровцох (1834)

Руски предняки, учителе, писателе, публицисти

140 роки о. Михаила Мудрого (1874-1936), священїка, первого пред. РНПД 1919. року

140 роки о. др Дионизия Нярадия (1874-1940), владики Крижевского, культурного дїяча

110 роки о. Максимилияна Буили (1904-1994), священїка, писателя (Нови Сад)

110 роки Янка Фейси (1904-1983), учителя, писателя (Коцур)

100 роки Якима Олеяра (1914-1998), учителя, писателя (Нови Сад, Дюрдьов)

100 роки Йовгена Планчака (1914-1977), учителя, культурного роботнїка (Нови Сад, Руски Керестур)

90 роки др Меланиї Микеш (1924-2007), проф. лингвистики, иноватора у науки о языку (Нови Сад)

80 роки Наталиї Наташи (Чижмар) Голуб (1934-1994), виховательки (Руски Керестур, Дюрдьов)

80 роки Надї Волчко (1934-1983), таписеристки, подобовей уметнїци (Беркасов, Шид)

70 роки Амалиї (Балог) Герлах (1944-1992), писательки (Дюрдьов)

70 роки Ирини Гарди Ковачевич (1944), писательки (Нови Сад, Руски Керестур)

70 роки Нади (Колесар) Адамович (1944), наставнїци музики (Сримска Митровица, Бачинци)

- Руски кнїжки, новини, часописи, антології, стретнуца руских школох**
- 110 роки Идилского венца „З мойого валала” др Гаврила Костельника, Жовква (1904)
- 90 роки „Єфтайловей дзвівки” – першай рускай драмы др Гаврила Костельника РНПД (1924)
- 90 роки „Руских новинох” РНПД, Руски Керестур (1924)
- 80 роки новинох „Заря” КПСЮР, Вербас (1934)
- 50 роки Антології дзецінскай поезії, Руски Керестур, Нови Сад (1964)
- 50 роки „Літературнага слова” НВУ „Руске слово”, Руски Керестур, Нови Сад (1964)
- 40 роки „Граматики рускага языка” Міколи М. Кошиша (1974)
- 20 роки Стретнуца руских школох: Бачинцы (1994, 2004, 2014), Руски Керестур (1995, 1996 и 2003), Шид (1997), Бачка Тополя и Нове Орахово (1998, 2009), Коцур (2000), Дюрдьов (2001), Кула (2002), Руски Керестур (2003), Господінци, (2005), Миклошевци (2006), Нови Сад (2007), Вербас (2008), Сримска Митровица (2010), Суботица (2011), Савино Село (2012), Крущич (2013).

Организовац промоції нових кнїжкох, учебнікох, часописох, зборнікох и публикацийох. Означавац рочніци зоз календара сербскага народу и национальных меншинох у Войводини. Сотрудзовац зоз Координацыйним одбором дружтвох за язики, литературу и культуру хтори роби у рамикох Оддзеленя за незладово организаций Заводу за культуру Войводини у Новим Садзе чий Дружтво длугорочны член на выдаваню Мултиязичнаго билтэну МОСТ.

4. Пестоване културного и духовнаго скарбу и подобовей уметносци: пошвециц увагу призберованю и чуваню педагогийней (школскей), литературнай и лингвистичнай документаций и организовац пригоднай вистави. У рамикох пестованя културного скарбу предложиц проекц о надгробных памятнікох, потримовац роботу Клубу подобовых уметнікох и його програми, организовац заєдніцки подобово вистави зоз каталогом, а порушовац и организоване самостойных виставох, як руских уметнікох, так и уметнікох зоз хторима робя и творя у своіх штредкох.

Организовац тринасту школску и дзешату подобову колонию *Стретнуце* у Боднарова у Господінцох з участвованьем школярох з наших штредкох, афірмованих подобовых уметнікох, як и тих цо праве пробую твориц у тих обласцох. Иницировац и активносци на пестованю подобовей творчосци Наді Волчко, *таписеристкі* по походзеню зоз Беркасова (у Шидзе), *етнологійней* збирки у Бикичу, *етно хижы* – скрэйшай *Рускай просвіты* у Бачинцох, Етно-клуба у Коцуре и других руских штредкох.

5. Виглядовацка робота у обласці рускага языка: Дружтво будзе и далей робиц на проекцту под назыву „Развіване, очуване и унапредзоване рускага языка

дзецох и младежи" (1996-2016) чию задумку и предкладане дала др Мелания Микеш (1924-2007). У 2014. року активносци треба предлужиц и унапрямиц на развиване и унапредзоване руского языка у предшколским, основним и штреднім образованю под назву „Шицки руски дзеци до руских школох!”, а тиж и у рамикох висшого и високого образования, за виховательки у руских предшколских установох, наставнікох-професорох у основных и штредніх школох (висши школы, факультеты, мастер студій).

Источашнє, у 2014. року спомнути вигледовацки проект у обласци руского языка прещириц и у рамикох V фазы предлужиц зоз вигледованьем хторе вязане за руску дыаспору (Канада, Австралия, Немецка). У сотрудніцтве зоз др Александром Д. Дуличенком приrixтац (*концептовац*) вигледование хторе вязане за функції руского языка у Войводини (12 функцій: образоване, наука, культура, литература, прекладательство, информование, видавательство, церква, театр итд.).

6. Видавательна діяльносц Дружтва: Предлужи ше з видаваньем: Зборніка работох „*Studia Ruthenica*”: видац 18 (31) число у хторим буду обявени прилоги зоз сходох 2013. року, а будзе предложене обявйоване дипломских работох студэнтох и мастерских работох Катедры за руски язык и литературу Филозофскага факультету у Новим Садзе (*обласц руска граматика, ономастыка, литература*), а обяя ше и написи о рочнікох, новых виданьох Дружтва итд. По законченю Словніка сербско-руско-латинско-английскаго о защице рошлінох и животного стredку плановац терминологийни словнік зоз даеней другей обласци.

На плане видаваня публикацийох з едиції *Одняте од забуца* у приихтованию и прилоги з обласци музичней творчосци, а потримац и видана хтори предложа фахово цела Дружтва: секцій итд.

7. Работа секцийох, фаховых целох и редакцийох: намагац ше отримац уровень приятых членох (*1201 – порядни 1007, почесни 110 и помагаючи 84*) у секцийох, а примац и новых у местох дзе робя 14 секций: Нови Сад, Руски Керестур, Коцур, Дюрдьев, Кула, Вербас, Нове Орахово/Бачка Тополя, Сримска Митровица, Београд, Господінци, Шид, Бачинци, Бикич, Беркасов, Кичнер (Канада), Миклошевци, Петровци, Вуковар (Горватска) и других штредкох: Суботица, Савине Село, Крущич, Зомбор итд. Потримовац работу одборох за лингвистику, литературу, за культурни и духовни скарб, за научово вигледование, як и редакций зборнікох, часописох и других виданьох, обезпечуюци материялни средства за ёх обявйоване и друковане.

8. Медзинародну активносц треба реализовац у рамикох интересования фаховицох за руски язык и литературу, а по можлівосци посылац и наших фаховицох на сходи и схадзки до иножемства. Черац часописи и публикаций, обявйовац фахови и научови сообщеня зоз темами хтори ше одноша на руски язык, литературу и культуру (у *дыаспоры*), организовац нащиви до образовнич,

---

науковых и культурных институций (музеї, галерії, бібліотеки) итд. Сотрудовац зоз подобнима организациями и поєдинцами (почитователями руского языка и литературы) у рамикох рускей дияспори у Канади, Австралиї, на Новим Зеланду итд.

9. Сотрудніцтво з организациями и институциями: Сотрудовац зоз дружтвами за язики, литературу и культуру Координацыйного одбора Завода за культуру Войводини, одборами Националного совету рускей национальней меншини за образоване и культуру и другима здружненями, организациями, заєдніцами (*асоціаціями*), матками, школами, бібліотеками, галериями, міністерствами, покраїнскими секретариями за образоване, науку, культуру и за права национальных меншинох, општинскими управами за дружтвени діяльносци, культурними центрами, факультетами Універзитета у Новим Садзе, церковними општинами у местах дзе жио Руснацы, средствами информованя, а прэйг електронских медийох вітвoriц контактi и зоз Руснацами у швеце (*Руснацы у Панонии, РДСА у Канады, Руснацы на интернету*).

10. Работа Скупштини, Управного одбору и работних целох Дружтва: статутарну діяльносць Дружтва реализовац у рамикох предвидзеных материальних можлівосцох и з тим у вязи плановац отримование 2-3 схадзкох Управного пдбору, рочну схадзку Скупштини, як и вецей схадзки работних целох. Исти активносци предвидзиц и у секцийох по местах. Отгимац стаємну комуникацию зоз членством у нас и у швеце. Основані <http://www.druzvto.com> сайт на интернету (2008) дополньовац и преширйовац пре информование о програмных активносцох Дружтва и у 2014. року.

Управни одбор
Дружтва за рускi язiк, литературу
и культуру

НОВИ ЧЛЕНИ ДРУЖТВА (2013-2014)

Порядни члени:

1000. Мария Сегеди, Бачка Тополя, 2013
1001. Александар Планкош, Руски Керестур, 2013
1002. Светлана Жанплонг, Бачинци, 2013
1003. Моника Абоді Митрович, Сримска Митровица, 2013
1004. Дарко Тур, Сримска Митровица, 2013
1005. Мицица Йованович, Сримска Митровица, 2013
1006. др Деян Загорянски, Вербас, 2014
1007. Борис Надъ, Бачинци, 2014

Почесни члени:

109. Мелинда Кокаї Мерняк, Бачка Тополя, 2013
110. Олга (Черняк) Грегур, Лепоглава, Горватска, 2014

Помагающи члени:

78. Деян Милич, Бачинци, 2013
79. Пера Субич, Бачинци, 2013
80. Гизела Ивегеш, Бачка Тополя, 2014
81. Ангела Канюх, Бачинци, 2014
82. Яким Канюх, Бачинци, 2014
83. Владимир Грегур, Лепоглава, Горватска, 2014
84. Ивица Черняк, Београд, 2014

**ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
НОВИ САД
(1970-2013)**

**Зборнік роботох
STUDIA RUTHENICA
18
(31)**

Редакция
*др Юлиян Рамач, главни редактор
др Александр Д. Дуличенко
мр Гелена Медсши
мр Ксения Сегеди
др Оксана Тимко Дітко
мср. Сенка Бенчик
др Михайло Фейса*

За видавателя
Ірина Папуга

Лекторованє
Наталія Рамач

Преклад на англійски язик
Др Михайло Фейса

Компьютерски обробок и технічне ушорене
Logic line, Нови Сад

Друкарня
FB PRINT, Нови Сад

2013.

**ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
(1970-2013)**

Видаване Зборнїка роботох **STUDIA RUTHENICA 18 (31)**
ПОМОГЛИ:

Покраїнски секретарият за културу и явне информованє
Покраїнски секретарият за образованє, управу и национални заєднїци
Национални совет рускей национальней меншини Сербии
Городска управа за културу, Нови Сад

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.161.2(497.11)+811.161.2

STUDIA Ruthenica : зборник радова = Studia Ruthenica : зборнїк роботох / за редакцию: Юлиян Рамач, за видавателя: Ирина Папуга. - 1988/89-. - Нови Сад : Дружтво за руски јазик, литературу и културу, 1989-. – 23 см

Годишње.

ISSN 0354-8058

COBISS.SR-ID 28571404

Зборнїк роботох „Studia Rutenica” 18 (31), Видаватель: Дружтво за руски јазик, литературу и културу, 21101 Нови Сад, Ћирпанова 27, пф. 55, Тираж: 300
Обсяг: 16,25 друкарски табаки, Друковала Друкарня „FB PRINT” Нови Сад, 2013-2014.
064 19 65 281* papugai@open.telekom.rs * 021 453 365, 021 727 342

ISSN 0354-8058